

TAK PRAVIL
ZARATHUSTRA

Friedrich Nietzsche

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Tak pravil Zarathustra

Kniha pro všechny

a pro nikoho

Friedrich Nietzsche

Přeložil Otokar Fischer

Znění tohoto textu vychází z díla [Tak pravil Zarathustra](#) tak, jak bylo vydáno Spolkem výtvarných umělců Mánes v Praze v roce 1914. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Text díla (Friedrich Nietzsche: Tak pravil Zarathustra), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 11. 2. 2022.

OBSAH

PRVÝ DÍL	8
Zarathustrova předmluva:	
O nadčlověku a posledním člověku	9
O třech proměnách	25
O učebnách ctnosti	27
O záhrobnících	30
O těch, kdož povrhují tělem	33
O vášních radostných a bolestných	35
O bledém zločinci	37
O čtení a psaní	40
O stromu na hoře	42
O kazatelích smrti	45
O válce a válečném lidu	47
O nové modle	49
O mouchách na trhu	52
O cudnosti	55
O příteli	57
O tisíci a jednom cíli	59
O lásce k bližnímu	62
O cestě tvůrčího	64
O starých i mladých ženkách	67
O uštknutí zmije	70
O dítěti a manželství	72
O svobodné smrti	74
O ctnosti, jež obdarovává	77
DRUHÝ DÍL	82
Dítě se zrcadlem	84
Na blažených ostrovech	87
O soucitných	90
O kněžích	93

O ctnostných.....	96
O chátře	100
O tarantulích.....	103
O slavných mudrcích.....	106
Píseň noci.....	109
Taneční píseň	111
Píseň nad hroby.....	114
O přemáhání sebe sama.....	117
O vznešených	121
O zemi vzdělání.....	124
O neposkvrněném poznání.....	127
O učencích.....	130
O básnících	132
O velkých událostech.....	135
Věštec	139
O vykoupení	143
O lidské chytrosti	148
Nejtišší hodina.....	151
TŘETÍ DÍL	154
Poutník.....	156
O vidění a hádance	159
O nevítaném blaženství	164
Před východem slunce	168
O zmenšující ctnosti.....	171
Na hoře olivové	177
Co třeba míjeti	180
O odpadlících	184
Návrat.....	188
O trojím zlu	192
O duchu tíže	197
O starých a nových deskách	202
Uzdravující se.....	223

O veliké touze.....	229
Druhá taneční píseň.....	232
Sedmero pečeti	236
ČTVRTÝ	
A POSLEDNÍ DÍL	240
Obětování medu	242
Výkřik úzkosti	246
Rozhovor s králi	250
Pijavka.....	254
Kouzelník.....	257
Mimo službu	265
Nejohydnější člověk.....	270
Dobrovolný žebrák.....	275
Stín.....	279
O polednách	283
Uvítání	286
Večeře	291
O vyšším člověku	293
Píseň zádumčivého stesku.....	304
O vědě.....	310
Mezi dcerami pouště	313
Probuzení	320
Slavnost osla.....	324
Píseň opojení	328
Znamení.....	337

PRVÝ DÍL

Zarathustrova předmluva: O nadčlověku a posledním člověku

1.

Když bylo Zarathustrovi třicet let, opustil svou domovinu i jezero své domoviny a odešel do hor. Zde se kochal svým duchem a svou samotou a po deset let se jich nenabažil. Posléze však se proměnilo jeho srdce, – a jednoho jitra vstal se zorou, předstoupil před slunce a promluvil k němu, řka:

„Ty veliká hvězdo! Čím bylo by tvé štěstí, kdybys neměla těch, kterým svítíš!

Po deset let jsi přicházela sem nahoru k mé sluji: byla by ses nasýtla svého světla i této cesty, nebýti mne, mého orla a mého hada.

Ale my jsme tě očekávali každého jitra, odníмали ti tvůj nadbytek a žehnali ti za něj.

Pohled'! Omrzela mne má moudrost, tak jako včelu med, když ho nasbírala příliš; třeba mi rukou, jež se natahují.

Rád bych daroval a rozdával, až se zase jednou mudrci mezi lidmi potěší svou pošetilostí a chudákové svým bohatstvím.

Proto jest mi sestoupiti v hloub: jako ty sestupuješ navečer, kdy kráčíš za moře, i do podsvětí přinášejíc světlo, ty hvězdo přebohatá!

Jest mi, jak tobě, *zaniknouti*: tak jmenují to lidé, ke kterým chci dolů. Tedy mi požehnej, ty poklidné oko, jež i na příliš veliké štěstí můžeš bez závesti hledět!

Poháru žehnej, který chce přetéci, by se voda zlatitě z něho řinula, na všechny strany nesouc odlesk tvé slasti!

Pohled'! Tento pohár chce se zase vyprázdniti, a Zarathustra chce se zase státi člověkem.“

– Tak se počal Zarathustrův zánik.

2.

Zarathustra samotén sestupoval z hor a nikdo ho nepotkával. Ale když přišel do lesů, stál před ním pojednou kmet, který opustil svatou svou chýši, aby v lese hledal kořínků. A takto promluvil kmet k Zarathustrovi:

„Není mi cizí tento poutník: před mnoha lety šel tu mimo. Zarathustra se zval; ale proměnil se.

Tenkráté jsi do hor nesl svůj popel: chceš dnes oheň svůj nésti do údolí? Nebojíš se trestu za žhářství?

Ano, poznávám Zarathustru: Čisté má oko, a na jeho ústech se netají hnus. Zdaž si nevykračuje jako tanečník?

Proměněn je Zarathustra, dítětem stal se Zarathustra, procitl ze spánku Zarathustra: čeho teď hledáš u spících?

Jako v moři žil jsi v samotě, a moře tě neslo. Běda, chceš vystoupiti na souši? Běda, chceš sám zase vléci svoje tělo?“

Zarathustra odpověděl: „Mám v lásce lidi.“

„Proč jen, tázal se světec, šel jsem do lesa a pustin? Ne proto, že jsem lidi měl příliš v lásce?

„Teď v lásce mám boha: lidí ne. Člověk je mi příliš nedokonalou věcí. Láska k člověku by mne zabila.“

Zarathustra odpověděl: „Co jsem děl o lásce! Přináším lidem dar.“

„Nedávej jim ničeho,“ pravil světec. „Odejmi jim raději něco a nes to s nimi – to jim bude největším blahem: bude-li to jen blahem tvým!

A chceš-li jim něco dát, nedávej více než almužnu, a také o tu nechť žebrají!“

„Ne,“ odpověděl Zarathustra, „almužny nedávám. K tomu nejsem dosti chud.“

Světec se Zarathustrovi smál a promluvil takto: „Tedy hled, by přijali tvé poklady! Jsou nedůvěřiví k poustevníkům a nevěří, že přicházíme obdarovávat.

Příliš samotářsky zvučí jim ulicemi náš krok. A jako když v noci ze svých loží slyší kohosi kráčet, dávno než vstává slunce, tak táží se as: kam míří ten zloděj?

Nechod' k lidem a zůstaň v lese! Či raději ke zvířatům jdi! Proč nechceš býti jako já, – medvěd mezi medvědy, mezi ptáky pták?"

„A co dělá světec zde v lese?“ ptal se Zarathustra.

Světec odpověděl: „Dělám písně a zpívám je, a dělám-li písně, směji se, pláči a mumlám: tak velebím boha.

Zpěvem, pláčem, smíchem a mumláním velebím boha, jenž mým je bohem. Ale co že nám přinášíš v dar?"

Když Zarathustra uslyšel tato slova, pozdravil světce a pravil: „Co bych vám mohl dát! Jen mne rychle pusťte, abych vám ničeho nevzal!“ – A tak se od sebe odloučili, kmet a muž, smějíce se, jako se smějí dva chlapci.

Ale když Zarathustra byl samotný, promluvil takto k srdci svému: „Což je možné! Ten staříčkový světec ještě ani nezaslechl v svém lese, že bůh jest mrtev!“ –

3.

Když Zarathustra přišel do nejbližšího města, jež leží u lesů, našel tam na tržišti shromážděno mnoho lidu: neboť bylo vyhlášeno, že uvidí provazolezce. A Zarathustra promluvil k lidu, řka:

Hlásám vám nadčlověka. Člověk jest cosi, co má býti překonáno. Co jste vykonali, aby byl překonán?

Všechny bytosti dosud vytvořily něco nad sebe samy: a vy chcete býti odlivem tohoto velkého přílivu a raději snad se vrátit k zvířeti, než abyste překonali člověka?

Čím jest opice člověku? Posměchem či bolestným studem. A stejně má i člověk býti nadčlověku: posměchem či bolestným studem.

Urazili jste cestu od červa k člověku, a leccos ve vás je posud červ. Kdysi jste byli opice, a i nyní je člověk opicí – více než kterákoli opice.

Kdo však je z vás nejmoudřejší, je také jen rozmíškou a míšen-cem rostliny a strašidla. Ale což vám káži, byste se stali strašidly nebo rostlinami?

Hled'te, hlásám vám nadčlověka.

Nadčlověk je smysl země. Vaše vůle nechť dí: nadčlověk *budiž* smysl země!

Zapřisahám vás, bratří moji, *zůstaňte věrni zemi* a nevěřte těm, kdož vám mluví o nadpozemských nadějích! Travičové to jsou, ať to vědí, či ne.

Povrhovatelé životem to jsou, odumírající a sami otráveni, jichž země je syta: nechť tedy zahynou!

Kdysi zločin proti bohu byl největším zločinem, ale bůh zemřel, a s ním zemřeli též tito zločinci. Páchati zločin proti zemi a vnitř-nosti nevyzpytatelného ceniti výše než smysl země – to je teď nejohrožnější!

Kdysi duše s pohrdáním shlížela na tělo: a tenkrát toto pohrdání bylo nejvyšší: – chtěla mít tělo hubené, strašlivé, vyhladovělé. Tak doufala, že upláchne jemu i zemi.

Ó, tato duše sama byla ještě hubená, strašlivá a vyhladovělá: a ukrutnost byla rozkoší této duše!

Ale i vy ještě, bratří moji, mně rcete: co že vaše tělo hlásá o vaší duši? Není vaše duše chudobou a špinou a bídným pohodlím?

Věru, špinavým proudem je člověk. Jen ten, kdo je mořem, smí si troufati, že pojme do sebe špinavý proud a sám se nepokálí.

Hled'te, hlásám vám nadčlověka: toť ono moře, v němž vaše velké pohrdání může zaniknouti.

Co jest největší, čeho můžete zakusiti? Hodina *velkého pohrdání*. Hodina, v níž se vám i vaše blaho zvrhne v hnus, a stejně váš rozum i vaše ctnost.

Hodina, v níž řeknete: „Co záleží na mém štěstí! Chudoba je to a špína a bídné pohodlí. Ale mé štěstí by mělo ospravedlniti sám život!“

Hodina, v níž řeknete: „Co záleží na mém rozumu! Lační po vědě jak po své potravě lev? Chudoba je to a špína a bídné pohodlí!“

Hodina, v níž řeknete: „Co záleží na mé ctnosti! Ještě mne nerozběsnila. Jak jsem syt svého dobra i svého zla! To vše jest chudoba a špína a bídné pohodlí!“

Hodina, v níž řeknete: „Co záleží na mé spravedlivosti! Nevidím, že bych byl uhlem a žárem. Kdo však je spravedlivý, jest uhel a žár!“

Hodina, v níž řeknete: „Co záleží na mém soucitu! Zdaž soucit není křížem, na nějž jest přibíjen, kdo miluje lidi? Můj soucit však není ukřížováním!“

Mluvili jste již takto? Křičeli jste již takto? Ach, kéž bych vás byl již slyšel takto křičeti!

Nikoli váš hřích – vaše uskrovnění křičí k nebesům, vaše lakota i v hříchu ještě, ta křičí k nebesům!

Kde že je blesk, aby vás ošlehl svým jazykem? Kde šílenství, jímž byste měli být očkováni?

Hled'te, hlásám vám nadčlověka: toť onen blesk, toť ono šílenství! –

Když Zarathustra domluvil, dal se kdosi z lidu do křiku: „Dosti jsme teď slyšeli o provazolezci; teď ho chceme vidět!“ A všechen lid se Zarathustrovi smál. Provazolezec však, domnívaje se, že řeč jest o něm, dal se do práce.

4.

Zarathustra pohlédl však na lid a podivil se. Poté promluvil, řka:

Člověk jest provaz, natažený mezi zvířetem a nadčlověkem, – provaz nad propastí.

Nebezpečný přechod, nebezpečná chůze, nebezpečný pohled zpátky, nebezpečné zachvění, nebezpečná zastávka.

Co je velkého na člověku, jest, že je mostem a nikoli účelem: co lze milovati na člověku, jest, že jest *přechodem* a *zánikem*.

Miluji ty, kdož nedovedou žíti, leda když zanikají, neboť jejich zánik jest přechodem.

Miluji velké povrhovatele, neb jsou to velcí zbožňovatelé, jsou to šípy touhy po druhém břehu.

Miluji ty, kdož nehledají až za hvězdami důvodu, proč by zanikli a byli oběťmi, nýbrž obětují se zemi, by byla jednou zemí nadčlověka.

Miluji toho, kdo žije, by poznával, a kdo chce poznávati, aby jednou živ byl nadčlověk. A tak chce svému zániku.

Miluji toho, kdo pracuje a vynalézá, by nadčlověku budoval dům a k příchodu jeho připravoval zemi, zvíře a rostlinu: neb tak chce svému zániku.

Miluji toho, kdo miluje svou ctnost: neboť ctnost je vůlí k zániku a šípem touhy.

Miluji toho, kdo pro sebe nezadrží ni krůpěje ducha, nýbrž celý chce býti duchem své ctnosti: tak, v podobě ducha, kráčí přes most.

Miluji toho, kdo ze své ctnosti si udělá tužbu a sudbu: tak chce pro svou ctnost ještě žít a již nežít.

Miluji toho, kdo nechce míti příliš mnoho ctností. Jedna ctnost je více ctností nežli ctnosti dvě, protože více jest uzlem, na nějž se zavěsí sudba.

Miluji toho, jehož duše se marnotratně rozdává, toho, kdo nechce díku a nevrací: neb obdarovává stále a nechce se uchovati.

Miluji toho, jenž se stydí, padne-li kostka k jeho štěstí, a jenž se pak táže: což jsem podvodný hráč? – neboť chce zahynouti.

Miluji toho, jenž zlatými slovy metá před svými skutky a vyplní vždy ještě více, než slíbí: neboť chce svému zániku.

Miluji toho, jenž ospravedlňuje lidi budoucí a vykupuje minulé: neb chce zahynouti přítomnými.

Miluji toho, jenž trestá svého boha, že svého boha miluje: neb nutně zahyne hněvem svého boha.

Miluji toho, jehož duše jest hluboká i v poranění a jenž může zahynouti malým zážitkem: tak půjde rád přes most.

Miluji toho, jehož duše přetéká, až sám sebe zapomene, až veškery věci jsou v něm: tak se mu veškery věci stanou zánikem.

Miluji toho, kdo je svobodného ducha i svobodného srdce: tak jest jeho hlava jen vnitřnostmi jeho srdce, srdce ho však pudí k zániku.

Miluji všechny ty, kdož jsou jako těžké krůpěje, ojediněle padající z temného mračna, jež visí nad lidmi: zvěstují, že přijde blesk, a jakožto zvěstovatelé zahynou.

Hled'te, já jsem zvěstovatel blesku a těžká krůpěj padající z mračna: onen blesk však sluje *nadčlověk*.

5.

Když Zarathustra promluvil tato slova, pohlédl opět na lid a mlčel. „Tu stojí,“ pravil srdci svému, „a smějí se: nechápou mne, nejsem ústy pro tyto uši.

Třeba jim dříve rozbiti uši, aby si navykli poslouchati očima? Je třeba rachotit jako bubny a postní kazatelé? Či důvěřují jen tomu, kdo koktá?

Mají něco, nač jsou pyšní: Jak to jen zvou, co jim dodává pýchy? Vzděláním to zvou, nad pasáky koz je to povyšuje.

Proto neradi o sobě slyší slovo ‚pohrdání‘. I promluví k jejich pýše.

I promluví jim o tom, co jest hodno největšího pohrdání: to však je *poslední člověk*.“

A takto promluvil Zarathustra k lidu:

Je čas, aby člověk vytkl svůj cíl. Je čas, aby člověk zasadil símě své nejvyšší naděje.

Ještě je půda jeho dosti bohata k tomu. Ale jednou ta půda zchudne a zkrotne, a žádný vysoký strom z ní už nevyrazí.

Běda! Přejde čas, kdy člověk již nebude vysílati šípu své touhy do dálky nad člověka, kdy tětíva jeho luku se odnaučí svištět!

Pravím vám: musí mít ještě chaos ve svém nitru, kdo chce zroditi tančící hvězdu. Pravím vám: vy ještě máte chaos ve svém nitru.

Běda! Přejde čas, kdy člověk již nebude roditi hvězd. Běda! Přejde čas člověka, jenž zasluhuje největšího pohrdání a sám sebou již neumí pohrdat.

Hled'te! Ukazuji vám *posledního člověka*.

„Co je láska? Co stvoření? Co touha? Co hvězda?“ – tak se ptá poslední člověk a mžourá.

Tehdy země bude drobounce malá a na ní bude poskakovati poslední člověk, zdobňující všechno. Jeho pokolení je nevyhladitelné jako zemská blecha; poslední člověk žije nejdéle.

„My vynalezli štěstí,“ – říkají poslední lidé a mžourají.

Opustili kraje, kde bylo tvrdo žít: neboť potřebují tepla. Ještě milují souseda a trou se o něj: neboť potřebují tepla.

Onemocněti a nedůvěřovati, toť pro ně hřích: pozorně si vykračují. Blázen, kdo ještě klopýtá přes kameny nebo lidi!

Tu a tam trochu jedu: to dává příjemné sny. A mnoho jedu na konec, k příjemnému umírání.

Ještě se pracuje, neboť práce je zábava. Ale dávají pozor, aby zábava nevysilovala.

Již nechudnou a nebohatnou: obé je příliš namáhavé. Kdo by ještě vládl? Kdo poslouchal? Obé je příliš namáhavé.

Žádný pastýř a jediný ovčinec! Každý chce stejné, každý je stejný: kdo cítí jinak, jde z vlastní vůle do blázince.

„Dříve bláznil celý svět,“ – říkají nejpovedenější a mžourají.

Každý je důvtipný a ví vše, co se sběhlo: i není konce výsměchu. Hádají se ještě, ale brzy se smíří – jinak by si zkazili žaludek.

Maličkou rozkoš na den a maličkou rozkoš na noc: zdraví však chovají v úctě.

„My vynalezli štěstí,“ – říkají poslední lidé a mžourají. –

A zde domluvil Zarathustra svou první řeč, která sluje též „předmluvou“: neb na tomto místě ho přerušily křik a vznícení davu. „Dej nám toho posledního člověka, ó Zarathustro,“ – tak volali – „učiň nás těmi posledními lidmi! A nadčlověka ti darujeme!“ A plesal všechen lid a mlaskal jazykem. Zarathustra se však zarmoutil a promluvil k srdci svému:

„Nechápu mne: nejsem ústy pro tyto uši.

Příliš dlouho jsem asi v horách žil, příliš jsem naslouchal stržím a stromům: teď jim mluvím stejně jako pasáci koz.

Nehnuta jest má duše a jasná jako pohoří před polednem. Oni však myslí, že jsem chladný a že se vysmívám v příšerných žertech.

A teď na mne pohlížíjí a smějí se, ba smějíce se mne nenávidí. Je led v jejich smíchu.“

6.

Tu se však stalo cosi, čím oněměl každý ret a zmrtvělo každé oko. Zatím se totiž provazolezec dal do práce: vystoupil z dvířek a kráčel přes motouz, napjatý od věže k věži a visící tudíž nad tržištěm a lidem. Když byl právě prostřed své cesty, otevřela se dvířka znovu, vyskočil z nich pestrý chlapík, vystrojený za šaška, a rychlým krokem kráčel za druhem. „Ku předu, ty chromý,“ volal jeho příšerný hlas, „ku předu, ty lenochode, ty podloudníku, ty bledá tváři! Abych tě nepolechtal patou! Co tu tropíš mezi věžemi? Do věže s tebou, zavřít by tě měli, lepšímu, než sám jsi, zavíráš volnou cestu!“ A při každém slovu se mu blížil a blížil: ale když byl už jen krok za ním, tu stalo

se to hrůzné, čím oněměl každý ret a zmrtvělo každé oko: – vyrazil ďábelský skřek a skočil přes toho, jenž mu byl v cestě. Ten však, vida takto vítěziti soupeře, ztratil hlavu i provaz; odhodil tyč a rychleji než ona se řítíl do hloubky jako kotouč paží a nohou. Trh i lid se podobali moři, když vichřice do něho vjede: všechno se rozutítkalo a vráželo do sebe, a nejvíce tam, kde čekali, že tělo dopadne.

Zarathustra však zůstal, a právě vedle něho spadlo tělo, zle pomohžděno a polámáno, ale ještě živé. Po chvíli se roztríštěnému vrátilo vědomí, a viděl Zarathustru klečeti vedle sebe. „Co tu děláš?“ pravil posléze. „Věděl jsem dávno, že mi ďábel nastaví nohu. Ted' mne povleče do pekel: chceš mu v tom brániti?“

„Svou ctí se ti zaručuji, příteli,“ odpověděl Zarathustra, „není toho všeho, o čem mluvíš: není ďábla, není pekel. Tvá duše bude ještě dříve mrtva než tvé tělo: neboj se již ničeho!“

Muž nedůvěřivě vzhlédl. „Mluvíš-li pravdu,“ pravil poté, „ničeho s životem neztrácím. Nejsem mnohem víc než zvíře, jež bitím a sporými sousty naučili tančiti.“

„Nikoli,“ pravil Zarathustra; „z nebezpečností učinil sis povolání, na tom není nic mrzkého. Ted' svým povoláním hyneš: za to tě pochovám svýma rukama.“

Když Zarathustra domluvil, umírající již neodpovídal; pohnul však rukou, jako by hledal ruku Zarathustrovu na znamení díku.

7.

Zatím nadešel večer a tržiště se skrylo v temnotu: tu ztratil se lid, neb i zvědavost a hrůza se unaví. Zarathustra však seděl na zemi vedle mrtvého a byl ponořen do myšlenek: tak zapomněl času. Posléze však nastala noc, a studený vítr ovál osamělého. Tu se Zarathustra zvedl a pravil srdci svému:

„Věru, krásný byl dnes Zarathustrův rybolov! Neulovil člověka, leč mrtvolu.

Příšerné je lidské živobytí a stále ještě bez smyslu: šašek může se mu státi osudem.

Chci lidi naučit smyslu jejich živobytí: kterýmžto jest nadčlověk, lesk z temného mračna ‚člověk‘.

Ale ještě jsem jich vzdálen, a nemluví smysl můj k jejich smyslům. Jsem pro lidi ještě střed mezi bláznem a mrtvolou.

Temná je noc, temné jsou Zarathustrovy cesty. Pojd', můj studený a nehybný soudruhu! Zanesu tě tam, kde tě pochovám svýma rukama.“

8.

Když Zarathustra takto promluvil k srdci svému, naložil si mrtvolu na záda a dal se na pochod. A neušel ani sto kroků, tu připlížil se k němu člověk a šeptal mu do ucha – a hle! ten, který mluvil, byl onen šašek z věže. „Odejdi z tohoto města, ó Zarathustro,“ pravil; „příliš mnoho lidí tě tu nenávidí. Nenávidí tě dobří a spravedliví a jmenují tě svým nepřítelem a povrhovatelem; nenávidí tě věřící pravé víry a jmenují tě nebezpečím pro dav. Tvé štěstí bylo, že se ti smáli: a věru, mluvil jako šašek. Tvé štěstí bylo, že ses přidružil k tomu zdechlému psu; když jsi se tak ponížil, sám jsi se zachránil pro dnešek. Ale odejdi z tohoto města – sice tě zítra přeskočím, živý mrtvého.“ A když to dořekl, zmizel ten člověk; Zarathustra však šel dále temnými ulicemi.

U městské brány ho potkali hrobaři: posvětili mu pochodní do tváře, poznali Zarathustru a nadmíru se mu smáli. „Zarathustra odnáší zdechlého psa: sláva, že se Zarathustra stal hrobařem! Neboť naše ruce jsou příliš čistotné pro tuto pečení. Chce snad Zarathustra ukrásti ďáblu jeho sousto? Ať jde k duhu! A dobrého zažití! Jenom

není-li ďábel lepší zloděj, než Zarathustra! – oba je ukradne, oba je pozře!“ A smáli se spolu a šuškali.

Zarathustra slovem neodpověděl a šel svou cestou. Když ušel dvě hodiny, kráčeje mimo lesy a močály, tu až příliš se naposlouchal hladového vytí vlků, a i na něj přikvačil hlad. I zastavil se před osamělým domem, v němž hořelo světlo.

„Hlad mne přepadá,“ pravil Zarathustra, „jako loupežník. V lesích a močálech mne přepadá můj hlad, a v hluboké noci.

Podivné vrtochy má můj hlad. Často mi přichází až po jídle a dnes nepřišel po celý den: kde jen prodléval?“

A za těch slov zabušil Zarathustra na vrata domu. Objevil se starý muž; měl v rukou světlo a ptal se: „Kdo přichází ke mně a k mému zlému spánku?“

„Živý a mrtvý,“ odpověděl Zarathustra. „Dej mi jíst a pít, zapomněl jsem na to ve dne. Kdo nasytí hladového, svou vlastní duši občerství: tak mluví moudrost.“

Stařec odešel, vrátil se však ihned a nabídl Zarathustrovi chleba i vína.

„Zlý to kraj pro hladovící,“ pravil; „proto zde přebývám. Zvěř a člověk přicházejí ke mně, k poustevníkovi. Ale řekni též svému druhovi, aby jedl a pil, jest umdlenější než ty.“ Zarathustra odvětil: „Je mrtev můj druh; stěží ho k tomu přemluvím.“ „Po tom mi nic není,“ pravil stařec rozmrzele; „kdo zaklepe na můj dům, necht' vezme, co mu nabízím. Jezte a žijte blaze!“ –

Na to šel Zarathustra zase dvě hodiny a důvěřoval cestě i záři hvězd: neboť uvykl býti nočním chodcem a rád se všemu spícímu díval do tváře. Ale když se rozbřesklo jitro, shledal Zarathustra, že je v hlubokém lese, a již se mu neukazovala cesta. I položil mrtvého do dutého stromu k svým hlavám – neboť ho chtěl uchrániti od vlků – a sám ulehl na zemi a mech. A záhy usnul, tělo maje mdlé, než duši nepohnutu.

9.

Dlouho spal Zarathustra, a nejen ranní červánky mu přes tvář přeshly, nýbrž i dopoledne. Posléze však otevřelo se jeho oko: udiven pohlédl Zarathustra do lesa i ticha, udiven sám do sebe. Pak se rychle zvedl, jako plavec, jenž pojednou zahlédne zemi, a zajásal: neb zahlédl novou pravdu. A takto poté promluvil k srdci svému:

„Vzešlo mi světlo: třeba mi druhů, a to živoucích, – ne mrtvých druhů a mrtvol, jež nesu s sebou, kamkoli chci já.

Nýbrž živých druhů mi třeba, kteří jdou za mnou, že chtějí jítí sami za sebou – a tam, kam chci já.

Vzešlo mi světlo: ne k lidu necht' mluví Zarathustra, než k druhům! Nemá se Zarathustra státi stáda pastýřem a psem!

Mnoho jich odlákat od stáda – k tomu jsem přišel. Nevražiti má na mne lid i stádo: lupičem necht' nazývají Zarathustru pastýři.

Pravím pastýři, oni si však říkají dobří a spravedliví. Pravím pastýři: oni si však říkají věřící pravé víry.

Hle, dobří a spravedliví! Koho nenávidí nejvíce? Toho, kdo jich desky hodnot láme a zláme: zločince: – to však je ten, kdo tvoří.

Hle, věřící všech věr! Koho nenávidí nejvíce? Toho, kdo jich desky hodnot láme a zláme: zločince: – to však je ten, kdo tvoří.

Kdo tvoří, hledá si druhů a ne mrtvol, ani stád ani věřících. Kdo tvoří, hledá si společníků tvoření, kteří nové hodnoty píší na nové desky.

Kdo tvoří, hledá si druhů, hledá si společníků žatvy: neboť vše u něho dozrálo k žatvě. Jemu samotnému se nedostává sta srpů: i vytrhává klasy a jest mrzut.

Kdo tvoří, hledá si druhů a těch, kdož dovedou brousiti své srpy.

Ničiteli budou zváni a povrhovateli dobrem i zlem. Ale jsou to ti, kteří žnou, ti, kteří svátek slaví.

Společníky tvoření hledá Zarathustra, společníky žatvy a slavností hledá Zarathustra: co mu společného se stády a pastýři a mrtvolami!

A ty, první můj druhu, měj se krásně! Dobře jsem tě pochoval v tvém dutém stromě, dobře jsem tě ukryl před vlky.

Ale loučím se s tebou, minul čas. Mezi zorou a zorou mi vzešla nová pravda.

Nemám býti pastýřem ni hrobařem. S lidem již ani nepromluví: naposled jsem mluvil k mrtvému.

K tvořícím, k žnoucím, k těm, kdo svátek slaví, se přidružím: duhu jim ukáži a všechny ony schody nadčlověka.

Poustevníkům zazpívám svou píseň, poustevníkům samojedním i dvojjedním; a kdo má ještě uši pro věci neslýchané, tomu zatížím srdce svým štěstím.

Za svým cílem jdu, svým krokem kráčím; přes váhavé a liknavé přeskočím. Tak budiž můj krok jejich zánikem!"

10.

Tak promluvil Zarathustra k srdci svému, když slunce stálo v polednách: tu pohlédl tázavě do výše – neb nad sebou zaslechl ostrý ptačí skřek. A hle! Orel kroužil vzduchem v širokých kruzích, a na něm visel had, ne jako lup, než jako přítel: neboť byl obtočen kol jeho krku.

„Jsou to má zvířata!“ pravil Zarathustra a od srdce se těšil. „Nejhrdější zvíře pod sluncem a nejchytřejší zvíře pod sluncem – vydala se na výzvědy.

Vyzvěděti chtějí, zda Zarathustra posud na živu. Věru, jsem posud na živu?

Nalezl jsem více nebezpečností mezi lidmi než mezi zvířaty, nebezpečnými cestami kráčí Zarathustra. Necht' mne vedou má zvířata!"

Když Zarathustra takto promluvil, vzpomenu slova onoho světce v lese, vzdychl a děl k srdci svému:

„Kéž jsem chytřejší! Kéž jsem chytrý od základu, jako můj had!
Tu prosím však o nemožné: tedy prosím svou hrdost, aby vždy šla
s mojí chytrostí!

A jestliže mne jednou opustí má chytrost: – ach, tak ráda odlétá! –
kéž pak má hrdost letí ještě s mým bláznovstvím!“ –

– Tak se počal Zarathustrův zánik.

ZARATHUSTROVY ŘEČI

O třech proměnách

Tři proměny vám jmenuji ducha: jak duch se stává velbloudem, lvem velbloud a dítětem posléze lev.

Mnoho těžkého se naskytá duchu, silnému, nosnému duchu, v němž přebývá úcta: po těžkém a nejtěžším volá jeho síla.

Co je těžké? tak se táže nosný duch, tak pokleká, podoben velbloudu, a chce, by se mu hodně naložilo.

Co je nejtěžší, vy bohatýři? tak se táže nosný duch, abych to na se vzal a těšil se svojí silou.

Zdaž to není toto: ponížiti se a tím zraniti svou pýchu? Dát zářiti své pošetilosti a tím své moudrosti se posmívati?

Či je to snad toto: loučiti se se svou pří, ana vítězství své slaví? Stoupati na vysoké hory a pokušitele tam pokoušeti?

Či je to snad toto: živiti se žaludy a býlím poznání a pro pravdu hladověti v své duši?

Či je to snad toto: býti chor a nepřijímati těšitelů a vcházeti v přátelství s hluchými, kteří nikdy neslyší, čeho chceš?

Či je to snad toto: stoupati v špinavou vodu, je-li to voda pravdy, a neodháněti od sebe studených žab a horkých ropuch?

Či je to snad toto: milovati toho, kdo námi pohrdá, a podávati ruku strašidlu, chce-li nás polekati?

Vše toto nejtěžší na se bere nosný duch: podoben velbloudu, jenž nákladem obtěžkán pospíchá na poušť, tak pospíchá duch na svoji poušť.

Ale v nejosamělejší poušti nastává druhá proměna: lvem se tu stává duch, svobodu chce si ukořistiti a pánem býti ve své vlastní poušti.

Svého posledního pána si tu vyhledá: chce se znesvářit s ním i se svým posledním bohem, o vítězství chce s velikým drakem se rvát.

Kdo je ten veliký drak, jehož nechce již zváti duch pánem a bohem? „Musíš“, tak sluje veliký drak. Duch lví však praví „chci“.

„Musíš“ leží mu v cestě, zlatem se blyštící šupinaté zvíře, a na každé šupině zlatitě se leskne „musíš!“

Tisícileté hodnoty se lesknou na těch šupinách, a takto dí nej-mocnější všech draků: „Všechna hodnota věcí – leskne se na mně.“

„Všechna hodnota již byla stvořena, a všechna stvořená hodnota – tou jsem já. Věru, již nemá býti žádného ‚Chci!‘“ Tak mluví drak.

Bratří moji, k čemu je v duchu potřeba lva? Proč nestačí soumar, jenž se odříká a jenž uctívá?

Tvořiti nové hodnoty – toho ani lev ještě nesvede: ale svobodu si stvořiti k novému tvoření – to dovede síla lví.

Svobodu si stvořiti a posvátné Ne i k povinnosti: k tomu, bratří moji, je třeba lva.

Násilím právo si vzíti k novým hodnotám – toť nejhroznější násilí pro ducha nosného a uctivého. Věru, je mu to lupem, je mu to věcí loupežné šelmy.

Za své nejposvátnější měl kdysi v lásce své „Musíš“: teď jest nucen i v nejposvátnějším nalézati blud a zvůli, aby si uloupil osvo-bození od své lásky: lva je třeba k tomuto lupu.

Ale řekněte, bratří moji, co že dovede dítě, čeho nesvedl ani lev? Proč se má loupežný lev ještě dítětem stát?

Nevinností je dítě a zapomenutím, je novým početím, je hrou, je kolem ze sebe se roztácejícím, je prvním pohybem, je posvátným Ano.

Věru, ke hře tvorby, bratří moji, je třeba posvátného Ano: svou vlastní vůli chce potom duch, svůj vlastní svět si zbuduje, světu jsa ztracen.

Tři proměny jsem vám jmenoval ducha: kterak duch se stal velbloudem, lvem velbloud a dítětem posléze lev. –

Tak pravil Zarathustra. A tehdy dlel v městě, jež sluje „Pestrá kráva“.

O učebnách ctnosti

Velebili Zarathustrovi mudrce, jenž zná prý dobře mluvit o spánku i ctnosti: nad míru je prý za to vážen a odměňován, a všichni mladíci prý sedí před jeho učitelskou stolicí. K němu šel Zarathustra a se všemi mladíky seděl před jeho stolicí. A takto kázal mudřec:

Úctu a stud míti k spánku! Toť nejprvnější! A vyhýbati se všem, kdo nespí dobře a v noci bdí!

Stydlivý jest i zloděj vůči spánku: vždy se tiše krade nocí. Nestoudný však jest půlnoční strážce, nestoudně nosí svůj roh.

Není malým uměním spáti: je k tomu již třeba, po celý den bys bděl.

Desetkrát za den sám sebe přemož: to ti dá dobrou únavu a jest mákem tvé duši.

Desetkrát zase sám s sebou se usmíř; neboť přemáhání je hořkost, a špatně spí neusmířený.

Desatero pravd najdi za den: sic i v noci budeš hledati pravdu, a tvá duše zůstane lačna.

Desetkrát za den se směj a buď vesel: sice tě v noci vyruší žaludek, ten otec mrzutosti.

Je nemnoho těch, kdož to vědí: ale je nutno míti všechny ctnosti, abys dobře spal. Promluvím křivé svědectví? Sesmilním?

Požádám děvky bližního svého? To vše by se špatně snášelo s dobrým opánkem.

A i kdo má všechny ctnosti, vyznej se ještě v jednom: ať i své ctnosti v pravý čas pošle spat.

Aby se spolu nehašteřily, způsobné ty ženušky! A to o tebe, nešťastníče!

Mír s bohem i sousedem: tak tomu chce dobrý spánek. A mír i se sousedovým ďáblem! Sic bude u tebe v noci obcházení.

Úctu a poslušnost vrchnosti: i vrchnosti křivé! Tak tomu chce dobrý spánek. Což mohu za to, že moc tak ráda chodí po křivých nohou?

Ten se mi vždy jmenuj nejlepším pastýřem, kdo svou ovečku vyvede na pastvu nejzelenější: tak se to snáší s dobrým spánkem.

Nechci mnoho poct ni velkých pokladů: tím se zanítí slezina. Ale špatně se spí bez dobrého jména a bez malého pokladu.

Malá společnost je mi vítanější nežli zlá: ale jen když přijde a odejde v pravý čas. Tak se to snáší s dobrým spánkem.

Velmi se mi též líbí chudí duchem: podporují spánek. Jsou blaženi, zvláště dáváš-li jim vždy za pravdu.

Tak ubíhá ctnostnému den. A přijde-li noc, bedlivě se střežím, bych spánku nevolal. Nechce býti volán spánek, pán to ctností!

Nýbrž přemýšlím, co jsem za den vykonal a vymyslíl. Přezvykuje, táži se sám sebe, trpělivě jako kráva: co že bylo tvých desatero přemáhání?

A co že bylo desatero usmíření a desatero pravd a desatero veselostí, na nichž si pochutnalo mé srdce?

Takto rozvažuji, kolébán čtyřiceti myšlenkami, a náhle mne, nepřivolán, přepadne spánek, jenž pánem je ctností.

Spánek mi zaklepe na oko: a oko hned je těžké. Spánek se dotkne mých úst: a zůstanou otevřena.

Věru, měkkou chůzí ke mně přichází nejmilejší ten zloděj a ukradne mi mé myšlenky: a já stojím tupě jak tato stolice.

Ale nestojím pak dlouho: a ležím už. –

Když Zarathustra uslyšel mudrce takto kázati, zasmál se v nitru srdce: neboť vzešlo mu při tom světlo. A takto promluvil k srdci svému:

Bláznem je mi tento mudrce se svými čtyřiceti myšlenkami: ale věřím rád, že se znamenitě vyzná v spaní.

Blažen již ten, kdo tomuto mudrci přebývá nablízku! Takový spánek je nakažlivý, i skrz tlustou stěnu nakazí.

Kouzlo přebývá i v jeho učitelské stoli. A nadarmo nesešli mladíci před kazatelem ctnosti.

Jeho moudrost jest: bdi, abys dobře spal. A věru, kdyby život byl bez smyslu, a kdybych nemohl voliti než nesmysl, byl by to i mně nesmysl nejdůstojnější volby.

Ted' jasne chápu, co kdysi především hledali, když hledali učitele ctnosti. Dobrého spánku si hledali a k tomu ctností kvetoucích mákem!

Všem těmto velebeným mudrcům učených stolic byla moudrost spánkem beze snů: neznali lepšího smyslu života.

A i dnes jsou ještě někteří, jako tento kazatel ctnosti, a nejsou vždy tak poctiví: ale minul jich čas. A nemají dlouhého stání: a leží už.

Blahoslaveni tito ospalí: neb záhy budou klímat! –

Tak pravil Zarathustra.

O záhrobnících

Kdysi vymrštil i Zarathustra svůj blud směrem mimo člověka, jako všichni vyznavači záhrobí. Výtvozem boha trpícího a zmučeného zdál se mi tehdy svět.

Snem se mi tehdy zdál svět a básní boha se mi zdál, barevným dýmem před očima božského nespokojence.

Dobro i zlo a slast i strast a já i ty – barevným dýmem se mi zdálo to vše před stvořitelským očima. Tvůrce chtěl odvrátiti od sebe zraků svých – tu stvořil svět.

Je zmámenou slastí trpícímu, když odvrátí svých zraků od svého utrpení a sám sebe ztrácí. Zmámenou slastí a ztrácením sebe sama zdál se mi kdysi svět.

Tento svět, věčně nedokonalý svět, odraz věčného rozporu a odraz nedokonalý, zdál se mi kdysi zmámenou slastí, již cítil jeho nedokonalý tvůrce.

Tak vymrštil jsem kdys i já svůj blud směrem mimo člověka, jako všichni záhrobníci. Ale vskutku, mimo člověka?

Ach, bratří, ten bůh, jež jsem stvořil, byl výtvozem člověka, byl šílenstvím člověka, jako všichni bohové!

Člověkem byl a jen ubohým kusem lidství a „já“: z vlastního popelu a žáru mi vzešlo to strašidlo, a věru! Nepřišlo mi z onoho světa!

Co se stalo, bratří moji? Přemohl jsem sebe, trpícího, svůj vlastní popel jsem nesl do hor, světlejší plamen jsem si vynašel. A hle! Tu ono strašidlo ode mne *ustoupilo!*

Utrpením by mi teď bylo a trýzní by bylo uzdravenému, věřiti v taková strašidla: Utrpením by mi to teď bylo a ponížením. Tak promlouvám k záhrobníkům.

Utrpení to bylo a nemohoucnost – tím stvořena byla všechna záhrobí; a oním krátkým šílenstvím blaha, jehož zakusí jen ten, kdo trpí nejvíce.

Mdloba to byla, jež jediným skokem, smrtelným skokem chce k nejzazšímu cíli, nebohá nevědomá mdloba, jež nechce už ani chtít: ta stvořila všechny bohy a všechna záhroby.

Věřte mi, bratří moji! Tělo to bylo, jež si nad tělem zoufalo, – to hmatalo prsty oblouzeného ducha po nejzazších zdech.

Věřte mi, bratří moji! Tělo to bylo, jež si nad zemí zoufalo, – to slyšelo k sobě promlouvati útroby jsoucna.

A tu chtělo hlavou proraziti nejzazší zdi, a nejenom hlavou, – chtělo na druhou stranu k „onomu světu“.

Ale dobře jest ukryt před člověkem „onen svět“, onen vylidněný nelidský svět, jenž jest nebeskou prázdnotou; a útroby jsoucna ani nemluví k člověku jinak, leč v podobě lidské.

Věru, těžko dokazatelné je všecko jsoucno, a těžko mu rozvázati jazyk. Rcete mi, bratří moji, zdaž nejpodivnější všech věcí není ještě nejlépe dokázána?

Ano, toto já a tohoto já rozpor a zmatek hovoří o svém jsoucnu ještě nepoctivěji; to tvořící, chtějící, hodnotící já, jež jest měrou a hodnotou věcí.

A toto nepoctivější jsoucno, já – to hovoří o těle, a chce ještě tělo, i když básní a blouzní a když třepetá zlámanými křídly.

Učí se stále poctivěji hovořiti, ono já: a čím více se učí, tím více nalézá slov a poct pro tělo a zemi.

Nové pýše mne naučilo mé já, a té pýše já učím lidi: by hlavu již nestrkali do písku nebeských věcí, nýbrž by ji svobodně nesli, pozemskou svou hlavu, jež vytvoří smysl země!

Nové vůli já učím lidi: by onu cestu chtěli, jíž slepě kráčel člověk, by ji schvalovali a stranou se již od ní neplížili jako choří a odumírající!

Choří to byli a odumírající, ti pohrdali tělem i zemí a vynalezli věci nebeské a spasné krupěje krve: ale i tyto sladké a ponuré jedy brávali z těla a ze země!

Své bídě chtěli utéci, a hvězdy jim byly příliš daleko. I vzdychali: „Ó, by byly nebeské cesty, po nichž bychom se plížili do jiného jsoucna a blaha!“ – tu si vynasli své plíživé spády a krvavé lektvary!

Ted' si připadali, nevděčníci, povzneseni nad své tělo i nad tuto zemi. Ale komu že děkovali za křeč i rozkoš svého povznesení? Svému tělu a této zemi.

Laskav je Zarathustra k chorým. Věru, nezlobí se na jejich projevy nevděku a útěchy. Nechť se uzdravují, nechť se přemáhají, nechť si vytvářejí vznešenější tělo!

Ani se nehněvá Zarathustra na uzdravujícího se, jenž něžně se ohlíží za svým bludem a o půlnoci se plíží kol hrobu svého boha: ale též jeho slzy jsou mi jen chorobou a chorým tělem.

Mnoho neduživého lidu bylo vždy mezi těmi, kdož básní a po bohu běsní; vztekle nenávidí poznávajícího i onu nejmladší z ctností, již jest jméno: poctivost.

Dozadu se stále ohlížejí po temných dobách: tehdy ovšem blud a víra byly čímsi jiným; zuření rozumu bylo bohorovností a pochybování bylo hříchem.

Příliš dobře znám tyto bohorovné: chtějí, aby se v ně věřilo, chtějí, aby pochybování bylo hříchem. Příliš dobře též vím, več sami věří nejlépe.

Věru, ne v záhrobí a v spasné krůpěje krve: nýbrž v tělo též oni nejlépe věří, a jich vlastní tělo jest jim jejich věcí o sobě.

Ale jest jim věcí neduživou: a rádi by vyletěli z kůže. Proto naslouchají kazatelům smrti a sami kází o záhrobích.

Raději mi, bratří moji, naslouchejte hlasu zdravého těla: hlas poctivější to a čistší.

Poctivěji a čistěji hovoří zdravé tělo, dokonalé a pravoúhlé: a hovoří o smyslu země. –

Tak pravil Zarathustra.

O těch, kdož povrhují tělem

Těm, kdož povrhují tělem, řeknu své slovo. Nemají mi přeměnití sebe ani jiné, nýbrž jen vlastnímu tělu mají říci sbohem – a tak oněměti.

„Tělo jsem a duše,“ – tak mluví dítě. A proč nemluvíti jako mluví děti?

Procitlý, vědoucí však praví: Tělo jsem a tělo a pranic více; a duše jest jen slovo pro cosi na mém těle.

Tělo jest veliký rozum, mnohost s jediným smyslem, válka i mír, jeden ovčinec a jeden pastýř.

Nástrojem tvého těla, bratře můj, jest i malý tvůj rozum, jež nazýváš „duchem“; je to malý nástroj, hračka je to tvého velkého rozumu.

Říkáš „já“ a jsi hrd na to slovo. Ale větší věci – ač tomu nevěříš – je tvé tělo a velký jeho rozum: ten jest „já“ ve svých skutcích, ne ve svých slovech.

Co smysl cítí, co poznává duch, nemá nikdy cíle v sobě samotném. Ale smysl i duch ti namlouvají, že jsou všech věcí cílem: tak marnivé jsou.

Nástroji a hračkami jsou smysl a duch: za nimi ještě tkví prapodstata. Prapodstata hledá též očima smyslů, naslouchá též ušima ducha.

Stále naslouchá prapodstata a hledá: srovnává, zdolává, dobývá, boří. Vládne; a ovládá i tvé já.

Za tvými myšlenkami a city, bratře můj, stojí mohutná vládkyně, neznámá moudrá bytost – ta sluje prapodstata. V tvém těle přebývá, tvým tělem jest.

Jest více rozumu v tvém těle, nežli v nejlepší tvé moudrosti. A kdož ví, k čemu právě tvé tělo má potřebí tvé nejlepší moudrosti?

Tvá prapodstata se směje tvému já i pyšným jeho skokům. „Čím jsou mi tyto skoky a lety myšlenky? tak promlouvá k sobě. Jsou oklikou k mému účelu. Na provázku vedu si své ‚já‘, našeptávám mu jeho pojmy.“

Prapodstata praví k já: „Zde cit' bolest!“ A tu trpí a přemýšlí, jak by už netrpělo – a právě proto *má* přemýšleti.

Prapodstata praví k já: „Zde cit' rozkoš!“ Tu se těší a přemýšlí, jak by se ještě často těšilo – a právě proto *má* přemýšleti.

Těm, kdož povrhují tělem, řeknu slovo. Z jejich povrhování pochází jejich uctívání. Co že stvořilo uctívání a povrhování a hodnotu a vůli?

Tvořivá prapodstata si stvořila uctívání a povrhování, stvořila si slast i strast. Tvořivé tělo si stvořilo ducha jakožto ruku své vůle.

Ještě v své pošetilosti a v svém povrhování, vy povrhovatelé tělem, sloužíte své prapodstatě. Pravím vám: vaše prapodstata sama chce zemřítí a odvrací se od života.

Již nemá sil, činiti, co nejraději by chtěla: – tvořiti nad sebe samu. To by chtěla nejraději, tot' celá její vznícená touha.

Ale teď se jí k tomu již připozdilo: – i chce vaše prapodstata zaniknouti, vy povrhovatelé tělem.

Zaniknouti chce vaše prapodstata, a proto jste se jali povrhovati tělem! Neb nemáte již dosti sil, byste tvořili nad sebe samy.

A proto teď nevražíte na život i na zemi. Nevědomá závist jest v kosém pohledu vašeho povrhování.

Nejdu já vaší cestou, vy povrhovatelé tělem! Vy mi nejste mosty k nadčlověku! –

Tak pravil Zarathustra.

O vášních radostných a bolestných

Bratře můj, máš-li ctnost a je-li to ctnost tvá, nesdílíš se o ni s pranicým.

Ovšem, chceš ji jménem jmenovati a mazliti se s ní; chceš ji zatáhat za ucho a mít s ní kratochvíli.

A hled'! Ted' se o její jméno sdílíš s lidem, ted' jsi se davem a stádem stal se svou ctností!

Lépe bys učinil, kdybys řekl: „Nevyslovitelné jest a bezejmenné, co mé duši působí trýzeň a sladkost a co jest i hladem mých vnitřností.“

Tvá ctnost budiž příliš vznešená pro důvěrnost jmen: a je-li ti již nutností, o ní mluvit, nestyd' se, o ní se zajíkat.

Tedy mluv a zajíkej se: „To jest *moje* dobro, to miluji já, tak se mně to docela líbí, jediné tak chci *já* míti dobro.“

Nechci to za boží zákon, nechci to za lidský řád a za lidskou nutnost: nebudiž mi to sloupem, jenž ukazuje k nadsvětím a rájům.

Pozemská je to ctnost, kterou miluji: málo v ní moudrosti a nejmeně jest v ní rozum lidí všech.

Ale tento pták si u mne vystavěl hnízdo: proto jej miluji a laskám, – ted' sedí u mne na zlatých svých vejcích.“

Tak se zajíkej a ctnost svoji chval.

Kdysi měl jsi vášně a zval jsi je zlými. Ale ted' již nemáš nežli své ctnosti: ty vyrostly z tvých bolestných vášní.

Svůj nejvyšší cíl jsi těmto vášním na srdce kladl: tu se staly tvými ctnostmi, tvými vášněmi radostnými.

A kdybys i byl z rodu prchlivých nebo z rodu rozkošníků, z rodu vzteklych po víře či chtivých pomsty:

konec konců všechny tvé vášně se staly ctnostmi, všichni tvoji ďáblové anděly.

Kdysi měl jsi v svém sklepení divoké psy: ale konec konců se proměnili v ptáky a v půvabné pěvkyně.

Ze svých jedů jsi svařil svůj balšám; dožil jsi svou krávu mrzutost, – teď piješ sladkého mléka jejího vemene.

A zlého teď nic už z tebe nevyrůstá, leda ono zlo, jež vyrůstá z boje tvých ctností.

Bratře můj, máš-li štěstí, máš jedinou ctnost a ne více: tak snáze přejdeš přes most.

Vyznamenává, míti mnoho ctností, ale těžký to úděl; a ledakdo šel na poušť a usmrtil se, že ho znavilo, býti bojem a bojištěm ctností.

Bratře můj, což válka a bitva jest zlá? Ale nezbytné jest toto zlo, nezbytná jest závist a nedůvěra i pomluva mezi tvými ctnostmi.

Hleď, jak dychtí každá z tvých ctností po nejvyšším: chce se jí celého tvého ducha, by byl hlasatelem *jejím*, chce se jí celé tvé síly v hněvu, v nenávisti a v lásce.

Žárlí ctnost na ctnost, a žárlivost je hrozná. I ctnosti mohou žárlením zahynouti.

Koho plamen žárlivosti obklopuje, ten, podoběn štíru, naposled sám proti sobě obrátí otrávený bodec.

Ach, bratře můj, neviděls ještě nikdy, kterak ctnost sebe samotnu očerňuje a probodává?

Člověk jest cosi, co musí býti překonáno: a proto miluj své ctnosti: – neb jimi zahyneš. –

Tak pravil Zarathustra.

O bledém zločinci

Nechcete zabíjeti, vy soudcové a obětníci, dokud zvíře nepřikývne? Hled'te, bledý zločinec přikývl: z oka mu mluví velké pohrdání.

„Mé já jest cosi, co má býti překonáno: mé já jest mi velké pohrdání člověkem“: tak to mluví z tohoto oka.

Že sám sebe odsoudil, byl jeho nejvyšší okamžik: nepust'te pozvneseného zase zpět do jeho nížin!

Pro toho, kdo sám sebou tolik trpí, není vykoupení – leda rychlá smrt.

Vaše zabíjení, vy soudcové, budiž soucitem, ne pomstou. A zabíjejíce, dbejte, byste sami ospravedlňovali život!

Není dost na tom, že se smíříte s tím, jež zabíjíte. Váš zármutek budiž láskou k nadčlověku: tak ospravedlníte, že jste sami ještě na živu!

„Nepřítel“ máte říkati, ne však „zlosyn“; „chorý“ máte říkati, ne však „padouch“; „blázen“ máte říkati, ne však „hříšník“.

A ty, červený sudí, kdybys ty nahlas pověděl, co všechno již jsi spáchal v myšlenkách, každý by křičel: „Pryč s tímto kalem a jedovatým červem!“

Ale jiná jest myšlenka, jiný je skutek, jiný jest obraz skutku. Neběží mezi nimi kolo důvodu.

Obraz zavínil, že zbledl tento bledý člověk. Byl stejného růstu se svým skutkem, tehdy když jej páchal: obrazu jeho však nesnesl, když spáchán byl.

Stále se pak viděl pachatelem jediného skutku. Šílenstvím to zvu: výjimka se mu zvrátila v podstatu.

Čára zmámí slepici; rána, kterou ťal, zmámila jeho nebohý rozum – šílenstvím *po* činu to zvu.

Slyšte, vy soudcové! Jest ještě jiné šílenství: šílenství *před* činem. Ach, nevlezli jste mi dosti hluboko do této duše!

Takto praví červený sudí: „K čemu že vraždil tento zločinec? Loupiti chtěl.“ Já však vám pravím: jeho duši chtělo se krve, ne loupeže: zíznil po štěstí nože!

Jeho nebohý rozum však nepochopil tohoto šílenství a přemluvil ho. „Co záleží na krvi!“ pravil; „nespácháš při tom alespoň loupež? Nepomstíš se?“

I naslouchal svému nebohému rozumu: jak olovo naň doléhala jeho řeč, – tu loupil, an vraždil. Nechtěl se stydět za své šílenství.

A teď zase na něm leží olovo jeho viny, a zase jeho rozum je tak neohebný, tak ochromen, tak těžký.

Kdyby jen hlavou mohl zatrásti, svalilo by se jeho břímě: kdo však zatřese touto hlavou?

Čím je tento člověk? Hrstkou chorob, jež duchem sahají ven do světa: tam chtějí lapiti svůj lup.

Čím je tento člověk? Klubkem divokých hadů, kteří zřídka mají u sebe samotných pokoj, – tedy sami pro sebe se vydávají na cestu a hledají po světě lup.

Pohled'te na toto bědné tělo! Čím trpělo, po čem prahlo, to si vykládala bědná tato duše za rozkoš vraždy a chtivost po štěstí nože.

Kdo dnes onemocní, toho přepadá zlo, jež dnes je zlé: chce ublížit tím, co ubližuje jemu. Jiné však byly časy, jiné bylo dobro a zlo.

Kdysi bylo pochybování zlé, zlá byla vůle k prapodstatě těla. Tenkrát choří se stávali kacířem a čarodějkou: jakožto kacíř a čarodějka snášeli utrpení a působit je chtěli.

To však nevchází do vašich uší: prý to škodí vašim dobrým lidem, pravíte mi. Ale co mi záleží na vašich lidech dobrých!

Mnoho na vašich dobrých lidech mi působí hnus, a věru, ne jejich zlo. Vždyť bych si přál, aby měli šílenství, jímž by zahynuli, jako tento bledý zločinec!

Přál bych si věru, by jejich šílenství slulo pravdou či věrností či spravedlivostí: oni však mají svou ctnost, aby dlouho a v bídném pohodlí byli na živu.

Jsem zábradlím nad proudem: chyt' se mne, kdo chytit se mne může! Vaší berlou však nejsem. –

Tak pravil Zarathustra.

O čtení a psaní

Ze všeho, co je psáno, miluji jen to, co kdo píše svou krví. Piš krví: a zviš, krev že je duchem.

Nelze snadno rozuměti cizí krvi: v nenávisti mám čtoucí zahaleče.

Kdo čtenáře zná, pro čtenáře nic už nedělá. Ještě sto let čtenářů – a duch sám zatuchne.

To, že kdokoli smí se učit číst, nezkazí posléze jen psaní, než i přemýšlení.

Kdysi duch byl bohem, pak se stal člověkem, ba nyní stává se luzou.

Kdo píše krví a průpověďmi, nechce, aby ho čtli, nýbrž by se mu učili na paměť.

V horách je nejbližší cesta z vrcholu na vrchol: ale k tomu je třeba, bys měl dlouhé nohy. Průpovědi mají býti vrcholy: a ti, k nimž se mluví, lidé velcí a vysoce vzrostlí.

Vzduch řídký a čistý, nebezpečenství blízko a v duchu samou radostnou zlobu: tak se to dobře vespolek snáší.

Chci kolem sebe mít skřítky, neb jsem odvážný. Odvaha, jež zaplašuje příšery, sama si vytváří skřítky, – odvaha chce se smát.

Já již necítím s vámi: toto mračno, jež vidím pod sebou, tato černá a tato tíha, které se směji, – právě to jest mračno vašich bouřek.

Vzhlížíte vzhůru, toužíte-li po povznesení. A já shlížím dolů, protože povznesen jsem.

Kdo z vás dovede se smát a spolu být povznesen?

Kdo stoupá po nejstrmějších horách, směje se všem truchlochrám i truchlo-vážnostem.

Odvážnými, bezstarostnými, výsměšnými, násilnickými – tak nás chce moudrost: je ženou a nemiluje nikdy než muže válečníka.

Pravíte mi: „Těžko snášeti život.“ Ale k čemu byste dopoledne měli svou pýchu a k večeru svou oddanost?

Těžko snášeti život: ale nebud'te mi přece tak mazliví! Jsme všichni dohromady oslové a oslice a máme vzít pěkně na sebe svůj náklad.

Co nám společného s růžovým poupátkem, které se chví, že kapka rosy mu leží na těle?

Pravda: milujeme život, že jsme uvykli ne životu, než milování.

Je vždy něco bláznovství v lásce. Ale vždy také něco rozumu v bláznovství.

A též mně, jenž životu přeji, zdá se, že motýl i bublina i co se jim podobá mezi lidmi, ví o štěstí nejvíce.

Vidět, jak se třepotají ony pošetilé půvabné pohyblivé dušičky – to svádí Zarathustru k slzám a písním.

Jen v toho boha bych věřil, který by uměl tančit.

A když jsem viděl svého ďábla, shledal jsem ho vážným, důkladným, hlubokým, slavnostním: byl to duch tíže – jím padají všechny věci.

Nikoli hněvem, leč smíchem se zabíjí. Vzhůru, zabme ducha tíže!

Naučil jsem se chodit: od té doby si nebráním v běhu. Naučil jsem se létat: od té doby nechci býti teprve strkán, mám-li se hnouti.

Ted' jsem lehký, ted' letím, ted' sebe zřím pod sebou, ted' bůh mým nitrem tančí. –

Tak pravil Zarathustra.

O stromu na hoře

Spatřil Zarathustrův zrak, že jeden mladík se mu vyhýbá. A když jednou z večera samotén kráčel pohořím, obepínajícím město, jež sluje „Pestrá kráva“: hle, tu kráčeje nalezl onoho mladíka, jak seděl opřen o strom a mdlým pohledem se díval do údolí. Zarathustra položil ruku na kmen, u něhož mladík seděl, a promluvil takto:

„Kdybych zde tímto stromem svýma rukama chtěl zatřásti, nesvedl bych toho.

Vítr však, jehož nezříme, jej trápí a ohýbá, kamkoli chce. Nezřené ruce nás nejhůře ohýbají a trápí.“

Tu povstal mladík zmaten a pravil: „Slyším Zarathustru a právě jsem naň myslil.“ Zarathustra odpověděl:

„Proč se toho lekáš? – Ale má se to s člověkem jako se stromem.

Čím více chce do výše a jasů, tím silněji tíhnou jeho kořeny do země dolů, do temna, do hlubin, – do zla.“

„Ano, do zla!“ zvolal mladík. „Jak je možno, žes odkryl mou duši?“

Zarathustra se usmál a pravil: „Leckterá duše nebude nikdy odkryta, leda že dříve bude vynalezena.“

„Ano, do zla!“ zvolal mladík podruhé.

„Děls pravdu, Zarathustro. Sám sobě již nevěřím od té doby, co směřuji do výšky, a nikdo mi již nevěří, – jak jen se to děje?

Proměňuji se příliš rychle: můj dnešek vyvrací můj včerejšek. Často přeskakuji stupně, když vystupuji, – toho mi neodpustí žádný stupeň.

Jsem-li nahoře, seznám vždy, že jsem samotén. Nikdo se mnou nemluví, mrazem samoty se třesu. Co jen tam nahoře chci?

Mé pohrdání a má touha rostou o závod; oč výše stoupám, o to více pohrdám tím, jenž stoupá. Co jen tam nahoře chce?

Jak se stydím za své stoupání a klopýtání! Jak se směji svému prudkému supění! Jak nenávidím toho, kdo létá! Jak jsem tam na hoře mdlý!“

Zde se mladík odmlčel. A Zarathustra hleděl na strom, u něhož stáli, a promluvil takto:

„Osaměle stojí zde tento strom na horách; vysoko vzrostl nad lidi a zvěř.

A kdyby chtěl mluvit, neměl by nikoho, kdo by mu rozuměl: tak vysoko vzrostl.

Ted' čeká a čeká, – na co jen čeká? Přebývá sídlu mračen příliš nablízku: čeká as na prvý blesk?“

Když Zarathustra toto řekl, zvolal mladík s prudkými posunky: „Ano, Zarathustro, pravdu díš. Po mém zániku jsem toužil, když jsem chtěl do výšky, a ty jsi blesk, na nějž jsem čekal! Hled', čím jsem ještě od té doby, cos ty se nám zjevil? Že ti *závidím*, toť, co mne zničilo!“ – Tak pravil mladík a dal se do hořkého pláče. Zarathustra ho však ovinul paží a odvedl s sebou.

A když chvíli spolu šli, jal se Zarathustra takto mluvit:

Rve mi to srdce. Lépe než tvá slova, promlouvá mi tvé oko o celém tvém nebezpečí.

Ještě nejsi svoboden, ještě *hledáš* svobodu. Tvé hledání tě učinilo příliš rozespálým a bdělým příliš.

Do volné výšky se ti chce, po hvězdách žízni tvá duše. Ale i zlé tvoje pudy žízni po svobodě.

Tví divocí psi chtějí na svobodu; štěkají radostí ve svém sklepe, snaží-li se tvůj duch zotvírati všechna vězení.

Ještěs mi věznem, jenž si svobodu vymýšlí: ach, duše takových vězňů stává se chytrou, ale úskočnou též a špatnou.

Očistiti se musí též ten, kdo svého ducha osvobodil. Mnoho vězeňské plísně ještě v něm zbylo: též jeho oko nechť se očistí.

Ano, znám tvoje nebezpečí. Při své lásce a naději tě však zapřísahám: nezhazuj své lásky a naděje!

Vznešeným ještě se cítíš, a vznešeným tě pocítují též ostatní ještě, kteří na tě sočí a vysílají po tobě zlé pohledy. Věz, že vznešený všem stojí v cestě.

I dobrým stojí vznešený v cestě: a třeba že ho zvou dobrým, chtějí ho tak odstraniti.

Věci nové a novou ctnost chce stvořiti vznešený člověk. Dobrý chce věci staré, chce, staré by byly zachovány.

Není však nebezpečí vznešeného v tom, že se stává dobrým, nýbrž že se stává drzým, výsměšným a ničitelem.

Ach, znal jsem vznešené lidi, a ztratili svou nejvyšší naději. A tu očerňovali všechny vysoké naděje.

Tu žili drze v krátkých rozkoších a za mez jediného dne skoro již nemetali cílů.

„Těž duch je rozkoší,“ – tak říkali. I zlomila se křídla jejich duchu: ten se nyní plíží a hlodáním poskvřňuje.

Kdysi mněli, že se stanou hrdiny: teď jsou z nich rozkošníci. Hrdina jest jim hořem a hrůzou.

Při své lásce a naději tě však zapřisahám: nezahazuj hrdiny ve své duši! Svatě třímej nejvyšší svou naděj!

Tak pravil Zarathustra.

O kazatelích smrti

Jsou kazatelé smrti: a plna je země takových, jimž nutno kázati, aby se od žití odvrátili.

Plna je země lidí přebytných, zkažen je život těmi, jichž přespříliš mnoho. Ti nechť „věčným životem“ jsou odlákáni z tohoto života!

„Žlutí“: tak říkají kazatelům smrti, anebo „černí“. Já vám je však ukáži ještě v jiných barvách.

Tu jsou oni příšerní, kteří v sobě nosí šelmu a nemají volby, leč mezi chtíči a rozsápáním vlastního masa. A také chtějí jejich jsou ještě rozsápáním vlastního masa.

Ještě se ani lidmi nestali, ti příšerní: ať si jen kází odvrácení od života a sami ať si zahynou!

Tu jsou souchotináři duše: sotva se narodí, již jmou se umírat a touží po naukách únavy a odříkání.

Rádi by byli mrtvi a my bychom jich vůli měli schvalovati! Střežme se probuditi tyto mrtvé a porouchati tyto živoucí rakve!

Potká je chorý či kmet či nebožtík; a hned říkají: „Život jest vyvrácen!“

Ale vyvrácení jsou jen oni a jejich oko, jež na bytí nezří než jedinou tu tvář.

Zabaleni do tlustého stesku a dychtiví malých náhod, jež přináší smrt: tak čekají a zatínají zuby.

Anebo: sahají po pamlscích a při tom se vysmívají svému dětinství: visí na svém stéble-životě a vysmívají se, že ještě visí na stéble.

Jejich moudrost zní: „Blázen, kdo zůstane na živu, ale tak nadmíru blázníme! A to jest na životu právě nejbláznivější!“ –

„Život jest jen utrpením,“ – tak říkají jiní a nelžou: jen se postarejte, aby vás již nebylo! Jen se postarejte, by nebylo již života, který jest jen utrpením!

A takto nechť zní nauka vaší ctnosti: „Sám se zabiješ! Sám se odtud vykradeš!“ –

„Rozkoš jest hřích,“ – tak říkají jedni, kdož káží smrt –, „pojďme stranou a neplodme děti!“

„Roditi jest namáhavé,“ – říkají druhí – „nač ještě rodit? Rodí se samí nešťastníci!“ I ti jsou kazateli smrti.

„Soucitu třeba,“ – říkají třetí. „Vezměte, co mám! Vezměte, co jsem! Tím méně mne bude poutati život!“

Kdyby byli soucitní z hloubi duše, ze soucitu by život svým bližním znechutili. Býti zlí – to byla by pravá jich dobrota.

Leč chtějí vyváznout ze života: co jim po tom, že jiné svými řetězy a dary poutají ještě těsněji! –

A též vy, kterým život jest divokou prací a neklidem: zda nejste docela syti života? Zda nejste docela zralí pro kázání smrti?

Vy všichni, jimž po chuti jest divoká práce a vše rychlé, nové, cizí, – špatně snášíte samy sebe, vaše píle jest útěk a vůle, na sebe samy zapomenouti.

Kdybyste více věřili v život, méně byste se okamžiku dávali v lup. Ale k čekání nemáte dosti obsahu v sobě – ba ani ne k lenosti!

Všude zaznívá hlas těch, kdož káží smrt: a plna je země takových, jimž nutno kázati smrt.

Anebo „věčný život“: to je mi jedno, – jen když rychle zahynou! –

Tak pravil Zarathustra.

O válce a válečném lidu

Svémi nejlepšími nepřáteli nechceme býti šetřeni, a také ne těmi, jež milujeme z hloubi. Tedy mi dovolte říci vám pravdu!

Bratří moji ve válce! Z hloubi vás miluji, jsem a byl jsem z vašich řad. A jsem také váš nejlepší nepřítel. Tedy mi dovolte říci vám pravdu!

Vím o zášti a závisti vašeho srdce. Nejste velcí dost, byste zášti a závisti neznali. Nuž buďte velcí dost, byste se za ně nestyděli!

A nemůžete-li býti světci poznání, buďte mi alespoň jeho válečníky. To jsou druhové a předchůdci takové svatosti.

Vojáků vidím mnoho: kéž bych viděl mnoho válečníků! „Stejnokrojem“ zvou, co nosí: kéž není stejný kroj, co pod tím schovávají!

Buďte mi takoví, jichž oko vždy vyhlíží po nepříteli – po *vašem* nepříteli. A u některých z vás jest nenávisť na prvý pohled.

Svého nepřítelě hledejte, svou válku ved'te a za svoje myšlenky! A podlehně-li vaše myšlenka, necht' nad tím přece vítězně zaplesá vaše poctivost!

Mír máte milovati jakožto prostředek nových válek. A krátký mír více než dlouhý.

Vám neradím k práci, než k boji. Vám neradím k míru, než k vítězství. Vaše práce budiž bojem, váš mír budiž vítězstvím!

Může mlčet a tiše sedět, jen kdo má šíp a luk: kdo nemá, vadí se a breptá. Váš mír budiž vítězstvím!

Pravíte, že je to dobrá věc, jež i válku světí? Pravím vám: je to dobrá válka, jež světí každou věc.

Válka s odvahou dovedly více velkých věcí než láska k bližnímu. Ne soucit váš, leč vaše statečnost až dotud zachraňovala ty, kdož přišli k úrazu.

„Co jest dobré?“ se ptáte. Býti statečný jest dobré. Ať si povídají holčičky: „Dobrem jest, co je hezké a zároveň dojmavé.“

Říkají o vás, že jste bez srdce: ale vaše srdce jest ryzí, a miluji stud vaší srdečnosti. Stydíte se za svůj příliv, a jiní se stydí za svůj odliv.

Jste oškliví? Nuž dobrá, bratří moji! Tedy se zahalte do vznešenosti, jež jest pláštěm ošklivého!

A vzrůstá-li vaše duše, stává se zpupnou, a ve vaší vznešenosti je zloba. Zním vás.

Ve zlobě se setká zpupný a slaboch. Ale nerozumějí si. Zním vás.

Smíte míti jen nepřátele, jichž byste nenáviděli: ne takové, jimiž byste pohrdali. Buďte mi hrdi na svého nepřítele: pak úspěchy vašeho nepřítele jsou též úspěchy vaše.

Vzpoura – toť vznešenost otroků. Vaší vznešeností budiž poslušnost! I vaše rozkazování budiž posloucháním!

Dobrému válečníkovi zní příjemněji „musíš“ než „chci“. A vše, co je vám milé, dejte si teprve rozkázat!

Vaše láska k životu budiž láskou k vaší nejvyšší naději: a vaše nejvyšší naděje budiž nejvyšší myšlenkou života!

Svou nejvyšší myšlenku máte si však dáti rozkázat ode mne – ta zní: člověk jest cosi, co má býti překonáno.

Tak žijte svůj život poslušnosti a války! Co záleží na dlouhém žití! Který válečník chce být šetřen!

Nešetřím vás, z hloubi vás miluji, bratří moji ve válce! –

Tak pravil Zarathustra.

O nové modle

Kdesi jsou ještě národové a stáda, nikoli však u nás, bratří moji: u nás jsou státy.

Stát? Co je to? Nuže dobrá! Ted' mi otevřte uši, neb ted' vám řeknu své slovo o smrti národů.

Stát, tak se jmenuje nejstudenější ze všech studených netvorů. Studeně také lže; a tato lež mu leze z tlamy: „Já, stát, jsem národ.“

Lež! Tvůrci to byli, ti stvořili národy a nad ně zavěsili víru a lásku: tak sloužili životu.

Ničitelé to jsou, ti na velký dav líčí pasti a zvou je státem: zavěšují nad ně meč a sto chtíčů.

Kde ještě je národ, tam nerozumí státu a má k němu zášť jako k uhrančivému pohledu a k hříchu proti mravům a právům.

Toto znamení vám dávám: každý národ mluví svým jazykem dobra i zla: tomu nerozumí soused. Svůj vlastní jazyk si vynalezl každý národ v mravech i právech.

Ale stát lže všemi jazyky dobra i zla; a cokoli mluví, lže – a cokoli má, ukradl.

Nepravé jest na něm všecko; ukradenými zuby kouše, kousavý. Nepravé jsou i jeho vnitřnosti.

Zmatení jazyků dobra i zla: toto znamení vám dávám za znamení státu. Věru, vůli k smrti značí toto znamení! Věru, kyne kazatelům smrti!

Přespříliš mnoho rodí se lidí: pro přebytečné byl vynalezen stát!

Hleďte mi jen, jak je láká k sobě, těch přespříliš mnoho! Jak je dává a žvýká a přežvykuje!

„Na zemi není nic většího nade mne: jsem pořádajícím prstem boha,“ – tak řve ten netvor. A na kolena neklesají jen ti, kdož mají dlouhé uši a krátký zrak!

Ach, také vám, vy veliké duše, našeptává své ponuré lži! Ach, uhodne bohatá srdce, jež ráda se rozplýtávají!

Ano, i vás uhodne, vy vítězové nad starým bohem! Zemdleli jste v boji, a teď vaše mdloba ještě nové modle slouží!

Hrdiny a ctné muže ráda by kolem sebe rozestavěla ta nová modla! Rád se sluní v slunečním svitu dobrých svědomí, – ten studený netvor!

Všechno dá vám ta nová modla, budete-li vy se jí klaněti: tak si skupí jas vašich ctností a pohled vašich hrdých zraků.

Navnadit chce vámi ty, jichž přespříliš mnoho! Ano, pekelný kousek byl tu vynalezen, kůň smrti, jenž řinčí ve zdobě božských poct!

Ano, hromadné umírání bylo tu vynalezeno, jež samo sebe velebí za život: věru, milostná služba všem kazatelům smrti!

Státem zvu, kde všichni pijí jed, ať dobří či nedobří: státem, kde všichni ztrácejí sebe, ať dobří či nedobří: státem, kde pomalá sebevražda všech se jmenuje – „životem“.

Pohled'te mi jen na ty přebytečné! Kradou si díla vynálezců a poklady mudrců: Vzděláním jmenují svou krádež – a vše se jim stává chorobou a trampotou!

Pohled'te mi jen na ty přebytečné! Nemocni jsou stále, zvracejí svou žluč a jmenují to novinami. Dává se navzájem a nestráví se ani.

Pohled'te mi jen na ty přebytečné! Nabývají bohatství a bohatnouce chudnou. Chtějí moc a především sochor moci, hodně peněz, – ti nemohoucí!

Pohled'te, jak šplhají, ty mrštné opice! Šplhá jedna přes druhou a tak se strhují do bahna, do hloubky.

K trůnu směřují všichni: je to jich šílenství, – jako by na trůně sedělo štěstí! Často sedí na trůně bahno a často též trůn na bahně.

Šílenci a šplhající opice jsou mi ti všichni a příliš jsou uříceni. Nelibě mi páchne jich modla, ten studený netvor: nelibě mi páchnou všichni dohromady, ti modloslužebníci.

Bratří moji, což se chcete zadusit ve výparu jich úst a chtivostí?
To raději rozbijte okna a skočte na volný vzduch!

Vyhněte se přece zápachu! Odstupte od modlářství lidí přebytečných!

Vyhněte se přece zápachu! Odstupte od dýmu těchto lidských obětí!

Otevřena je země také teď ještě velikým duším. Jest ještě mnoho prázdných míst pro samojediné a dvojediné, a kolem nich vane vůně tichých moří.

Otevřen a uvolněn jest ještě volný život velikým duším. Věru, kdo málo má majetku, tím méně jest majetkem jiného: pochválena buď malá chudoba!

Tam, kde přestává stát, tam se teprve počíná člověk, jenž není přebytečný: tam se počíná píseň nezbytnosti, ten jedinečný, nenahraditelný nápěv.

Tam, kde *přestává* stát, – jen mi tam pohled'te, bratří moji!
Nevidíte jich, duhy a mostů nadčlověka? –

Tak pravil Zarathustra.

O mouchách na trhu

Do své samoty prchni, příteli můj! Vidím tě zmámena hřmotem velkých mužů a rozbodána žahadly malých.

Důstojně zná s tebou mlčet skála i les. Bud' zase jako strom, jež miluješ, jako košatý strom, jenž tíše a naslouchaje visí nad mořem.

Kde přestává samota, začíná se trh; a kde se začíná trh, začíná se také hřmot velkých herců a hemžení jedovatých much.

Nejlepší věci ve světě pranic neplatí, pokud se nenajde někdo, kdo je sehraje: velkými muži nazývá lid takové pořadatele her.

Málo rozumí lid velkým věcem, to jest: tvůrcím. Smysly má však pro všechny pořadatele a herce velkých her.

Kol vynálezců nových hodnot točí se svět: – neviditelně se točí. Ale kol herců točí se lid i sláva: toť již „světa běh“.

Herec má ducha, než málo svědomí ducha. Vždy věří v to, čím vnuká nejsilnější víru, – víru v *sebe*!

Zítřka má víru novou a pozítří novější. Rychlé smysly má jako lid a větření má proměnlivé.

Porazit – to jest mu: dokázat. Pobláznit – to jest mu: přesvědčit. A krev mu platí za nejlepší všech důvodů.

Pravdu, jež vklouzne jen do jemných uší, jmenuje lži a nicotností. Vskutku, věří jen v bohy, kteří dělají ve světě veliký hřmot!

Naplněn je trh slavnostními šprýmaři – a lid se chlubí velkými svými muži! To mu jsou pánové hodiny.

Hodina však na ně doléhá: i doléhají na tebe. A též na tobě chtějí Ano či Ne. Běda, stavíš svou židli mezi Pro a Proti?

Na tyto bezpodmínečné a doléhající nežárli, milence pravdy! Ještě nikdy se nezavěsila pravda v rámě člověka bezpodmínečného.

Pro tyto nenadálé odejdi a vrať se ve svou jistotu: jenom na trhu tě přepadají stálým Ano? či Ne?

Pomalu prožívají svou chvíli všechny hluboké studny: načekají se dlouho, než vědí, co padlo do jich hloubky.

Daleko trhu a slávy se děje vše velké: daleko trhu a slávy žili od nepaměti vynálezcové nových hodnot.

Do své samoty prchni, příteli můj: vidím tě rozbodána jedovatými mouchami. Prchni tam, kde vane drsný, silný vzduch!

Do své samoty! Žils příliš nablízku malým a žalostným. Uprchni jejich neviditelné pomstě! Vůči tobě nejsou než pomstou. Již nezdihej ruky proti nim! Je jich bez počtu, a tvým údělem není býti oháňkou na mouchy.

Je bez počtu těch malých a žalostných; a nejedné hrdé stavbě již plevel a krůpěje deště připravily pád.

Nejsi kamenem, ale již tě vyhlodalo množství krůpějí. Rozpadneš se mi a rozpukneš ještě množstvím krůpějí.

Vidím tě umdlena jedovatými mouchami, vidím tě do krve škrábnuta na stu místech; a pýše tvé není ani do hněvu.

Krev by na tobě chtěli ve vši nevinnosti, po krvi prahnou jejich bezkrevné duše – i bodají ve vši nevinnosti.

Ty hluboký však příliš hluboce trpíš i malými ranami; a nežli ses ještě vyhojil, přelezl ti přes ruku týž jedovatý červ.

Příliš hrd jsi mi k tomu, bys mlsné ty tvory usmrtil. Střež se však, by se nestalo tvou sudbou, nésti všechno jich jedovaté bezpráví!

Bzučí kolem tebe též svojí chválou: dotěrnost je jich pochvala. Chtějí blízkost tvé kůže a krve.

Lichotí ti jak bohu či ďáblu; kňučí před tebou jak před bohem či ďáblem. Co na tom! Kňučící lichotníci to jsou, a ne více.

Také se k tobě leckdy laskavě mají. To však vždy byla chytrost zbabělců. Ano, zbabělci jsou chytří!

Mnoho uvažují o tobě svou těsnou duší, – povážlivý jsi jim po-vždy! Vše, o čem se mnoho uvažuje, stává se povážlivým.

Trestají tě za všechny tvé ctnosti. Z hloubi duše ti promíjejí jen – tvé přehmaty.

Že jsi mírný a spravedlivé myslí, říkáš: „Nevinni jsou svým malým živobytím.“ Jejich těsná duše však myslí: „Provinilo se každé velké živobytí.“ I jsi-li k nim mírný, cítí ještě, jak jimi pohrdáš; a splácejí ti dobrý tvůj čin tajně zraňujícími zločiny.

Tvá mlčelivá pýcha vždy jest jim proti chuti; jásají, jsi-li jednou skromný dost, abys byl marnivý.

Co na někom poznáváme, rozněcujeme na něm též. Střez se tedy malých!

Před tebou cítí se malými, a jejich nízkost proti tobě žhne a doutná v neviditelné mstě.

Nepozoroval jsi, kolikrát oněměli, když jsi k nim přistoupil, a jak jich síla z nich vystoupila, jako dým vystupuje z hasnoucího žáru?

Ano, přáteli můj, zlým svědomím jsi pro své bližní: neb jsou tě nehodni. I nenávidí tě a rádi by sáli tvou krev.

Stále budou tvoji bližní jedovatými mouchami; co na tobě jest velkého, – to samo je nutně činí jedovatějšími a stále mouchovitějšími.

Do své samoty prchni, příteli můj, a tam, kde vane drsný, silný vzduch! Tvým údělem není býti oháňkou na mouchy!

Tak pravil Zarathustra.

O cudnosti

Miluji les. V městech je špatně žít: tam příliš mnoho jest řjících.

Zdaž není lépe, dostati se do rukou vrahovi než do snů vilné ženy?

A jen mi pohled'te na tyto muže: jejich oko to dí – neznají na světě nic lepšího, nežli ležeti u ženy.

Bahno je na dně jejich duše; a běda, má-li jejich bahno ještě i ducha!

Byste alespoň jakožto zvířata byli dokonalí! Ke zvířeti však třeba nevinnosti.

Radím vám, byste usmrtili své smysly? Radím vám k nevinnosti smyslů.

Radím vám k cudnosti? Cudnost u některých je ctností, ale u mnohých takřka neřestí.

Ti jsou sice zdrželiví: ale psice smyslnost závistně vyzírá ze všeho, cokoli konají.

I do výšek jejich ctnosti a až dovnitř studeného ducha jde za nimi to zvíře a jeho nepokoj.

A jak způsobně zná psice smyslnost žebrati o kus ducha, nedostane-li se jí kusu masa.

Milujete truchlohry a vše, co láme srdce? Já však nedůvěřuji vaší psici.

Máte mi příliš ukrutné oči a chtivě se díváte na ty, kdo strádají strastí. Nepřestrojila se snad vaše vilnost a neříká si soustrast?

A také toto podobenství vám dávám: nejeden z těch, kdož vymítali svého ďábla, sám při tom do vepřů vjel.

Komu je cudnost za těžko, toho zní dlužno zrazovati: aby se nestala cestou do pekel – to jest k bahnu a řjjení duše.

Mluvím o špinavých věcech? To mi není nejhorší.

Nestoupá poznávající nerad do vody pravdy, je-li špinavá, nýbrž je-li mělká.

Věru, jsou na světě lidé cudní z hloubi duše: jsou srdce mírnějšího, raději a hojněji se smějí nežli vy.

Smějí se i cudnosti a táží se: „Co je cudnost!

Zdaž cudnost není bláznovství? Ale toto bláznovství přišlo k nám, a ne my k němu.

Poskytli jsme tomu hosti přístřeší a srdce: teď u nás přebývá, nechť zůstane, pokud se mu zlíbí!“ –

Tak pravil Zarathustra.

O přáteli

„O jednoho je vždy více kolem mne,“ – tak myslí poustevník. „Vždy jednou jeden – to konec konců jsou dva!“

Já a já vždy příliš horlivě spolu hovoří: jak by se to dalo snést, kdyby nebylo přítele?

Pro poustevníka přítel vždy jest již třetí: ten třetí jest korek, jenž zabrání, by hovor oněch dvou neklesl do hloubky.

Ach, jest příliš mnoho hloubek pro všechny poustevníky. Proto tak touží po příteli a po jeho výšce.

Naše víra v jiné prozrazuje, v čem bychom rádi věřili v samy sebe. Naše touha po příteli jest naší zrádkyní!

A často láskou jen přeskakujeme závist. A často někoho napadneme a učiníme si ho nepřitelem, bychom zakryli, že lze napadnouti nás.

„Bud' mi alespoň nepřitelem!“ – dí pravá úcta, jež se neodvažuje prositi o přátelství.

Kdo chce míti přítele, chtěj také zaň vésti válku: a kdo chce vésti válku, ať *dovede* být nepřitelem.

I ve svém příteli cti nepřitele. Můžeš k svému příteli těsně přistoupiti, abys k němu nepřestoupil?

Ve svém příteli měj svého nejlepšího nepřitele. Bud' mu nejblíže srdcem, když se mu vzpouzíš.

Nechceš před svým přítelem nositi šatu? Aby bylo ctí tvého přítele, že se mu dávaš, jaký jsi? Ale vždyť on tě za to posílá k čertu!

Kdo ze sebe nedělá tajemství, pobuřuje: a proto věru máte, proč se báti nahoty! Ano, kdybyste byli bohy, směli byste se stydět za své šaty!

Nemůžeš se pro svého přítele dost krásně vyzdobiti: neb máš mu býti šípem a touhou po nadčlověku.

Viděls již spáti svého přítele, – aby ses dověděl, jak vyhlíží? Neb co jest jinak přítelova tvář? Tvá vlastní tvář, v drsném a nedokonalém zrcadle.

Viděls již spáti svého přítele? Nelekl jsi se, že tvůj přítel tak vyhlíží? O příteli, člověk je cosi, co musí býti překonáno.

Přítel budiž mistr v tom, jak dovede hádat a mlčet: není radno, abys všechno chtěl viděti. Ať sen tvůj ti vyzradí, co tvůj přítel dělá v bdění.

Uhodni svým soucítěním: abys dříve věděl, přeje-li si tvůj přítel soucitu. Snad na tobě miluje nezlomené oko a pohled věčnosti.

Soucítění s přítelem nechť se skrývá pod tvrdou skořápkou: vylam si na něm zub. Tak bude jemné a bude míti svou sladkost.

Jsi svému příteli čistým vzduchem a samotou a chlebem a lékem? Leckdo se z vlastních okovů nevysvobodí, a přece jest příteli osvoboditelem.

Jsi otrok? Tedy nemůžeš býti přítelem. Jsi tyran? Tedy nemůžeš přátel mít.

Příliš dlouho skrýval se v ženě otrok a tyran. Proto žena posud není schopna přátelství: zná pouze lásku.

V ženině lásce jest nespravedlnost a slepota ke všemu, čeho nemiluje. A i ve vědoucí lásce ženy jest vždy ještě přepadání a blesk a noc vedle světla.

Posud není žena schopna přátelství: Kočkami stále ještě jsou ženy, a ptáky. Či, v nejlepším případě, kravami.

Posud není žena schopna přátelství. Ale rcete mi, vy mužové, kdo z vás že je přátelství schopen?

Ó vaší chudoby, vy mužové, a vaší lakoty duše! Kolikkoli dáváte příteli, tolikéž já svému nepříteli dám, a jistě že nezchudnu.

Dnes lidé jsou kamarády: kéž by byli přáteli! –

Tak pravil Zarathustra.

O tisíci a jednom cíli

Mnoho zemí viděl Zarathustra i národů mnoho: tak objevil mnoha národů dobro i zlo. Nenalezl Zarathustra na zemi v moci větší než dobro a zlo.

Žítí by nemohl národ, jenž zprvu by nehodnotil; chce-li se však udržeti, nesmí hodnotiti, jako hodnotí soused.

Mnohé, co tomuto národu slulo dobrým, u jiného bylo posměchem a potupou: tak jsem to nalezl. Mnohé jsem nalezl, co zde bylo zváno zlem a onde zdobeno poctami purpurovými.

Nikdy soused souseda nechápal: pokaždé jeho duše žasla nad sousedovým bludem a nad jeho zlobou.

Deska statků visí nad každým národem. Hle, je to deska jeho všech přemáhání; hle, je to hlas jeho vůle k moci.

Chvalitebné jest; co mu platí za těžké; co za nezbytné a těžké, sluje dobré; a co i z nejvyšší nouze vysvobozuje, co je vzácné a nejtěžší, – to velebí za posvátné.

Co mu zajišťuje vládu a vítězství a lesk, jeho sousedu k hrůze a závidi: to mu platí za vysoké, za prvé, za míru a smysl všech věcí.

Věru, bratře můj, poznal-lis jen národa nouzi a zem a nebe a souseda: tedy uhodneš již zákon jeho přemáhání, i proč po tomto žebříku stoupá k své naději.

„Vždy budeš přední a nad ostatní vztyčen: nikoho nebude milovati tvá řevnivá duše, leč přítele,“ – tím příkazem trásla se duše Řekovi: s ním stoupal svou stezkou velkosti.

„Mluvit pravdu a dobře obcovati s lukem a šípem,“ – to zdálo se spolu milé i těžké onomu národu, z něhož pochází mé jméno – jméno, jež jest mi spolu milé i těžké.

„Ctít otce svého a matku svou a býti jim po vůli až do kořenů duše“: tuto desku přemáhání zavěsil nad sebe jiný národ a jí dosáhl moci a věčnosti.

„Osvědčovati věrnost a pro věrnost dávati v sázku čest a krev i za věci zlé a nebezpečné“: tak, sám sebe poučuje, přemohl se jiný národ a tak, sám sebe přemáhaje, obtěžkal a zatížil se velkými nadějemi.

Věru, lidé sami si dali všechno své dobro i zlo. Věru, nevzali ho, nenašli ho, nespadlo na ně jak nebeský hlas.

Teprve člověk vložil hodnoty do věcí, aby se uchoval, – teprve člověk stvořil věcem jich smysl, lidský smysl! Teprve proto, že odhaduje, zasluhuje jméno člověka.

Odhadovati cenu, to jest tvořiti: slyšte to, vy tvořící! Odhadovati cenu, toť samo všech ceněných věcí cena, poklad a klenot.

Teprve tím, že odhadujeme cenu, povstává hodnota: a bez toho byl by ořech života prázdný. Slyšte to, vy tvořící!

Změna hodnot, – toť změna tvořících. Stále ničí, komu jest určeno býti tvůrcem.

Tvořícími byli zprvu národové, teprve pozdě byli jimi jedinci; a věru, jedinec sám jest nejmladší výtvor.

Národové zavěsili kdysi nad sebe desku dobra. Láska, jež chce vlásti, a láska, jež poslouchati chce, stvořily si společně takovéto desky.

Starší je radost ze stáda než radost z já: a pokud dobré svědomí stádem se zve, říká jen špatné svědomí: já.

Věru, chytré já, já bez lásky, které chce prospěchu svému v prospěchu mnohých: to není stáda vznik, nýbrž zánik.

Milující byli to vždy a tvořící, ti stvořili dobro a zlo. Jména všech ctností ohněm lásky žhnou i ohněm hněvu.

Mnoho zemí viděl Zarathustra i národů mnoho: nenalezl Zarathustra moci větší než díla milujících: „dobré“ a „zlé“ jsou jejich jména.

Věru, nestvůrou jest moc této chvály a hany. Rcete, kdo mi ji zdolá, bratří moji? Rcete, kdo tomu zvířeti přehodí lano přes jeho tisíc šíjí?

Tisíc bylo dosud cílů, neb tisíc bylo národů. Jen pouto těch tisíce šíjí schází ještě, schází jediný cíl. Lidstvo ještě nemá cíle.

A rcete mi přece, bratří moji: schází-li posud lidstvu cíl, zda ne-schází také – lidstvo samotné ještě?

Tak pravil Zarathustra.

O lásce k bližnímu

Tísňíte se kolem bližního a máte pro to krásná slova. Ale pravím vám: vaše láska k bližnímu je vaše špatná láska k vám samým.

Utíkáte se k bližnímu sami před sebou a rádi byste si z toho učinili ctnost: ale prohlédám vaše „nesobecké jednání“.

Starší je Ty než Já; Ty jest vyhlášeno svatým, Já však posud ne: tedy se člověk tlačí k bližnímu.

Radím vám k lásce k bližnímu? Raději ještě k útěku před bližním a k lásce k dálnému, k nejbzdálenějšímu!

Vyšší než láska k bližnímu jest láska k nejbzdálenějšímu a příštímu; vyšší ještě než láska k člověku jest mi láska k předmětům a přízrakům.

Přízrak, jenž před tebou běží, bratře můj, jest krásnější, než jsi ty; proč mu nedáš svého masa a kostí svých? Ale ty máš strach a běžíš k svému bližnímu.

Sami sebe nesnete a nemilujete se sdostatek: i svádíte bližního k lásce a rádi byste se pozlatili jeho omylem.

Raději bych, abyste nesnesli společnosti všelijakých bližních a jejich sousedů; pak by vám nezbylo, než abyste si sami ze sebe stvořili svého přítele a jeho překypující srdce.

Svědka k sobě zvete, chcete-li o sobě dobře mluvit; a jestliže jste ho svedli, by o vás dobře smýšlel, sami o sobě dobře smýšlíte.

Nelže jenom ten, kdo mluví proti svému vědění, nýbrž ještě více ten, kdo mluví proti svému nevědění. A tak o sobě mluvíte, stýkáte-li se s kým, a sebou samými obelháváte souseda.

Takto mluví blázen: „Obcovati s lidmi kazí charakter, zvláště tomu, kdo ho nemá.“

Jeden chodí k bližnímu, že sám sebe hledá, a druhý, že by sám sebe rád ztratil. Vaše špatná láska k vám samým ze samoty vám dělá žalář.

Jsou to vzdálenější, kdož zaplatí za vaši lásku k bližnímu; a již, je-li Vás pět pohromadě, je vždycky nutno, aby někdo šestý umřel.

Ani vašich slavností nemiluji: příliš mnoho herců jsem při nich našel, a také diváci často se tvářili jako herci.

Nehlásám vám bližního, nýbrž přítele. Přítel vám budiž slavností země a předchutí nadčlověka.

Hlásám vám přítele a jeho přetékající srdce. Ale je třeba, by dovedl houbou být, kdo chce být milován srdci přetékajícími.

Hlásám vám přítele, v němž hotov je svět jako pod slupkou dobré jádro, – hlásám vám tvořícího přítele, který vždy může darovati hotový svět.

A jak se mu svět rozvinul, tak se mu zase v prstenech dohromady stáčí, jakožto vznikání dobra pomocí zla, jakožto vznikání účelů z náhody.

Budoucnost a dálka nejvzdálenější budiž ti příčinou tvého dneška: v svém příteli miluj nadčlověka jakožto svoji příčinu.

Bratří moji, k lásce k bližnímu vám neradím: radím vám k lásce k nejvzdálenějšímu.

Tak pravil Zarathustra.

O cestě tvůrčího

Chceš jít do osamocení, bratře můj? Chceš hledat cestu k sobě samotnému? Ještě chvíli postůj a poslyš mne.

„Kdo hledá, sám se lehce ztratí. Každé osamocení jest provinění,“ tak mluví stádo. A dlouho jsi náležel k stádu.

I v tobě bude ještě zaznívat stáda hlas. A řekneš-li: „Nemám již společného svědomí s vámi,“ bude to nářek a bolest.

Hleď, tuto bolest samu zrodilo ještě ono společné svědomí: a tohoto svědomí poslední třpyt se leskne ještě na tvém smutku.

Ale ty chceš jít cestou svého smutku, cestou k sobě samotnému? Nuž, ukaž mi své právo a svou sílu k tomu!

Jsi nová síla a nové právo? Jsi první pohyb? Kolo ze sebe se roztáčí? Můžeš přinutit i hvězdy, aby obíhaly kol tebe?

Ach, je tolik chtivosti po výšce! Tolik je křečí ctižádostivců! Ukaž mi, že nejsi z chtivých a ctižádostivých!

Ach, je tolik velkých myšlenek, jež nečiní více, než činí měch: nadýmají a vyprazdňují.

Svobodným se zveš? Tvou vládnoucí myšlenku chceš slyšet a ne, že jsi unikl jhu.

Jsi z těch, kdo *směli* uniknouti jhu? Jsou, kdož odhodili poslední svou cenu, když odhodili svou služebnost.

Osvobozen od čeho? Co Zarathustrovi po tom! Jasně však nechť mi věstí tvé oko: osvobozen *k čemu*?

Můžeš si sám určovat své zlo i své dobro a zavěšovat nad sebou svoji vůli jakožto zákon? Můžeš si sám být soudcem a mstitelem svého zákona?

Je hrozné býti o samotě se soudcem a mstitelem vlastního zákona. Tak bývá hvězda vyvržena v pustý prostor a v ledový dech osamění.

Dnes ještě trpíš mnohými, ty jediný: dnes ještě máš celou svou odvahu i své naděje.

Ale jednou tě samota znaví, jednou tvá pýcha bude se hrbiti a tvoje odvaha bude skřípati zuby. Křičeti budeš jednou: „Jsem sám!“

Jednou nebudeš již viděti své výšky a nízkost svou nahlédneš v přílišné blízkosti; tvá vznešenost sama jako přízrak ti nažene strachu. Křičeti budeš jednou: „Všechno je lež!“

Jsou pocity, jež osamělého chtějí zabít; nezdaří-li se jim to, nuže, pak samy jsou vydány na smrt! Ale dokážeš býti vrahem?

Znáš již, bratře můj, slovo „pohrdání“? A trýzeň své spravedlivosti, bys k těm byl spravedliv, kdož tebou pohrdají?

Nutíš mnohé, by změnili své smýšlení o tobě; to ti připočtou ke zlu. Přiblížil ses jim a šel jsi přece mimo: toho ti nikdy neprominou.

Vystupuješ nad ně: ale čím výše stoupáš, tím menším tě vidí oko závisti. Nejvíce však jest v nenávisti ten, kdo létá.

„Jak byste chtěli být spravedliví ke mně,“ – tak musíš mluvit – „já si volím vaši nespravedlivost za úděl, jenž mně je souzen.“

Nespravedlivostí a špínou házejí po osamělém: chceš-li však, bratře můj, hvězdou býti, nesmíš jim proto svítiti méně!

A střež se dobrých a spravedlivých! Rádi ukřižují ty, kdož si vynalézají svou vlastní ctnost, – nenávidí osamělého.

Střež se též svaté prostoty! Nic jí není svatého, leda co prostné jest; ráda si také s ohněm hraje – s ohněm hranic.

A střež se i záchvatů své lásky! Příliš rychle vztáhne osamělý ruku k tomu, s kým se setká.

Leckomu nesmíš podati ruku, nýbrž jen pazour: a chci, aby tvůj pazour měl také drápy.

Ale nejhorší nepřítel, s kterým se můžeš setkat, budeš vždy sám sobě; sám na sebe číháš v doupatech a lesích.

Osamělý, kráčíš cestou k sobě samotnému! A mimo tebe samotna vede tvá cesta, i mimo tvých sedm ďáblů!

Kacířem budeš si sám a čarodějkou a věštcem a bláznem a pochybovačem a nesvatým a zlosynem.

Sám se chtěj spáliti ve vlastním svém plameni: jak by ses chtěl obnoviti, neshořel-lis dříve v popel!

Osamělý, kráčíš cestou tvůrčího: boha si chceš stvořiti ze svých sedmi ďáblů!

Osamělý, kráčíš cestou milujícího: sám sebe miluješ, a proto sebou pohrdáš, jak jen milující pohrdají.

Tvořiti nechce milující, protože pohrdá! Co ví o lásce, kdo nebyl právě nucen pohrdati tím, co miloval!

Se svou láskou a se svým tvořením jdi ve své osamocení, bratře můj; a pozdě teprve přibelhá se za tebou spravedlivost.

S mými slzami jdi ve své osamocení, bratře můj. Miluji toho, kdo tvořiti chce nad sebe sama a takto zaniká. –

Tak pravil Zarathustra.

O starých i mladých ženkách

„Proč se tak plaše plížíš soumrakem, Zarathustro? A co skrýváš úzkostně pod pláštěm?

Je to poklad, tobě darovaný? Či dítě, jež se ti zrodilo? Či kráčíš teď sám po cestách zlodějů, ty příteli zlých?“ –

Věru, bratře můj! pravil Zarathustra, je to poklad, mně darovaný: malá pravda je to, co mám v rukou.

Ale nezpůsobná je jak děcko, a nesvírám-li jí ústa, křičí přehlasitě.

Když jsem dnes krácel cestou svou samotén, v hodinu, kdy zapadá slunce, potkala mne stará ženka a mluvila takto k mé duši:

„Mnoho Zarathustra promlouval též k nám ženám, nikdy však nám nehovořil o ženě.“

A já jí odvětil: „O ženě má se promlouvati jen k mužům.“

„Těž mně mluv o ženě,“ pravila; „jsem stará dost, bych to hned zase zapomněla.“

I byl jsem po vůli staré žence a pravil jsem jí toto:

Všechno na ženě jest hádanka a všechno na ženě má jediné rozluštění: jeho jméno – těhotenství.

Muž je ženě prostředkem k cíli: účelem vždy je dítě. Čím však je žena pro muže?

Dvojí věc chce pravý muž: nebezpečí a hru. Proto chce ženu: nejnebezpečnější hračku.

Muž má býti vychováván k válce a žena k zotavení válečnickovu: vše ostatní je bláznovství.

Příliš sladkých plodů – těch se válečníkovi nechce. Proto chce se mu ženy; jeť hořká i nejsladší žena.

Lépe nežli muž rozumí dětem žena, ale muž je více dítětem než žena.

V pravém muži skrývá se dítě: to si chce hrát. Vzhůru, vy ženy, jen mi odkryjte dítě v muži!

Hračkou budiž žena, čistou a jemnou, jako drahokam budiž ozarována ctnostmi světa, jehož tu ještě není.

Paprsek hvězdy necht' se stkví ve vaší lásce! Vaše naděje se jmenuj: „Kéž porodím nadčlověka!“

Ve vaší lásce budiž statečnost! Svou láskou máte útočiti na toho, kdo vám vnuká bázeň.

Ve vaší lásce budiž vaše čest! Jinak žena málo se vyzná ve věcech cti. Ale to budiž vaše čest: byste vždy milovaly více, než jste milovány, byste nikdy nebyly druhými.

Muž necht' se bojí ženy, která miluje: tu jest ochotna ke každé oběti a vše ostatní jest pro ni bezcenné.

Muž necht' se bojí ženy, která nenávidí: neboť muž v hloubi své duše je pouze zlý, žena však je tam špatná.

Koho žena nenávidí nejvíce? – Takto pravilo železo magnetu: „Tebe nenávidím nejvíce, že přitahuješ, ale nemáš dosti sil, bys k sobě přitáhl.“

Mužovo blaho sluje: já chci. Ženino blaho sluje: on chce.

„Hle, teď právě svět se stal dokonalým!“ – tak myslí každá žena, je-li poslušna celou svou láskou.

A žena musí poslouchati a hloubku nalézt k svému povrchu. Povrchem jest ženino nitro; pohyblivým bouřlivým povlakem na vodách mělkých.

Mužovo nitro však jest hluboké, jeho proud burácí v podzemských slujích: žena tuší jeho sílu, ale nechápe jí. –

Tu mi odvětila stará ženka: „Mnoho způsobného pověděl Zarathustra a najmě pro ty, kdož jsou k tomu sdostatek mlády.

Zvláštní věc: Zarathustra nemnoho ženy zná, a přece ví o nich pravdu! Je to proto, že u ženy nic není nemožného?

A teď vezmi v dík malou pravdu! Vždyť jsem pro ni dosti stará!

Zabal si ji a sevři jí ústa: sic bude křičeti přehlasitě, ta malá pravda!“

„Dej mi, ženo, svou malou pravdu!“ pravil jsem. A takto promluvila stará ženka:

„Jdeš k ženám? Nezapomeň na bič!“ –

Tak pravil Zarathustra.

O uštknutí zmije

Jednoho dne Zarathustra usnul pod fíkovníkem, protože bylo horko, a paže měl položené přes obličej. Tu přišel had a uštkl ho do krku, takže Zarathustra bolestí vzkřikl. Když paži sňal s obličeje, pohlédl na zmiji: tu poznala Zarathustrovy oči, kroutila se neobratně a chtěla se odplazit. „Sečkej,“ pravil Zarathustra; „ještěs nepřijala mého díku! Vzbudila jsi mne v čas, má cesta je ještě dlouhá.“ „Tvá cesta je již jen krátká,“ odpověděla zmije truchlivě; „jed můj usmrcuje.“ Zarathustra se usmál. „Kdy byl by drak zemřel jedem hadím?“ – pravil. „Ale vezmi si zase svůj jed! Nejsi dost bohatá, bys mi jej darovala.“ Tu mu zmije znovu padla kol krku a lízala mu ránu.

Když to Zarathustra jednou vypravoval svým žákům, ptali se: „A co že, ó Zarathustro, jest morálka tvé povídky?“ Zarathustra na to odpověděl těmito slovy:

Ničitelem morálky zvou mne dobří a spravedliví: má povídka jest nemorální.

Máte-li však nepřítelé, nesplácejte mu zlého dobrým: neb to by ho zahanbilo. Nýbrž dokažte, že vám způsobil cos dobrého.

A raději ještě se pohněvati, nežli zahanbovat! A klne-li se vám, tedy se mi nelíbí, abyste pak v odvetu žehnali. Raději též trochu klejte!

A stalo-li se vám velké bezpráví, přičiňte mi k tomu rychle pět malých! Je hrozný pohled na toho, kdo samojediný úpí pod křivdou.

Věděli jste to již? Dělit se o bezpráví znamená, zpola být v právu. A ten ať na se vezme bezpráví, kdo je unese!

Malá pomsta – lidštější než žádná! A není-li trest také právem a poctou pro toho, kdo přestupuje zákon, tedy nechci ani vašeho trestání.

Vznešenější je, nedati si za pravdu nežli zůstatí v právu, zvláště tehdy, je-li právo na naší straně. Jen jsme-li k tomu dost bohatí!

Nechci vaší studené spravedlností; a z oka vašich soudců vždy mi vyzírá kat a studené jeho železo.

Rcete, kde naleznu spravedlnost, která jest láskou s očima vidoucíma?

Tedy mi přece vynajděte lásku, která nenese jen všechen trest, nýbrž i všechnu vinu!

Tedy mi přece vynajděte spravedlnost, která nevinným prohlásí každého, vyjma toho, kdo soudí!

Chcete i toto slyšeti? Na tom, kdo chce býti z hloubi duše spravedliv, i sama lež se stává laskavostí k lidem.

Ale jak býti z hloubi duše spravedliv! Jak dáti každému, co jeho jest! Na tom budiž mi dosti: každému dávám, co moje jest.

Posléze, bratří moji, střežte se činiti bezpráví kterémukoli z poustevníků! Jak by poustevník mohl zapomenouti! Jak by mohl spláceti!

Poustevník jest jako hluboká studna. Snadno tam hodíte kámen; ale když dopadl až na dno, rcete, kdo jej zase vynese ven?

Střežte se, urážeti poustevníka! Jestliže jste ho však urazili, nuž, pak jej také zabte!

Tak pravil Zarathustra.

O dítěti a manželství

Mám otázku pro tebe samotna, bratře můj: jak olovníci tu otázku ti vnořím do duše, bych věděl, jak hluboká jest.

Jsi mlád a přeješ si dítěte a manželství. Já se tě však táži: jsi člověk, jenž *smí* si přát dítěte?

Jsi vítězný, jsi podmanitel sebe sama, jsi vládce smyslů, jsi pán svých ctností? Tak se tě táži.

Či mluví z tvého přání zvíře a potřeba? Či osamění? Či vnitřní tvůj svár?

Chci, by po dítěti toužilo tvé vítězství a tvá svoboda. Živoucí pomníky máš stavěti svému vítězství a osvobození.

Nad sebe do výše stavěti máš. Ale dříve nutno, bys mi sám byl vystavěn pravoúhlý tělem i duší.

Nejenom rozrůstati se máš, nýbrž růsti vzhůru! K tomu ti pomozí zahrada manželství!

Vyšší tělo stvořiti máš, prvotní pohyb, kolo ze sebe se roztáčející, – tvořícího stvořiti máš.

Manželství: tak jmenuji vůli ve dvou, by stvořeno bylo jedno, jež je více než ti, kdož je stvořili. Manželstvím jmenuji obapolnou úctu, již manželé k sobě chovají proto, že mají onu vůli ve dvou.

To budiž smysl a pravda tvého manželství. To však, co manželstvím jmenují oni přebyteční, jichž je přespříliš mnoho, – ach, kterak to jmenuji já?

Ach, té duševní chudoby ve dvou! Ach, té duševní špíny ve dvou! Ach, toho bídného pohodlí ve dvou!

Manželstvím jmenují to vše; a říkají, že jejich manželstvím bylo požehnáno v nebi.

Nuže, nechce se mi ho, toho nebe lidí přebytečných! Ne, nechce se mi jich, těch zvířat zapletených v nebeské síti!

Dalek mi zůstaň též bůh, jenž se přibelhá, by žehnal tomu, čeho nespojil!

Nesmějte se mi takovým manželstvím! Které dítě by nemělo proč nad svými rodiči splakat?

Důstojným zdál se mi tento muž a zralým pro smysl země: ale když jsem uviděl jeho ženu, zdála se mi země příbytkem bláznů.

Ano, chtěl bych, aby se země otrásala v křečích, když spolu se spáří světec a husa.

Tento se vydal jak hrdina za pravdami a posléze si ukořistil malou vyšňořenou lež. Jmenuje to svým manželstvím.

Onen byl netýkavý ve styku s lidmi a vybíravě vybíral. Pojednou si však navždy zkazil společnost: jmenuje to svým manželstvím.

Onen si hledal služku s ctnostmi anděla. Pojednou však se stal služkou ženy, a teď aby se ještě sám stal andělem!

Starostlivými jsem teď našel veškery kupce, a všichni mají lstivé oči. Svou ženu však i nejlstivější kupuje v pytli.

Mnoho krátkých pošetilostí – to sluje u vás láskou. A vaše manželství udělá konec mnoha krátkým pošetilestem, neb je to jediná dlouhá hloupost.

Vaše láska k ženě a ženina láska k muži: ach, kéž by byla soucitěm s bohy trpícími a zahalenými! Ponejvíce však se navzájem uhodne dvě zvířat.

Ale i nejlepší vaše láska jest pouze vzníceným podobenstvím a bolestným žářem. Jest pochodní, jež má vám svítit na vyšší cesty.

Nad sebe samy máte jednou milovat! Tak se *učte* teprve milovat! A proto vám bylo dáno, byste pili hořký kalich své lásky.

I nejlepší láska ve svém kalichu má hořkost: tak vyvolá touhu po nadčlověku, tak vyvolá žízeň v tobě, jenž tvoříš!

Žízni tomu, jenž tvoří, šípem a touhou po nadčlověku: mluv, bratře můj, je tím tvá vůle k manželství?

Svatými zvou se mi taková vůle a takové manželství. –

Tak pravil Zarathustra.

O svobodné smrti

Mnoho lidí umírá příliš pozdě, a někteří příliš záhy. Cize zní posud učení: „Zemři v pravý čas!“

Zemři v pravý čas; tak učí Zarathustra.

Ovšem, kdo nikdy v pravý čas nežije, jak ten by kdy v pravý čas umíral? Kéž by se byl nikdy nenarodil! – Tak radím lidem přeby-
tečným.

Ale i přebyteční se před důležitě roztahují se svým umíráním, a i zcela dutý ořech touží býti rozlousknut.

Za důležitou věc mají umírání všichni: ještě však smrt není slavností. Ještě se lidé nenaučili, jak světit nejkrásnější slavnosti.

Ukáži vám dovršující smrt, která žijícím se stává ostnem a příslibem.

Kdo dovršuje své dílo, ten umírá svou smrtí, vítězně, obklopen doufajícími a příslibujícími.

Tak se uchte umírat; a nemělo by býti slavností, kde by člověk, takto umírající, neposvěcoval přísah těch, kdo žijí!

Takto umíratí jest nejlepší; druhé pak nejlepší jest: zemřítí v boji a promarniti velkou duši.

Ale bojující stejně jako vítěz má v nenávisti vaši rozšklebenou smrt, která se plíží jako zloděj – a přece přichází velitelsky.

Svou smrt vám velebím, smrt svobodnou, jež mi přijde, protože tak chci *já*.

A kdy budu chtít? – Kdo má cíl a dědice, chce smrti své v pravý čas pro cíl a dědice.

A z úcty k cíli a dědici již nebude v svatyni života zavěšovati vetchých věnců.

Věru, nechci se podobati provazníkům: ti do délky táhnou svůj motouz a při tom sami stále dozadu krácejí.

Leckdo i na své pravdy a na svá vítězství je již příliš stár; bezzubá ústa již nemají práva na každou pravdu.

A každý, kdo chce mít slávu, nechť v pravý čas se rozloučí od svých poct, nechť pěstuje těžké umění, by v pravý čas – šel.

Když někdo nejlépe chutná, tehdy ať přestane býti pokrmem: toho jsou si vědomi, kdož dlouho chtějí býti milováni.

Jsou ovšem kyselá jablka, jichž osud tomu chce, by vytrvala až do posledního dne podzimku: a spolu dozrají, zežloutnou a svaští se.

Jedněm zestárne dřív srdce a jiným duch. A někteří jsou kmety v mládí: ale pozdní mládí – dlouhé mládí.

Leckomu se nevydaří život: jedovatý červ se mu zahryže do srdce. Tedy nechť hledí, by se mu tím lépe vydařilo umírání.

Leckdo nikdy nezesládne a již v létě uhnívá. Zbabělost je to, jež ho udržuje na jeho větvi.

Přespříliš mnoho lidí žije a přespříliš dlouho visí na svých větvích. Kéž by přišel víchř, jenž by sklátil ze stromu všechno to shnilé červivé!

Kéž by přišli kazatelé *rychlé* smrti! To byli by mi praví vichřové, ti by mi klátili stromy života! Ale slyším kázati jen pomalou smrt a strpení se vším „pozemským“.

Ach, kážete strpení s pozemským? Toto pozemské to jest, co má příliš strpení s vámi, vy rouhaví pomlouvači!

Věru, příliš záhy zemřel onen Hebrej, ježž uctívají kazatelé pomalé smrti: a mnohým od té doby se stalo záhubou, že zemřel příliš záhy.

Znal teprve slzy a zádumčivost Hebreje a k tomu nenávisť dobrých a spravedlivých, – onen Hebrej Ježíš: tu ho přepadla touha po smrti.

Kéž by jen byl zůstal na poušti a vzdálen dobrých a spravedlivých! Snad by se byl naučil žítí a milovati zemi – a milovati smích!

Věřte mi, bratří moji! Příliš záhy zemřel; sám by byl odvolal své učení, kdyby byl dospěl až k mému věku! Šlechetný byl dost, aby odvolal!

Ale nedozrál ještě. Nezrale miluje mladík, a nezrale též nenávidí člověka i zemi. Svázána a těžká je posud jeho mysl i perut' jeho ducha.

V muži však jest více dítěte než v mladíkovi, a méně zádumčivosti: lépe zná umírat i žít.

Svoboden k smrti a svoboden v smrti, posvátný hlasatel svého Ne, když není už kdy hlásat Ano: tak zná umírat i žít.

By vaše umírání nebylo rouháním proti člověku a zemi, přátelé moji: toho se doprošuji na medu vaší duše.

Ve vašem umírání necht' hoří ještě váš duch a vaše ctnost, tak jako večerní červánek plane kol země: jinak se vám špatně vydařilo umírání.

Tak budu já sám umírati, byste vy přátelé, mně kvůli, více milovali zemi; a zemí se zase stanu, bych došel klidu v té, jež mne zrodila.

Věru, cíl měl Zarathustra, vymrštil svůj míč: teď vy, přátelé, jste zdělili můj cíl, vám házím zlatý míč. Nade vše raději vidím, kterak vy, moji přátelé, házíte zlatým míčem!

A tak ještě sečkám chvíli, než život opustím: a vy mi to odpusťte! –

Tak pravil Zarathustra.

O ctnosti, jež obdarovává

1.

Když se Zarathustra rozloučil s městem, jemuž bylo nakloněno jeho srdce a jehož jméno zní: „Pestrá kráva“, – šlo za ním mnoho těch, kdož se zvali jeho žáky, a vyprovázeli ho. Tak přišli ke křižovatce: i pravil jim Zarathustra, že odtud půjde sám; neboť byl přítelem osamělé chůze. Jeho žáci mu však na rozloučenou podali hůl, na jejíž zlaté rukojeti had se ovíjel kolem slunce. Zarathustra se radoval z holi a opíral se o ni; poté promluvil k svým žákům těmito slovy:

Rcete mi: čím to, že zlato došlo nejvyšší hodnoty? Tím, že jest nevšední a neužitečné a zářivé a mírného lesku; vždy se nabízí v dar.

Jen jakožto odraz nejvyšší ctnosti došlo zlato nejvyšší hodnoty. Zlatým leskem svítí pohled toho, kdo daruje. Zlata lesk sjednává mír mezi měsícem a sluncem.

Nevšední jest nejvyšší ctnost a neužitečná, zářivá jest a mírného lesku: ctnost, jež obdarovává, jest nejvyšší ctnost.

Věru, dobře se ve vás vyznám, žáci moji: dychtíte jako já po ctnosti, jež obdarovává. Co by vám bylo společného s kočkami a vlky?

Tot' vaše žízeň, byste se sami stali oběťmi a dary: a proto máte žízeň, nahromaditi všechny poklady do své duše.

Nenasytně dychtí vaše duše po klenotech a pokladech, protože vaše ctnost jest nenasytná v touze po rozdávání.

Nutíte všechny věci, by přišly k vám a vstoupily do vás, aby pak z vašeho zdroje nazpět se rozproudily jakožto dary vaší lásky.

Věru, lupičem všech hodnot se stane taková láska, jež obdarovává; zdravou a svatou však jmenuji tuto sobeckou lásku. –

Je jiné sobectví, příliš chudé a lačnické, jež stále chce krásti, sobectví nemocných, nemocně sobecká láska.

Okem zloděje pohlíží na vše, co se leskne; hltavostí hladu měří toho, kdo hojně má jídla; a vždy se plíží kol stolu dárců.

Nemoc hovoří z takové chtivosti a neviditelná zrůdnost; o chorém těle hovoří zlodějská hltavost této sobecké lásky.

Rcete mi, bratří moji: co nám platí za špatné a nejšpatnější? Zdaž není to *zrůdnost*? – A zrůdnosti se dohadujeme vždy, kde chybí duše, jež obdarovává.

Vzhůru jde naše cesta; od rodu vede k rodu vyššímu. Hrůzou však jest nám smysl zrůdnosti, který praví: „Vše pro mne.“

Vzhůru vzlétá naše mysl: tak jest podobenstvím našeho těla, podobenstvím našeho povýšení. Podobenstvími takových povýšení jsou jména ctností.

Tak tělo kráčí dějinami, jako kdosi, kdo vzniká, kdo bojuje. A duch – čím jest tělu? Jeho bojů a vítězství hlasatelem a druhem a ozvukem.

Podobenstvími jsou všechna jména dobra i zla: nevyslovují jasně, jen kývají. Blázen, kdo chce od nich vědění.

Dbejte mi, bratří moji, každé hodiny, kdy duch váš chce mluvit v podobenstvích: tu jest vznik vaší ctnosti.

Tu jest povýšeno vaše tělo, tu z mrtvých vstalo; svou rozkoší rozněcuje ducha, že se stává tvůrcem a hodnotitelem a milencem a všech věcí dobrodincem.

Je-li vaše srdce jako proud rozvlněno z široka a z plna, je-li po-
žehnáním a nebezpečím tomu, kdo přebývá nablízku: to je vznik
vaší ctnosti.

Jste-li povzneseni nad chválu i hanu a chce-li vaše vůle rozka-
zovati všem věcem jakožto vůle milencova: to je vznik vaší ctnosti.

Pohrdáte-li pohodlím a měkkým ložem a nemůžete-li se ani dost
daleko uložit od změkčilých: to je vznik vaší ctnosti.

Jste-li ti, kdož společnou vůli chtějí, a říkáte-li vůli, této obraně
proti vší tísní, „nezbytnost“: to je vznik vaší ctnosti.

Věru, vaše ctnost je novým dobrem a zlem! Věru, je to nové hluboké šumění a nového pramene hlas!

Mocí jest nová ta ctnost; je to vládnoucí myšlenka a kolem ní moudrá duše: je to zlaté slunce a kolem něho had poznání.

2.

Zde se Zarathustra na chvíli odmlčel a s láskou pohlížel na své žáky. Poté pokračoval takto: – a jeho hlas byl proměněn.

Zůstaňte mi věrní zemi, bratří moji, celou mocí své ctnosti! Vaše láska, jež obdarovává, i vaše poznání necht' slouží smyslu země! Tak vás prosím a zapřisahám.

Nenechte jí odlétnouti od pozemskosti, nenechte jí perutěmi tlouci věčné zdi! Ach, bylo vždy tolik zbloudilé ctnosti!

Přiveďte, jako přivádím já, zbloudilou tu ctnost nazpět k zemi – ano, nazpět k tělu a životu: by zemi dala její smysl, lidský její smysl!

Stonásobně až dosud se zaletěly a přehmátly duch i ctnost. Ach, v našem těle teď ještě přebývá všechn ten blud a přehmat: tam tělem a vůlí se stal.

Stonásobně se dosud pokoušely a potulovaly duch i ctnost. Ano, pokusem byl člověk. Ach, mnoho nevědění a bludu v nás tělem se stalo!

Nejen rozum celých tisíciletí – i jejich šílenství v nás propuká. Je nebezpečné, býti dědicem.

Ještě bojujeme krok co krok s obryní náhodou, a nad celým člověčenstvím až dosud panoval nesmysl, bez-smysl.

Váš duch a vaše ctnost necht' slouží zemi, bratří moji: a všech věcí hodnota necht' vámi znovu je stanovována! Proto máte býti bojovníky! Proto máte býti tvůrci!

Věděním se očisťuje tělo; vědomými pokusy se povyšuje; poznávajícimu posvěcují se všechny pudy; povýšenému se rozradostní duše.

Lékaři, sám si pomoz: tak pomůžeš i svému nemocnému. To bu-
diž jeho nejlepší pomoc, by na své oči zřel toho, kdo vyhojí se sám.

Tisíc je stezek, jimiž nikdo ještě nešel, tisíc je zdraví a skrytých
ostrovů života. Nevyčerpán a neobjeven je stále ještě člověk země
člověka.

Bděte a naslouchajte, vy osamělí! Od budoucna dují vichrové
tajnými údery křídel; a jemným uším se zvěstuje dobré poselství.

Vy osamělí dneška, vy odlučující se, vy jednou budete národem:
z vás, kteří jste se sami vyvolili, vzroste vyvolený národ: – a z něho
nadčlověk.

Věru, místem ozdravení stane se jednou země! A již vane nad ní
nová vůně, hojivá vůně, – a nová naděje.

3.

Když Zarathustra takto promluvil, odmlčel se jako ten, kdo nedo-
pověděl svého posledního slova; jsa na pochybách, dlouho v ruce
odvažoval hůl. Posléze promluvil takto: – a jeho hlas byl proměněn.

Samoten nyní půjdu, žáci moji! Též vy nyní odejdete, a samotni!
Tak tomu chci.

Věru, radím vám: odstupte ode mne a braňte se proti Zarathust-
rovi! A ještě lépe: styďte se zaň! Snad vás podvedl!

Nestačí, by člověk poznání své nepřátele miloval: nechť dovede
nenáviděti svých přátel!

Špatně splácí učiteli, kdo stále zůstává jen žákem. A proč byste
neškubali z mého věnce?

Uctíváte mne; ale což, padne-li vaše uctívání jednoho dne k zemi?
Strážte se, by vás nezabila socha!

Pravíte, že věříte v Zarathustru? Ale co záleží na Zarathustrovi!
Jste mými věřícími: ale co záleží na všech věřících!

Sami jste se ještě nehledali: tu jste našli mne. Tak se vede všem věřícím; proto má veškerá víra tak málo ceny.

Ted' vám káže, byste mne ztratili a sebe našli; a teprve, až mne všichni zapřete, navrátím se vám.

Věru, jinýma očima, bratří moji, si potom vyhledám své ztracené; jinou láskou vás pak milovati budu.

A jednou přijde čas, kdy se mi stanete přáteli a dětmi společné naděje: pak budu potřetí dlíti mezi vámi, bych s vámi slavil veliké poledne.

A to jest veliké poledne, kdy člověk prostřed své dráhy stojí mezi zvířetem a nadčlověkem a kdy slaví svou cestu k večeru jakožto svoji nejvyšší naději: neb je to cesta k novému jitru.

Pak ten, kdo zaniká, sám si bude žehnati, že kráčí na druhou stranu; a slunce jeho poznání bude státi v polednách.

„Jsou mrtvi všichni bozi: ted' chceme, aby živ byl nadčlověk,“ – to budiž jednou o velikém poledni naše poslední vůle! –

Tak pravil Zarathustra.

DRUHÝ DÍL

„– a teprve, až mne všichni zapřete, navrátím se vám.

Věru, jinýma očima, bratří moji, si potom vyhledám své ztracené; jinou láskou vás pak milovati budu.“

ZARATHUSTRA

(I, O ctnosti, jež obdarovává, str. 85)

Dítě se zrcadlem

Potom se Zarathustra zase navrátil do hor a do samoty své jeskyně, uniknuv lidem a vyčkáváje, jako rozsévač, jenž símě své rozhodil. Jeho duše se však naplnila netrpělivostí a touhou po těch, jež choval v lásce: mělt' ještě mnoho, co by jim dal. Neb toto jest nejtěžší: z lásky uzavřítí svou otevřenou ruku a v darování si zachovati stud.

Tak plynuly osamělému měsíce a léta: jeho moudrost však vzrůstala, svou náplní mu působíc bol.

A jednou z rána se probudil již před zorou, dlouho se rozmýšlel na loži a promluvil posléze k srdci svému:

„Co že jsem se tak zalekl ve snu, až jsem se probudil? Nepřistoupilo to ke mně dítě se zrcadlem v ruce?

„Ó Zarathustro,“ – oslovilo mne dítě – „pohled' na sebe do zrcadla!“

Ale když jsem pohlédl do zrcadla, vykřikl jsem, a srdce mé bylo ohromeno: neb neviděl jsem tam sebe, nýbrž ďáblovu rozšklebenou tvář a potupný smích.

Věru, příliš dobře chápu znamení a napomenutí snu: mé *učení* jest v nebezpečenství, koukol si říká pšenice!

Moji nepřátelé se rozmohli a znetvořili obraz mého učení, tak že druhové moji nejmilejší propadají studu za dary, jež jsem jim daroval.

Ztratili se mi moji přátelé; vzešla mi chvíle, bych ztracené své hledal!“ –

Za těchto slov Zarathustra vyskočil, ne však jako ten, kdo, poděšen, lapá vzduch, nýbrž spíše jako věstec a pěvec, jež přepadá nadšení. V úžasu na něj pohlíželi jeho orel a had: neb jako zora mu na tváři leželo vzcházející štěstí.

Co se mi jen přihodilo, zvířata moje? – pravil Zarathustra. Zdaž nejsem proměněn? Zdaž mi nepřišlo blaženství jako bouřlivý vítr?

Pošetilé je štěstí mé a pošetilé věci mluvití bude: jest ještě příliš mladičké – tedy s ním mějte strpení!

Jsem zraněn svým štěstím: všichni trpící necht' jsou mi lékaři!

K přátelům smím zase dolů a i k nepřátelům svým! Zarathustra smí zase mluvit a obdarovávat a milé své nejmilejším zahrnovat!

Má netrpělivá láska překypuje v proudech a stéká dolů, k východu, k západu. Z mlčelivých hor i z bouřek bolesti šumí do údolí duše má.

Příliš dlouho jsem toužil a do dalek zíral. Příliš dlouho jsem náležel samotě: tak jsem se odnaučil mlčet.

Všecek jsem v jediná ústa se proměnil a v bystrinu, jež hučí z nítra vysokých skal: dolů do údolí svou mluvu vychrlím.

A necht' proud mé lásky se valí bezcestím! Jak by proud na konec nenalezl cesty k moři!

Ano, jest jezero ve mně, poustevnické, soběstačné; ale proud mé lásky strhne je s sebou v hloub – dolů k moři!

Novými cestami jdu, nová řeč mi vzchází; nabažil jsem se, jako všichni tvořící, starých jazyků. Nechce se mému duchu již kráčetí v střevících vyšlapaných.

Příliš pomalu mi ubíhá vše mluvení: – do tvého vozu, vichre, skočím! A i tebe sama zbičuji svou zlobou!

Jako zvolání a jásot pojedu po širých mořích, až naleznu blažené ostrovy, kde dlí moji přátelé: –

A moji nepřátelé mezi nimi! Jak miluji teď každého, jen smím-li k němu mluvit! I nepřátelé moji patří k mému blaženství.

A vsedám-li na svého nejdivočejšího oře, vždy mi nejlépe pomůže na něj můj oštěp: ten jest mé nohy vezdy ochotným sluhou: –

Oštěp, ježž metám na své nepřátele! Jak děkuji svým nepřátelům, že jej konečně metati smím!

Příliš velké bylo napětí mého mračna: mezi výsměchem blesků budu krupobití vrhati v hloub.

Mohutně se pak nadme má hrud', mohutně svým vichrem zaduje přes hory: tak si ulehčí.

Věru, jako vichr blíží se mé štěstí a moje svoboda! Ale moji nepřátelé nechť věří, že *dábel* jim to běsní nad hlavami.

Ano, i vás poleká, přátelé moji, má divoká moudrost; ba snad utečete spolu s mými nepřáteli.

Ach, kéž bych vás dovedl přilákati nazpět pastýřskou šalmají! Ach, by se lvice má, moudrost, naučila líbezně výt! A mnohému jsme se již naučili společně!

Má divoká moudrost stala se těhotnou v osamělých horách; na drsných kamenech porodila mládě, své nejmladší mládě.

Ted' bláznovsky běhá po tvrdé poušti a hledá a hledá měkký drn – má stará divoká moudrost!

Na hebkém trávníku vašich srdcí, přátelé moji! – na vaší lásce by chtěla ustlati svému miláčku! –

Tak pravil Zarathustra.

Na blažených ostrovech

Fíky padají ze stromů, dobré jsou a sladké; a jak padají, puká jim červená kůže. Jsem zralým fíkům vítr severák.

Tak, jako fíky, padají vám do dlaní tyto nauky, přátelé moji: nuž pijte jejich stavu a sladké jejich maso! Je podzim kol, je čisté nebe kol a odpoledne.

Hled'te, jaká náplň kolem nás! A krásné jest, ven z nadbytku se dívat na vzdálená moře.

Kdysi, při pohledu na vzdálená moře, říkalo se bůh; teď jsem vás však naučil, byste říkali: nadčlověk.

Bůh jest domněnka; já však chci, aby vaše domnívání nesahalo dále než tvůrčí vaše vůle.

Dovedli byste boha *stvořiti*? – Tedy mi jen pomlčte o všech bozích! Zato byste však dovedli stvořiti nadčlověka.

Snad ne vy sami, bratří moji! Ale přetvořiti byste se mohli v otce a předky nadčlověka: a to budiž vaše nejlepší tvoření! –

Bůh jest domněnka: já však chci, aby vaše domnívání bylo omezeno myslitelností.

Dovedli byste si boha *mysliti*? – Ale to necht' vám znamená vůli k pravdě, by vše bylo proměněno v lidsky myslitelné, lidsky viditelné, lidsky hmatatelné! Své vlastní smysly domyslete do konce!

A co jste světem zvali, budiž vámi teprve stvořeno: váš rozum sám, váš obraz, vaše vůle, vaše láska necht' se stane světem! A věru, k vašemu blaženství, vy poznávající!

A jak byste snášeli život bez této naděje, vy poznávající? Nesměli byste svými kořeny tkvít ani v nepochopitelném ani v nerozumném žití.

Ale, bych vám odhalil celé své srdce, ó přátelé: *kdyby* bohové byli, jak já bych snesl, že nejsem bůh! *Tedy* není bohů.

Pravda, já utvořil soud; teď on však utváří mne. –

Bůh jest domněnka: kdo by se však napil vší trýzně této domněnky a nezemřel? Má tvůrčímu býti odňata jeho víra a orlu jeho vzlet do dálek orlích?

Bůh jest myšlenka, ta zkřiví vše přímé a vše, co stojí, rozmotá do kola. Jak? Čas že je ten tam a vše pomíjející že je pouhou lží?

To pomyslit, působí závrať a víření lidským údům, a žaludku nad to zvracení: věru, motolicí zvu takovou domněnku.

Zlým to zvu a nepřátelským člověku, všechno to učení o jediném a plném a nepohnutém a systém a nepomíjejícím!

Vše nepomíjející – toť pouze podobenství! A básníci přespříliš lžou. –

Ale o času a vznikání mají mluvití nejlepší podobenství: chválou mají býti a ospravedlněním vší pomíječnosti!

Tvořiti – toť veliké osvobození od strasti, toť života lehký vzlet. Ale aby tvůrce tvořil, k tomu již třeba strasti a mnoha proměn.

Ano, mnoho hořkého umírání budiž ve vašem životě, vy tvořící! Tak budete přímluvčími a obhájci vší pomíječnosti.

By tvořící sám byl děckem, jež znovu se rodí, k tomu nutno, aby chtěl býti též rodičkou a rodičky bolem.

Věru, stem duší vedla má pouť i stem kolébek a bolestí porodních. Mnohokrát jsem se již loučil, znám srdcervoucí hodiny poslední.

Tak tomu chce však má tvořící vůle, můj osud. Anebo, bych vám to poctivěji řekl: takového osudu právě – se zachtělo mé vůli.

Vše, co cítí ve mně, trpí a úpí v žalářích: má vůle mi však přichází vždy jakožto má osvoboditelka, jež přináší radost.

Chtění to jest, jež osvobozuje: toť pravá nauka o vůli a svobodě – tak vám ji hlásá Zarathustra.

Již nechťiti a již nehodnotiti a již netvořiti! ach, by tato veliká mdloba zůstala mne navždy vzdálena!

I v poznávání cítím jen své vůle ploditelskou slast, své vůle slastné rození; a je-li nevinnost v mém poznávání, to proto, že jest v něm vůle k plození.

Pryč od boha i od bohů mne odlákala tato vůle; co bylo by ještě tvořiti, kdyby bohové – byli!

Ale k člověku mne pudí vždy znovu, má žhoucí tvůrčí vůle; tak puženo jest kladivo ke kameni.

Vy lidé, ach, v kameni dřímá mi obraz, mých obrazů obraz! Ach, že musí dřímati v nejtvrdším, nejohybnějším kameni!

Ted' zuří mé kladivo krutě proti jeho žaláři. Z kamene práší se kusy: co je mi po tom?

Své dílo dovrším: neb stín ke mně přišel – všech věcí věc nejtišší a nejlehčí kdysi ke mně přišla!

Krása nadčlověka přišla ke mně v podobě stínu. Ach, moji bratří! Co je mi ještě – po bozích! –

Tak pravil Zarathustra.

O soucitných

Přátelé moji, dolétlo výsměšné slovo k vašemu příteli: „Jen hled'te Zarathustru! Zdaž mezi námi nekráčí, jak mezi zvířaty?“

Lépe však mluvit takto: „Poznávající kráčí mezi lidmi, jako by byli zvířaty.“

Člověku samu pak poznávající říká: zvíře s červenými tvářemi.

Čím si toho člověk zasloužil? Snad tím, že mu bylo příliš často se stydět.

Ó přátelé moji! Takto dí poznávající: Stud, stud, stud – to jsou dějiny lidstva!

A proto si šlechetný člověk ukládá, že nebude zahanbovati: Ukládá si stud před vším, co trpí.

Věru, nemám rád milosrdných, těch blahoslavených ve svém soucitu: přílišně se jim nedostává studu.

Musím-li býti soucitný, ať mi tak alespoň neříkají; a jsem-li soucitný, tedy raději zpovzdálí!

Rád také zahalím hlavu a prchám, ještě než mne poznají: a totéž káži vám, přátelé moji!

Kéž mi můj osud do cesty vždy vede lidi bez utrpení, jako jste vy, a takové, s nimiž *smím* mít společnou naději a hody a med!

Ano, to či ono jsem trpícím prokazoval: ale vždy se mi zdálo, že prokazuji cos lepšího, kdykoli jsem se naučil lépe se radovat.

Od té doby, co lidé jsou lidmi, příliš málo se radovali: To jediné, bratří moji, jest dědičný náš hřích!

A naučíme-li se lepší radosti, odnaučíme se nejlépe jiným působiti bolest a vymýšleti bolestné věci.

Proto si omývám ruku, jež pomohla trpícímu, proto si otírám nad to i duši.

Neb že jsem trpícího viděl trpěti, za to jsem se styděl ve jménu jeho studu; a když jsem mu pomohl, tu tvrdě jsem ublížil jeho hrdosti.

Veliké závazky nevnukají vděčnost, nýbrž pomstychtivost; a neupadne-li malé dobrodiní v zapomenutí, stane se z něho ještě hlodavý červ.

„Bud'te zdrželiví v přijímání! Vyznamenávejte tím, že přijímáte!“ – tak radím těm, kdož nemají, co by rozdávali.

Já však jsem ten, jenž obdarovává: daruji rád, přítel přátelům. Cizí však a chudí necht' sami s mého stromu si utrhnou plod: to je zahanbí méně.

Žebráci měli by však nadobro býti odstraněni! Věru, je k zlosti, jim dávat, k zlosti, jim nedávat.

A stejně hříšníci a zlá svědomí! Věřte mi, přátelé moji: Hryzení svědomí vychovává ke kousání.

Nejhorší jsou však malé myšlenky. To raději už páchat zlo, než myslit příkrčeně!

Říkáte sice: „Radost z malých zlomyslností nám uspoří nejeden velký zločin.“ Ale zde spoříte nemístně.

Jako vřed je zlý skutek, svědčí a svědí a provalí se, – mluví poctivě.

„Hle, já jsem choroba,“ – tak mluví zlý skutek; toť jeho poctivost.

Ale malá myšlenka jest jako plíseň: plazí se a krčí se a nikde nechce být – až celé tělo zpuchne a zpuchří drobnou plísní.

Tomu však, jež posedl ďábel, říkám do ucha toto slovo: „Lépe by bylo jej vypěstit, aby se z něho stal veliký ďábel! I pro tebe jest ještě cesta velikosti!“ –

Ach, bratří moji! O každém víme poněkud mnoho! A leckdo se nám stane průhledným, a přece nikterak nemůžeme jím projít skrz naskrz.

Je těžké žít s lidmi, protože mlčeti je tak těžké.

A nejsme nejnespravedlivější proti tomu, kdo je nám odporný, nýbrž proti tomu, po kom nám pranic není.

Máš-li pak trpícího přítele, buď pro jeho utrpení místem odpočinku, ale buď ložem tvrdým, ložem polním: tak mu prospěješ nejlépe.

A ublíží-li ti přítel, rci: „Promíjím ti, cos mi učinil; žes to však učinil *sobě*, – jak bych to mohl prominouti!“

Tak mluví všechna veliká láska: ta překonává i promíjení a soucit.

Je nutno své srdce držet na uzdě; neb kdo je nechá klusat, tomu dřív ještě uteče hlava!

Ach, kde se na světě udály větší pošetilsti než u soucitných? A co na světě způsobilo více utrpení než pošetilsti soucitných?

Běda všem milujícím, kteří nemají ještě vyšší výšky nad svým soucitem!

Takto kdysi ďábel ke mně promluvil: „I bůh má své peklo: tím jest jeho láska k lidem.“

A nedávno jsem od něho zaslechl toto slovo: „Bůh je mrtev; svým soucitem s lidmi zemřel bůh.“ –

Nuž přijměte mi výstrahu před soucitem: *odtud* lidem přichází ještě těžký mrak! A já se vyznám ve znameních povětrnosti!

Pomněte však i tohoto slova: všechna veliká láska jest ještě nad vším svým soucitem: neb to, co miluje, chce teprve – stvořit!

„Sebe sama obětuji své lásce, *a svého bližního jako sebe sama*,“ – tak zní mluva všech tvořících.

Všichni tvořící však jsou tvrdi. –

Tak pravil Zarathustra.

O kněžích

A jednou dal Zarathustra svým žákům znamení a promluvil k nim tato slova:

„Zde jsou kněží: a třeba že to jsou moji nepřátelé, krácejte mi tiše mimo ně a se spícím mečem!

I mezi nimi jsou hrdinové; mnozí z nich trpěli příliš: – i chtějí jiným působiti utrpení.

Jsou zlými nepřáteli: nic mstivějšího nad jejich pokoru. A snadno se potřísní, kdo ruku na ně vztáhne.

Ale má krev je spřízněna s krví jejich; a chci, aby má krev i v jejich krvi byla ctěna.“ –

A když přešli mimo, přepadla Zarathustru bolest; a nedlouho s ní zápolil a jal se mluvit takto:

Želím těchto kněží. Jsou mi také proti chuti; to jest mi však nejmenší, od té doby, co jsem mezi lidmi.

Ale trpím a trpěl jsem s nimi: zajatci jsou mi to a lidé znamenání. Ten, ježž vykupitelem zvou, ukoval je v pouta:

V pouta křivých hodnot a poblouzněných slov! Ach, by je kdo vykoupil i od jich vykupitele!

Kdysi, když jimi moře zmítalo nahoru dolů, mněli, že přistáli na ostrově; ale hle, byla to spící obluda!

Křivé hodnoty a poblouzněná slova: to jsou pro smrtelníky nejstrašnější obludy, – v nich dlouho spí a číhá záhuba.

Ale posléze přijde a bdí a šírá a zdává vše, co si na ní vystavělo chýše.

Ó, pohled'te mi jen na ty chýše, jež tito kněží si vystavěli! Kostely, tak jmenují své sladce páchnoucí sluje!

Ó toho padělaného světla, toho zatuchlého vzduchu! Zde, kde duše k své výšce – létati nesmí!

Nýbrž takto káže víra kněží: „Na kolenou po schodech vzhůru, vy hříšníci!“

Věru, raději ještě nestoudníka zřím, než oduřelé oči jejich studu a pobožnosti!

Kdo si stvořil takové sluje a schody kajícíků? Nebyli to lidé, chtějící se skrýt a stydící se čistého nebe?

A teprve až se čisté nebe bude zas rozbořenými stropy dívati dolů na trávu a rudý mák u rozbořených zdí, – teprve potom zas ke stánkům tohoto boha své srdce obrátím.

Bohem jmenovali, co jim odporovalo a ubližovalo: a věru, bylo mnoho hrdinnosti v jejich zbožňování!

A jinak nedovedli milovati svého boha, než tím, že člověka přibili na kříž!

Jakožto mrtvoly hodlali žíti, černě vystlali mrtvá svá těla; a i z řečí jejich čiší mi odporné koření umrlčích komor.

A kdo jim žije nablízku, žije nablízku černým rybníkům, z jichž tůň žába se sladkou zádušností kuňká svou píseň.

Musili by mi zpívati lepší písně, bych uvěřil v jejich vykupitele: a jeho žáci by mi musili býti podobnější lidem vykoupeným!

Nahé bych je viděl rád: neb jedině krása měla by kázati pokání. Ale koho as přemluví tento zakuklený trud!

Věru, jich vykupitelé sami nevzešli ze svobody a z jejího sedmého nebe! Věru, sami nikdy nekráčeli po kobercích poznání!

Z mezer se skládal duch těchto vykupitelů; ale do každé mezery postavili svůj *blud* a tuto výplň jmenovali bohem.

V jejich soucitu se utopil jejich duch, a když soucitem kypěli a překypovali, plula vždy nahoře veliká pošetilost.

Horlivě a s pokřikem hnali své stádo přes svoji lávku: jako by vedla k budoucnosti lávka jediná! Věru, i tito pastýři náleželi ještě k ovcím!

Malé duchy měli a duše objemné: jak malými však zeměmi, bratří moji, byly až dosud i duše nejobjemnější!

Znamení krvavá psali na cestu, kterou kráčeli, a jejich pošetilost kázala, že krví se dokazuje pravda.

Krev je však pravdy nejhorším svědkem; krví se otráví též nejčistší učení a v blud a v nenávisť srdcí se zvrhne.

A jde-li kdo ohněm za svoje učení, – co tím dokáže! Žádoucnější je věru, by z vlastního žáru vlastní učení vzcházelo!

Dusné srdce a studená hlava: kde to se sdruží, tam vzniká vířící vichr, „vykupitel.“

Větší žili věru a vznešeněji zrození, než ti, jež lid jmenuje vykupiteli, než oni strhující vířící vichrové!

A ještě většími, než byli všichni vykupitelé, jest vám, moji bratří, býti vykoupenu, byste našli cestu k svobodě!

Nikdy ještě nebylo nadčlověka. Nahé jsem viděl oba, největšího člověka i nejmenšího: –

Jsou si navzájem ještě příliš podobní. Věru, i největšího jsem našel – příliš lidským!

Tak pravil Zarathustra.

O ctnostných

Hřměním a nebeskými ohňostroji nutno promlouvati k chabým a spícím smyslům.

Hlas krásy však promlouvá tiše: vkrádá se jen do duší nejprobuzenějších.

Dnes tiše se mi zachvěl a zasmál můj štít; toť krásy posvátný smích a záchvěv.

Vám, vy ctnostní, se smála dnes moje krása. A takto ke mně hlas její přišel: „Chtějí ještě – dostávají plat!“

Chcete ještě dostávat plat, vy ctnostní! Chcete odměnu za ctnost a nebe za vezdejší žití a věčno za svůj dnešek?

A teď se na mne hněváte, že hlásám: není dozorčího nad odměnou a výplatou? A věru, ani nehlásám, že ctnost je sama sobě odměnou.

Ach, toť můj stesk: v nitro věcí velhali odměnu a trest – a teď i v nitro vašich duší ještě, vy ctnostní!

Ale jako kančí rypák mé slovo rozryje nitro vašich duší; rádlo, tak máte mi říkat.

Všechny tajnosti vašeho nitra vzejdou na světlo; a až budete na slunci ležeti zryti a polámani, bude i vaše lež odloučena od vaší pravdy.

Neb toto jest vaše pravda: jste příliš *čistotní* pro špínu slov jako pomsta, trest, odměna, odplata.

Milujete svou ctnost, jako matka miluje své dítě; ale kdy slyšel kdo, že matka za svou lásku chce plat?

Vaše ctnost je nejmilejší částí vás samých. Žízeň prstenu jest ve vás: by sám sebe zas dostihl, k tomu se svíjí a stáčí každý prsten.

A každé dílo vaší ctnosti podobá se zhasínající hvězdě: stále je světlo hvězdy na cestě a ještě putuje – a kdy již nebude na cestě?

Tak je světlo vaší ctnosti ještě na cestě, i když dílo jest dokonáno. Budši již zapomenuto a mrtvo: jeho světelný paprsek ještě žije a putuje.

By vaše ctnost byla částí vás samých a ne čímsi cizím, ne pokožkou, ne pláštěm: toť pravda a touha z hloubi vaší duše, vy ctnostní! –

Jsou však lidé, jimž ctností se nazývá křeč pod bičem: a příliš jste mi naslouchali pokřiku těch, kdo takto cítí.

A jiní jsou, jimž ctnost jest zlenošení jejich neřestí; a natáhne-li jednou jejich nenávist a jejich žárlivost údy, procitne jejich „spravedlivost“ a mne si rozespalé oči.

A jsou jiní, ti taženi jsou v hloub: jich ďáblové je tam táhnou. Ale čím hloub klesají, tím žhavěji plane jim oko i lačnost po jejich bohu.

Ach, i těchto pokřik vám pronikl v sluch, vy ctnostní: „Čím já nejsem, tím, tím je mi bůh i cnost!“

A jiní jsou, ti se blíží drkotavě a vrzavě, jako vozy, jež vezou kameny do údolí: ti mnoho mluví o důstojenství a ctnosti – svou brzdu nazývají ctností!

A jiní jsou, ti se podobají hodinám, jež, jako každodenně, byly nataženy; dělají tik tak jako vždy a chtějí, aby se „tik tak“ – nazývalo ctností.

Z těch věru mám pěkné povyražení: kde najdu takové hodiny, natáhnou je svým výsměchem: a svým vrčením ať mne znovu zase rozesmějí!

A jiní jsou hrdi na hrst své spravedlivosti a v jejím jméně se dopouštějí zločinu na všem: takže svět se utápí v jich nespravedlivosti.

Ach, jak bědně slovo „ctnost“ jim vybíhá z úst! A říkají-li „jsem spravedliv“, míní „pomstil jsem se“.

Svou ctností by nepřátelům nejraději vyškrábali oči; a povyšují se jen, by jiné ponížili.

A dále jsou, kdož sedí v svém močálu a takto volají z rákosu:
„Ctnost – to znamená tiše seděti v močálu.

Nikoho nekoušeme a tomu, kdo kouše, se vyhýbáme; a ve všem máme mínění takové, jaké nám kdo dá.“

A dále jsou, kdož milují posunky a myslí si: ctnost je jakýsi posunek.

Jejich kolena stále zbožňují, a jejich ruce jsou chvalořečným ctností, jejich srdce však o ničem neví.

A dále jsou, kdož mají za ctnost, říkají-li: „ctnost je nutná“; ale v hloubi duše věří jen, že nutná jest policie.

A leckdo, kdo nemůže viděti, co je vznešeného na lidech, ctností nazývá, že příliš z blízka vidí jejich nízkost: uhrančivý svůj pohled jmenuje tedy ctností.

A někteří chtějí být povzneseni a povzbuzeni a jmenují to ctností; a jiní chtějí být poraženi na zem – a také to jmenují ctností. A tak skoro všichni míní, že mají účast v ctnosti; a každý chce býti aspoň znalcem „dobra“ i „zla“.

Nepřišel však Zarathustra proto, by řekl všem těm lhářům a bláznům: „Což víte vy o ctnosti! Co byste *mohli* vědět o ctnosti!“ –

Nýbrž, byste se nabažili vy, přátelé moji, starých slov, jimž vás naučili blázni a lháři:

Byste se nabažili slov „odměna“, „odplata“, „trest“, „pomsta v spravedlivosti“. –

Byste se nabažili, říkati: „Že nějaký skutek jest dobrý, to proto, že jest nesobecký.“

Ach, přátelé moji! By *vaše* bytost, by to, co v sobě máte, bylo v onom skutku, tak jako matka jest v dítěti: to mi budiž *vaše* slovo o ctnosti!

Věřu, vzal jsem vám na sto slov a nejmilejší hračky vaší ctnosti; a teď se na mne hněváte, jako se hněvají děti.

U moře si hrály – tu přišla vlna a strhla jim hračku do hloubky: teď pláčí.

Táž vlna však jim přinese nové hračky a nové pestré lastury jim k nohám vysype!

To je zas utěší; a jak oněm dětem, též vám, přátelé moji, dostane se útěchy – a nových pestrých lastur! –

Tak pravil Zarathustra.

O chátře

Život je zdrojem rozkoše; kde chátřa však pije spolu, tam všechny studny jsou otráveny.

Všemu čistotnému jsem nakloněn; nesnesu však pohledu na šklebící se huby a na žízeň nečistých.

Vhodili své oko dolů do studny: teď nahoru ke mně se ze studny leskne odporný jejich úsměv.

Posvátnou vodu otrávilí svou vilností; a když své špinavé sny nazvali rozkoší, otrávilí nad to i slova.

Plamen se durdí, kladou-li k ohni vlhká svá srdce; a duch vzkypí a doutná, kde chátřa přistupuje k ohni.

Plod v jejich ruce nasládne a zpuchří: štěpný strom pod jejich pohledem zavravorá, jeho vršek chřadne a schne.

A leckdo, kdo se odvrátil od života, odvrátil se jen od chátřy: nechtěl se s chátřou sdíleti o pramen, plamen a plod.

A leckdo, kdo šel na poušť a s šelmami snášel žízeň, nechtěl jen se špinavými velbloudáři seděti kolem cisterny.

A leckdo, kdo se hnal jako ničitel a jako krupobití na všechna plodonosná pole, chtěl jen vsaditi chátře svou nohu v chřtán a tak jí zacpat jícen.

A sousto, jímž nejvíce jsem se dával, není to, že vím, že životu je třeba i nepřátelství a umírání a křížů a muk: –

Nýbrž tázal jsem se kdys a udusil se téměř svou otázkou: jak? je životu také chátřy *třeba*?

Je třeba otrávených studen a smrdutých ohňů a pošpiněných snů a červů ve chlebu života?

Nikoli nenávist má, můj hnus mi hladově užíral život! Ach, často jsem se nabažil ducha, když jsem i chátřu nalezl duchaplnou!

A k vládnoucím jsem se obrátil zády, když jsem viděl, co dnes nazývají „vlásti“: smlouvati a o moc kupčiti – s chátrou!

S uzavřenýma ušima jsem žil mezi národy cizího jazyka: by mi cizí zůstal jazyk jich smlouvání a jich kupčení o moc.

A drže si nos, krácel jsem nevrle vším včerejškem i dneškem! Věru, nelibě páchne všecken včerejšek i dnešek píšící chátrou:

Jako mrzák, jenž ohluchl, oslepl, oněměl: tak jsem byl dlouho živ, abych nebyl živ s chátrou moci, chátrou psavosti, chátrou rozkoše.

S námahou a opatrně stoupal můj duch po schodech; almužny rozkoše byly mu osvěžením; o berle slepci se plížil život.

Co se mi jen stalo? Čím jsem se vykoupil z hnusu? Kdo to, jímž mi omládlo oko? Jakže jsem dolétl výšky, kde u studny už nesedí chátra?

Stvořil mi hnus můj sám perutě a síly, jež vytuší prameny? Věru, v nejvyšší výšku bylo mi vzlétnouti, bych našel zase zdroj rozkoše!

Ó, našel jsem jej, bratří moji! Zde v nejvyšší výšce mi pramení rozkoše zdroj! A jest život, u něhož chátra se mnou nepije!

Skoro příliš prudce mi proudíš, prameni rozkoše! A často pohár zas vyprázdniš, tím, že jej naplniti chceš!

A ještě mi zbývá se učit, jak bych se ti skromněji blížil: příliš prudce proudí ti ještě srdce mé vstříc: – mé srdce, na němž hoří mé léto, krátké, horké, zádumčivé, přeblažené: jak žízni po tvém chladu letní mé srdce!

Přešel váhavý stesk mého jara! Přešla zloba mých červnových vloček sněhu! Ted' létem stal jsem se celý a letním polednem!

Létem v nejvyšší výšce se studenými prameny a blaženým tichem: ó, přijďte, přátelé moji, by ticho se ještě blaženějším stalo!

Neb toto jest *naše* výška a naše domovina: příliš vysoko a strmě tu přebýváme všem nečistým a jejich žízni.

Vhodte jen své čisté oči do zdroje mé rozkoše, přátelé moji! Jak by se tím mohl zakaliti! Svou vlastní čistotou se vám usměje vstříc.

Na stromu, jehož jméno budoucnost, stavíme si hnízdo; orlové nám osamělým v svých zobácích budou přinášeti pokrm!

Věru, ne pokrm, jehož by nečistotní směli pojídati s námi! Mněli by, že požírají oheň a spálili by si huby!

Věru, neuchystali jsme tu příbytků pro nečistotné! Ledovou slují by slulo naše blaho jich tělům a jich duchům!

A jako silní vichrové nad nimi budeme žíti, sousedé orlům, sousedé sněhu, sousedé slunci: tak žijí silní vichrové.

A vichru podoben zaduji ještě jednou do jejich středu a svým duchem duchu jejich uloupím dech: tak tomu chce moje budoucnost.

Věru, silným vichrem jest Zarathustra všem nížinám; a takovouto radu dává svým nepřátelům i všemu, co plije a prská: „Střežte se, byste neplvali *proti* větru!“

Tak pravil Zarathustra.

O tarantulích

Hleď, to je sluj tarantule! Chceš viděti ji samotnu? Zde visí její síť: dotkni se jí, by se zachvěla.

Tu přichází, a ráda: buď zdráva, tarantule! Černě ti sedí na hřbetu tvůj trojhran a znak; a vím též, co v duši ti sedí.

Msta sedí ti v duši: kamkoli kousneš, tam vyrazí černý strup; tvůj jed duši do kola roztočí mstou!

Tak mluvím v podobenství vám, kteří do kola roztáčíte duše, vy kazatelé *rovnosti*! Tarantulemi jste mi a skrytě toužíte po mstě!

Já však vaše skryše již přivedu na světlo: proto se vám do tváře směji smíchem svých výšek.

Proto natrhávám vaši síť, aby váš vztek vás vylákal ze lživé vaší sluje, aby vaše msta vyskočila z pod vašeho slova „spravedlivost“.

Neb *aby člověk byl osvobozen od msty*: to jest mi most k nejvyšší naději, to duha po dlouhých bouřkách.

Jinak tomu arci chtějí tarantule: „To právě buď nám spravedlivostí, že svět se naplní bouřkami naší msty,“ tak spolu rozmlouvají.

„Pomstu chceme vykonávat a potupu na všech, kdož nejsou nám rovni,“ – tak si příslibují srdce tarantulí.

„A ‚vůle k rovnosti‘ – tak necht’ napříště sluje jméno ctnosti; a proti všemu, co má moc, pozvedneme svůj pokřik!“

Vy kazatelé rovnosti, po „rovnosti“ takto z vás volá tyranské šílenství bezmoci: vaše nejstajenější tyranské choutky zakuklují se takto do slov o ctnosti!

Rozmrzelá ješitnost, zadržaná závist, snad vašich otců ješitnost a závist: toť, co z vás šlehá plamenem a šílenstvím pomsty.

Co zamlčel otec, v synovi nabývá slov; a často jsem našel, že syn jest obnaženým tajemstvím svého otce.

Nadšencům se podobají: ale nenadchlo jich srdce, – nýbrž msta. Stanou-li se jemnými a chladnými, nezchladil a nezjemnil jich duch, nýbrž závist.

Jich žárlivost je zavádí též na stezky myslitelů; a toť znak jejich žárlivosti, že vždy jdou příliš daleko: takže jich mdlobě na konec nezbyvá, než aby si do sněhu lehla k spánku.

Každá z jich obžalob zaznívá pomstou, v každé jich pochvale jest ubližování; a býti soudcem, zdá se jim blaženstvím.

Takto však rádím vám, přátelé moji: buďte nedůvěřiví ke všem, jimž vévodí pud trestání!

To jest lid špatného rodu a původu; z jich tváří vyzírá kat a čenichající slídník.

Buďte nedůvěřiví ke všem, kdož mnoho mluví o své spravedlivosti! Věru – jich duším nechybí jen medu.

A zovou-li se sami „dobrymi a spravedlivými“, nezapomínejte, že jim k farizeji neschází nic než – moc!

Přátelé moji, nechci být směšován a zaměňován.

Jsou, kdož káží mé učení o životě: a spolu jsou kazateli rovnosti, spolu jsou tarantulemi.

Že takoví jedovatí pavouci mluví po chuti životu, ač sedí ve své sluji a odvracejí se od života: to proto, že tím chtějí ublížiti.

Oněm chtějí tím ublížiti, kdož teď mají moc: neb u těch ještě nejvíce je slyšet kázání smrti.

Kdyby tomu bylo jinak, jinak by tarantule učily: a právě ony kdysi nejlépe pomlouvaly svět a upalovaly kacíře.

S těmito kazateli rovnosti nechci být směšován a zaměňován. Neb takto mluví *moje* spravedlivost: „Lidé si nejsou rovni.“

A také se jimi nemají stát! Čím pak by byla má láska k nad-člověku, kdybych mluvil jinak?

Na tisících mostů a lávek mají se tlačiti k budoucnosti, a vždy více války a nerovnosti má býti položeno mezi ně: tak mi káže mluvíti má velká láska!

Necht' se v svých nepřátelstvích stanou vynálezci obrazů a přízraků, a ještě svými obrazy a přízraky necht' proti sobě bojují nejvyšší boj!

Dobré i zlé a bohatství i chudoba a vznešenost i nízkost a vše jména hodnot: zbraně to bud'tež a řinčící důkazy, že život má vždy znovu sám sebe přemáhati!

Život sám se chce budovati do výšky, s pilíři a stupni; do dalekých dálek chce vyzírat i po blažených krásách, – *proto* potřebuje výšky!

A protože potřebuje výšky, potřebuje stupňů i sváru stupňů a stoupajících! Stoupati chce život a stoupáním se překonávati.

A pohled'te mi jen, přátelé moji! Zde, kde tarantule je sluj, vzhůru se zvedají sutiny starého chrámu, – jen mi sem pohled'te očima osvětlenýma!

Věru, kdo zde kdysi své myšlenky v kameni do výšky věžil, ten věděl, jako nejmoudřejší vědí, o taji všeho života!

Zde učí nás v nejzřejmějším podobenství, že boj a nerovnost a válka o vládu a nadvládu – i v kráse ještě jsou!

Jak božsky se zde lámou klenutí a oblouky ve svém zápolení: jak světlem a stínem proti sobě se vzpírají a bojují, ti božští bojovníci –

Stejně jistě a krásně bud'me my si též nepřáteli, přátelé moji! Božsky se *proti* sobě vzpírejme! –

Běda! Tu mne samotného kousla tarantule, má stará nepřítelka! Božsky jistě a krásně mne do prstu kousla!

„Trest je nutný a spravedlivost je nutná,“ – tak si myslí; „nezpíváš tu nadarmo píseň k poctě nepřátelství!“

Ano, pomstila se! A běda! teď pomstou dokola rozvíří také moji duši.

Abych já však *nevířil*, přátelé moji, uvažte mne pevně k tomuto sloupu zde! Raději ještě světcem u sloupu než vírem mstivosti!

Nenít' Zarathustra větrem vírných kotoučů; a je-li tanečníkem, přec nikdy netančí tarantelu! –

Tak pravil Zarathustra.

O slavných mudrcích

Lidu jste sloužili a pověře lidu, vy slavní mudrci všichni! – a nikoli pravdě! A právě proto vás uctívali.

A proto též snášeli vaši nevěru, že byla vtipem a oklikou k lidu. Tak pán popřává volnosti svým otrokům, ba kochá se jejich bujností.

Kdo však jest u lidu v nenávisti, jako vlk u psů: to jest svobodný duch, odpůrce pout, jenž nezbožňuje a v lesích má své doupě.

Jej vyhnati z jeho úkrytu – to lid nazýval vždycky „smyslem pro spravedlivost“: a na svobodného ducha i teď ještě štve své psy nejostřejších zubů.

„Neboť pravda je zde: vždyť je zde lid! Běda, běda těm, kdož hledají!“ – tak se odjakživa volalo.

Svému lidu jste chtěli dáti za pravdu v jeho uctívání: to jste zvali „vůli k pravdě“, vy slavní mudrci!

A vaše srdce vždy k sobě promlouvalo: „Z lidu pocházím: odtamtud také mi vzešel hlas boha.“

S tvrdou šíjí a chytří, podobni oslu byli jste vždy, vy přímluvčí lidu.

A ne jeden vládnoucí, jenž s lidem chtěl žíti v míru, před své oře zapřáhl ještě – oslíčka, zapřáhl nějakého slavného mudrce.

A teď bych rád, vy slavní mudrci, byste konečně docela odvrhli kůži lví!

Pestře žíhanou kůži šelmy a srst badajícího, hledajícího, dobývajícího tvora!

Ach, bych uvěřil ve vaši „pravdymilovnost“, k tomu mi zprvu zlomte svou zbožňující vůli.

Pravdymilovným zovu toho, kdo odchází na pouště, kde není bohů, a kdo zlomil své zbožňující srdce.

V žlutém písku a sežehnut sluncem, šilhá snad žíznivě po ostrovech, kde se temení prameny a kde život odpočívá pod temnými stromy.

Jeho žízeň ho však nesvede k tomu, by žil, jak oni pohodlní: neb kde jsou oázy, jsou také modly.

Hladovějící, násilnickou, osamělou, bezbožnou: tak sebe samu chce mítí vůle lví.

Bez blaha sluhů, oproštěna od bohů a od zbožňování, bez strachu a strašná, veliká a osamělá: taková jest vůle toho, kdo miluje pravdu.

Na poušti od nepaměti žili milovníci pravdy, svobodní duchové, a byli pány pouště; v městech však žijí vypasení, slavní mudrcové, – soumaři.

Stále totiž, jako praví oslové, táhnou káru *lidu*!

Ne že bych je proto hněvem stíhal: ale jsou to pro mne jen bytosti sloužící a zapražené, byt se i blyštěly zlatým postrojem.

A často byli dobrými sluhy a chvályhodnými. Neb takto dí ctnost: „musíš-li sluhou být, hledej, komu tvá služba nejlépe prospěje!

Duch i ctnost tvého pána nechť rostou tím, že ty mu sloužíš: tak spolu s jeho duchem a s jeho ctností porosteš sám!“

A věru, vy slavní mudrcové, vy služebníci lidu! Sami jste rostli spolu s duchem a ctností lidu – a lid vzrostl vámi! K vaší počtě to díím!

Ale lidem mi zůstáváte i ve svých ctnostech ještě, lidem s tupýma očima, – lidem, jenž neví, co jest *duch*!

Duch jest život, jenž sám řeže do života: vlastní svou trýzní množí své vlastní vědění, – věděli jste to již?

A blaho ducha jest: býti pomazánu a slzami posvěcenu za obětní zvíře, – věděli jste to již?

A slepota slepcova i jeho hledání a tápání nechť ještě svědčí o moci slunce, do něhož se díval, – věděli jste to již?

A poznávající nechť se učí horami *stavěti*! Málo znamená, že duch přenáší hory, – věděli jste to již?

Znáte jen jiskru ducha: a nevidíte, že jest kovadlinou, a nevidíte krutosti jeho kladiva!

Věru, neznáte hrdosti ducha! Ještě méně byste však snesli skromnost ducha, kdyby jednou promluvila!

A ještě nikdy jste nesměli svého ducha uvrci do sněžné jámy: nejste k tomu horcí dost! Tak neznáte ani rozkoší jeho chladu.

Ve všem však jste mi příliš důvěrní s duchem; a z moudrosti jste často udělali chudobinec a chorobinec pro špatné básníky.

Orlové nejste: i nezakusili jste ani blaha v úděsu ducha. A kdo není ptákem, nechť nespočívá nad propastmi.

Jste mi vlažní: studeně však proudí každé hluboké poznání. Ledově studené jsou nejvnitřnější studny ducha: jsou osvěžením pro horké ruce a pro ty, kdož jednají.

Ctihodně mi tu stojíte a neohebně a s rovným hřbetem, vy slavní mudrcové! – vás nepohání silný vítr ni silná vůle.

Neviděli jste nikdy, jak plachta pluje po moři, vypuklá a vzdutá, a chvěje se zuřivostí větru?

Tak jako plachta, chvějící se zuřivostí ducha, tak pluje má moudrost po moři – má divoká moudrost!

Ale vy služebníci lidu, vy slavní mudrcové, – jak byste *mohli* se mnou plout! –

Tak pravil Zarathustra.

Píseň noci

Je noc: teď hlasitěji mluví vše řinoucí se studny. A také má duše je řinoucí se studna.

Je noc: teď teprve procitají vše písně milujících. A také má duše je písní milujícího.

Cos neztišeného, neztišitelného jest ve mně; to se prodírá k hlasité řeči. Lačnost lásky jest ve mně, ta mluví sama jazykem lásky.

Jsem světlo: ach, kéž bych byl nocí! Ale to jest má samota, že opásán jsem světlem.

Ach, bych byl temný a noční! Jak sál bych u prsou světla!

A též vám bych žehnal, vy třpytné hvězdy a světlušky nahoře! – a blažen bych byl dary vašeho světla.

Já žiji však ve vlastním světle, plameny, z mého nitra šlehající, nazpět do sebe vpíjím.

Neznám blaha těch, kdož berou; a často jsem snil o tom, že krásti je as ještě blaženější než bráti.

Tot' moje chudoba, že ruka má si nikdy neodpočine od rozdávání; tot' moje závist, že zřím oči čekající a noci ozářené touhou.

Ó kletbo všech, kteří rozdávají! Ó zatmění mého slunce! Ó touho po roztoužení! Ó hltavý hlade v nasycení!

Berou ode mne: ale dotýkám se ještě jejich duše? Je propast mezi dáváním a braním; a nejmenší propast nejtíže se překlene.

Hlad vyrůstá z mé krásy: rád bych ublížil těm, kterým svítím, rád bych oloupil ty, jež jsem obdaroval: – tak hladovím po zlobě.

Odtahuje ruku, když se jí ruka již napřahuje vstříc; váhaje jako vodopád, jenž v pádu ještě váhá: – tak hladovím po zlobě.

Takovou mstu si vymýšlí mé bohatství: taková potměšilost vyvěrá z mé samoty.

Mé blaho darující zemřelo darujíc, má ctnost sebe samotné se nabažila pro svůj nadbytek!

Kdo stále daruje, je v nebezpečí, že pozbude studu; kdo stále rozdává, od samého rozdávání má mozoly na ruce i srdci.

Mé oko již nepřetéká, vidí-li stud prosících; má zatvrdlá ruka již necítí, jak se chvějí ruce naplňované.

Kam se poděla slza mému oku, kam pýří mému srdci? Ó samoto všech darujících! Ó mlčelivosti všech svítících!

Mnoho sluncí krouží pustým prostorem: ke všemu, co je temné, promlouvají svým světlem, – ke mně jsou něma.

Ó, to jest nepřátelství světla proti tomu, co svítí: bez milosrdenství koluje světlo svými drahami.

Nespravedливо v hloubi srdce k tomu, co svítí, mrazivé k sluncím, koluje každé slunce.

Podobna vichru, létají slunce svými drahami, toť jejich koloběh. Své neúprosné vůle jsou poslušná, toť jejich mráz.

Ó, teprve vy to jste, vy temní, vy noční, kdož tvoříte teplo z toho, co svítí! Ó, teprve vy vsáváte mléko a lahodu z vemen světla!

Ach, led je kol mne, má ruka se spálí ledovým dotykem! Ach, žízeň je ve mně, ta prahne po žízni vaší!

Je noc: ach, že mi je souzeno býti světlem! A žízní po nočním temnu! A samotou!

Je noc: teď jako zdroj vyráží ze mne má touha, – mluviti toužím.

Je noc: teď hlasitěji mluví vše řinoucí se studny. A také má duše je řinoucí se studna.

Je noc: teď procitají vše písne milujících. A také má duše je písni milujícího. –

Tak zpíval Zarathustra.

Taneční píseň

Jednou z večera kráčel Zarathustra se svými žáky lesem; a když pátral po prameni, hle, tu přišel na zelenou louku, kterou tiše obrůstaly stromy a křoví: na ní tančily spolu dívky. Jakmile dívky poznaly Zarathustru, ustaly v tanci; Zarathustra však přívětivě k nim přistoupil a promluvil takto:

„Neustávejte v tanci, půvabné dívky! Nepřišel jsem rušit vaší hry pohledem uhrančivým, nepřišel k vám nepřítel dívek.

Jsem přímlovčím boha před ďáblem: ďáblem však jest duch tíže. Jak bych, vy lehounké, mohl být nepřitelem božských tanců? Či dívčích nohou s krásnými kotníky?

Ano, jsem les a noc tmavých stromů: koho však nezastraší má temnota, nalezne též trsy růží pod mými cypřišemi.

A také malého boha nalezne, jenž dívkám jest nejmilejší: u studánky leží, tiše, s očima zavřenýma.

Věru, za bílého dne mi usnul, zahaleč! Hnal se snad příliš mnoho za motýlky?

Nezlobte se na mne, vy krásné tanečnice, potrestám-li trochu toho bůžka! Bude sic křičet a plakat, – ale i v pláči je k smíchu!

A se slzami v oku ať vás poprosí o tanec! a já sám zazpívám píseň k jeho tanci:

Taneční píseň, výsměšnou píseň na ducha tíže, svého nejurozenějšího, velmožného ďábla, o němž říkají, že jest „pánem světa.“

A toto jest píseň, kterou Zarathustra zpíval, když Kupido a dívky spolu tančili:

Ve tvé oko jsem nedávno pohlédl, živote-ženo! A tu se mi zdálo, že v nezbadatelnou klesám.

Tys mne však vylovila zlatou udicí; vysmála ses mi, když jsem tě nazval nezbadatelnou.

„Taková jest mluva všech ryb,“ – pravilas; „čeho samy nezbadají, jest nezbadatelné.

Ale jsem jen proměnlivá a divá a ve všem jsem žena, a ne právě ctnostná:

Třeba že mi vy mužové říkáte ,hluboká‘ nebo ,věrná‘, ,věčná‘, ,tajuplná‘.

Vždyť vy mužové nás obdarujete vždy vlastními svými ctnostmi – ach, vy ctnostní!“

Tak se smála ta neuvěřitelná; jí však já nikdy nevěřím, ani jejímu smíchu, mluví-li zle o sobě samé.

A když jsem mezi čtyřma očima mluvil se svou divokou moudrostí, pravila hněvivě: „Chceš, toužíš, miluješ, jen proto život *chválíš*!“

Skoro byl bych tu odpověděl zle a byl bych hněvivě pověděl pravdu; a nelze dát horší odpovědi, nežli své moudrosti „pověděti pravdu“.

Tak totiž je to mezi námi třemi. Z hloubi duše miluji pouze život – a věru, nejvíce tehdy, když ho nenávídím!

Že mám však moudrost rád a často až příliš: to proto, že mi tolik připomíná život-ženu!

Má její oko, její smích, ba i její zlatou udičku: co mohu za to, že ty dvě jsou si tak podobny?

A když se mne jednou ptal život: Kdo pak to je, ta moudrost? – tu jsem horlivě děl: „Ba ano! ta moudrost!“

Žízniš po ní a nenasytíš se, díváš se závoji, hmatáš sítěmi.

Je krásná? Což vím! Ale i nejstarší kapry na ni navnadíš.

Proměnlivá je a vzdorná; často jsem viděl, jak se kouše do rtu a hřebenem se češe proti vlasu.

Snad je zlá i prolhaná, a ve všem všudy ženština: ale právě, mluví-li sama o sobě špatně, nejvíce svádí.“

Když jsem toto řekl životu, zasmál se zlomyslně a zamhouřil oči. „O kom to mluvíš,“ tázal se, „asi že o mně?“

A kdybys měl pravdu, – což se mi něco takového říká tak do obličeje! Ale teď přece mluv také o své moudrosti!“

Ach, a tu jsi své oko zase rozevřel, ó milovaný živote! A zdálo se mi zase, že klesám v nezbadatelnou. –

Tak zpíval Zarathustra. Ale když tanec byl u konce a dívky odešly, zesmutněl.

„Slunce již dávno zapadlo,“ pravil posléze: „louka je vlhká, od lesů přichází chlad.

Cos neznámého jest kol mne a zadumaně se rozhlíží. Jak že! Ty ještě žiješ, Zarathustro?

Proč? K čemu? Čím? Kam? Kde? Jak? Zdaž není pošetilostí, být ještě na živu? –

Ach, přátelé moji, to večer se tak ze mne ptá. Odpusťte mi můj smutek!

Večer nastal: odpusťte mi, že nastal večer!“

Tak pravil Zarathustra.

Píseň nad hroby

„Tam jest ostrov hrobů, mlčelivý ostrov; tam jsou též hroby mého mládí. Tam zanesu věčně zelený věnec života.“ Takto v srdci svém se ustanoviv, plul jsem přes moře.

Ó mládí mého jevy a vidiny! Ó vše zákmitý oka lásky, vy božské okamžiky! Jak rychle jste mi zemřely! Vzpomínám vás dnes jako svých mrtvých.

Od vás, mých nejmilejších mrtvých, vane sem sladká vůně, jíž taje srdce a slza. Ta vůně věru otřásá srdcem a taví je osamělému plavci.

Stále jsem ještě nejbohatší a vzbuzuji největší závist – já nej-osamělejší! Neb *měl* jsem vás přece, a máte mne ještě: rcete, komu, jako mně, spadala ze stromu taková růžová jablka?

Stále jsem ještě vaší lásky dědicem a prstí, vám na památku kveta pestrými, divoce rostoucími ctnostmi, ó vy nejmilovanější!

Ach, byli jsme stvořeni, bychom si zůstali nablízku, vy půvabné cizí zázraky; a nepřišly jste ke mně a k touze mé jako plaší ptáci, než důvěřující k důvěřujícímu!

Ano, stvořeny k věrnosti, jako já, a k důvěrným věčnostem: a mám vás teď jmenovati dle vaší nevěrnosti, vy zákmitý božských očí, vy božské okamžiky? – jinému jménu jsem se posud nenaučil.

Věřu, příliš rychle jste mi zemřeli, vy uprchlíci. Ale neprchli jste vy mně ani já neprchl vám: svou nevěrou jsme si navzájem nevinni.

Abych *já* byl zabit, zardousili vás, vy zpěvní ptáci mých nadějí! Ano, po vás, vy nejmilejší, zloba vždy střelila šípy – by moje srdce zasáhla!

A zasáhla je! Vždyť jste povždy byli nejdražším majetkem mého srdce a já byl majetek váš: *proto* vám bylo v mládí zemřítí a příliš záhy!

Po nejzranitelnějším ze všeho, co jsem měl, vystřelili šíp: to jste byli vy, jichž kůže jest jako chmýří a ještě spíš jako úsměv, zmírající jediným pohledem!

Toto slovo však řeknu svým nepřátelům: co je vše vraždění lidí proti tomu, co jste spáchali na mně!

Věc horší jste na mně spáchali, než je všechna vražda na lidech; vzali jste mi, čeho nelze nahraditi: – to pravím vám, nepřátelé moji!

Vždyť jste zavraždili mého mládí vidiny a nejmilejší zázraky!

Druhy mého dětství jste mi vzali, ony požehnané duchy! K jich památce sem kladu tento věnec a tuto kletbu.

Tuto kletbu vám, moji nepřátelé! Vždyť jste zkrátili, co věčného ve mně, tak jako zvuk se zlomí v studené noci! Přišlo to ke mně jen jako mžiknutí božského oka, – jen jako okamžik!

Takto kdysi v blaženou chvíli promluvila má čistota: „Všechny bytosti buďte mi božské.“

Tu jste mne přepadli špinavými přízraky; ach, kam to pak uprchla ona blažená chvíle!

„Všechny dny buďtež mi svaté,“ – tak promluvila kdysi moudrost mého mládí: věru, radostné to moudrosti hlas!

Ale tu jste mi, vy nepřátelé, ukradli moje noci a prodali a změnili je v bezesná muka: ach, kam to pak uprchla ona radostná moudrost?

Zatoužil jsem kdysi po šťastných znameních ptačího letu: tu jste mi do cesty přivedli netvornou, odpornou sovu. Ach, kam to pak uprchla má něžná touha?

Kdysi jsem si slíbil, že se odřeknu všeho hnusu: tu jste mé bližní a nejbližší proměnili v hnisající vředy. Ach, kam to pak uprchl můj nejšlechetnější slib?

Slepě šel jsem kdys požehnanými cestami: tu jste slepcovu cestu poházeli blátem; a teď se mu hnusí stará slepcova stezka.

A když jsem vykonal nejtěžší svůj úkol a slavil vítězství svých přemáhání: tu, svedeni vámi, ti, kdož mne milovali, dali se do křiku, že jim ubližuji nejvíce.

Věru, tak jste si vedli stále: v žluč jste obraceli můj nejlepší med i píli mých nejlepších včel.

K mé dobročinnosti jste vždy posílali nejdrzejší žebráky; kol mého soucitu jste vždy kupili nezhojitelné nestoudníky. Tak jste mé ctnosti zraňovali v jejich víře.

A položil-li jsem i své nejsvětější za obět': hned vaše „pobožnost“ postavila k tomu své tučnější dary: tak, že v dýmu vašeho tuku i moje nejsvětější se zadusilo.

A jednou chtěl jsem tančit, jak nikdy jsem ještě netančil: do dálky přes všechna nebesa chtěl jsem se do tance dát. Tu jste přemluvili mého nejmilejšího pěvce.

I zanotoval hrůzný dusný nápěv; ach, do uší mi troubil jako ponurý roh!

Vražedný pěvče, nástroji zloby, nejnevinnější! Již jsem se chystal k nejlepšímu tanci, tu jsi zavraždil svými zvuky mé vznícení!

Jenom tancem dovedu vysloviti podobenství nejvyšších věcí: – a tu mi mé nejvyšší podobenství nevysloveno uvízlo v údech!

Nevyslovena a nevykoupena mi uvízla nejvyšší naděje! A pomřely mi všechny vidiny a útěchy mého mládí!

Jak jsem to jen snesl? Jak mne přebolely a jak jsem přemohl takové rány? Jak se má duše vzkřísila z těchto hrobů?

Ano, cos neporazitelného, nepohrobitelného jest na mně, cosi, co trhá skály: to sluje *má vůle*. Mlčky a beze změny prochází léty.

Svou chůzí chce kráčet stará má vůle na nohou mých; její mysl jest tvrdého srdce a neporazitelná.

Neporazitelný jsem pouze na patě. Stále ještě žiješ u mne a jsi sobě rovna, ty nejtrpělivější má vůle! Vždycky jsi se ještě všemi hroby prolomila!

V tobě též žije ještě, co z mého mládí zůstalo nevykoupeno; a v podobě života i mládí sedíš, doufajíc, zde na žlutých sutinách hrobů.

Ano, ještě jsi mi drtitelkou všech hrobů: Zdar tobě, má vůle! A jen, kde jsou hroby, jsou také zmrtvýchvstání. –

Tak zpíval Zarathustra.

O přemáhání sebe sama

„Vůle k pravdě“, tak jmenujete, vy nejmoudřejší, to, co vás pohání a rozvádí?

Vůle, by všechno jsoucno bylo předmětem myšlení: tak jmenuji já vaši vůli!

Vše jsoucno chcete teprve *učiniti* předmětem myšlení: neboť pochybujete s dobrou nedůvěrou, že to předmětem myšlení již jest.

Ale má se vám to poddati a skloniti! Tak tomu chce vaše vůle. Má se to státi hladkým a podrobiti se duchu jakožto jeho zrcadlo a odraz.

Tot' vaše celá vůle, vy nejmoudřejší, neboť jest to vůle k moci; a i tehdy, mluvíte-li o dobru a zlu a hodnotících soudech.

Chcete teprve stvořiti svět, před nímž byste poklekli: taková jest vaše poslední naděje a vaše blouznění.

Nemoudří ovšem, to jest lid, – ti se podobají řece, po níž člun klidně pluje dál: a v člunu slavnostně a zakukleně sedí hodnotící soudy.

Svoji vůli a svoje hodnoty jste posadili na řeku vznikání; co věřící lid přijímá za dobro a zlo, prozrazuje mi starou vůli k moci.

Vy jste to byli, vy nejmoudřejší, kdož jste takové hosty posadili do tohoto člunu a kdož jste jim dali třpyt a hrdá jména – vy jste to byli a vaše vládnoucí vůle!

Ted' řeka dále unáší váš člun: nemůže jinak. Málo záleží na tom, zda zlomená vlna se zpění a hněvivě se vzepře proti kýlu.

Není řeka vaším nebezpečenstvím a koncem vašeho dobra i zla, vy nejmoudřejší: nýbrž jest jím ona vůle sama, vůle k moci, – nevyčerpaně plodící životní vůle.

Byste však chápali mé slovo o dobru a zlu, řeknu vám ještě své slovo o životě a o rázu všeho živoucího.

Po stopách živoucího jsem šel, šel jsem cestami největšími a nejmenšími, bych poznal jeho ráz.

Stonásobným zrcadlem jsem zachycoval alespoň jeho pohled, když měl zavřená ústa: aby ke mně promluvílo jeho oko. A jeho oko mi mluvilo.

Kdekoli jsem však našel něco živoucího, tam jsem též zaslechl mluvit o poslušnosti. Všechno, co žije, poslouchá.

A toto jest druhá věc: kdo sám sebe neumí býti poslušen, tomu se rozkazuje. Tak tomu jest u všeho živoucího.

Toto pak je třetí, co jsem zaslechl: že rozkazovati je těžší než poslouchati. A nejen, že rozkazující nese břímě všech, kdož poslouchají, a že ho toto břímě snadno rozdrťí: –

I pokus a odvážný kousek jsem objevil v každém rozkazování; a jestliže cos živoucího rozkazuje, vždy samo se dává v sázku.

Ba i tehdy, rozkazuje-li samo sobě: i tu ještě pyká za to, že rozkazuje. Jeho vlastní zákon z něho nevyhnutelně učiní soudce a mstitele i oběť.

Jakže se to děje! tak jsem se sebe ptal. Co to jest, co přemlouvá vše živoucí, aby bylo poslušno a rozkazovalo a i rozkazujíc ještě osvědčovalo poslušnost?

Slyšte mi teď mé slovo, vy nejmoudřejší! Zkoumejte je vážně, zdali jsem se životu samu vplížil do srdce a až do kořání jeho srdce!

Kde jsem našel něco živoucího, našel jsem vůli k moci; ba i ve vůli sloužícího jsem našel vůli, býti pánem.

By slabší sloužilo silnějšímu, k tomu je přemlouvá jeho vůle, která zase chce býti pánem nad něčím ještě slabším: této rozkoše jedině se nezřekne.

A jako se menší oddává většímu, by mělo rozkoš a moc nad nejmenším: tak i největší ještě se oddává a za moc dává v sázku i svůj život sám.

Tot' oddání největšího, že jest odvahou a nebezpečstvím a že metá kostky o smrt.

A kde jsou obětování a služby a pohledy lásky: i tam vládne vůle, býti pánem. Po tajných cestách vkrade se tu slabší do hradu a až do srdce toho, kdo je mocnější – a tam mu ukradne moc.

A toto tajemství život sám mi projevil: „Hled’“ pravil, „jsem tím, *co vždy samo sebe musí přemáhati*.

Arci, vy to zvete vůlí k plození či pudem k účelu, k vyššímu, vzdálenějšímu, zmnoženému cíli: ale vše to jest totéž, vše to jest tímtéž tajemstvím.

A raději bych zanikl, než zřekl se tohoto jediného; a věru, kde jest zánik a listopad, hle, tam se obětuje život – za moc!

Že mi jest souzeno býti bojem a vznikáním a účelem a rozporem účelů: ach, kdo uhodne moji vůli, uhodne snad též, po jakých *křivých* cestách jest jí kráčet!

Cokoli tvořím a jakkoli to miluji, – brzy se s tím i se svou láskou znepřátelím: tak velí má vůle.

A též ty, poznávající, jsi pouze stezkou a šlépějí mé vůle: věru, má vůle k moci kráčí též nohama tvé vůle k pravdě!

Ten ovšem nezasáhl pravdy, kdo po ní střelil slovem o „vůli k bytí“: takové vůle – není!

Neboť: co není, nemůže chtít; co však v bytí již jest, jak by to ještě mohlo k bytí mít vůli!

Jen, kde jest život, jest také vůle: nikoli však vůle k životu, nýbrž – tak já tě tomu učím – vůle k moci! –

Mnoho věcí jest u žijících hodnoceno výše než život sám; než z hodnocení samotného mluví – vůle k moci!“ –

Tak mne kdysi poučoval život: a z toho vám ještě, vy nejmoudřejší, rozluštím hádanku vašeho srdce.

Věřu, pravím vám: Dobro a zlo, jež by bylo nepomíjející, – toho není! Samo ze sebe se vždy bude znova přemáhati.

Svémi hodnotami a slovy o dobru a zlu pášete násilí, vy hodnotící; a toť vaše skrytá láska a vaší duše lesk a chvění a překypování.

Mohutnější však síla a nové přemáhání vyrůstá z vašich hodnot: o to se rozbije vejce i jeho skořápka.

A kdo má údělem býti tvůrcem v dobru a zlu: věru, ten zprvu má údělem býti ničitelem a rozbíjetí hodnoty.

Tak tedy nejvyšší zlo náleží k nejvyšší dobrotě: to však jest dobrota tvůrcí. –

Mluvme jen o tom, vy nejmoudřejší, byť to i bolelo! Mlčeti bolí víc; všechny zamlčené pravdy nasáknou jedem.

A necht' se jen všechno rozbije, co se na našich pravdách rozbíti – dá! Ještě nejeden dům zbývá stavěti!

Tak pravil Zarathustra.

O vznešených

Tichá jest tuň mého moře: kdo by uhodl, že v sobě skrývá hejno žertovných stvůr!

Neochvějná jest moje hloubka: ale třpytí se plovoucími hádankami a výsměchy.

Vznešeného člověka zřel jsem dnes, slavnostního, kajícího ducha: ó, jak se má duše smála jeho ohyzdnosti!

S hrudí vzdmutou a jako ti, kdož vtahují dech: tak tu stál ten vznešený, a mlčel.

Byl ověšen ohyzdnými pravdami, svou loveckou to kořistí, a vyšňořen rozedranými šaty; též mnoho trnů na něm viselo, – růží však jsem ještě neviděl.

Ještě se nenaučil smíchu a kráse. Chmurně se tento lovec vracel z lesa poznání.

Vracel se ze zápasu s litou zvěří: ale i z jeho vážnosti ještě vyzírá divoké zvíře – nepřemožené!

Stojí tu stále ještě jako tygr před skokem; nemám však rád těchto napjatých duší, odporní jsou mé chuti všichni ti, kteří se takto stáhli do svého úkrytu.

A vy mi pravíte, přátelé, že se nelze hádati o chuť a chutnání? Ale všechen život jest hádkou o chuť a chutnání!

Chuť: toť závaží a spolu miska váhy i ten, kdo váží; a běda všemu živoucímu, co by chtělo žítí bez hádky o závaží a misku váhy a o ty, kteří váží!

Kdyby se tento vznešený nabažil své vznešenosti: to by teprve byl vznik jeho krásy, – a pak teprve bych jej chutnal a nalézal chutným.

A teprve, až se sám od sebe odvrátí, přeskočí přes svůj vlastní stín – a věru! vskočí do *svého* slunce.

Příliš dlouho seděl v stínu; pobledly tváře kajícího ducha; skoro zemřel hlady pro samé očekávání.

Pohrdání má ještě v oku; a na rtech se mu tají hnus. Ted' sice odpočívá, jeho odpočinek si však ještě nelehl na slunce.

Měl by si vésti jako býk; a jeho štěstí by mělo páchnout zemí, ne opovrhováním zemí.

Rád bych ho viděl bělostným býkem, kterak se šupotem a řvaním kráčí před rádlem: a i jeho řev by měl velebiti vše pozemské!

Tmavá je posud jeho tvář; stín ruky na něm hraje. Zastíněn je posud smysl jeho oka.

Jeho skutek sám ho ještě zastiňuje: ruka zatemňuje jednajícího. Ještě nepřemohl svého skutku.

Miluji sice na něm býčí šij: ale ted' bych na něm rád odkryl též oko anděla.

I své hrdinské vůli nechť se ještě odnaučí: má mi býti povznášen, ne jen býti vznešený: – sám ether by ho bez jeho vůle měl povznášeti!

Zkrotl stvůry, louskal hádanky: ale ted' by měl ještě vykoupiti své stvůry a hádanky, v nebeské děti by je měl proměnit.

Ještě se jeho poznání nenaučilo usmívati se a býti bez žárlivosti; ještě se jeho proudící vášeň neztišila v kráse.

Věru, nemá jeho touha mlčeti a potápěti se v nasycení, nýbrž v kráse! Něha náleží k velkodušnosti velce smýšlejících!

Paži položenu nad hlavu: tak by hrdina měl odpočívati, tak by i své odpočívání měl překonávati.

Ale právě hrdinovi jest *krása* ze všech věcí nejobtížnější. Nevydobytná jest *krása* vši prudké vůli.

O něco více, o něco méně: to zde právě mnoho, to zde nejvíce rozhoduje.

Státi s nečinnými svaly a s vypřaženou vůlí: toť nejobtížnější vám všem, vy vznešení!

Stane-li se moc milostivou a snese-li se v oblast viditelných věcí: krásou jmenuji takové snášení se.

A na nikom tolik nežádám krásy jako právě na tobě, ty mocný: tvá dobrota budiž tvým posledním zdoláním sama sebe.

Všeho zlého se do tebe naději: proto na tobě požaduji dobrého.

Věru, často jsem se smál slabochům, kteří si namlouvají, že jsou dobří, protože mají chromé hnáty!

Řid' se ctností sloupu: je stále krásnější a něžnější, uvnitř je však tvrdší a nosnější, čím výše stoupá.

Ano, ty vznešený, jednou budeš krásný, jednou ty sám své vlastní kráse nastavíš zrcadlo.

Pak se tvá duše zachvěje božskými žádostmi; a zbožňování bude v tvé marnivosti!

Tot' totiž tajemství duše: teprve, když hrdina ji opustí, přiblíží se jí, ve snách, – nadhrdina. –

Tak pravil Zarathustra.

O zemi vzdělání

Příliš daleko jsem zalétl do budoucnosti: hrůza mne přepadla. A když jsem se ohlédl, hle! tu jediným mým současníkem byl čas.

I letěl jsem zpátky, k domovu zpět – a stále spěšněji: tak přišel jsem k vám, vy lidé přítomnosti, a do země vzdělání.

Poprvé jsem si pro vás přinesl oko a dobrou žádostivost: věru, s touhou v srdci svém jsem přišel.

Ale jak se mi dělo? Byť jsem měl úzkost sebevětší, – bylo mi do smíchu! Nikdy oko mé nezřelo něčeho tak pestře kropenatého!

I smál jsem se a smál, zatím co se mi ještě třásly noha i srdce: „Vždyť zde jest domovina všech hrnců s barvami!“ – pravil jsem.

Pomalování padesáti kaňkami na tváři a údech: tak jste tu seděli k mému úžasu, vy lidé přítomnosti!

A s padesáti zrcadly dokola, jež lichotila vaší barevné hře a dle ní se opičila!

Věřu, ani byste, vy přítomní, nemohli nositi lepší masky, než jakou jest vaše vlastní tvář! Kdož by vás – *poznal!*

Počmárání značkami minulosti, jež jsou zas novými značkami přetřeny: tak jste se dobře skryli před všemi vykladači znamení!

A i kdyby vám někdo zkoumal ledví: jak by se ještě mohl domnívati, že ledví máte! Zdáte se spečení z barev a z naklížených lístků.

Všechny doby a všichni národové pestře vyzírají z vašich závojų; všechny mravy a víry pestře promlouvají z vašich posunů.

Tomu, kdo by z vás stáhl závoje a přehozy a barvy a posuny, zbylo by právě dost, aby tím strašil ptáky.

Věřu, sám jsem tím postrašeným ptákem, jenž vás kdysi uviděl nahé a bez barvy; a odletěl jsem, když ten kostroun mne láskyplně k sobě zval.

Raději přec býti nádeníkem v podsvětí a u stínů dávnověkosti! –
Vždyť tučnější a plnější vás jsou dokonce i mátohy podsvětí!

Tot', ano tot' hořkost mým vnitřnostem, že vás nesnesu ni nahých
ni oblečených, vy lidé přítomní!

Vše příšery budoucna, a cokoli kdy hrůzu nahánělo zbloudilým
ptákům, je věru ještě útulnější a přítulnější nežli vaše „skutečnost“.

Neboť říkáte: „Jsme venkoncem skuteční a bez víry i bez pověry,“
tak pyšně vypínáte prsa – ach, třebas že prsou ani nemáte!

Ano, jak byste *mohli* mít víru, vy pestře kropenatí! – vy, kteří jste
podobami všeho, v co se kdy věřilo!

Obcházíte jakožto vyvrácení víry samy, lámete údy všem myšlen-
kám. *Nehodní víry*: tak já vás nazývám, vy lidé skutečnosti!

Doba žvatlá proti době ve vašich duších; a všech dob snění
a žvatlání bylo skutečnější, nežli jest vaše bdění!

Jste neplodní: *proto* se vám nedostává víry. Ale komu bylo sou-
zeno tvořiti, ten také mívá vždy své prorocké sny a svá znamení
hvězd – a věřil ve víru! –

Jste pootevřenými vraty, u nichž čekají hrobaři. A to jest vaše
skutečnost: „Všechno zasluhuje, aby zaniklo.“

Ach, jak mi tu stojíte, vy neplodní, jak hubení jste v žebrech!
A leckterý z vás to sám as nahlédl.

I pravil: „To snad bůh nějaký, zatím co jsem spal, mi potají něco
uloupil? Věřu, dost, aby si z toho stvořil samičku!

Podivuhodná je chudoba mých žeber!“ tak pravil již ne jeden
člověk přítomnosti.

Ano, k smíchu mi jste, vy přítomní lidé! A zvláště, sami sobě-li
se dívíte!

A běda mně, kdybych se nemohl smáti vašemu údivu a byl od-
souzen, bych vše odporné vypil z vašich džberů!

Takto však vás vezmu na lehčí váhu, ježto je mi nésti *těžké* břímě;
a co mi uškodí, posadí-li se na můj uzlík ještě brouci a křídlatí červi!

Věru, proto mu na váze nepřibude! A nejste to vy, vy přítomní, z nichž mi vzejde velká mdloba. –

Ach, kam teď mám ještě stoupati se svou touhou! Ze všech hor se rozhlížím po zemích otcovských i mateřských.

Domova však nenašel jsem nikde: bludným poutníkem jsem ve všech městech, znamením k odchodu jsem u všech bran.

Cizinci a výsměchem jsou mi lidé přítomní, k nimž nedávno mne pudilo srdce; a vypuzen jsem ze zemí otcovských i mateřských.

A tak miluji už pouze svých *dětí zem*, neobjevenou zem v nejdálnějším moři: po ní káži svým plachtám pátrat a pátrat.

Na svých dětech napravím, že jsem dítětem svých otců: a na všem budoucnu – *tuto* přítomnost! –

Tak pravil Zarathustra.

O neposkvrněném poznání

Když včera vycházel měsíc, mněl jsem, že ze sebe porodí slunce: tak rozplizle a tak obtěžkán ležel na obzoru.

Lhářem byl mi však se svým těhotenstvím; a spíše uvěřím v muže v měsíci nežli v ženu.

Ovšem, ani mnoho mužského do sebe nemá, ten stydlivý noční tulák. Věru, se špatným svědomím obchází po střechách.

Neboť jest vilný a žárlivý, ten mnich v měsíci, jest vilný po zemi a po všech radovánkách milenců.

Ne, nemám ho v lásce, toho kocoura na střechách! Protivní jsou mi všichni, kdož se plíží kolem přivřených oken!

Zbožně a mlčelivě obchází po kobercích hvězd: – nemám však rád takových tichošlápských mužských nohou, na nichž nikdy ostruha nezařinčí.

Krok každého poctivého muže mluví: a poctivě; kočka se však pokradmu sune po půdě. Hle, kočkovitě se blíží měsíc a nepoctivě. –

Toto podobenství dávám vám, pokryteckým citlivůstkářům, vám, „čistě poznávajícím“! Vás jmenuji *já* – vilnými!

I vy milujete zemi a pozemskost: dobře jsem vás uhodl! – ve vaší lásce je však stud a špatné svědomí, – měsíci se podobáte!

K pohrdání pozemskými věcmi přemluvili vašeho ducha, ne však vaše vnitřnosti: ty pak jsou nejsilnější na vás!

A teď se stydí váš duch, že je vašim vnitřnostem po vůli, a před svým vlastním studem se dává na cesty tajné a lživé.

„To by mi bylo nejvyšší,“ – promlouvá k sobě prolhaný váš duch – „bych se na život díval bez dychtivé touhy a ne s vyplazeným jazykem, jako pes:

Bych byl šťasten, dívaje se, s odumřelou vůlí, bez hltavého hmatu sobeckosti – bych byl studený a popelavě šedý na celém těle, měl však zpité oči měsíce!

To by mi bylo nejmilejší,“ – tak sám sebe svádí svedený – „bych miloval zemi, jak ji miluje měsíc, a jen a jen svým okem ohmatával její krásu.

A to nechť mi sluje všech věcí *neposkvrněným* poznáním, že od věcí ničeho nechci: leda to, bych směl před nimi ležeti jako zrcadlo se stem očí.“ –

Ó vy pokryteční citlivůstkáři, vy vilní! Vám chybí nevinnost v touze: a proto teď pomlouváte vše roztoužení!

Věru, vaše láska k zemi není láskou tvořících a plodících ani těch, kdož mají rozkoš ze vznikaní!

Kde jest nevinnost? Tam, kde jest vůle k plození. A kdo chce tvořiti nad sebe sama výš, ten má mi nejčistší vůli.

Kde jest krása? Kde celou vůli *musím chtít*; kde chci milovat a zaniknout, by obraz nezůstal jen obrazem.

Milovat a zaniknout: to se rýmuje od věčnosti. Vůle k lásce: to znamená, i k smrti míti vůli. Tak mluvím k vám, zbabělcům!

Ale teď vaše zženštilé šilhání chce se zváti „pohledem rozjímavým“! A co se dá ohmatati zbabělými očima, má býti pokřtěno jménem „krásný“! Ó vy špinitelé vznešených jmen!

Ale to budiž vaší kletbou, vy neposkvrnění, vy čistě poznávající, že nikdy neporodíte: a byť jste leželi rozplizle a obtěžkáni na obzoru!

Věru, nabíráte plná ústa vznešených slov: a my abychom věřili, že co na jazyku, to na srdci, vy prolhaní lháři?

Slova *má* jsou však nepatrná, povrhovaná, křivá: rád zvednu, co při vaší hostině padne pod stůl.

Vždy ještě mohu těmi slovy – pokrytcům pravdu povědět! Ano, mé kůstky, lastury a srstnaté listy – pokrytcům polechtají nos!

Špatný vzduch je vždy kolem vás i kolem vašich hostin: vždyť vaše vilné myšlenky, vaše lži a tajnosti jsou ve vzduchu!

Mějte jen odvalu, věřiti sobě samým, sobě i svým vnitřnostem! Kdo sám sobě nevěří, stále lže.

Škrabošku boha jste si navlékli, vy „čistí“: v škrabošku boha si zalezl váš příšerný kroužkovitý červ.

Věru, klamete, vy „rozjímaví“! I Zarathustra byl kdysi bláznem vašich božských koží; neuhodl hadího klubka, jímž byly vycpány.

Mněl jsem kdysi, že vidím, jak si ve vašich hrách hraje duše boha, vy čistě poznávající! Mněl jsem kdysi, že není lepšího umění, nežli jsou vaše umění!

Dálka mi utajila hadí kal a špatný puch: i to, že se tu semotam plížila vilná ještěřčí lest.

Ale přišel jsem vám *nablízko*: tu mi vzešel den – a teď vzchází vám, – je konec milkování měsíce!

Jen pohleďte! Dopaden a bled tu stojí – před zorou!

Neb ona již přichází, ta žhoucí, – *její* láska k zemi přichází! Nevinností a tvůrčí touhou jest všechna sluneční láska!

Jen pohleďte, kterak zora netrpělivě kráčí přes moře! Necítíte žízně a horkého dechu její lásky?

Chce se jí píti moře a jeho hloubku vsáti k sobě do výšin: tu zvedá se touha moře tisícem prsů.

Chce býti zlíbáno a sáto žíznivým sluncem; *chce* se stát vzduchem a výšinou a stezkou světla, chce samo světlem se stát!

Věru, podoben slunci, já miluji život i vše hluboká moře.

A toto *mně* se zove poznáním: vše hluboké má se vznést – k mojí výšce! –

Tak pravil Zarathustra.

O učencích

Když jsem ležel a spal, tu mi ovce užírala břechťanový věnec na mé hlavě – a užírajíc pronesla toto: „Zarathustra již není učencem.“

Pronesla a odešla, nadutě a zpupně. Dítě mi to vyprávělo.

Rád ležím zde, kde si hrají děti, u rozbité zdi, mezi bodláky a rudými máky.

Dětem a též bodlákům a rudým mákům platím ještě za učence. Jsou nevinné, i ve své zlobě.

Ovcím však učencem už nejsem: tak tomu chce můj úděl – budiž požehnan!

Neb toto jest pravda: vytáhl jsem z domu učenců, ba přirazil za sebou dveře.

Příliš dlouho má duše o hladu seděla za jejich stolem; nejsem, jak oni, vycvičen v poznávání, jako bych louskal ořechy.

Miluji svobodu a vzduch nad svěží zemí; a raději bych spal třeba na volských kožích než na jejich důstojenstvích a ctihodnostech.

Jsem příliš horký a sžehnut vlastními myšlenkami: často mne to zbavuje dechu. Tu vyrazím na vzduch a ven ze všech zaprášených světnic.

Oni však sedí chladně v chladném stínu: ve všem chtějí být pouhými diváky a střeží se, by neseseděli tam, kde slunce praží do schodů.

Jako ti, kdož stojí na ulici a zevlují na lidi mimojdoucí: tak i oni čekají a zevlují na myšlenky myšlené od jiných.

Sáhne-li kdo na ně, praší se z nich jako z moučných pytlů a ani za to nemohou; kdo by však uhodl, že jejich prach pochází ze žita a žluté rozkoše letních polí?

Vydávají-li se za moudré, zamrazí mne jejich malé výroky a pravdy: na jejich moudrosti lpí často zápach, jako by pocházela z močálu: a věru, i žábu jsem z ní už slyšel kvákati!

Jsou obratní a mají chytré prsty: co by hledala *moje* prostá jednoznačnost u jejich mnohознаčné složitosti! Ve všem navlékání a vázání a tkaní se vyznají jejich prsty: a tak pletou punčochy ducha!

Jsou dobrými hodinovými stroji: jen pozor, ať je správně natáhnete! Pak bez poruchy udávají hodinu a tropí při tom skromňoučký hřmot.

Pracují jako mlýnská ústrojí a stoupy: jenom jim předhod'te zrní svých plodů! – však již dovedou zrno rozmělnovati a proměňovati v bílý prášek.

Dobře si navzájem hledí na prsty a nedůvěřují si právě nejlépe. Jsou vynalézaví v malém chytráctví a čekají na ty, jejichž vědění belhá po chromých nohou, – čekají jako pavouci.

Zřel jsem je, jak stále opatrně připravují jed; a pokaždé si při tom na prsty navlékali skleněné rukavice.

Dovedou hráti též falešnými kostkami; a nalezl jsem je tak horlivými při hře, že se až potili.

Jsme si navzájem cizí, a jejich ctnosti jsou mi ještě více proti chuti než jejich falše a falešné kostky.

A když jsem u nich bydlil, bydlil jsem nad nimi. Proto ke mně pojali zášť.

Nechtějí slyšeti, že jim někdo kráčí nad hlavami; i položili dříví a hlínu a kal mezi mne a svoje hlavy.

Tak zdusili ozvuk mých kroků: a nejhůře byl jsem až dosud slyšen nejučenějšími.

Všech lidí nepravost a slabost položili mezi sebe a mne: – „nepravým stropem“ to jmenují ve svých domech.

A přece jim svými myšlenkami *nad* hlavami kráčím; a kdybych i na svých vlastních nesprávnostech kráčel, byl bych přece nad nimi a nad jejich hlavami.

Neboť lidé si *nejdou* rovni: tak hlásá spravedlnost. A co chci já, oni by nesměli chtít!

Tak pravil Zarathustra.

O básnících

„Od té doby, co lépe znám tělo,“ – pravil Zarathustra jednomu ze svých žáků – „je mi duch již jenom tak zvaným duchem; a všechno to ‚nepomíjející‘ – to je také jen podobenství.“

„To jsem od tebe již jednou slyšel,“ odvětil žák; „a tenkrátě jsi dodal: ‚ale básníci přespříliš lžou‘. Proč jsi jen řekl, že básníci přespříliš lžou?“

„Proč?“ pravil Zarathustra. „Ptáš se, proč? Nenáležím k těm, jichž se smíte ptáti po jejich ‚proč?‘“

Což moje prožívání jest od včerejška? Je tomu dávno, co jsem prožil důvody svých mínění.

Vždyť bych musil býti hotovým sudem paměti, abych i své důvody s sebou nosil.

Je mi již přespříliš, abych si uchoval alespoň svá mínění; však mi ulétne ne jeden pták.

A leckdy v svém holubníku naleznu též zvíře, které přiletělo, je mi cizí a chvěje se, položím-li na ně ruku.

Ale co že ti Zarathustra jednou řekl? Že básníci přespříliš lžou? – Ale i Zarathustra je básník.

Věříš teď, že tu mluvil pravdu? A proč tomu věříš?“

Žák odpověděl: „Věřím v Zarathustru.“ Než Zarathustra potřásl hlavou a usmíval se.

Víra mne nespasí, pravil, a zvláště ne víra ve mne.

Ale dejme tomu, že by někdo zcela vážně řekl, že básníci přespříliš lžou: tedy má pravdu, – *my* lžeme přespříliš.

Také příliš málo víme a učení nám nejde k duhu: i nezbyvá nám než lháti.

A kdo z nás básníků nebyl by zfalšoval svého vína? Nejedna jedovatá míchanice se smíchala v našich sklepech, nejedna nepopsatelná věc se tam udála.

A protože málo víme, líbí se nám z celého srdce ti, kdož jsou chudi duchem, zvláště jsou-li to mladé ženušky.

A i po těch věcech dychtíme, jež si staré ženušky vyprávějí navečer. To sami na sobě zveme svou věčnou ženskostí.

A jako by k vědění byl nějaký zvláštní tajný přístup, jenž se *zasuje* těm, kdož něčemu se učí: tak věříme v lid a v jeho „moudrost“.

Toto však věří všichni básníci: že kdo leží v trávě či na osamělých svazích a napíná sluch, něčeho se doví o věcech, jež jsou mezi nebem a zemí.

A dolehnou-li na ně milostná hnutí, míní básníci vždy, že příroda sama si je zamilovala:

A že se plíží do jejich ucha, by jim tam našeptala tajnosti a zamilované lichotky: tím se chvástají a nadýmají před všemi smrtelníky!

Ach, je tolik věcí mezi nebem a zemí, o nichž se pouze básníkům něco zdálo!

A zvláště věcí *nad* nebem: neb všichni bohové jsou podobenství, básníky vy bájená, básníky vymámená!

Věru, vždy jsme taženi vzhůru – totiž k říši mračen: na ně posadíme pestré své stvůry a jmenujeme je pak bohy a nadlidmi: –

Vždyť jsou právě lehouncí dost pro tato křesla! – všichni ti bozi a nadlidé.

Ach, jak jsem se nabažil všeho toho nedokonalého, o němž se za každou cenu tvrdí, že se stalo skutkem! Ach, jak jsem se nabažil básníků!

Když Zarathustra takto mluvil, rozhněval se naň jeho žák, ale mlčel. A také Zarathustra mlčel; a jeho zrak se obrátil dovnitř, jako by zíral do dalekých dálek. Posléze vzdychl a nabral dechu.

Jsem ode dneška a od nedávna, pravil potom; něco však jest ve mně, to náleží zítřku a pozítřku a dobám nejvzdálenějším.

Básníků jsem se nabažil, starých i nových: povrchní jsou mi všichni a mělkými moři mi jsou.

Nespustili své myšlenky dosti hluboko: proto jich cit neklesl až na dno.

Něco rozkoše a něco nudy: a to bylo ještě jejich nejlepší přemýšlení.

Strašidel šum a šustění: ničím víc mi není všechno brnkání jejich harf; co věděli až dosud o vášnivosti tónů! –

Také mi nejsou dosti čistotní: všichni kalí svou vodu, aby se zdálo, že je hluboká.

A rádi se tak vydávají za smiřovatele: ale zůstávají mi zprostředkovateli a směšovateli a polo-polovičatými a nečistotnými! –

Ach, vhodil jsem sice svou síť do jejich moří a chtěl vyloviti dobré ryby; vytáhl jsem však pokaždé hlavu starého boha.

A tak moře hladovícimu darovalo kámen. A oni sami as pocházejí z moře.

Dojista, nalezneš v nich perly: tím podobnější jsou sami tvrdým korýšům. A místo duše jsem u nich často našel slanou sliz.

Naučili se od moře též jeho ješitnosti: zdaž není moře pávem pávů?

I před nejohybnějším všech buvolů rozvíří svůj chvost, nikdy se nenabaží svého krajkového vějíře z hedvábí a stříbra.

Vzdorně se buvol na to dívá, blížek písku v své duši, ještě bližší houšti, nejbližší však bařině.

Čím je mu krása a moře a nádhera paví! Toto podobenství dávám básníkům.

Věřu, jich duch sám je pávem pávů a mořem ješitnosti!

Diváky chce míti básníkův duch: a byt' to byli buvolové! –

Toho ducha jsem se však nabažil: a vidím do budoucna, že se nabaží sám sebe.

Proměněny viděl jsem již básníky, a proti sobě samotným byl namířen jich hled.

Zíraje do budoucna, viděl jsem kajícího ducha; ti z nich vyrostli. –

Tak pravil Zarathustra.

O velkých událostech

Je v moři ostrov – nedaleko Zarathustrových blažených ostrovů – a na něm neustále vychází kouř z ohnivého vrchu; o tom ostrovu říká lid a říkají obzvláště staré ženštiny z lidu, že jest postaven jako skalní balvan před bránu podsvětí: ohnivým vrchem pak že vede úzká cesta dolů k oné podsvětní bráně.

Právě onoho času, kdy Zarathustra dlel na blažených ostrovech, stalo se, že zakotvila loď před ostrovem, na němž stojí kouřící vrch; a mužstvo lodi vystoupilo na souš, by střílelo králíky. O polednách pak, kdy kapitán a jeho družina byli zase již pohromadě, náhle viděli, kterak se jim vzduchem blíží muž; a zřetelně se ozval hlas, volající: „Je čas! Je nejvyšší čas!“ A jak jim postava byla nejbližší – přelétla však rychle jako stín, směrem k ohnivému vrchu – tu v největším zděšení poznali, že to jest Zarathustra; neboť všichni, s jedinou výjimkou kapitána, ho již znali, a milovali ho, jak miluje lid: tak, že rovnými díly jsou pospolu láska i ostych.

„Hleďme!“ pravil starý kormidelník, „to Zarathustra letí do pekla!“ –

V též čas, kdy tito lodníci přistáli u ohnivého ostrova, kolovala pověst, že Zarathustra zmizel; a na otázky, kde jest, odpovídali jeho přátelé, že v noci vstoupil na loď, aniž řekl, kam odcestuje.

Tak povstal neklid; a po třech dnech přidružilo se k tomuto neklidu vypravování lodníků – a teď říkal všechen lid, že si pro Zarathustru přišel ďábel. Jeho žáci se sice smáli této povídačce, ba jeden z nich řekl: „Spíše bych věřil, že si Zarathustra přišel pro ďábla.“ Ale v hloubi duše byli všichni plni starosti a touhy: i byla jich radost velká, když se pátého dne Zarathustra zjevil mezi nimi.

A toto jest vypravování o Zarathustrově rozmluvě s ohnivým psem:

Země, tak pravil, má kůži; a tato kůže má choroby. Jedna z těchto chorob sluje na příklad „člověk“.

A jiná z těchto chorob sluje „ohnivý pes“: o něm se lidé již mnoho nalhali a mnoho si o něm nalhávati dávali.

Bych vybádal toto tajemství, plul jsem přes moře: a viděl jsem pravdu nahou, věru! byla bosa až po krk.

Ted' vím, jak se to má s ohnivým psem; i se všemi těmi vyvrženými a převratnými ďábly, jichž se nebojí jen staré ženštiny.

„Vylez, ty ohnivý pse, ze své hlubiny!“ zvolal jsem, „a příznej se, jak hluboká je tato hlubina! Odkud pochází, co tu svým funěním metáš do výše?“

Hojně se napájíš z moře: to prozrazuje tvá přesolená výmluvnost! Věru, na psa hlubin béřeš svou potravu až příliš z povrchu!

Mám tě nanejvýše za břichomluvcce země: a vždy, kdykoli jsem slyšel mluvit převratné a vyvržené ďábly, našel jsem je rovny tobě: byli nasoleni, prolhaní a plaší.

Dovedete řváti a popelem zatemňovati! Jste nejvelkohubější z velkohubých a sdostatek jste se naučili umění, jak bahno usmažiti do žhava.

Kde jste vy, tam jistě je nablízku bahno a mnoho plísňovitého, skrýšovitého, zabořeného: to chce na svobodu.

„Svoboda“, tak řvete nejraději všichni: já však jsem si odnavykl víru ve „velké události“, jakmile je kolem nich mnoho řvaní a kouře.

A věř mi jen, příteli můj, pekelný řvoune! Největší události – to nejsou naše nejhlasitější hodiny, nýbrž nejtišší.

Nikoli kolem vynálezců nového hřmotu: kolem vynálezců nových hodnot točí se svět; *neslyšitelně* se točí.

A příznej se jen! Pokaždé se přihodilo jen málo, když tvůj hřmot a tvůj kouř se rozptýlil. Co na tom, že se město změnilo v mumii a že socha leží v bahně!

A toto slovo řeknu ještě těm, kdo kácejí sochy. Toť snad největší pošetilost, házetí sůl do moře a sochy do bahna.

V bahně vašeho pohrdání ležela socha: právě to je však její zákon, že z pohrdání jí vzrůstá zase život a živoucí krása!

Ted' povstává s rysy božstějšími a svým utrpením svádí; a věru! ještě vám poděkuje, že jste ji zvrátili, vy milovníci převratu!

Touto radou pak jsem králům a církvím a všemu, co zvětšelo starobou i ctností, – nechte se jen skácat! Byste se zas vrátili do života a k vám by se vrátila – ctnost! –“

Tak jsem mluvil před ohnivým psem: tu mne rozmrzen přerušil a ptal se: „Církev? Co pak to je?“

„Církev?“ odpověděl jsem, „toť jakýsi druh státu, a to nejprolhanější. Ale mlč, ty pokrytecký pse! Znáš přece snad nejlépe všechno, co je tvého druhu!

Jako ty sám, tak i stát je pokrytecký pes; jako ty, mluví rád kouřem a řvaním, – aby, jako ty, jiným namluvil, že promlouvá z břicha věcí.

Neboť za každou cenu stát chce býti nejdůležitějším zvířetem na zemi; a také se mu to věří.“ –

Když jsem toto řekl, vedl si ohnivý pes jako smyslů zbaven závistí. „Jak že?“ křičel, „nejdůležitějším zvířetem na zemi? A že se mu to také věří?“ A tolik dýmu a hrozných hlasů se mu vydralo z jícnu, až jsem myslil, že zlostí a závistí se zalkne.

Posléze se poněkud utišil a jeho supot polevil; a jakmile se ztišil, pravil jsem se smíchem:

„Máš zlost, ohnivý pse: tedy dím o tobě pravdu!

A abych pravdu též podržel, poslyš o jiném ohnivém psu: ten mluví skutečně ze srdce země.

Jeho dech vydechuje zlato a zlatý déšť: tak tomu chce jeho srdce. Čím je mu popel a kouř a třeba i horká sliz!

Smích se z něho třepotá, jako pestrý oblak; odporné je mu tvé kloktání a plivání a hryzení tvých vnitřností!

Zlato však a smích – to běře ze srdce země; neb abys jen věděl, – *srdce země je ze zlata.*“

Když ohnivý pes toto zaslechl, nesnesl mi již déle naslouchati. Zahanben stáhl ohon, zakňučel krotce haf! haf! a zalezl dolů do své jeskyně. –

Tak vypravoval Zarathustra. Jeho žáci mu však sotva naslouchali: tolik dychtili, vyprávěti mu o lodnících, králících a letícím muži.

„Co si mám o tom pomysleti!“ pravil Zarathustra. „Což jsem strašidlo?

Ale byl to asi můj stín. Zaslechli jste snad již o poutníku a jeho stínu?

Jisté však jest toto: nesmím mu tolik povolovati, – sice mi ještě pokazí pověst.“

A ještě jednou Zarathustra zatřásl hlavou a divil se. „Co si mám o tom pomysleti!“ pravil ještě jednou.

„Proč volalo to strašidlo: ‚Je čas! Je nejvyšší čas!‘

K čemupak je – nejvyšší čas? –

Tak pravil Zarathustra.

Věštec

„– i viděl jsem, kterak veliká truchlivost padá na lidi. Nejlepší z nich se nabažili svého konání.

Nauka vzešla, víra běžela vedle ní: ‚Vše prázdno jest, vše jedno jest, vše bylo!‘

A ze všech pahorků se ozývalo: ‚Vše prázdno jest, vše jedno jest, vše bylo!‘

Ano, sklidili jsme žeň: ale proč nám všechny plody shnily a zhnědly? Co spadlo v poslední noci ze zlého měsíce?

Marna byla všechna práce, v jed zkuslo naše víno, zlý pohled nám pole a srdce spálil do žluta.

Vyschli jsme všichni; a padá-li na nás oheň, práší se z nás jako z popelu: – ba unavili jsme i oheň sám.

Všechny studny nám vyprahly, i moře se stáhlo. Všechna dna se trhají, ale hloubka nepohlcuje!

„Ach, kde je ještě moře, kde by bylo lze utonout‘: tak zní náš nářek – zní do dálky přes ploché bařiny.

Věru, i k umírání jsme příliš zemdleli; teď bdíme ještě a živoříme v umrlčích komorách!“

Tak slyšel Zarathustra kázati věstce; a jeho věštba mu šla k srdci a proměnila jej. Chodil smutně a mdlý; a stal se podoben těm, o nichž kázal věštec.

Věru, tak pravil svým žákům: maličko, a přijde ten dlouhý soumrak. Ach, kterak své světlo zachráním a zanesu na druhou stranu!

Aby se mi neudusilo v té truchlivosti! Vždyť má býti světlem pro vzdálenější světy, ba pro noci nejvzdálenější!

S tímto smutkem v srdci obcházel Zarathustra; a po tři dni nejedl a nepil, neměl klidu a pozbyl řeči. Posléze se stalo, že upadl v hluboký spánek. Jeho žáci pak sedávali kol něho, bdíce po dlouhé

noci, a čekali v starostech, procitne-li a promluví-li zas a vyhojí-li se z truchlivosti.

A toto jest řeč, kterou Zarathustra promluvil, když se probral ze spánku; a jeho hlas nesl se k jeho žákům jako z daleké dálky:

„Vyslechněte mi sen, jež jsem snil, přátelé moji, a pomozte mi hádati jeho smysl!

Je mi posud hádankou onen sen; jeho smysl je v něm ztajen a chycen a ještě se nad ním nevznáší na volných perutech.

Všeho života jsem se odřekl, tak jsem snil. Ponocným a hrobařem jsem se stal, tam na osamělém horském hradě smrti.

Tam nahoře jsem střežil jeho rakve: chmurná klenutí byla tam naplněna těmito znameními vítězství. Ze skleněných rakví zíral na mne přemožený život.

Vdechoval jsem vůni zaprášených věčností: dusně a zaprášeně ležela má duše. A kdo že by tam byl mohl svou duši vyvětrati!

Jas půlnoci byl stále kol mne, vedle ní se krčila samota; do třetice pak hrobově chroptící ticho, nejděsnější z mých přátel.

Klíče jsem u sebe měl, nejrezavější všech klíčů; a dovedl jsem jimi zotvírati nejvrzavější všech bran.

Jako zahořklé zlobné zakrákorání, tak běžel dlouhými síněmi zvuk, když veřeje brány se zvedaly: skuhravě skřehotal tento pták, nerad se dával burcovati.

Ale hroznější bylo a těsněji mi to zadrhlo srdce, když kolem kol zase nastalo bezeslové ticho a já seděl sám v tom potutelném mlčení.

Tak mi ucházel a plížil se čas, čas-li ještě byl: což vím já! Posléze však stalo se to, co mne probudilo.

Tříkráte udeřily údery do brány, jako zaburácení hromu; tříkráte se to klenutími rozléhalo, tříkráte rozelkalo: tu šel jsem k bráně.

Alpa! zvolal jsem, kdo nese svůj popel do hor? Alpa! Alpa! Kdo nese svůj popel do hor?

A vtiskl jsem klíč a nadzvedal bránu a lopotil se. Ale ni o prst ještě nepovolila:

Tu rozrazil vířící vichr její křídla: skřípaje, syče a sípaje hodil mi černou rakev:

A víříc a syčíc a skřípajíc praskla rakev a vychrlila tisícihlasý smích.

A z tisíce pitvor dítek, andělů, sýčků, bláznů a motýlů velkých jako děti smál se a vířil výsměch proti mně.

K smrti jsem se poděsil: srazilo mne to. A hrůzou jsem vzkřikl, jak jsem nevzkřikl nikdy.

Křik vlastního hlasu mne však probudil: – a přišel jsem k sobě. –“

Takto vypravoval Zarathustra svůj sen a odmlčel se pak: neb neznal dosud výkladu svého snu. Leč onen žák, kterého miloval nejvíce, rychle se zvedl, chopil se Zarathustrovy ruky a pravil:

„Tvůj život sám je nám výkladem tvého snu, ó Zarathustro.

Zdaž nejsi sám oním sípavě syčícím vichrem, který rozráží brány hradům smrti?

Zdaž nejsi sám onou rakví, naplněnou pestrými zlobami a andělskými pitvorami života?

Věřu, jako tisícihlasý dětský smích vniká Zarathustra do všech umrlčích komor a směje se oněm ponocným a hrobařům i komukoli, kdo chřestí chmurnými klíči.

Polekáš a porazíš je svým posměchem; mráкотami a procitnutím se prokáže tvá moc nad nimi.

A ani tehdy, až přijde dlouhý soumrak a smrtelná únava, nezakneš na našem nebi, ty přímlovčí života!

Nové hvězdy jsi nám ukázal a nové nádhery noci; věru, tys nad námi rozestřel smích jako pestrý stan.

Ted' povždy dětský smích bude z rakví prýštěti; ted' vždy se bude silný vichr vítězně zvedati proti vši smrtelné únavě: toho sám jsi nám zárukou a prorokem!

Věru, *zdálo se ti o nich samotných*, o tvých nepřátelích: to byl tvůj nejtěžší sen!

Ale jak ty jsi se z nich probral a přišel k sobě, tak oni se proberou sami ze sebe – a přijdou k tobě!“ –

Tak pravil žák; a všichni ostatní tísnilo se teď kolem Zarathustry a sahali po jeho rukou a přemlouvali ho, by zanechal již lože i truchlivosti a navrátil se k nim. Zarathustra však vzpřímen a s cizím pohledem seděl na lůžku. Jako ten, kdo se konečně vrací z ciziny, tak zíral na své žáky a zkoumal jich tváře; a ještě jich nepoznával. Když ho však pozvedli a postavili na nohy, hle, tu se pojednou proměnil jeho zrak; pochopil vše, co se stalo, pohládl si vous a pravil silným hlasem:

„Nuže dobrá! Toho teď nechme; za to se mi však, moji žáci, postarejte, bychom slavili dobrou hostinu, a vbrzku! Tak se hodlám káti za nedobré sny!

Věstec však bude seděti a popíjeti po mém boku: a věru, ukáží mu moře, v němž ještě může utonouti!“

Tak pravil Zarathustra. Potom však žákovi, jenž mu byl vykladačem snu, pohlédl dlouze do tváře a potřásl při tom hlavou.

O vykoupení

Když Zarathustra šel jednoho dne přes velký most, obklopili ho mrzáci a žebráci, a hrbáček promluvil k němu takto:

„Hleď, Zarathustro! I lid se od tebe učí a nabývá víry v tvou nauku: ale k tomu, aby ti cele uvěřil, jest jednoho třeba – jest třeba, bys teprve nás mrzáky přemluvil! Tady si z nás krásně můžeš vybrat a tedy dokaž, co umíš! Slepce tu můžeš vyléčiti a kulhavým vrátit zdravou chůzi; a z toho, kdo příliš mnoho má za sebou, mohl bys zase něco sejmuti: – to, míním, byl by pravý způsob, abys mrzákům vnukl víru v Zarathustru!“

Zarathustra však odpověděl mluvícímu takto: „Vezmi hrbatému hrb a vzals mu ducha – tak učí lid. Dej slepci zrak, a uvidí tolik špatností na zemi, že až prokleje toho, kdo ho vyhojil. A vrať kulhavému zdravou chůzi a způsobíš mu nejhorší škodu: neboť sotva může utíkat, unesou ho jeho nohy a jeho neřesti spolu – tak učí lid o mrzácích. A proč by se také Zarathustra neučil od lidu, učí-li se lid od Zarathustry?“

Od té doby, co jsem mezi lidmi, znamená mi však nejméně, vidím-li: ‚Tomuto se nedostává oka, onomu zas ucha, třetímu nohy, a jiní opět přišli o jazyk, o nos či hlavu.‘

Viděl jsem a vidím mnoho horšího a leccos tak ohyzdného, že bych o všech věcech ani nechtěl mluvit, ba o některých ani pomlčet: vidím totiž lidi, jimž se nedostává všeho, až na to, že něčeho zas mají příliš – vidím lidi, kteří nejsou ničím více než velikým okem nebo velikou hubou nebo velikým břichem nebo vůbec něčím velikým, – převrácenými mrzáky je jmenuji.

A když jsem přišel ze své samoty a po prvé kráčet po tomto mostě, tu jsem svým očím nedůvěřoval a jen jsem se díval a díval a posléze jsem řekl: ‚Toť ucho! Ucho, velké jako člověk!‘ Pohlédl

jsem tam ještě lépe: a skutečně, pod uchem pohybovalo se něco jiného, co bylo žalostně nepatrné, chudičké a nuzné. A vskutku, ohromné ucho sedělo na malém tenkém stonku, – tím stonkem však byl člověk! Kdo se díval sklem, rozeznával i závistivou tvářičku a že se na stonku klátí naduřelá dušička. A lid mi řekl, že to veliké ucho není pouhý člověk, nýbrž veliký člověk, genius. Nevěřil jsem však lidu nikdy, mluvil-li o velikých lidech – a podržel jsem svou víru, že je to převrácený mrzák, jenž má všeho málo a jen jedné věci nazbyt.“

Odpověděv takto hrbáči a těm, jichž to byl mluvčí a přímlovčí, obrátil se Zarathustra s hlubokou nevolí k svým žákům a pravil:

„Věru, přátelé moji, obcházím mezi lidmi jako mezi lidskými zlomky a údy!

Tot' nejstrašlivější mému oku, že člověka nalézám rozdrčena a rozdrobena jako po porážce v bitvě a na porážce v jatkách.

A prchá-li mé oko z přítomna do minulosti, vždy nalézá totéž: zlomky a údy a hrůzné náhody – lidí však nenalézá.

Pozemská přítomnost a minulost – ach! přátelé moji – ty *já* snáším nejhůře; a nedovedl bych žít, kdyby mi nebylo dáno viděti to, co nutně jednou přijde.

Tím, jenž vidí, co přijde, a tím, jenž má svou vůli, tvůrcem a budoucností samou i mostem k budoucnu – a ach, jakoby spolu též mrzákem u tohoto mostu: tím vším jest Zarathustra.

A také vy jste si často dávali otázku: „Čím je nám Zarathustra? Jak ho jmenovat?“ A jako já, tak i vy jste si dávali otázky za odpověď.

Je tím, kdo slibuje? Či kdo vyplňuje? Je dobyvatelem? Či dědicem? Je podzim? Či rádo? Lékař? Či uzdravený?

Je básník? Či pravdomluvný? Osvoboditel? Či krotitel? Je dobrý? Či zlý?

Obcházím mezi lidmi jakožto zlomky budoucnosti: oné budoucnosti, kterou zřím.

A toť má celá snaha i touha, bych v jednotu snesl a zbájl a zbásnil, co je zlomkem a hádankou a hrůznou náhodou.

A jak bych snesl, býti člověkem, kdyby člověk nebyl též básníkem a hadačem hádanek a vykupitelem náhody!

Vykoupiti lidi minulosti a přetvořiti všechno ,Bylo', by se z toho stalo ,Tak jsem tomu chtěl!' – teprve to by mi slulo vykoupením!

Vůle – tak sluje osvoboditelka, jež přináší radost: tak jsem vás učil, přátelé moji! Ted' však se k tomu přiučte, že i vůle sama ještě jest zajatkyní.

Chtění to jest, jež osvobozuje: ale jak sluje to, co i osvobozovatele uková v pouta?

,Bylo': toť, proti čemu skřípějí zuby vůle, toť její nejosamělejší smutek. Bez moci jsouc proti tomu, co jest vykonáno, dívá se vůle zle na všechnu minulost.

Nemůžet' vůle chtítí dozadu; že nemůže zlomiti času a jeho chtivosti, – toť její nejosamělejší smutek.

Vůle to jest, jež osvobozuje: co si vymyslí vůle sama, by se zbavila svého smutku a vysmála svému žaláři?

Ach, každý zajatec se potřeští! A také zajatá vůle se osvobozuje ztřeštěně.

Že čas neběží nazpátek, toť její zuřivost; ,to, co bylo' – tak sluje kámen, jehož neodvalí.

A tak válí kameny ze zuřivosti a nevole a mstí se na tom, co necítí vzteku a nevole jak ona.

Tak vůle, osvoboditelka, stala se škůdkyní: a na všem, co trpěti může, mstí se za to, že nemůže chtítí nazpátek.

To, ano to jediné jest *pomsta* sama: nevole vší vůle proti času a proti jeho ,Bylo'.

Věru, velké třeštění přebývá v naší vůli; a kletbou se stalo vší lidské bytosti, že toto třeštění duchem nasáklo!

Duch pomsty: přátelé moji, tím bylo dosud nejlepší přemítání lidské; a kde bylo utrpení, tam vždy měl býti trest.

,Trest' totiž, takovéto jméno dává si pomsta sama: lživým slovem a přetvářkou si utváří dobré svědomí.

A protože i v tom, kdo *chce*, jest utrpení, proto, že nemůže chtít nazpět, – proto chtění samo a všechno žití mělo rovněž býti – trestem!

A teď se přes ducha valilo mračno za mračnem: až posléze šílenství kázalo: ‚Vše zaniká, proto vše zasluhuje, aby zaniklo!‘

‚A onen zákon času, že musí sám své děti požírat, toť spravedlivost sama‘: takto kázalo šílenství.

‚Mravně jsou spořádány věci dle práva i trestu, Ó, kde jest vykoupení od proudu věcí a od trestu »bytí«?‘ Takto kázalo šílenství.

‚Je možné vykoupení, je-li nějaké věčné právo? Ach, nelze odvaliti kamene »Bylo«: proto i všechny tresty budou věčné!‘ Takto kázalo šílenství.

‚Žádný skutek nemůže býti zničen: jak by mohl trestem býti uveden vniveč! Toť, toť věčné na trestu »bytí«, že také bytí bude nutně zas na věky skutkem a vinou!

Leda že by se na konec vůle sama vykoupila a chtění že by se změnilo v nechtění –: však znáte, bratří moji, tuto píseň a bajku šílenství!

Vyvedl jsem vás od těchto písní a bajek, když jsem vás učil: ‚Vůle jest tvůrčí.‘

Vše ‚Bylo‘ jest zlomkem, hádankou, hrůznou náhodou – do té doby, až tvůrčí vůle k tomu přisvědčí: ‚Ale tak já jsem tomu chtěla!‘

Až tvůrčí vůle přisvědčí: ‚Ale tak tomu chci! Tak tomu budu chtít!‘

Ale pravila to již? A kdy se to stane? Byla vůle již zbavena postroje své vlastní pošetilosti?

Stala se vůle již sama sobě osvoboditelkou, jež přináší radost? Odnaučila se duchu pomsty a všemu skřípění zubů?

A kdo ji naučil smíření s časem, kdo ji naučil vyššímu, než je vše smíření?

Vyššího cos nežli je vše smíření musí chtít vůle, která jest vůlí k moci: – než jak je jí to možné? Kdo ji naučil též tomu, by chtěla nazpět?“ –

Na tomto místě řeči však se stalo, že se Zarathustra pojednou zarazil a podobal na vlas tomu, kdo se nejvyšší měrou zalekne. S vyděšeným okem zíral na své žáky; jeho zrak jako by šípy probodával jejich myšlenky a obmysly. Po malé chvíli se však již zase smál a pravil udobřen:

„Je těžké žít s lidmi, protože mlčeti je tak těžké. A zvláště žvatlavému.“ –

Tak pravil Zarathustra. Ale hrbáč naslouchal řeči a pokryl při tom svou tvář; a když slyšel Zarathustru se smáti, zvědavě vzhlédl a řekl pomalu:

„Ale proč že Zarathustra jinak mluví k nám než k svým žákům?“

Zarathustra odpověděl: „Co na tom zvláštního! S hrbatými je již dovoleno mluvit hrbatě!“

„Dobrá,“ pravil hrbáč; „a žákům – školákům je skoro dovoleno něco vyžvatlat.“

Ale proč mluví Zarathustra k svým žákům přece jen jinak – než k sobě sám?“ –

O lidské chytrosti

Nikoli výška: svah je strašlivý!

Svah, po němž se pohled řítí *dolů* a ruka *vzhůru* sahá. Tam srdce jest jímáno závratí ze své dvojité vůle.

Ach, přátelé, uhodli byste i mého srdce dvojitou vůli?

Tot', tot' *můj* svah a moje nebezpečnoství, že *můj* pohled se řítí do výšky a že má ruka se chytá a opírá – o hloubku!

K člověku se přimyká má vůle, řetězy se přivazuji k člověku, protože k nadčlověku jsem vzhůru strhován: neboť tam spěje má druhá vůle.

A *proto* žiji slep mezi lidmi, jako bych ani jich neznal: aby má ruka nepozbyla zcela své víry v pevné věci.

Vás lidí neznám: tato temnota i útěcha jest často kolem mne rozestřena.

Sedím pod branou, kudy prochází každý ničema, a ptám se: kdo mne podvede?

Tot' prvá má lidská chytrost, že se dávám podvádět, bych nebyl na stráži před podvodníky.

Ach, kdybych byl na stráži před člověkem: jak by pak mé vzdušné lodi mohl člověk býti kotvou! Příliš lehce byl bych strhován do výšky a dálky!

Ta prozřetelnost bdí nad mým osudem, že nesmím býti prozíravý.

A kdo mezi lidmi nechce zchřadnouti žízni, uť se pít ze všech sklenic; a kdo mezi lidmi chce zůstat čist, necht' se dovede také špinavou vodou mýti.

A takto jsem si často řekl k útěše: „Nuže dobrá! Nuže vzhůru! Staré mé srdce! Neštěstí se ti nevydařilo: kochej se tím jako svým – štěstím!“

A toto jest moje druhá lidská chytrost: šetřím lidí *marnivých* více než lidí hrdých.

Zdaž raněná marnivost není matkou všech truchloher? Kde však je raněná hrdost, tam vyrostе něco, co je ještě lepší než hrdost.

Aby byl život dobrou podívanou, je nutno, by jeho hra byla dobře hrána: k tomu však třeba dobrých herců.

Dobrými herci jsem našel všechny marnivce: hrají a chtějí, by jiní rádi se na ně dívali, – při této vůli je všečen jejich duch.

Sami sebe hrají, sami se vynalézají; v jich blízkosti rád se dívám na život, – tím se hojí zádumčivost.

Proto šetřím lidí marnivých, že mi jsou lékaři mé zádumčivosti a poutají mne k člověku jako k podívané na hru.

A dále: kdo na marnivci změří celou hloubku jeho skromnosti! Mám ho rád a mám s ním soucit pro jeho skromnost.

Od vás chce se naučiti své víře v sebe; živí se vašimi pohledy, požívá chválu z vašich rukou.

I vašim lžím důvěruje, lžete-li o něm dobře: neboť v nejhlubším nitru vzdychá jeho srdce: „Čím jsem *já*!“

A je-li pravou ctností ta, která sama o sobě neví: nuže, marnivec neví o své skromnosti! –

A toto jest moje třetí lidská chytrost, že si pohled na lidi *zlé* nedám ztrpčovati vaší bojácností.

Jsem blažen, vidím-li zázraky, jež vylíhne žhavé slunce: tygry a palmy a hady chřestýše.

I mezi lidmi je krása, vylíhnutá žhavým sluncem, mnoho zázračného je na lidech zlých.

Tak jako jsem vašich nejmoudřejších mudrců neshledal přespříliš moudrymi, našel jsem sice též lidskou schopnost ke zlu menší než její pověst –

A často jsem se ptal, potřásaje hlavou: Nač ještě chřestit, vy chřestýšové?

Věru, i pro zlo jest ještě budoucnost! A nejžhavější jih pro člověka posud neobjeven.

Co všechno zve se již nyní nejhorší zlobou a má to přece jenom dvanácte stop a tři měsíce zšíří a zdělí! Jednou však přijdou na svět větší draci.

Neb aby nadčlověku nechyběl jeho drak, onen vyšší drak, jenž by ho byl důstojen: k tomu je nutno, by ještě mnoho žhavého slunce sálalo na vlhký prales!

Z divokých vašich koček ať se dříve stanou tygři a z vašich jedovatých ropuch krokodýlové: neboť dobrý lovec má mít dobrý lov!

A věru, vy dobří a spravedliví! Mnoho na vás je k smíchu; zvláště vaše bázeň z toho, co dosud slulo „dáblem“!

Tak cizí jste v duši své věcem velikým, že by vám nadčlověk byl *strašlivý* v své dobrotě!

A vy moudří, vy vědoucí, byste utíkali před slunečním úpalem moudrosti, v němž nadčlověk s rozkoší koupá svou nahotu!

Vy nejvyšší lidé, jež potkalo mé oko! toť moje pochybnost o vás a můj utajený smích: mého nadčlověka, hádám, – zvali byste dáb-lem!

Ach, nabažil jsem se těchto nejvyšších a nejlepších: z jich „výšky“ jsem zatoužil výš, ven, v dál – k nadčlověku!

Přepadl mne děs, když jsem tyto nejlepší viděl nahé: tu mi narostla křídla, bych se odtud vznesl do vzdálených budoucností.

Do vzdálenějších budoucností, do jižnějších jihů, než o jakých kdy tvůrce obrazů snil: až tam, kde bohové se stydí za všechna roucha!

Ale přestrojeny chci viděti *vás*, vy bližní, vy lidští druhové, dobře vyšňořeny chci vás viděti a marnivé a důstojné, jakožto „dobré a spravedlivé“. –

A přestrojen chci sám seděti mezi vámi, – abych se o vás i o sobě *klamal*: toť totiž má poslední lidská chytrost. –

Tak pravil Zarathustra.

Nejtišší hodina

Co se mi stalo, přátelé moji? Zříte mne rozrušena, odehnána, poslušna proti mé vůli, ochotna jít – ach, *od vás* odejít!

Ano, ještě jednou musí Zarathustra do své samoty: nevesele však tentokráte medvěd se vrací do svého doupěte!

Co se mi stalo? Kdo to rozkazuje? – Ach, má hněvivá velitelka tak tomu chce; promluvila ke mně; jmenoval jsem vám již kdy její jméno?

Včera k večeru promluvila ke mně *má nejtišší hodina*: toť jméno mé hrozné velitelky.

A tak se to stalo, – neb všechno vám vypovím, by se vaše srdce nezatvrdilo proti tomu, jenž se náhle loučí!

Znáte leknutí usínajícího? –

Až do prstův u nohou se lekne, protože mu půda pod nohama mizí a nastává sen.

To vám říkám v podobenství. Včera, v nejtišší hodinu, zmizela mi půda: nastával sen.

Rafije se sunula, hodiny života mého nabíraly dechu –, nikdy jsem kolem sebe neslyšel takového ticha: tak, že se mé srdce zaleklo.

Pak promluvilo cosi bez hlasu ke mně: „*Ty to víš, Zarathustro?*“ –

A zaleknut jsem vzkřikl při tomto šepotu, a krev mi zmizela z tváře: mlčel jsem však.

Tu promluvilo to znova bez hlasu ke mně: „*Ty to víš, Zarathustro, ale ty o tom nemluvíš!*“ –

I odpověděl jsem posléze, a vzdorovitě: „Ano, vím to, nechci však o tom mluvit!“

Tu promluvilo to zase bez hlasu ke mně: „*Nechceš, Zarathustro? Je-li to však pravda? Neskrývej se ve svůj vzdor!*“ –

I plakal jsem a chvěl se jako dítě a pravil jsem: „Ach, já bych rád, ale jak mohu! Jen toho mne ušetři! Je to nad mou sílu!“

Tu promluvil to zase bez hlasu ke mně: „Co záleží na tobě, Zarathustro! Promluv své slovo a zlom se!“ –

I odpověděl jsem: „Ach, což je to *moje* slovo? Kdo jsem já? Čekám toho, kdo je důstojnější; nejsem ani hoden, bych se o něj zlomil.“

Tu promluvil to zase bez hlasu ke mně: „Co záleží na tobě? Nejsi mi ještě sdostatek pokorný. Pokora má nejtvrďší kůži.“ –

Odpověděl jsem: „Čeho již nesnesla kůže mé pokory! Přebývám u paty své výšky: jak vysoké jsou as mé vrcholky? Toho mi nikdo ještě nepověděl. Dobře však znám svá údolí.“

Tu promluvil to zase bez hlasu ke mně: „Ó Zarathustro, kdo má přenášeti hory, přenese též údolí a nížiny.“ –

I odpověděl jsem: „Ještě mé slovo nepřeneslo hor, a cokoli jsem mluvil, nezastihlo lidí. Šel jsem sice k lidem, ještě jsem k nim však nedošel.“

Tu promluvil to zase bez hlasu ke mně: „Co víš *o tom*! Rosa padá na trávu, když noc je nejmlčenlivější.“ –

I odpověděl jsem: „Vysmáli se mi, když jsem našel svou vlastní cestu a vlastní cestou šel; a v pravdě, mé nohy se tenkrátě třásly.

A takto mi děli: odnaučil ses cestě, teď se ještě odnaučíš choditi!“

Tu promluvil to zase bez hlasu ke mně: „Co záleží na jejich výsměchu! Jsi ten, kdo se odnaučil poslouchati: teď rozkazuj!

Což nevíš, *koho* je všem nejvíce třeba? Toho, jenž rozkazuje veliké věci.

Veliké věci vykonávati jest těžké: ale těžší jest, veliké věci rozkazovati.

Toť tvá chyba nejméně odpustitelná: máš moc, a nechceš vlásti.“ –

I odpověděl jsem: „K tomu, bych rozkazoval, nedostává se mi hlasu lva.“

Tu promluvil to zase jako šepot ke mně: „Nejtíšší slova to jsou, jež přinášejí bouři. Myšlenky, jež se blíží na nohách holubičích, řídí svět.

Ó Zarathustro, kráčetí máš, jsa stínem toho, co nezbytně přijde: tak budeš rozkazovati a rozkazuje půjdeš před ostatními.“ –

I odpověděl jsem: „Já se stydím.“

Tu promluvil to zase bez hlasu ke mně: „Musíš se ještě státi dítětem a býti beze studu.

Hrdost mládí je ještě na tobě, pozdě jsi omládl: kdo se však chce státi dítětem, nechť překoná ještě i svoje mládí.“ –

I rozmýšlel jsem se dlouho a třásl se. Posléze však jsem pravil, co jsem pravil zpočátku: „Nechci.“

Tu strhl se kolem mne smích. Běda, jak mi ten smích trhal vnitřnosti a rozparoval srdce!

A promluvil to naposledy ke mně: „Ó Zarathustro, tvé plody jsou zralé, ty však nejsi zralý pro svoje plody!

I nezbyvá, než abys opět šel do své samoty: však se již poddáš.“ –

A opět se to zasmálo a uniklo: pak bylo ticho kolem mne jakoby dvojnásobným tichem. Já jsem však ležel na zemi, a pot mi stékal z údů. –

Ted' jste slyšeli vše, i proč je mi jíti zpět do mé samoty. Ničeho jsem vám nesmlčel, přátelé moji.

Ale i to jste ode mne uslyšeli, *kdo* stále ještě všech lidí jest nejmlčenlivější – a kdo jím býti chce!

Ach, přátelé moji! Měl bych ještě, co bych vám řekl, měl bych, co bych vám ještě dal! Proč nedávám? Což jsem lakomý? –

Ale když Zarathustra promluvil tato slova, přepadla ho síla bolesti a blízkost rozloučení s přáteli, tak že hlasitě zaplakal; a nikdo ho nedovedl potěšiti. V noci však samotén odcházel a opustil své přátele.

TŘETÍ DÍL

*„Vzhlížíte vzhůru, toužíte-li po povznesení. A já shlížím dolů,
protože povznesen jsem.*

Kdo z vás dovede se smát a spolu být povznesen?

*Kdo stoupá po nejstrmějších horách, směje se všem truchlo-
hrám i truchlo-vážnostem.“*

ZARATHUSTRA

(I, O čtení a psaní, str. 44)

Poutník

K půlnoci bylo, tu dal se Zarathustra cestou přes ostrovní hřbet, aby s časným jitem dostihl protilehlého pobřeží: tam totiž chtěl vstoupiti na loď. Bylať tam dobrá rejda, kde rády zakotvovaly též cizí koráby; ty odvážely leckoho, kdo z blažených ostrovů chtěl přes moře. A když Zarathustra stoupal tak do vrchu, vzpomínal cestou na množství osamělých poutí od svého mládí a na to, kolik hor a hřbetů a vrcholů již slezl.

Jsem poutníkem a horským lezcem, děl srdci svému, nemiluji rovin, a zdá se, že nedovedu dlouho seděti na jednom místě.

A nechť mi ještě vzejde jakýkoli osud a zážitek, – putování v tom bude a slézání hor: konec konců prožívá člověk již jen sám sebe.

Odplynul čas, kdy mne ještě náhody směly potkávati; a co by se mi teď ještě *mohlo* nahoditi, abych toho již neměl!

To se jen vrací, přichází mi konečně domů – má vlastní prapodstata i to, co z ní dlouho bylo v cizině a rozprášeno do všech věcí a náhod.

A ještě jedno vím: teď stojím před svým posledním vrcholem a před tím, čeho jsem nejdéle zůstal ušetřen. Ach, má nejtvrdší cesta do výšky nastává! Ach, počal jsem své putování nejosamělejší!

Kdo však jest mého rodu, takové hodině neujde: hodině, jež k němu promlouvá: Teprve nyní kráčíš svou cestou velikosti! Vrchol a propast – to jest nyní uzavřeno v jedno!

Kráčíš svou cestou velikosti: teď se ti stalo posledním útočištěm, co dosud se zvalo tvým posledním nebezpečstvím!

Kráčíš svou cestou velikosti: teď budiž tvou nejlepší odvahou, že za tebou cesty již není!

Kráčíš svou cestou velikosti: zde nikdo se nebude plížit za tebou! Tvá noha sama za tebou zametla stezku, nad níž jest psáno: nemožnost.

A scházejí-li ti nyní všechny žebříky, zkus vystoupiti sám sobě na vlastní hlavu: jak jinak bys do výše stoupal?

Na vlastní hlavu a přes vlastní srdce v dál! Nyní necht' i nejmírnější na tobě se stane nejtvrdším.

Kdo se vždy mnoho šetřil, postonává posléze mnohým šetřením. Chvála tomu, co zatvrzuje! Nechvalořečím zemi, jež máslem a strdím oplývá!

Je nutno, bychom se naučili na sebe *nehleděti*, pak teprve *mnoho* uvidíme: – této tvrdosti třeba je každému, kdo stoupá na hory.

Kdo však jakožto poznávající má dotěrné oči, jak by ten viděl na všech věcech více než jejich popředí!

Ty však, ó Zarathustro, chtěl jsi všech věcí viděti pozadí a dno: tak ti již nezbývá než stoupati přes sebe sama, – vzhůru, výš, až i své hvězdy budeš mít *pod* sebou!

Ano! Kdybych zíral dolů na sebe sama a i na své hvězdy: to teprve bych nazval svým *vrcholem*, to mi ještě zbylo jakožto můj vrchol *poslední!* –

Tak promlouval Zarathustra sám k sobě, jak stoupal, a tvrdými průpovídkami potěšoval své srdce: neboť byl v srdci svém zedrán jak ještě nikdy předtím. A když vystoupil na hřeben horského hřebetu, hle, tu leželo před ním rozestřeno protějšší moře: i zastavil se a dlouho mlčel. Ale noc v této výšce byla studená a jasná a světle ohvězdná.

Poznávám svůj úděl, řekl posléz truchlivě. Nuže dobrá! Jsem připraven. Právě se počala poslední má samota.

Ach, toto temné, truchlivé moře pode mnou! Ach, tato těhotná noční rozmrzelost! Ach osude a moře! K vám je mi teď *sestupovati!*

Před svou nejvyšší horou stojím a před svou nejdelší poutí: proto je mi nejdříve sestoupiti hloub, než jsem kdy sestoupil: – hloub do bolesti, než jsem kdy sestoupil, až dolů do jejích nejčernějších vln! Tak tomu chce můj osud: Nuže dobrá! Jsem připraven.

Odkud pocházejí nejvyšší hory? tak jsem se kdysi ptal. Tu jsem poznal, že pocházejí z moře.

To svědectví je vryto v jejich kamení a v stěny jejich vrcholů. Až z nejhlubšího vyrůstá nejvyšší k své výšce. –

Tak pravil Zarathustra na temeni hory, kde bylo zima; ale když přišel na blízko moře a posléze samotén stál pod útesy, tu byl znaven cestou a byl ještě roztouženější než předtím.

Ted' ještě všechno spí, pravil; i moře spí. Spánkem omámen a cize jeho zrak na mne zírál.

Dýchá však teple, to cítím. A cítím též, že sní. Ve snu sebou zmítá na tvrdých poduškách.

Slyš! Slyš! Jak sténá zlým vzpomínáním! Či zlým očekáváním?

Ach, jsem s tebou smuten, temný netvore, a i na sebe se pro tebe hněvám.

Ach, že má ruka nemá dosti síly! Rád bych tě věru osvobodil od zlých snů! –

A jak Zarathustra takto promlouval, smál se těžkomyslně a hořce sobě sám. Jak! Zarathustro! pravil, i moři chceš zpívat útěchu?

Ach, ty láskyplný blázne Zarathustro, ty předůvěřivý blažený blázne! Ale takový byls vždy: vždy ses důvěrně blížil všemu hrozivému.

Každou obludu byl bys chtěl hladiti. Dýchnutí teplého dechu, pazoury porostlé měkkými chloupky: – a jižs byl ochoten lákat ji a laskat.

Láska je nebezpečí nejosamělejšího, láska ke všemu, jen je-li to živé! K smíchu je věru mé bláznovství a moje skromnost v lásce! –

Tak pravil Zarathustra a usmál se při tom podruhé: tu však pomněl svých opuštěných přátel –, a jako by se byl svými myšlenkami na nich provinil, zlobil se na sebe pro své myšlenky. A brzy se stalo, že smějící se plakal: – zlobou a touhou Zarathustra hořce zaplakal.

O vidění a hádance

1.

Když se mezi lodníky rozneslo, že Zarathustra jest na lodi – neb současně s ním vstoupil na palubu muž, plující z blažených ostrovů –, tu povstalo velké dychtění a očekávání. Zarathustra však po dva dni mlčel a byl chladný a hluchý truchlivostí tak, že neodpovídal ani na pohledy, ani na otázky. K večeru druhého dne však své uši zas otevřel, třeba že ještě mlčel: neb mnoho podivného a nebezpečného bylo slyšeti na této lodi, jež přicházela z dálky a spěla ještě dál. Zarathustra však byl přítelem všech, kdož konají daleké cesty a nechťejí žítí bez nebezpečností. A hle! posléze se mu v poslušání uvolnil vlastní jazyk, a led jeho srdce se rozlomil: – tu jal se mluvit takto:

Vám, směle hledajícím pokušitelům a komukoli, kdo s úskočnými plachtami se kdy vyplavil na strašlivá moře, –

vám, zmámeným hádankou, vám, kdož se těšíte z dvojsvitu, vám, jejichž duše flétnami jest vábena k jícům všech bludišť: – neb nechce se vám zbabělou rukou tápati po niti; a kde můžete *uhodnouti*, tam v zášti máte *usuzování* –

jedině vám budu vypravovati hádanku, kterou jsem *viděl*, – vidění nejosamělejšího. –

Chmurně šel jsem nedávno soumrakem mrtvolně bledým, – chmurně a tvrdě, s přitisknutými rty. Nejenom jedno slunce mi bylo zašlo.

Stezka, jež vzdorně stoupala ostrým kamením, zlobná, osamělá, k níž netulilo se již býlí ni keř: horská stezka skřípala pod vzdorem mé nohy.

Němě kráčejič přes výsměšně řinčící oblázky, drtíc kámen, po němž sklouzala: tak si noha má vynucovala cestu vzhůru.

Vzhůru: – navzdory duchu, jenž táhl ji v hloub, do propasti v hloub, navzdory duchu tíže, mému ďáblu a arcinepříteli.

Vzhůru: – ačkoli seděl na mně, půl trpaslík, půl krtek; chromý; zchromující; kapaje mi olovo v ucho a v mozek olověné krůpěje myšlenek.

„Ó Zarathustro,“ šepotal výsměšně slabiku za slabikou, „ty kameni moudrosti! Vysoko ses vymrštil, ale každý vymršťený kámen spadne!

Ó Zarathustro, ty kameni moudrosti, kameni hozený z praku, ty drtiteli hvězd! Sám sebe jsi tak vysoko vymrštil, – ale každý vymršťený kámen – spadne!

Odsouzen k sobě sám a k vlastnímu kamenování: ó Zarathustro, vskutku, daleko jsi vymrštil kámen, – ale na tebe spadne zpět!“

Pak trpaslík mlčel; a trvalo to dlouho. Jeho mlčení mne však tížilo; a takto ve dvou je samota věru větší než samojedinému!

Stoupal jsem, stoupal, snil a přemýšlel, – ale všechno mne tížilo. Byl jsem jako nemocný, ježž znavuje zlá jeho trýzeň a ježž zase horší sen budí z usínání. –

Ale cosi jest ve mně, co jmenuji odvahou: to zavraždilo mi dosud každou bojácnou váhavost. Tato odvaha mi posléze kázala zastaviti se a promluviti: „Trpaslíku! Ty! Nebo já!“ –

Odvaha totiž je nejlepší vrah, – odvaha, která *útočí*: neb v každém útoku jest jásot polnice.

Člověk však je zvíře nejodvážnější: tím přemohl každé zvíře. Jásotem polnice přemohl ještě každý bol; lidský bol je však nejhlubší bol.

Odvaha zavraždí též závrat' nad propastmi: a kde by člověk nestál nad propastmi! Zdaž vidět samo není – vidět propasti?

Odvaha jest nejlepší vrah: odvaha i soucit zavraždí. Soucit je však nejhlubší propast: jak hluboko člověk do života zírá, tak hluboko i do utrpení.

Odvaha však jest nejlepší vrah, odvaha, která útočí: usmrtí samu smrt, neb dí tato slova: „*To že byl život?* Nuže vzhůru! Ještě jednou!“ V takových však slovech hlasitě jásá polnice. Kdo uši má, slyš! –

2.

„Zadrž! Trpaslíku!“ řekl jsem. „Já! Nebo ty! Já jsem však silnější z nás dvou –, ty neznáš mé propastné myšlenky! *Tě* – bys neunesl!“ –

Tu se stalo, co mi nadlehčilo: neb trpaslík mi seskočil s ramenou, zvědavý! A dřepł si na kámen přede mne. Byla to však právě cesta branou, kde jsme se zastavili.

„Viz tuto cestu branou! trpaslíku!“ pokračoval jsem: „ta má dvě tváří. Schází se tu dvě cest: těmi ještě nikdo neprošel až na konec.

Tato dlouhá ulice zpět: ta trvá věčnost. A ona dlouhá ulice dopředu – toť jiná věčnost.

Odporují si, ty dvě cesty, narážejí si právě o čelo: – a zde pod tou branou se setkávají. Jméno té cesty branou jest napsáno nahoře: „Okamžik“.

Ale kdo by jednou z nich šel dál – a vždy do dálnějších a vzdálenějších dálek: myslíš, trpaslíku, že tyto cesty si odporují na věky?“ –

„Vše přímé lže,“ zamumlal trpaslík opovržlivě. „Každá pravda je křivá, sám čas je kruh.“

„Ty duchu tíže!“ pravil jsem hněvivě, „neulehčuj si to příliš! Sice tě, kulhavče, nechám dřepěti, kde dřepíš, – a vynesl jsem tě *vysoko*!

Pohled,“ pokračoval jsem, „na tento okamžik! Od této cesty branou, od tohoto okamžiku běží dlouhá věčná ulice dozadu: za námi leží věčnost.

Zda všechny věci, jež mohou běžeti, nutně již jednou neběžely touto ulicí? Zda všechno, co státi se *může*, nutně se již jednou nestalo, neuskutečnilo, již neběželo mimo?

A bylo-li tu již všechno: co, trpaslíku, míníš o tomto okamžiku? Zdaž není nutno, aby jednou tu již i tato cesta branou – byla bývala?

A zda nejsou tímto způsobem všechny věci pevně spolu zauzleny, tak, že tento okamžik za sebou vleče *všechny* věci, jež přijdou? *Tedy* – – také sebe sám?

Neboť všechno, co *může* běžeti: také touto dlouhou cestou *dopředu* – *nutně* jednou poběží! –

A tento pomalý pavouk, jenž leze v měsíčním svitu, a tento svit měsíční sám, a já a ty na cestě pod branou, šeptajíce spolu, o věčných věcech šeptajíce, – zdaž není nutno, abychom my všichni tu již byli bývali? –

a zda nepřijdeme nutně zas a nepoběžíme onou druhou ulicí, ven, tam před námi, onou dlouhou hrůznou ulicí – zdaž se nutně nebudeme vracet na věky? –“

Tak jsem mluvil, a stále tišeji: neb děsil jsem se svých vlastních myšlenek i toho, co se tajilo za nimi. Tu jsem pojednou zaslechl psa nablízku *výti*.

Zaslechl jsem kdy psa takto *výti*? Má myšlenka běžela zpět.

Ano! Když jsem byl dítětem, v nejvzdálenějším dětství: – tehdy zaslechl jsem psa takto *výti*. A viděl jsem ho též, zježena, s hlavou vzhůru, chvějícího se, v nejtišší půlnoci, kdy také psi věří v přízraky: – takže mne jalo slitování. Právě totiž krácel měsíc úplněk, smrtelně mlčící, nad domem, právě se zastavil, kulatý žár, – zastavil na ploché střeše, jakoby na cizím vlastnictví:

toho se tenkrát zděsil pes: neboť psi věří v zloděje a přízraky. A když jsem opět zaslechl takové *výtí*, jalo mne slitování podruhé.

Kam se teď poděl trpaslík? A cesta branou? A pavouk? A všechen šepot? Což jsem snil? Procitl jsem? Mezi divokými útesy jsem pojednou stál, já sám, opuštěn, v nejpustším svitu měsíce.

Ale zde ležel člověk! A zde! Pes, poskakující, zježený, kňučící, – teď mne viděl přicházet – tu opět vyl, tu *křičel*: – slyšel jsem kdy psa tak o pomoc křičet?

A věru, co jsem zřel, něčeho takového nezřel jsem nikdy. Mladého pastýře jsem zřel, jak se strhanou tváří se kroutil a dusil a sebou škubal, a z úst mu visel černý těžký had.

Viděl jsem kdy tolik hnusu a bledého zděšení na jediné tváři? Patrně ležel a spal – tu vlezl mu had do jícnu – a tam se zakousl?

Má ruka trhala hadem a trhala: – nadarmo! hada z jícnu nevytrhla. Tu vzkřiklo to ze mne: „Kousni! Kousni!

Ukousni hlavu! Kousni!“ – tak to křičelo ze mne, mé zděšení, má nenávist, můj hnus, mé slitování, všechno mé dobro i zlo křičelo ze mne jediným výkřikem. –

Vy smělí kol mne! Vy hledající pokušitelé a kdokoli z vás úskočnými plachtami se vyplavil na nezbádaná moře! Vy, kdož se těšíte z hádanek!

Nuž hádejte mi hádanku, kterou tenkrát jsem zřel, nuž vyložte mi vidění nejosamělejšího!

Neb vidění to bylo a předvídání: – co jsem tenkrát viděl v podobenství? A *kdo* jest, jenž jednou nezbytně ještě přijde?

Kdo jest pastýř, jemuž takto had vlezl do jícnu? *Kdo* jest člověk, jemuž takto vše nejtěžší, nejčernější vlezl do jícnu? –

Ale pastýř kousal, jak mu radil můj výkřik; kousal a dobře kousal! Daleko od sebe vyplivl hlavu hadí: – a vyskočil. –

Ne již pastýř, ne již člověk, – kdosi proměněný, ozářený, jenž se *smál*! Nikdy ještě na zemi nesmál se člověk, jak *on*!

Ó moji bratří, slyšel jsem smích, jenž nebyl člověka smíchem, – – a teď mne žízeň šírá, touha, jež nikdy se neztiší!

Má touha po tomto smíchu mne šírá: ó, kterak snesu ještě žít! A kterak snést, abych teď zemřel! –

Tak pravil Zarathustra.

O nevítaném blaženství

S takovými hádankami a hořkostmi v svém srdci jel Zarathustra přes moře. Ale když ujel čtyři dni cesty od blažených ostrovů a od svých přátel, tu již zdolal všecek svůj bol: – vítězně a pevnýma nohama zase stál na svém osudu. A tehdy Zarathustra promluvil takto k plesajícímu svému svědomí:

Sám jsem opět a sám chci býti, sám s čistým nebem a volným mořem; a opět jest kolem mne odpoledne.

Odpoledne jsem po prvé kdys nalezl své přátele, odpoledne též po druhé: – v onu hodinu, kdy všechno světlo tichne.

Neboť co blaha je ještě na cestě mezi nebem a zemí, to si v onu hodinu za přístřeší hledá světlou duši: vždyť všechno světlo *šťěstím* se teď ztišilo.

Ó mého života odpoledne! Kdysi též *moje* štěstí sestoupilo v údolí, přístřeší si hledat: tu nalezlo tyto otevřené pohostinské duše.

Ó mého života odpoledne! Čeho jsem se všeho nevzdal, abych jedno měl: abych měl tuto živoucí osadu svých myšlenek a toto jitrní světlo své nejvyšší naděje!

Druhy a děti své vlastní naděje hledal kdysi tvořící: a hle, ukázalo se, že jich nemůže nalézt, leda že si je teprve stvoří.

Tak jsem uprostřed ve svém díle, k svým dětem jda a od nich se vraceje: pro své děti je Zarathustra povinen sám sebe zdokonaliti.

Neboť z hloubi duše milujeme pouze své dítě a dílo; a kde jest veliká láska k sobě samotnému, tam je znakem těhotenství: tak jsem to nalezl.

Ještě se mi zelenají mé děti v mém prvním jaru, blízko u sebe stojíce a společně kláceny větrem – ty stromy mého sadu a nejlepší mé prsti.

A věru! Kde takové stromy pospolu stojí, tam *jsou* blažené ostrovy. Ale jednou je vysadím a každý z nich postavím zvláště: aby poznal samotu a vzdor a opatrnost.

Uzlovitě a zkřiveně a s ohebnou tvrdostí nechť mi pak ční na břehu moře, živoucí maják nepřemožitelného života.

Tam, kde se bouře vrhají do moře a kde chobot pohoří pije vodu, tam nechť každý jednou bdí na stráži ve dne a v noci, aby sám byl zkoumán a poznán.

Poznán budiž a zkoumán, zda mého jest rodu a původu, – zda jest pánem dlouhé vůle, zda jest mlčelivý, i když mluví, a zda se poddává tak, že dáváje *béře*: –

– aby se jednou mým druhem stal, jenž spolu se Zarathustrou tvoří a spolu s ním slavnost slaví: – aby se stal tím, jenž mi moji vůli píše na moje desky: k dokonalejšímu dovršení všech věcí.

A pro něj i pro ty, kdož jeho druhu jsou, jsem já povinen sám sebe zdokonaliti: proto se teď vyhýbám svému štěstí a nabízím se všemu neštěstí – abych *já* byl poslední zkouškou zkoumán a poznán.

A věru, byl čas, abych šel; a poutníkův stín i nejdelší chvíle i nejtišší hodina – to vše mi domlouvalo: „Je nejvyšší čas!“

Vítr mi foukal klíční dírkou a řekl: „Pojď!“ Dveře se mi lstivě rozskočily a řekly: „Jdi!“

Já jsem však ležel připoután řetězem lásky k svým dětem: touha, touha po lásce mi nalíčila tato osidla, abych se stal kořistí svých dětí a v nich se ztratil.

Toužiti – to již mi znamená: že jsem se ztratil. *Mám vás, moje děti!* V tomto majetku vše budiž jistotou a nic pouhým toužením.

Leželo však na mně líhnoucí slunce mé lásky, ve vlastní štávě se vařil Zarathustra, – tu přes mne přelétly stíny a pochybnosti.

Mrazu a zimy se mi již chtělo: „Ó, by mráz a zima mnou zase chrasťily a skřípaly!“ vzdychal jsem: – tu ze mne vystoupily ledové mlhy.

Má minulost rozlomila své hroby, procitla nejedna bolest pohřbená za živa: – jenom se vyspala, ukryta v umrlčí rubáš.

Takto na mne všechno volalo znameními: „Je čas!“ Ale já – jsem neslyšel: až posléze má propast se pohnula a moje myšlenka mne kousla.

Ach, propastná myšlenko, jež jsi myšlenkou *mojí!* Kdy naleznou sílu, bych tě slyšel hrabati a nechvél se již?

Až do hrdla buší mi srdce, slyším-li tě hrabati! I tvé mlčení samo mne rdousí, ty propastně mlčící!

Ještě jsem se neodvážil nikdy, vyvolati tě *vzhůru*: dost na tom již, že jsem tě s sebou – nosil! Ještě jsem nebyl dost silný k poslední zvůli a svévoli lví.

Dosti hrozného mi působila vždycky již tvá tíže: jednou však naleznou i sílu a lví hlas, bych tě vyvolal *vzhůru*!

Jestliže se až k tomu přemohu, pak přemohu se ještě k čemusi většímu; a *vítězstvím* bude zpečetěno mé zdokonalení! –

Zatím jsem ještě hnán po nejistých mořích; lichotí mi náhoda svým hladkým jazykem; zřím vpřed i vzad –, konce však ještě nezřím.

Nepřišla mi ještě hodina mého posledního boje, – či přichází mi právě teď? Věru, úskočnou krásou kolem kol na mne zírá moře i život!

Ó mého života odpoledne! Ó štěstí před večerem! Ó přístave na širém moři! Ó míre v nejistotě! Jak málo důvěřuji vám všem!

Věru, nemám nedůvěry k vaší potměšilé kráse! Milenci se podobám, jenž nedůvěřuje úsměvu příliš sametovému.

Jako před sebou pohání svou nejmilovanější, žárlivec ten, něžný ještě v své tvrdosti, tak před sebou poháním tuto blaženou hodinu.

Pryč s tebou, ty blažená hodino! S tebou mi vzešlo blaženství nevítané! Zde stojím, bych vítal svůj nejhlubší bol: – přišla jsi nečas!

Pryč s tebou, ty blažená hodino! Raději zvol si přístřeší tam – u mých dětí! Pospěš si! a ještě před večerem jim požehnej svým vlastním štěstím.

Tu se již blíží večer: slunce se sklání. To tam – štěstí mé! –

Tak pravil Zarathustra. A čekal na své neštěstí po celou noc: nadarmo však čekal. Noc zůstala jasná a tichá, a štěstí samo přicházelo mu stále blíž a blíž. K jitru však usmál se Zarathustra na své srdce a pravil výsměšně: „Štěstí běhá za mnou. To proto, že já neběhám za ženami. Štěstí však je žena.“

Před východem slunce

Ó nebe nade mnou, ty čisté! hluboké! Propasti světla! Tebe zřím a třesu se božskými žádostmi.

Do tvé výšky se vrhnouti – tot' *moje* hloubka! Do tvé čistoty se skrýti – *moje* nevinnost.

Bůh je zahalován svou krásou: tak zakrýváš ty svoje hvězdy. Nepromlouváš: *tak* mi hlásáš svoji moudrost.

Beze slova nad mořem bouřícím jsi mi dnes vzešlo, tvá láska a tvůj stud promlouvá zjevením k mé bouřící duši.

Žes v kráse ke mně přišlo, zahaleno ve svou krásu, že němě se mnou mluvíš, zjeveno ve své moudrosti:

Ó, jak bych neuhodl vši stydlivosti v tvé duši! *Před* sluncem přišlo ke mně, nejosamělejšímu.

Jsme od počátku přáteli: nám společné jest hoře i hrůza i hloubka; a též slunce jest nám společné.

Nemluvíme spolu, že toho příliš víme: – mlčíme spolu, úsměvem se dělíme o své vědění.

Nejsi mému ohni světlem? Nemáš sesterské duše mému poznání?

Všemu jsme se společně učili; společně jsme se učili, nad sebe k sobě samotným vystupovat a usmívat se bez mračen: –

– bez mračen dolů se usmívat ze světlých očí a z dálek na míle a míle, když pod námi jako déšť se kouří tíseň a účel a vina.

A putoval-li jsem sám: *po kom* lačněla má duše v nocích a na bludných stezkách? A stoupal-li jsem do hor, *koho* jsem kdy, ne-li tebe, na horách hledal?

A vše mé putování a stoupání: nouze to byla jen a pomůcka toho, kdo si nedovede pomoci: – chce jen *letěti* celá má vůle, vletěti v *tebe*!

A koho jsem nenáviděl víc, než vlekoucí se mraky a vše, co tebe špiní? A vlastní svou nenávist jsem nenáviděl, že tebe špinila!

Vlekoucích se mraků jsem sok, těch plíživých loupežných koček: berou tobě i mně, co nám je vzájemné – ono ohromné neomezené Ano a Amen.

Těch smiřujících a směšujících, těch vlekoucích se mraků jsme sokové, těch polo-polovičatých, jež se nenaučily ani žehnati, ani proklínati z hloubi.

A ještě raději pod uzavřeným nebem sedět v sudu, raději bez nebe sedět v propasti, než tebe vidět, ty nebe světla, pošpiněno vleklymi mračny!

A často se mi chtělo přibodnout je zlatými dráty klikatých blesků, bych, jako hromobití, na jejich kotlovitém břichu v buben tlouk': –
– já zlostný bubeník, že loupí mi tvoje Ano! a Amen!, ó nebe nade mnou, ty čisté! světlé! Propasti světla! – že tobě loupí *moje* Ano! a Amen!

Neb raději ještě hřmot a třesk a hromování, než pochybující tu kočkovitou rozvahu a klid; a též mezi lidmi nejvíce nenávidím všechny tichošlápky a polo-polovičaté i pochybující, otálejší vleklá mračna.

A „kdo žehnat neumí, *nauč se proklínat*,“ – toto jasné učení mi spadlo z jasného nebe, tato hvězda i v černých nocích trvá na mém nebi.

Já však jsem ten, který žehná a říká Ano!, jsi-li ty jen kolem mne, ty čisté! ty světlé! Propasti světla! – i do všech propastí pak vnáším své žehnající Ano.

Stal jsem se tím, který žehná a říká Ano: a proto jsem zápolil dlouho a zápasníkem byl, abych si jednou k žehnání uvolnil ruce.

Toto pak jest mé žehnání: nad každou věcí buď vlastním svým nebem, svou okrouhlou buď střechou, svým azurným zvonem a věčnou jistotou: a blažen, kdo takto žehná!

Neb veškerý věci jsou křtěny u zdroje věčnosti a mimo dobro a zlo; i dobro a zlo však jsou jen přechodnými stíny a vlhkými chmuřami a vleklymi mračny.

Věru, je žehnáním a ne rouháním, hlásám-li: „Nad všemi věcmi klene se nebe náhoda, nebe nevinnost, nebe nenadání, nebe bujnost.“

„Znenadání“ – tot’ nejstarší šlechtictví světa, to já jsem vrátil věcem, osvobodiv je z rabství pod vládou účelu.

Tuto svobodu, toto nebeské veselí jak azurný zvon jsem postavil nad všechny věci, když jsem hlásal: není pravda, že nad nimi a jimi nějaká „věčná vůle“ chce.

Tuto bujnost, toto bláznovství jsem postavil na místo oné vůle, když jsem hlásal: „Je nemožno, aby při čemkoli byla – rozumnost!“

Něco *málo* rozumu, semínko moudrosti, rozhozené od hvězdy k hvězdě, – ano, tento kvas je přimíchán všem věcem: ve jménu bláznovství je všem věcem přimíchána moudrost!

Něco málo moudrosti, to není vyloučeno; tuto blaženou jistotu jsem však našel na všech věcech: je jim milejší, když nohama náhody – *tančí*.

Ó nebe nade mnou, ty čisté! vysoké! Hle, to je mi tvá čistota, že není věčného pavouka rozumu ani pavučin rozumu: –

– že tys mi taneční síní pro božské náhody, žes mi stolem bohů pro božské kostky, pro božské hráče! –

Ale ty se rdíš? Vyslovil jsem, co vysloveno býti nemá? Rouhal jsem se, když jsem ti chtěl žehnat?

Či jsi se zardělo studem před druhem svým? – Kážeš mi jíti a mlčeti, že nyní – přichází *den*?

Hluboký je svět: – a hlubší, než jak den si kdy pomyslí. Nesmí všechno v přítomnosti dne býti vysloveno. Ale přichází den: tedy se rozlučme!

Ó nebe nade mnou, ty stydlivé! žhoucí! Ó ty mé štěstí před slunce východem! Přichází den: tedy se rozlučme! –

Tak pravil Zarathustra.

O zmenšující ctnosti

1.

Když byl Zarathustra opět na souši, nezamířil přímo do svých hor a do své sluje, nýbrž kráčel mnoha cestami a mnoho se ptal, vy-
zvídáje to i ono, takže sám o sobě žertem prohodil: „Hle, řeka, jež
v mnoha oklikách teče nazpět k prameni!“ Neboť chtěl se dověděti,
co se zatím přihodilo s *člověkem*: zda vyrostl či se zmenšil. A jednou
viděl řadu nových domů; tu se podivil a řekl:

„Co znamenají tyto domy? Věru, nepostavila jich veliká duše
k podobenství svému!

Vzalo je snad stydlivé dítě z krabice na hračky? Necht' je jen jiné
dítě zas uloží do své!

A tyto jizby a komory: což tudy *mužové* mohou vycházet a vchá-
zet? Zdají se mi zrobeny pro hedvábné loutky; nebo pro mlsné
kočky, jež dovolí, aby si někdo pomlsal zase na nich.“

A Zarathustra se zastavil a uvažoval. Posléze pravil zarmoucen:
„*Všechno* se zmenšilo!

Všude zřím nižší brány; kdo jest *mého* rodu, projde tudy sic, ale
jen – shýbne-li se!

Ó, kdy přijdu zas do své domoviny, kde nemám již zapotřebí se
shýbat – shýbat *před malými*!“ – A Zarathustra vzdychl a pohlížel
do dálky. –

Téhož dne však promluvil svou řeč o zmenšující ctnosti.

2.

Kráčím tímto lidem s otevřenýma očima: ti lidé mi neprominou, že jim nezávidím jejich ctností.

Kousají po mně, protože jim říkám: malým lidem třeba malých ctností, – a protože nenahlížím, že malých lidí je *třeba*!

Ještě se tu podobám kohoutu na cizím dvorci, po němž i slepice klovnou; proto však se na tyto slepice nehněvám.

Jsem k nim dvorný jako ke všemu malému pohoršení; býti ježatý na malé věci, to se mi zdá moudrostí pro ježky.

Hovoří o mně všichni, když z večera sedí kolem ohně, hovoří o mně, nikdo však nemyslí – na mne!

Tot' nové ticho, jež jsem poznal: jejich lomoz kolem mne – zastírá mé myšlenky pláštěm.

Lomozí mezi sebou: „K čemu nám tento ponurý mrak? Jen pozor, aby nám nepřinesl náказы!“

A nedávno žena k sobě strhla své dítě, jež chtělo ke mně: „Pryč s dětmi!“ křičela; „takové oči spálí dětskou duši!“

Kašlou, mluvím-li: domnívají se, že kašel jest námitkou proti silným vichrům, – neuhodnou ničeho z burácení mého štěstí!

„Nemáme ještě času pro Zarathustru,“ – tak namítají; ale co záleží na čase, jenž pro Zarathustru „nemá času“?

A jestliže mne dokonce oslavují: jak bych jen mohl usnouti na *jejich* slávě? Ostatným pásem je mi jejich pochvala: škrábe mne ještě, když ji odkládám.

A i tomu jsem se u nich naučil: kdo chválí, tváří se, jako by vracel, ve skutečnosti však chce sám býti více obdarován!

Zeptejte se mé nohy, líbí-li se jí jejich píseň, jež chválí a vábí! Věru, dle takového taktu a tikotu nechce ani tančit ani stát.

K malé ctnosti by mne dostali rádi svým chválením a vábením; k tikotu malého štěstí by rádi přemluvili mou nohu.

Kráčím tímto lidem s očima otevřenýma: ti lidé se *zmenšili* a neustále se zmenšují: – *a způsobila to jejich nauka o štěstí a ctnosti*.

Jsou totiž i v ctnosti skromní – neb chtějí pohodlí. S pohodlím však se snáší jen skromná ctnost.

I oni se sice po svém učí krokům a krůčkům dopředu: to nazývám jich *belháním* –. Tím se stávají překážkou každému, kdo má naspěch.

A leckterý z nich kráčí vpřed a ohlíží se při tom dozadu se ztuhlou šíjí: do takového rád já vrážím.

Noha a oči nemají lháti ani se navzájem usvědčovati ze lži. Ale mnoho lhářství jest u malých lidí.

Někteří z nich sice mají vůli, ale většinou chtějí jen, co chce jiný. Někteří z nich jsou ryzí lidé, ale většinou jsou to špatní herci.

Jsou mezi nimi herci, kteří o tom nevědí, a herci, kteří tomu nechtějí –, ryzí lidé vždy jsou vzácní, a zvláště ryzí herci.

Skoro nikdo tu není mužem: proto mužatí jejich ženy. Neboť jen, kdo sdostatek je mužem, v ženě – *vykoupí ženu*.

A toto nejhorší pokrytectví jsem našel mezi nimi: že i ti, kdož rozkazují, pokrytecky předstírají ctnosti těch, kdož slouží.

„Sloužím, sloužíš, sloužíme,“ – tak se zde modlí též pokrytectví panujících, – a běda, je-li prvý pán *pouze* prvním sluhou.

Ach, i do jejich pokrytectví zalétla zvědavost mého zraku; a dobře jsem uhlídl všechno jejich muší štěstí a jejich bzukot kol okenních tabulí, ozářených sluncem!

Kolik dobroty, tolik slabosti zřím. Kolik spravedlivosti a soucitu, tolik slabosti.

Milovní práva, oblí a dobří jsou k sobě navzájem, tak jako písečná zrnka jsou k písečným zrnkům milovná práva, oblá i dobrá.

Skromně objímají malinké štěstí – to jmenují „oddaností“; a při tom skromně pošilhávají už po novém malinkém štěstí.

V podstatě prostince touží po jediné věci: aby na ně nikdo nebyl zlý. I předejdou každého a předcházejí si ho a jsou k němu dobří.

To je však *zbabělost*: být to i slulo „ctnost“. –

A mluví-li někdy drsně, malí ti lidé: *já* v tom neslyším než chrapot, – každým vanem větru totiž ochraptí.

Jsou chytrí a jejich ctnosti mají chytré prsty. Nedostává se jim však pěstí, jich prsty neznají si zalézati za pěstí.

Ctností je jim to, co činí skromným a krotkým: tím z vlka udělali psa a z člověka samotného nejlepší domácí zvíře v službách člověka.

„Postavili jsme svou židli *doprostřed*,“ – to mi praví jejich blažený úsměv – „a stejně daleko od umírajících zápasníků jak od rozkochaných sviní.“

To je však – *prostřednost*: byť to i slulo střídmost. –

3.

Kráčím tímto lidem a vypouštím z úst nejedno slovo: ti lidé však neznají ani brát ani uchovávat.

Žasnou, že jsem nepřišel proklínat neřesti a rozkoše; a věru, nepřišel jsem ani varovat před kapesními zloději!

Žasnou, že nejsem ochoten chytrost jejich ještě přiostrňovat v šípy a vtipy: jako by ještě neměli dosti zchytralců, jejichž hlas mi vrže jak pisátko na břidlici!

A volám-li: „Klňte všem zbabělým ďáblům v sobě, kteří by rádi kňučeli, spínali ruce a zbožňovali,“ volají: „Zarathustra je bezbožný.“

A především tak volají jejich učitelé oddanosti –; ale právě těm rád křičím do ucha: Ano! Já *jsem* Zarathustra, bezbožník!

Ti učitelé oddanosti! Kde je co malého a chorého a prašivého, tam všude vlezou, jak vši! a jen můj hnus mi zabraňuje, abych je rozmáčkl.

Nuže dobrá! Tot' kázání mé pro *jejich* uši: jsem Zarathustra, bezbožník, jenž káže „Kdo jest bezbožnější mne, bych se radoval z jeho návodu?“

Jsem Zarathustra, bezbožník: kde koho naleznu sobě rovna? A všichni ti jsou mi rovni, kdož sami si určují svou vůli a odhazují od sebe všechnu oddanost.

Jsem Zarathustra, bezbožník: já i každou náhodu si vařím ve svém vlastním hrnci. A teprve, je-li tam dovařena, vítám ji jakožto *svoji* potravu.

A věru, nejedna náhoda pánovitě ke mně přišla: pánovitěji však promluvila k ní má *vůle*, – tu ležela již, prosíc, na kolenou –

– prosíc, by nalezla u mne přístřeší a srdce, a lichotivě domlouvajíc: „Jen pohleď, ó Zarathustro, kdo to přátelsky k příteli přichází!“ –

Než co mluvím, kde přece nikdo nemá uší *mých*! A tedy to povolám do všech větrů:

Neustále se zmenšujete, vy malí lidé! V drobty se drobíte, vy pohodlní! Ještě mi zahynete –

– mnoha svými malými ctnostmi, mnoha maličkostmi, jichž nečiníte, mnohou svou malou oddaností!

Taková jest vaše prst: přílišně vás šetří, příliš vám povoluje! Ale aby strom vyrostl a zmohutněl, k tomu je třeba, by tvrdé kořeny zabořil do tvrdých skal!

I to, čeho nečiníte, tká na tkanivu vší budoucnosti lidské; i vaše prázdnota jest pavučina a pavouk, žijící z krve budoucnosti,

A běřete-li, je to, jak byste kradli, vy malí ctnostní lidé; ale i mezi darebáky takto se ozývá *čest*: „Krásti se má, jen kde se nedá loupit.“

„Poddá se to,“ – toť také učení oddanosti. Já vám však pravím, vy pohodlní: *vezme si to* a stále více si to od vás bude brát!

Ach, byste od sebe odvrhli vše *poloviční* chtění a odhodlali se i k lenivosti i k jednání!

Ach, byste pochopili mé slovo: „Čiňte si, co chcete, – ale staňte se takovými, kdož *dovedou chtít!*“

„Jen si milujte svého bližního jako sebe, – ale staňte se mi takovými, kdož milují *sama sebe* –

– kdož milují velikou láskou, kdož milují velikým pohrdáním!“
Tak praví Zarathustra, bezbožník. –

Než co mluvím, kde nikdo nemá uší *mých*! Přišel jsem o hodinu
před svým časem.

Svým vlastním předchůdcem jsem mezi tímto lidem, svým vlastním kuropěním na temných ulicích.

Jejich hodina však přijde! A přijde i má! Co hodinu se zmenšují,
chudnou, stávají se neplodnějšími, – ubohé býlí! ubohá prst’!

A *brzy* mi tu budou státi jak suchá tráva, jak step, a věru! znaveni
sami sebou – a prahnouce, více než po vodě, po *ohni*!

Ó požehnaná hodino blesku! Ó tajemství před polednem! – Tančící pochodně jednou z nich udělám a zvěstovatele s jazyky plamen-
nými: –

zvěstovati jednou mi budou jazyky plamennými: Přichází, je
nablízku, *veliké poledne*! –

Tak pravil Zarathustra.

Na hoře olivové

Mráz sedí u mne doma, zlý host; zmodraly mi ruce stisknutím jeho přátelských rukou.

Ctím toho zlého hosta, rád ho však nechávám o samotě sedět. Rád mu utíkám; a kdo utíká *dobře*, uteče mu!

S teplýma nohama, s teplými myšlenkami utíkám tam, kde se zastavuje vítr, – k slunečnímu koutu své olivové hory.

Tam se směji ctnému svému hostu a děkuji mu, že mi doma lapá mouchy a utiňuje mnohý malý hřmot.

Nestrpí totiž, aby zpíval komár či dokonce komáři dva; i ulici osamotní tak, že měsíční svit se v ní v noci třese strachem.

Tvrdí to host, – já ho však ctím; a nevzývám, jako choulostivci, bůžka ohně, jenž tlustý má břich.

Raději přec trochu jektati zuby než modlit se k modlám! – tak tomu chce můj způsob a rod. A zvláště sočím na všechny dusné a ztuchlé bůžky ohně, z kterých vychází kouř!

Koho miluji, toho v zimě miluji lépe než v létě; lépe se posmívám svým nepřátelům a lépe jde mi smích od srdce teď od té doby, co mráz mi sedí za krbem.

Od srdce věru se směji, i tehdy, když *lezu* na lože: – tu se směje, tu vyvádí ještě mé zalezlé štěstí; směje se ještě lhářský můj sen.

Já – že lezu? Co živ jsem před mocnými po zemi nelezl; a lhal-li jsem kdy, z lásky jsem lhal. Proto jsem radosten i na zimním loži.

Nepatrné lože mne zahřívá více než bohaté, neb žárlím na svoji chudobu. A v zimě je mi nejvěrnější.

Zlomyslností zahajují každý den, vysmívám se mrazu studenou koupelí: nad tím bručí ctný můj domácí přítel.

Také ho rád lechtám voskovou svíčkou: aby mi konečně pustil nebe na svobodu z popelavě šedého soumraku.

Obzvláště zlomyslný bývám totiž z rána: v časnou hodinu, kdy vědro u studny řinčí, kdy oři horce řehtají šedými ulicemi: –

Tu netrpělivě čekám, že mi již vzejde světlé nebe, zimní nebe se sněžným vousem, ten stařec bělohlavý, – že mi vzejde mlčící zimní nebe, jež často i slunce své zamlčí!

Naučil jsem já se snad od něho dlouhému světlému mlčení? Či nebe ode mne? Či každý z nás to vynalezl sám?

Všech dobrých věcí vznik jest tisíceřý, – vše dobré bujně věci z rozkoše vskočí do života: jak je možno, aby to činily – jen jedenkrát!

Dobrou a bujnou věcí jest také dlouhé mlčení; a jako zimní nebe se dívat ze světlé tváře s kulatým okem: –

– jak zimní nebe zamlčovati své slunce a nepoddajnou svou sluneční vůli: věru, tomuto umění a této zimní bujnosti já naučil se *dobře!*

Má nejmilejší zlomyslnost a mé nejmilejší umění jest, že se mé mlčení naučilo, mlčením se neprozrazovat.

Slovy a kostkami chřestě, přelstívám já slavnostní čekatele: všem těm ctným dohlížitelům upláchne má vůle a účel můj.

By nikdo mi neviděl až dolů v moji hloub a v nejzazší mou vůli – k tomu jsem si vynalezl své dlouhé světlé mlčení.

Ledakohos chytrého jsem našel: ten zastřel svou tvář a zakalil svou vodu, by nikdo mu neviděl závojem do tváře, ani dolů na dno.

Ale právě k němu přicházeli chytřejší nedůvěřivci a louskači: a právě jemu vylovili jeho nejskrytější rybu!

Avšak světlí, srdnatí, průhlední – ti mi nejchytřeji mlčí: jejich dno leží tak *hluboko*, že ani nejčistší voda – ho neprozradí. –

Ty mlčící zimní nebe se šedivým vousem, ty bělohlavé s kulatým okem nade mnou! Ó ty nebeské podobenství mé duše a její bujnosti!

A zdaž *nemusím* se skrývati, jako ten, kdo spolkl zlato, – aby mi nerozpárali duši?

Nemusím chodit na chůdách, by *přehlédli* mé dlouhé nohy, – ti všichni závistníci a bolestínové kolem mne?

Ty zakouřené a zatopené duše, spotřebované, zezelenalé a utrápené – jak by jejich závist *mohla* snést mé štěstí!

Tedy jim ukazuji pouze led a zimu na svých vrcholcích – a nikoli, že hora má kol sebe ovíjí všechny, všechny sluneční pásy!

Oni slyší jen hvízdát mé zimní vichřice: a nikoli, že se ženu též přes teplá moře, podoben jižním větrům, plným touhy, těžkým a žhavým.

Mají ještě slitování s mými nehodami a náhodami: – slovo mé však zní: „Nechte náhody přijít ke mně: nevinná jest jako maličcí!“

Jak by *mohli* snést mé štěstí, kdybych ho neobkládal nehodami a zimními strážněmi, čapkami ledových medvědů a rouškami sněžného nebe!

– kdybych sám neměl slitování s jejich *soucitem*: se soucitem oněch závistníků a bolestínů!

– kdybych sám před nimi nevzdychal a mrazem se nechouli! a shovívavě jim *nedovoľoval*, aby mne zabalovali do svého soucitu!

Tot' moudrá zvůle a blahovůle mé duše: že své zimy a svých ledových vichřicí *neskrývá*; ba neskrývá ani svých omrzlin.

Samota tohoto jest útěk nemocného; samota onoho útěk *před* nemocnými.

Necht' jenom *slyší* ti všichni závistní ubožáci kol mne, kterak zimou se třesu a vzdychám! Takto vzdychaje, tak se třesa, přec unikám jejich vyhrátým světnicím.

Necht' soucitně vzdychají, soucitně vzlykají nad mými omrzlinami: „Na ledu poznání nám ještě *zmrzne!*“ – tak plácí.

Zatím já teplýma nohama kříž na kříž běhám po své olivové hoře: v slunečním koutu své hory olivové já zpívám a směji se všemu soucitu. –

Tak zpíval Zarathustra.

Co třeba míjeti

Tak, pomalu procházeje mnohým lidem a rozličnými městy, Zarathustra oklikami krácel nazpět do svých hor a k své jeskyni. A hle, při tom se bezděky dostal též k bráně *velkého města*: tam k němu však přiskočil zpěněný blázen s rukama rozpraženými a vkročil mu do cesty. To pak byl týž blázen, ježž lid jmenoval „Zarathustrovou opicí“: neboť mu odposlouchal něco ze skladu a spádu jeho mluvy a také si rád vypůjčoval z pokladu jeho moudrosti. A blázen jal se k Zarathustrovi takto řečniti:

„Ó Zarathustro, zde jest velké město: zde nemáš čeho pohledávat a všeho tu můžeš pozbyt.“

Proč by ses brodil tímto bahnem? Měj přece soucit se svou nohou! Raději plivni na městskou bránu – a odejdi!

Zde jest peklo pro myšlenky poustevníků: zde velké myšlenky se za živa smaží a vařením se rozmělní.

Zde všechny velké city zetlí: zde smějí jen cvakavě vychrtlé cítěčky cvakat!

Necítíš porážku a stravovny ducha? Nekouří se z tohoto města výpary poráženého ducha?

Nevidíš viseti duše jako vykuchané špinavé cáry? – A z těch cárů nadělají novin!

Neslyšíš, jak duch se tu stal hříčkou slov? Jak zvrací odpornou břечku slov? – A z té břечky nadělají novin!

Štvou se navzájem a nevědí, kam. Rozpalují se navzájem a nevědí, proč. Břinkají svým plechem, cinkají svým zlatem.

Jsou studení a hledají teplo u pálených vod; jsou uříceni a hledají chládek u zamrzlých duchů; jsou všichni zkaženi neduhem a nakaženi veřejným míněním.

Zde jsou doma všechny chtíče a hříchy; ale jsou tu též ctnostní, je tu slušně v službě mnoho dovedné ctnosti: –

Mnoho slušné služebné ctnosti s prsty písařskými a s tvrdým masem k vysedání, vyčkávání, s požehnáním malých náprsních hvězd a s vycpanými dcerkami bez zadnic.

Je tu také mnoho pobožnosti, mnoho věřícího patolízalství a slin-tavého blátolibalství před bohem zástupů.

Vždyť ‚shůry‘ kape hvězda i slina milosti; vzhůru touží každá neohvězďená hrud’.

Měsíc má svůj dvůr a dvůr své hejno náměsíčních stvůr: ke všemu však, co přichází od dvora, modlí se žebrácká luza a všecka ochotná žebrácká ctnost.

‚Sloužím, sloužíš, sloužíme‘ – takto vysílá všechna ochotná služebná ctnost své modlitby vzhůru ke knížeti: aby zasloužená hvězda konečně se přibodla na úzká prsa!

Ale měsíc točí se zas kolem všeho pozemského: a tak se kníže zas točí kolem nejpozemštějšího: – kolem zlata kramářů.

Bůh, jenž vládne nad zástupy, nevládne nad zlatými pruty; kníže míní, ale kramář – mění!

Při všem, co je v tobě jasného, silného, dobrého, ó Zarathustro! Plivni na toto město kramářů a odejdi!

Zde všemi žilami všechna krev plyne jak hniјící zpěněný louh a lenivá louž: plivni na velké město, na tu smrdutou stoku všech vyvrhlých pěn!

Plivni na město přimáčknutých duší a úzkých prsou, špičatých očí, lepkavých prstů –

na město dotěrných, nestoudných, na město pisálků, pisklounů, na město přetopených ctižádostivců: –

kde všechno podezřelé a vetřelé, zpuchřelé, zchmuřené, zduřené, vše zlotřilé a buřičské hniје a hnisá: –

plivni na velké město a odejdi!“ – –

Zde však Zarathustra přerušil zpěněního blázna a ústa mu přidržel.

Ustaň konečně! zvolal Zarathustra, hnusí se mi již dávno tvá řeč a tvé způsoby!

Proč jsi tak dlouho přebýval u bahna, až jsi se sám stal žábou a ropuchou?

Neplyne teď i tvými žilami krev líná jako louh a louž, že jsi se naučil tak utrhačně kuňkat?

Proč jsi nešel do lesa? Či neoral zemi? Zdaž moře není plno zelených ostrovů?

Pohrdám tvým pohrdáním; a mne-lis varoval, – proč's nevaroval sám sebe?

Jediné z lásky nechť mi vzlétne mé pohrdání a můj varovný pták: a nikoli z bahna! –

Jmenují tě mou opicí, ty zpěnění blázne: já tě však jmenuji svým chrochtavým prasetem, – chrochtáním zkazíš mi ještě mou chválu bláznovství.

Co pak to bylo, čím jsi se poprvé rozchrochtal? Že ti nikdo sdostatek *nelichotil*: – proto jsi se posadil k tomuto výkalu, abys měl, proč hodně chrochtat, – abys měl, proč hodně se *mstít*! Msta totiž, ty ješitný blázne, toť celý tvůj zpěnění vztek, já jsem tě dobře uhodl!

Tvé bláznovské slovo škodí však *mně*, i tam, kde máš pravdu!

A i kdyby Zarathustrovo slovo *bylo* stokrát v právu: *ty* bys mým slovem vždy – bezpráví *páchal*!

Tak pravil Zarathustra; a pohlédl na velké město, vzdychl a dlouho mlčel. Posléze řekl:

Hnusí se mi též toto město a nejen tento blázen. Zde ani tam nic se nedá zlepšit, nic se nedá zhoršit.

Běda tomuto velkému městu! – A rád bych již viděl ohnivý sloup, v němž bude spáleno!

Neb takové ohnivé sloupy nezbytně půjdou před velkým polednem. Než to má svůj čas a zvláštní svůj osud. –

Toto poučení dávám však tobě, blázne, na rozloučenou: čeho nelze již milovati, to – *míjej!* –

Tak pravil Zarathustra a minul blázna i velké město.

O odpadlících

1.

Ach, což leží všechno již zvadle a šedivě, co nedávno ještě na této louce stálo zelené a pestré? A co medu naděje jsem odsud odnesl do svých úlů!

Mladá tato srdce již zestárla všechna, – a ani nezestárla! Jenom se znavila, zevšedněla, zpohodlněla: – říkají tomu „zase jsme se stali nábožnými“.

Ještě nedávno jsem viděl, jak z rána vybíhají na statečných nohou: ale jich nohy poznání zemdlely, a teď pomlouvají dokonce i svou jitřní statečnost!

Věřu, leckdo z nich zvedal kdys nohy jako tanečník, smích v mé moudrosti na něj kýval: – tu si to rozmyslil. Právě jsem ho viděl, jak leze křivý – ke kříži.

Kol světla a svobody třepotali se kdys, podobni komárům a mladým básníkům. Něco málo letitější, něco málo ledovější: a již jsou z nich peciválští tmáři tajnůstkáři.

Snad že jim srdce zmalomyslnělo proto, že mne pohltila samota jak velryba? Snad že jich ucho toužilo marně a dlouho po mně a po hlasu mých hlasatelů a hlásných trub?

– Ach! Vždy jenom málo je těch, jichž srdce má dlouhou odvahu a bujarost; a těm i duch zůstává vytrvalý. Zbytek však je *zbabělý*.

Zbytek: to jsou vždy skoro všichni, to jsou vždy všední, přebyteční, ti, jichž je přespříliš mnoho – ti všichni jsou *zbabělí*! –

Kdo mého jest rodu, tomu též zkušenosti mého rodu přes cestu přeběhnou; tak, že prvými jeho soudruhy budou mrtvoly a šaškové.

Jeho druzí soudruzi však – ti se budou zvát jeho *věřícími*: živoucí roj, mnoho lásky, mnoho pošetilosti, zástup zbožňujících holobrádků.

K těmto věřícím nechť srdce svého nepoutá, kdo mého jest rodu mezi lidmi; v tyto vesny a pestré louky nechť nevěří, kdo zná lidský rod, tak zběhlý a zbabělý!

Kdyby jinak *dovedli*, jinak by též *chtěli*. Polo-polovičatí zkazí vše, co je celistvé. Že listy vadnou, – proč se nad tím rmoutit!

Nech, ať jen zvadnou a spadnou, ó Zarathustro, a nermuť se! A raději do nich zaduj šelestícím větrem, –

zaduj do toho listí, ó Zarathustro: by všechno *zvadlé* ještě rychleji od tebe uteklo! –

2.

„Stali jsme se zase nábožnými,“ – tak se přiznávají ti odpadlíci, ba někteří z nich jsou příliš zbabělí, by se k tomu přiznali.

Těm hledím do oka, – těm to říkám do obličeje a do ruměnce jejich lící: jste z těch, kdož se zase modlí!

Ale jest potupou modliti se! Nikoli pro všechny, ale pro tebe i pro mne a pro každého, kdokoli své svědomí má v hlavě. *Pro tebe* jest potupou, že se modlíš!

Víš to dobře: tvůj zbabělý ďábel v tvém nitru, jenž rád by ruce spínal, ruce skládal v klín a pohodlněji žil: – ten zbabělý ďábel ti namlouvá: „Bůh *jest!*“

Tím však náležíš k rodu těch, kdož se štítí světla, kdož světlem jsou vyrušováni z klidu; teď den co den hloub musíš svou hlavu nořiti v mlhu a noc!

A věru, dobřes vyvolil hodinu: neb teď právě zas vyletují noční ptáci. Hodina přišla všemu lidu štítícímu se světla, hodina večerního odpočinku, kdy se – neodpočívá.

Slyším a cítím to: přišla hodina pro jich průvod a honbu, ne sice pro divokou, než pro krotkou, chromou, čenichající honbu skrčeně se modlících tichošlápků, –

– pro honbu na potutelníky roznícených duší: všechny myší pasti na srdce jsou teď zase nalíčeny! A kdekoli rozhrnu záclonu, tam se mi vyřítí vstříc noční můrečka.

Seděla tam snad pospolu s jinou noční můrečkou? Neb všude mi to páchne po malých zalezlých schůzkách; a kde jsou komůrečky, tam se modlí noví pobožnůstkáři, tam jsou výpary pobožnůstkářů.

Sedají pospolu po dlouhé večery a promlouvají: „Nechat' se stane me zas jako jsou pacholátka a říkejme zas ,pane bože'!“ – a zkazili si ústa i žaludek u nábožných cukrářů.

Anebo po dlouhé večery přihlížejí lstivě číhajícímu křižákovi, jenž i pavoukům káže o moudrosti a učí takto: „Pod kříži se dobře přede!“

Anebo sedají za dne s udicemi nad močály a domnívají se o sobě, že proto jsou *hlubocí*: ale kdo chytá ryby, kde ryb není, toho nejmenují ani povrchním!

Anebo se učí v pobožné radosti na harfu hráti u písničkáře, jenž by se harfou rád do srdce vehrál mladým ženuškám; – neb nabažil se starých ženušek i jejich vychvalování.

Anebo se učí jektat zuby u přeuceného poloblázna, jenž v tmavých pokojích čeká, že se mu zjeví duchové – a že mu docela upláchně duch!

Anebo naslouchají starému hudlaři šumaři, jenž prošel kus světa a od ponurých větrů se naučil truchlivosti zvuků; teď hvízdá podle větru a ponurými zvuky káže truchlivost.

Ba někteří z nich se stali ponocnými: ti znají teď' troubit na rohy a obcházejí v noci a burcují staré věci, jež dávno již usnuly.

Pět slov o starých věcech zaslechl jsem včera v noci u zahradní zdi: ta slova pocházela od takových starých zarmoucených suchých ponocných.

„Je-li otcem, nestará se sdostatek o své děti: lidští otcové to činí lépe!“ –

„Je příliš stár! Již se nijak o své děti nestará,“ – tak odpovídal druhý ponocný.

„Což pak *má* děti? Nikdo to nemůže dokázat, nedokáže-li to sám! Již dávno bych rád, aby to jednou důkladně dokázal.“

„Dokázat? Jakoby *ten* byl kdy něco dokázal! Dokazovati je mu za těžko; nejvíc mu záleží na tom, aby se mu *věřilo*.“

„Ba! Ba! Víra je mu spásou, víra v něho. Tot' už způsob starých lidí! Tak se vede i nám!“ –

– Tak promlouvali k sobě ti dva staří ponocní a plašitelé světla, a poté truchlivě troubili na své rohy: tak se stalo včera v noci u zahradní zdi.

Mně se však srdce smíchem kroutilo a pukalo a nevědělo si rady a kleslo do bránice.

Věřu, to bude ještě má smrt, že se udusím smíchem, vidím-li opilstu oslů a slyším-li ponocné takto pochybovati o bohu.

Což *dávno* již neminul čas i pro všechny takové pochybnosti? Kdo smí ještě burcovati takové staré usnulé věci, štítící se světla!

Vždyť se starými bohy je dávno již konec: – a věru, měli dobrý konec, jak se sluší na radostné bohy!

Ne že by byli zemřeli „soumrakem“, – to je lež! Nýbrž: sami se jednou k smrti – *usmáli*!

To se stalo, když nejbezbožnější slovo vyšlo – od jednoho z bohů: – slovo: „Jest jediný bůh! Nebudeš míti bohů jiných přede mnou!“ –

– starý bůh, zuřivec, žárlivec, se do té míry zapomněl: –

A všichni bozi se tenkrát smáli a viklali se na svých křeslech a volali: „Což právě to není božskostí, že jsou bohové, ale že není boha?“

Kdo uši má, slyš! –

Tak mluvil Zarathustra v městě, které miloval a kterému přijmí jest dáno „Pestrá kráva“. Odtud totiž měl již jen dva dni cesty, aby přišel zas do své jeskyně a k svým zvířatům; jeho duše však neustále plesala nad blízkostí jeho návratu. –

Návrat

Ó samoto! Ty moje *domovino* samoto! Příliš dlouho a divoce jsem žil v divoké cizině, bych se k tobě se slzami nevracel!

Ted' mi jen prstem pohroz, jak hrozí matky, ted' se na mne usměj, jak se usmívají matky, ted' jenom rci: „A kdo to byl, jenž jednou ode mne v dálku zabouřil jak vítr bouřlivák? – jenž při loučení volal: příliš dlouho jsem u samoty seděl, tu jsem se odnaučil mlčeti! *Tomu* – jsi se ted' as naučil?

Ó Zarathustro, vím vše: i žes mezi mnohými byl *opuštěnější*, ty samojediný, než u mne kdy!

Jiná jest opuštěnost, jiná samota: *tomu* – jsi se ted' naučil! I že mezi lidmi vždy budeš divoký a cizí:

– divoký a cizí i tehdy, milují-li tě: neb přede vším ostatním chtějí, aby jich bylo šetřeno!

Zde však jsi u sebe doma a v domově svém; zde všechno můžeš vymluviti a všechny důvody vysypati, nic se tu nestydí za city zatajené, zakřiknuté.

Zde všechny věci laskající přicházejí k tvé mluvě a tobě lichotí: neb chtějí se projížděti na tvých zádech. Na každém podobenství rozjedeš se tu ke každé pravdě.

Přímo a upřímně smíš zde mluviti ke všem věcem: a věru, jako chvála to zní jejich uším, že někdo se všemi věcmi – mluví zpříma!

Jiná věc však jest, býti opuštěnu. Neb, víš ještě, ó Zarathustro? Když tehdy nad tebou volal tvůj pták, když jsi stál v lese, nerozhodnut, kam jít, nevědom, a mrtvolý blízek: – když jsi pravil: „Nechť mne vedou má zvířata! Nalezl jsem více nebezpečství mezi lidmi než mezi zvířaty“: – *to byla opuštěnost!*

A víš ještě, ó Zarathustro? Když jsi seděl na svém ostrově jak mezi prázdnými vědry zdroj vína, dává a rozdávaje, když jsi seděl mezi žíznivými, daruje a obdarovávaje:

– až jsi posléze sám seděl žízniv mezi spitými a bědoval v nočním stesku: ‚Zda bráti není blaženější než dávati? A krásti ještě blaženější než bráti?‘ – *to* byla opuštěnost!

A víš ještě, ó Zarathustro? Když přišla tvá nejtišší hodina a odehnala tě od tebe samého, když promluvila zlým šepotáním: ‚Promluv a zlom se!‘ –

– když ti rozbolavěla všechno tvé čekání a mlčení a tvé odvaze vzala odvahu a tvou pokoru pokořila: *to* byla opuštěnost!“ –

Ó samoto! Ty moje domovino samoto! Jak blaženě a něžně promlouvá ke mně tvůj hlas!

My se druh druha neptáme, my spolu nelkáme, my spolu volně chodíme uvolněnými dveřmi.

Neb volno jest u tebe a jasno; a i hodiny zde utíkají na lehčích nohou. V temnu totiž tíže doléhá čas než ve světle.

Zde se mi rozvírají všeho bytí slova i slovní skříně: ze všeho bytí zde chce vzniknouti slovo, vše vznikání zde ode mne chce se naučit řeči.

Tam dole však – tam všechna řeč je marná! Tam zapomnití a míjet jest nejlepší moudrost: *tomu* – jsem se teď naučil!

Kdo by u lidí vše chtěl pochopit, všeho by se musil uchopit. Ale k tomu mám ruce příliš čisté.

Ani jich dechu vdechovati nechci; ach, že jsem tak dlouho žil mezi jejich hřmotem a páchnoucím dechem!

Ó blažené ticho kol mne! Ó čisté vůně kol mne! Ó, jak toto ticho z hlubokých prsou nabírá čistého dechu! Ó, a jak naslouchá blažené to ticho!

Ale tam dole – tam hovoří vše, tam vše se přeslechne. Zvony svou moudrost vyzváněj: kramáři na trhu přezvučí ji groši!

Všechno u nich hovoří, nikdo už nedovede chápat. Všechno padá do vody, nic už nepadá do hlubokých studen.

Všechno u nich hovoří, nic se již nedaří a nedospívá konce. Všechno kdáká, kdo by však ještě tiše seděl na hnízdě a vejce vysedával!

Všechno u nich hovoří, všechno se mluvením rozmele. A co ještě včera bylo příliš tvrdé i pro čas a pro jeho zub: dnes to rozedřeno a rozžvýkáno visí z huby lidí dnešních.

Všechno u nich hovoří, všechno se vyzradí. A co kdys tajemstvím slulo a tajností hlubokých duší, dnes náleží pouličním trubačům a jiným vřešťanům.

Ó bytosti lidská, ty podivná! Ty hřmote temných ulic! Ted' jsi zase za mnou: – mé největší nebezpečí je za mnou!

V ohledech a soucítění bylo vždy mé největší nebezpečí; a všechna lidská bytost vyžaduje ohledů a soucitu.

Se zadržnými pravdami, s bláznovskou rukou, se zblázněným srdcem a bohat malými nepravdami soucitu: – tak jsem stále žil mezi lidmi.

Zakuklen jsem mezi nimi seděl, ochoten, *sebe* zapřítí, bych *je samy* snesl, a rád jsem si domlouval: „Blázne, neznáš lidí!“

Odnaučí se lidi znát, kdo mezi lidmi žije: příliš mnoho popředí je na všech lidech, – co tam s očima, jež jsou dalekozraké a jež stůní po dále!

A nepoznali-li mne: já blázen jsem jich proto více šetřil než sebe, zvyklý jsa tvrdosti proti sobě a často sám na sobě se mstě za tyto ohledy.

Rozbodán jedovatými mouchami a jako kámen vydlabán mnoha krůpějemi zloby, tak jsem mezi nimi seděl a domlouval si ještě: co malé jest, své malosti nezavinilo!

Obzvláště ty, kdož si říkají „dobří“, nalezl jsem nejedovatějšími mouchami: ve vši nevinnosti bodají, ve vši nevinnosti lžou; jak by *dovedli* ke mně být – spravedliví!

Kdo mezi dobrými žije, toho soucit učí lhát. Soucit všem svobodným duším zamořuje vzduch. Hloupost dobrých je totiž nezbadatelná.

Sám sebe i bohatství své skrýváti – *tomu* jsem se naučil tam dole: neb ještě u každého jsem nalezl, že chud jest duchem. To byla šalba mého soucitu, že jsem u každého věděl, –

– že jsem na každém viděl a čichal, kde mu bylo *sdostatek* ducha a kde mu již bylo ducha *příliš*!

Jich dřevění mudrci: já zval je mudrci, ne dřevěnými, – tak jsem se učil polykati slova. Jich hrobaři: já zval je badateli a zkoumateli, – tak jsem se učil zaměňovati slova.

Hrobaři hrabou a choroby si vyhrabou. Pod starým rumem odpočívají špatné výpary. Není radno rozrývati bahno. Na horách má se žít.

Blaženými chřípěmi zas vdechují svobodu hor! Vysvobozen je konečně můj nos ode vší člověčiny!

Lechtána ostrým vzduchem jak pěnicím se vínem, má duše *kýchá*, – kýchá a jása si vstříc: Ke zdraví! –

Tak pravil Zarathustra.

O trojím zlu

1.

Ve snu, v posledním jitřním snu stál jsem dnes na předhoří, – mimo svět, a v ruce jsem držel váhu a *vážil* jsem svět.

Ó, že příliš záhy mi přišla jitřní zora: rozpálila mne, žárlivá, až ze sna jsem procitl! Žárlí vždy na plápol jitřních mých snů.

Že změřitelný je pro toho, kdo má čas, že zvažitelný je pro toho, kdo dobře váží, že dosažitelný je pro let silných perutí, že rozluštitelný je pro louskače božských ořechů: takovým se zjevil svět mému snu: –

Můj sen, odvážný plavec, polo plachetní loď, polo meluzina, mlčící jako motýli, netrpěliv jako sokolové: jak že měl dnes trpělivost a volnou chvíli, by vážil svět!

Domluvila mu snad potají má moudrost, má směřící se bdělá denní moudrost, která se vysmívá všem „nekonečným světům“? Neboť praví: „Kde je síla, tam i *číslo* vítězí: to má více síly.“

Jak pevně díval se můj sen na tento konečný svět, ne zvědavě jako dítě, ne zvědavě jako kmet, ne se strachem, ne s prosbou: –

– jako by se plné jablko nabízelo mé ruce, zralé zlaté jablko, s chladivě hebkou sametovou kůží: – tak se mi nabízel svět:

– jako by strom na mne kýval, s širokými větvemi a silnou vůlí, zkrivený tak, že jest opěradlem a i trnoží zemdlenému poutníkovi: tak stál na mém předhoří svět: –

– jako by půvabné ruce skřínku mi nesly vstříc, – skřínku rozevřenou pro pokochání stydlivě uctívajících očí: tak se mně v ústřety dnes podával svět:

– ne dosti hádankou, by lidskou lásku zahnal, ne dosti rozluštěním, by lidskou moudrost uspal: – lidsky dobrou věcí dnes mi byl svět, o němž se mluví tolik zlého!

Jak děkovati mému jitřnímu snu, že takto jsem z rána dnes vážil svět! Jako lidsky dobrá věc ke mně přišel ten sen a těšitel mého srdce!

Abych se choval ve dne jak on, abych od něho a po něm se učil jeho nejlepšímu: položím teď na váhu ony tři věci, jež největšími jsou zly, a lidsky dobře je odvážím. –

Kdo učil žehnati, též proklínati učil: které že jsou ony tři věci, nejsilněji proklínané na světě? Abych je položil na váhu.

Rozkoš, vládychtivost, sobectví: tyto tři věci byly až dosud nejlépe proklínány a nejhůře přiváděny do prolhaných řečí, – ty tři já lidsky dobře odvážím.

Nuže vzhůru! Zde jest mé předhoří, a zde jest moře: a moře se ke mně valí, huňatý, lichotný, věrný ten starý stohlavý psohlavý netvor, kterého mám rád. –

Nuže vzhůru! Zde podržím váhu nad valícím se mořem: a volím též svědka, by přihlížel, – tebe, ty poustevnický strome se silnou vůní a širokou klenbou, tebe, jež mám rád! –

Po jakém mostě k budoucnu kráčí přítomná chvíle? Podle které nutnosti nutí se vysoké, by sešlo k nízkému? A co i nejvyššímu káže, by rostlo ještě výš? –

Ted' stojí váha rovně a tiše: tři těžké otázky jsem na ni vhodil, tři těžké odpovědi nese druhá miska.

2.

Rozkoš: všem, kdož v rubáši kajícníků povrhují tělem, osten a kůl; rozkoš: pod jménem „svět“ proklínána u všech záhrobníků: neboť podvádí a za blázny má všechny blouznivce a bludaře.

Rozkoš: chátře pomalý oheň, na kterém shoří; všemu červivému dříví a všem smrdutým cárům pec, jež je uvaří, uškvaří.

Rozkoš: svobodným srdcím nevinná a svobodná; zahradní blaho země; překypující dík, kterým všechno budoucno zahrnuje přítomnou chvíli.

Rozkoš: jen zvadlému nasládlý jed, pro ty však, kdož vůli mají lví, veliká posila srdcí a pokorně ušetřené víno všech vín.

Rozkoš: veliké štěstí, jež jest podobenstvím vyššího štěstí a nejvyšší naděje. Lecčemu totiž manželství jest přislíbeno a více než manželství, –
– lecčemu, co si jest navzájem cizejší než žena a muž: – a kdo zcela pochopil, *jak cizí* jsou si žena a muž!

Rozkoš: – ale chci míti ploty kolem svých myšlenek, ba i kolem svých slov: sice mi do mých sadů vpadnou svině a svatouškové! –

Vládychtivost: žhoucí důtky pro nejtvrďší z těch, kdož mají tvrdé srdce; krutá muka, jež čekají též na nejkrutějšího; kalný plamen živoucích hranic.

Vládychtivost: zlobný ovád na těle nejmarlivějších národů; výsměšný pronásledovatel vší nejisté ctnosti, jenž jede na každém oři a na každé pýše.

Vládychtivost: zemětřesení, jež zlomí a rozlomí vše zpuchřelé a jeskyňovité; drtící, smrtící, hněvně trestající rozbíjení obílených hrobů; bleskem sršící otazník vedle předčasných odpovědí.

Vládychtivost: před jejímž pohledem člověk se plazí a krčí a robotí a ponižuje se níže než vepř a červ: – až posléze veliké pohrdání z něho vzkřikne –,

vládychtivost: děsná učitelka velikého pohrdání, která městům i říším do tváře hlásá „ pryč s tebou!“ – až z nich samých vyrazí výkřik „ pryč se *mnou*!“

Vládychtivost: která však, vábíc, i k čistým a osamělým vystupuje a vzhůru na soběstačné výšiny, planouc jako láska, jež na pozemském nebi vábivě maluje nachová blaženství.

Vládychtivost: než kdo by zval *chtivostí*, když vysoké zatouží dolů po moci! Věru, nic chorého a chtivého není na takové touze, na takovém sestupu!

Aby osamělá výše se neosamocovala a sobě jediná nepostačovala na věky; aby hora sešla v údolí a větry výšin k nížinám: –

Ó, kdo by našel pravé jméno křestní a ctnostné pro takovou touhu! „Ctnost, jež obdarovává,“ – tak Zarathustra kdysi pojmenoval nepojmenovatelné.

A tenkrát se též stalo – a věru, poprvé se stalo! –, že jeho slovo blahoslavilo *sobectví*, zdravé, kypící sobectví, jež vyvěrá z mohutné duše: –

– z mohutné duše, k níž náleží vznešené tělo, krásné, vítězíci, osvěžující tělo, kol něhož každá věc se stává zrcadlem:

– pružné přemlouvající tělo, onen tanečník, jehož podobenstvím a zkratkou jest duše, ze sebe se radující. Sobecká rozkoš takových těl a takových duší sama si říká: „ctnost“.

Svémi slovy o dobrém a špatném obklopuje se taková sobecká rozkoš jako posvátnými háji; jmény svého štěstí zahání od sebe vše mrzké.

Odhání od sebe vše zbabělé; praví: špatné – *toť* zbabělé! Mrzkým se jí zdá ten, kdo stále se stará, kdo vzdychá, naříká a zvedá i nejmenší výhody.

Pohrdá také vši bolestivou moudrostí: neb věru, je též moudrost, kvetoucí v temnu, moudrost nočního stínu: ta neustále běduje „všechno jest marné!“ –

Plachá nedůvěra se jí zdá nízká, i každý, kdo přísahy chce místo pohledů a rukou: též každá příliš nedůvěřivá moudrost, – neb ta jest znakem zbabělých duší.

Nižším ještě zdá se jí, kdo rychle je úslužný, psovský tvor, jenž hned leží pokorně na znaku; a jest i moudrost, jež je pokorná jako pes a pobožná a rychle k službám ochotná.

Nenáviděn pak a hnusný jest jí ten, kdo se nikdy nechce bránit, kdo polkne jedovatou slinu a zlé pohledy, kdo se vším má přílišnou trpělivost a všechno strpí a vším se spokojuje: neb to je způsob rabský.

At' je kdo rabem před bohy, kteří po něm šlapou, či před lidmi a přiblblým míněním lidským: *jakémukoli* rabskému způsobu do tváře plije ono blažené sobectví!

Špatné: tak zve všechno, co je shrbené a skoupé a rabské, vše nesvobodně mrkající oči, vše stísněná srdce i onen falešný povolný způsob, jenž líbá širokými zbabělými rty.

A pamoudrost: tak zve všechno, čím vtipkují rabi a kmeti a mdlí; a obzvláště celou tu zlou, vyšeptalou, vychytralou pošetilost kněží!

Pamudrci však, všichni ti kněží, všichni, kdo zemdleni jsou světem, všichni, jichž duše je ženská a rabská, – ó, jak jejich hříčky odjakživa zahrávaly všemu sobectví!

A právě *to* mělo býti ctností, mělo zváti se ctností, že se vším sobectvím tak zle nakládali! A býti nesobečtí, to přáli si z dobrého důvodu všichni ti zbabělci, zemdlení světem, všichni ti pavouci křižáci!

Ale těm všem vzejde nyní den, přijde změna a katovský meč, přijde *veliké poledne*: tehdy mnoho se zjeví!

A kdo hlásá, že Já jest svaté a zdravé a kdo blahoslaví sobectví, věru, ten také káže, co ví, a prorocky hlásá: „*Hle, přichází, je nablízku, veliké poledne!*“ –

Tak pravil Zarathustra.

O duchu tíže

1.

Můj jazyk – jazyk lidu: příliš hrubě a od srdce mluvím pro sluchy hedvábných ušáků. A ještě cizeji zní mé slovo zvířátkům všem, jež v inkoustu se brodí a nabodávají se na péra.

Má ruka – bláznova ruka: běda všem stolům a stěnám a všemu, kde ještě je místo pro bláznů zdobné kličky a klikyháky!

Má noha – koňská noha: tou, křížem a krážem, cestou necestou, dupu a dusám, a čertovsky jsem nadšen ze všeho rychlého běhu.

Můj žaludek – asi žaludek orlí? Neb ze všeho nejraději má jehněčí maso. Dojista však je to žaludek ptačí.

Nevinnými věcmi a málo věcmi živen, nedočkavě připraven k letu, k odletu – takový já už jsem: jak by tedy něco na mně nebylo jako pták!

A zvláště, že jsem sok ducha tíže, to mám od ptáka: a věru, jsem jeho nepřítel, arcinepřítel, na život a na smrt! Ó, kam že mé nepřátelství již neletělo, kam se nezaletělo!

O tom bych dovedl písničku zpívat – a zazpívám ji též: třeba že jsem samotný v prázdném domě a nikomu jí nemohu zpívat než svým vlastním uším.

Arci, jsou jiní pěvci, těm teprve v plném domě změkne hrdlo, rozhovoří se ruka, oko najde svůj výraz a srdce procitne: těm já se nepodobám. –

2.

Kdo jednou lidi naučí létat, pohne všemi mezníky; i všechny mezníky mu vzlétnou do vzduchu, a on pokřtí zemi novým jménem: „lehká“.

Pštros utíká rychleji než nejrychlejší kůň, ale i on ještě strká hlavu těžce do těžké země: tak člověk, jenž ještě nedovede létat.

Těžká zve se mu země, těžký zve se mu život; a tak tomu *chce* duch tíže! Kdo však lehkým chce se stát a kdo ptákem chce se stát, nechť miluje sám sebe: – tak učím *já*.

Ne ovšem láskou chorých a chtivých: neb u těch i sebeláska zapáchá!

Třeba se učit – tak učím *já* – sám sebe milovati láskou neporušenou a zdravou: kdo takto miluje, sám u sebe to snese a nebude těkati sem a tam.

Těkati sem a tam: tomu se říká „láska k bližnímu“; tímto slovem dosud nejlépe lhali a podváděli, zvláště ti, kdož celému světu byli na obtíž.

A věru, to není přikázání pro dnešek a zítřek, *učiti* se sebe milovat. Nýbrž ze všech umění toto jest nejjemnější, nejlstivější, nejzazší a nejtrpělivější.

Svému vlastníkovi totiž vše vlastní je dobře skryto; a ze všech zlatodolů vlastní důl vyhrabe se nejpozději, – tot' dílo ducha tíže.

Jsme skoro ještě v kolébce a již nám dávají na cestu těžká slova, těžké hodnoty „dobro“ a „zlo“ – tak sluje toto věno. Pro ně nám promíjejí, že jsme na živu.

A proto k sobě nechávají přijíti maličkých, aby jim v čas bránili milovat sebe samy: tot' dílo ducha tíže.

A my – my poctivě vlečeme, co nám dali na cestu, na tvrdých plecích a přes drsné hory! A potíme-li se, říkají nám: „Ba, těžko nésti život!“

Ale člověku je jen těžko, aby sám sebe nesl! To proto, že příliš mnoho cizího vleče na svých plecích. Jako velbloud pokleká a dává si notně naložiti.

Zvláště silný, nosný člověk, v němž přebývá úcta: příliš mnoho *cizích* těžkých slov a hodnot si nakládá, – ted' se mu život zdá pouští!

A věru! I leccos *vlastního* je těžko nésti! A leccos v nitru člověka se podobá ústřici, neb je to odporné a kluzké a těžce chápatelné –
– takže se musí vzácná skořápka se vzácnou zdobou přimlouvav
za obsah. Ale i tomuto umění nutno se učit: umění *míti* skořápku
a krásný vzhled a chytrou slepotu!

O leccems na člověku vzniká zas klamné zdání proto, že leckterá
skořápka je nepatrná a smutná a příliš skořápkou. Mnoho skryté
dobroty a síly nikdy se neuhodne; nejrozkošnější lahůdky nenalé-
zají nikoho, kdo by je chutnal!

To vědí ženy, nejrozkošnější: o málo tučnější, o málo tenčí – ó, ko-
lik osudu se tají v tom málu!

Těžko člověka objeviti, a jemu samému je to nejobtížnější; často
duch lže o duši. Tot' dílo ducha tíže.

Ten však sám sebe objevil, kdo dí: tot' *moje* dobro a zlo: tím
připravil o řeč krtka a trpaslíka, který dí: „Dobré pro všechny, pro
všechny zlé.“

Věru, ani těch nemám rád, jimž každícká věc a dokonce i tento
svět zovou se nejlepšími. Takové lidi jmenuji spokojenými se vším.

Spokojenost se vším, která všeho dovede okoušet a chutnat: to
není nejlepší vkus! Ctím zpěčující se, vybíravé jazyky a žaludky, jež
se naučily říkati „Já“ a „Ano“ i „Ne“.

Ale všechno žvýkati a strávití – tot' pravý způsob vepřů! Vždy
hýkati svůj souhlas – tomu se naučil jen osel a kdo jeho jest ducha! –

Hluboká žlut' a hořící červeň: tak tomu chce *můj* vkus, – ten ke
všem barvám přimíchá krve. Kdo však svůj dům natírá na bílo, pro-
zrazuje mi bíle natřenou duši.

Jedni si zamilovali mumie a druzí přízraky; a zde i tam stejné
nepřátelství proti všemu masu a proti vší krvi: ó, jak jedni i druzí
jsou mi proti vkusu! Neb já miluji krev.

A tam nechci bydleti a dlíti, kde kdokoli plije a prská: tot' již *můj*
vkus, – raději ještě bych žil mezi zloději a křivopřísežníky. Nikdo
nenosí v ústech zlata.

Ale ještě odpornější mi jsou všichni patolízalové; a nejodpornější zvíře, jež jsem mezi lidmi našel, pokřtil jsem jménem cizopasník: to nechtělo milovati a chtělo by přece žítí z lásky.

Neblahými zvu všechny, kdož mají jen jedinou volbu: státi se buď zlými zvířaty či zlými krotiteli zvířat: u těch bych si nestavěl stánků.

Neblahými zvu též ty, kdož musí stále *čekati*, – ti mi jsou proti vkusu: všichni ti publikáni a kupčíci a králové a jiní strážcové krajů a krámů.

Věřu, i já se naučil *čekati*, a to důkladně, – ale jenom *čekati na sebe*. A naučil jsem se nade vším stát a chodit a běhat a skákat a šplhat a tančit.

To však jest moje učení: kdo se chce jednou naučit létat, uť se zprvu stát a chodit a běhat a šplhat a tančit: – letem se létat nena- učíš.

Naučil jsem se, po provazových žebřících lézt do nejednoho okna, po čilých nohou jsem šplhal na vysoké stožáry: a nezdálo se mi nepatrným blaženstvím, moci seděti na vysokých stožárech poznání, –

– plápolati na vysokých stožárech jako plamének: nevelké sice světlo, a přece veliká útěcha plavcům, zahnaným bouřkou, i trosečníkům! –

Rozličnou cestou a poutí jsem se dostal k své pravdě: nevystupoval jsem po jediném žebříku do výšky, odkud mé oko téká v mou dálku.

A jenom nerad jsem se vždy vyptával po cestách, – to mi bylo vždy proti mému vkusu! Raději jsem se ptával samotných cest, raději jsem je zkoušel.

Vše moje chůze byla pokusem a otázkou: – a věru, i odpovídat na takové otázky nutno se *učit*! To však – jest můj vkus:

– ne dobrý, ne špatný, ale *můj* vkus, za nějž se již nestydím a jehož netajím:

„To – jest tedy cesta *má*, a kde jest vaše?“ tak jsem odpovídal těm, kteří se mne tázali „po cestě“. Cesty totiž, samospasitelné cesty – není! –

Tak pravil Zarathustra.

O starých a nových deskách

1.

Zde sedím a čekám, kol sebe staré rozražené desky i desky nové, zpola popsané. Kdy přijde má hodina?

– hodina mého západu, zániku: neb jedenkrát ještě k lidem chci jít.

Na to teď čekám: neb dříve je nutno, aby mi vzešla znamení, že jest to hodina *má*, – totiž směřící se lev s hejnem holubic.

Zatím jako kdosi, kdo má kdy, sám k sobě promlouvám. Nikdo mi nevypravuje nic nového: i vypravuji sobě sám sebe. –

2.

Když jsem přišel k lidem, nalezl jsem je sedící na staré domýšlivosti: všichni si domýšleli, že dávno již vědí, co člověku je dobré a zlé.

Čím si starým a mdlým zdálo se jim vše mluvení o ctnosti; a kdo chtěl dobře spáti, mluvil o „dobru“ a „zlu“ a potom šel spat.

Z tohoto spáčství jsem je vyrušil, an jsem hlásal: co je dobré a zlé, *nikdo ještě neví*: – leda ten, kdo tvoří!

– To pak je ten, kdo vytváří cíl člověka a zemi dává její smysl a její budoucnost: ten teprve *stvoří*, že něco jest dobré a zlé.

I kázal jsem jim, by překotili staré své učební stolice a vše, kde-koli sedala ona stará domýšlivost; kázal jsem jim, aby se vysmáli svým velkým mistrům ctnosti, svým světcům, básníkům a vykupitelům světa.

Kázal jsem jim, aby se vysmáli svým ponurým mudrcům i všem černým hastrošům, kteří kdy výstražně usedli na stromu života.

Sedl jsem si na jejich velkou silnici, jež vede k hrobům, ba i vedle mrch a supů jsem usedl – a smál jsem se vší jejich minulosti a její zvětralé rozpadávající se nádheře.

Věru, podoben postním kazatelům a bláznům, svolával jsem hromy a blesky na všechnu jejich velikost a malost, – že jejich nejlepší dobro je tak pranepatrné! Že jejich nejhorší zlo je tak pranepatrné! – tak jsem se smál.

Má moudrá touha, jež zrodila se v horách, křičela tak a smála se ze mne, divoká věru to moudrost! – má veliká touha, jež na perutech bouří.

A často mne strhla a vznesla a smetla, a uprostřed smíchu proletěl jsem v hrůze, jako šíp, slunečně zmámenou slastí:

– v dál do odlehlých budoucností jsem letěl, jichž neviděl ještě žádný sen, do jihů žhavějších, než o jakých kdy snili tvůrcové obrazů: až tam, kde bohové v tanci se stydí za všechna roucha: –

– bych totiž mluvil podobenstvími a podoben básníkům belhal a koktal: a věru, stydím se, že ještě musím být básníkem! –

Až tam, kde všechno vznikání mi připadalo bohů tancem a bohů svévolí, a kde se mi zdálo, že svět, na svobodu puštěný a rozpustilý, sám k sobě zas nazpět utíká: –

– kde svět se mi zdál odvěkým vzájemným útěkem a opětným vzájemným shledáním mnoha bohů, blaženým odporem a novým nasloucháním i posloucháním a opětnou pospolitostí mnoha bohů: –

Kde všecken čas mi připadal blaženým smíchem nad okamžiky; kde nutnost byla svoboda sama, jež blaženě si hrála s ostnem svobody: –

Kde jsem se opět shledal se svým starým ďáblem i arcinepřítelem, s duchem tíže, i se vším, co stvořil: s povinností, předpisem, nouzí a následkem a účelem i vůlí a dobrem a zlem: –

Neb zda není třeba, by bylo něco, *přes* co by se tančilo, *přes* co by se tančilo svobodně v dál? Není třeba, by v zájmu lehkých a nejlhčích – byli krtkové a těžcí trpaslíci? – –

3.

Tam bylo to též, kde z cesty jsem zvedl slovo „nadčlověk“ i poznání, že člověk jest cosi, co musí být překonáno,

– že člověk jest mostem a ne účelem a že ve jménu svého poledne a svého večera má blahoslovit sám sebe jakožto cestu k novým jitřním červánkům:

– tam to bylo, kde jsem zvedl Zarathustrovo slovo o velikém poledni a vše, cokoli jinak jsem nad člověkem zavěsil jakožto nachové druhé červánky večera.

Věru, i nové hvězdy jsem jim ukázal i nové noci; a nad mračny a noci a dnem jsem rozepjal ještě smích jako pestrý stan.

Naučil jsem je všemu *svému* bájení a spájení: by v jednotu zbájili a dohromady spojili, co jest na člověku hádankou a zlomkem a hrůznou náhodou, –

– já básník, hadač hádanek a vykupitel náhody jsem je učil, by utvářeli budoucnost, by všechno, co *bylo*, svým tvořením vykupovali.

By vše minulé na člověku vykupovali a každé „Bylo“ přetvářeli, až promluví vůle: „Ale tak jsem tomu chtěla! Tak tomu budu chtít –“

– to jsem jim nazýval vykoupením, to jediné jsem je učil vykoupením zvat. – –

Ted' čekám na *svoje* vykoupení –, bych naposledy šel mezi ně.

Neb ještě jedenkrát chci k lidem jít; dole mezi nimi chci zapadnouti, umíraje chci jim podati svůj nejštědřejší dar!

Tomu jsem se od slunce přiučil, když, přebohaté, sestupuje dolů: tu sype do moře zlato z bohatství nevyčerpatelného, –

– tak, že i nejchudší rybář vesluje *zlatým* veslem! To jsem totiž jednou zřel a pohlížeje na to, nemohl jsem se ani dosyta vyplakat. –

Jako slunce, tak chce i Zarathustra zaniknouti: ted' sedí zde a čeká, kol sebe staré rozražené desky i desky nové, – zpola popsané.

4.

Hle, zde jest nová deska: ale kde jsou moji bratří, aby ji nesli se mnou do údolí a do masitých srdcí? – –

Takto káže má veliká láska k dálným a nejvzdálenějším: *nešetři svého bližního!* Člověk jest cosi, co musí býti překonáno.

Je mnoho poutí a podob, kterak jej překonávat: o to dbej sám! Ale jen šašek si myslí: „Člověka lze též *přeskočiti*.“

Překonávej se sám i ve svém bližním: a nestrp, aby právo, jež si můžeš uchvátit, bylo ti darováno!

Co činíš sám, nemůže ti nikdo učiniti v odvetu. Hleď, není odplaty.

Kdo si nedovede rozkazovati, nechť poslouchá. A leckdo *dovede* si rozkazovati, než dalek je toho, aby sám sebe též poslouchal!

5.

Tak tomu chce způsob šlechetných duší: ničeho nechtějí *zadarmo*; zvláště ne *zadarmo* žíti.

Kdo z luzy pochází, chce život *zadarmo*; ale my ostatní, kterým život se dal, – my stále uvažujeme, co nejlepšího dáti mu výměnou!

A věru, toť vznešená řeč, která dí: „Co život slibuje *nám*, to *my* – vyplníme životu!“

Nemá chtíti požívat, kdo požitku neposkytuje. A – nemá nikdo *chtíti* požívat!

Požitek a nevinnost jsou totiž nejstydlivější věci: nechtějí, aby byly hledány. Je dobře je *míti* –, ale ještě lépe, *hledati* vinu a bolesti!

6.

Ó moji bratří, kdo je prvorozený, vždy bývá obětován. My však jsme prvorození.

My všichni krvácíme na tajných obětních stolech, hoříme a pečeme se všichni ke cti starých model.

Co na nás je nejlepšího, jest ještě mladičké: to dráždí chuť starých jazyků. Naše maso jest jemné, naše srst jest jen jehněčí srst: – jak bychom nedráždili starých modlářských kněží!

V nás samotných přebývá ještě ten starý modlářský kněz, jenž si k hostině upeče, co na nás je nejlepšího. Ach, moji bratří, jak by prvorození nebyli oběťmi!

Ale tak tomu chce náš rod; a miluji ty, kdož se nechtějí uchovati. Ty, kdož zanikají, miluji já celou svou láskou: neb kráčejí na onen břeh. –

7.

Býti pravdivý – to *dovede* málokdo! A kdo dovede, ještě nechce! Nejméně však to dovedou dobří lidé!

Ó těchto dobrých! *Dobří lidé nikdy nemluví pravdy*; pro ducha tudíž „býti dobrý“ znamená nemoc.

Povolují, ti dobří, vzdávají se, jejich srdce papouškuje, jejich důvod poslouchá: kdo však poslouchá, *sám sebe neslyší!*

Vše, co u dobrých zove se zlem, musí se spojití vespolek, aby se zrodila jedna pravda. Ó moji bratří, jste-li jen dosti zlí k *této* pravdě?

Odvážná odvážlivost, dlouhá nedůvěra, ukrutný zápor, omrzelo, řez do živého masa – jak zřídka vše *toto* se spojuje ve spolek! Z takového semene však – plodí se pravda!

Vedle zlého svědomí vzrůstalo dosud vše *vědění!* Rozrazte, vy poznávající, rozrazte mi staré desky!

8.

Jestliže voda má trámy, jestliže přes proud skáčí lávky a zábradlí, nikdo věru nedojde víry, kdo hlásá: „Všechno je v proudu.“

Nýbrž i hlupci mu odporují. „Jak?“ říkají hlupci. „Všechno že je v proudu? Trámy a zábradlí jsou přece *nad* proudem!“

„*Nad* proudem všechno je pevné, všechny hodnoty věcí, mosty, pojmy, vše ‚dobro‘ a ‚zlo‘: to všechno je *pevné!*“ –

A přijde-li tvrdý mráz, krotitel zvířat a řek: pak i nejtupnější se naučí nedůvěřovati; a věru, nejen hlupci pak promlouvají:

„Zdali pak všechno – *nestojí nehnuto?*“

„V podstatě vše stojí nehnuto,“ – tot' pravé učení mrazu, dobrá věc pro neplodnou dobu, dobrá útěcha pro zimní spáče a pecivály.

„V podstatě vše stojí nehnuto,“ – *proti tomu* však káže březnový vítr!

Březnový vítr, býk, ne však býk orající, – zuřivý býk, ničitel, jenž vzteklymi rohy boří led! Led však – – *boří lávky!*

Ó moji bratří, zda *ted'* není vše *v proudu*? Zda nepadly do vody vše lávky a zábradlí? Kdo by se ještě *držel* „dobra“ a „zla“?

„Běda nám! Blaze nám! Vane březnový vítr!“ – Tak mi hlásejte všemi ulicemi, ó moji bratří!

9.

Je starý blud, ten sluje dobro a zlo. Kol věštců a hvězdopravců točilo se dosud kolo tohoto bludu.

Kdysi se *věřilo* ve věstce a hvězdopravce: a *proto* se věřilo: „Všechno jest osud: tak a tak jednati máš, neboť musíš!“

Pak se opět nedůvěřovalo věštcům a hvězdopravcům: a *proto* se věřilo: „Všechno je svoboda: můžeš, neboť chceš!“

Ó moji bratří, o hvězdách a budoucnosti dosud byly jen bludy, ne vědění: a *proto* dosud o dobru a zlu byly jen bludy, ne vědění!

10.

„Neuloupíš! Nezavraždíš!“ – taková slova byla kdysi zvána svatými; před nimi skláněli kolena i hlavy a zouvali obuv.

Ale já se vás táži: kde byli kdy na světě lepší lupiči a vrazi, než byla taková svatá slova?

Zdaž i ve všem životě není – loupení a vraždění? A tím, že taková slova svatými slula, zdaž tím *pravda* sama nebyla – zavražděna?

Či bylo to kázání smrti, že svatým slulo, co všemu životu odporovalo a zrazovalo z něho?

– Ó moji bratří, rozrazte, rozrazte mi staré desky!

11.

Tot' soucit můj se vším minulým, že vidím: jest vydáno všanc, – vydáno všanc milosti, duchu, šílenství každého pokolení, jež přichází a vše, co bylo, si vyloží tak, aby mu to sloužilo za most!

Velký násilnický vládce mohl by přijíti, zchytralý netvor, jenž by svou milostí a nemilostí všechnu minulost nutil a zkrušil: až by se mu stala mostem i předzvěstí a hlasatelkou i kuropěním.

Toto však jest druhé nebezpečí a druhé mé soucítění: – kdo z luzy pochází, toho vzpomínání jde dozadu až k dědu, – s dědem však přestává čas.

Tak vše minulé jest vydáno všanc: neb mohlo by se jednou přihoditi, že by se luza stala pánem a že by se v mělkých vodách utopil všecken čas.

Proto, ó moji bratří, je třeba *nové šlechty*, jež jest odpůrkyní vší luzy a vší násilnické pánovitosti a na nové desky nově píše slovo „šlechtný“.

Mnoha šlechtných totiž je třeba i mnoha jejich odrůd, *aby byla šlechta!* Anebo, jak jsem kdysi v podobenství děl: „To právě jest božskostí, že jsou bohové, ale že není boha!“

12.

Ó moji bratří, svědectví a svěcení vám dávám nové šlechty: máte se mi státi ploditeli a pěstiteli a rozsěvači budoucna, –

– věru, nevedu vás k šlechtictví, jež byste mohli zakoupiti jako kramáři a kramářským zlatem: neb málo hodnoty má vše, co svou cenu má.

Na příště nebudiž vám ke cti, odkud přicházíte, nýbrž, kam jdete! Vaše vůle a vaše noha, jež spěje nad vás samy výš, – ta budiž vaší novou ctí!

Věřu nikoli, že jste sloužili knížeti – co ještě záleží na knížatech! – či že jste se tomu, co stojí, stali baštou, aby to stálo pevněji!

Nikoli, že váš rod se u dvorů podvorštěl a že jste se naučili pestře a jako plamenáci státi po dlouhé hodiny v mělkých rybnících:

– neb *dovésti* stát jest zásluhou u dvořanů; a všichni dvořané míní, že k blaženství po smrti náleží – *směti* sedět! –

Také ne, že duch, jež jmenují svatým, vedl vaše předky do zaslíbených zemí, jež *mně* záslubem se nezdaří: neboť země, kde vyrostl nejhorší všech stromů, kříž, – ta nemá pranic slibného!

– a věru, kamkoli ten „svatý duch“ své rytíře vedl, vždy při takových výpravách docela vpředu běžely kozy a husy a pobíhali ztřeštenci s křížem! –

Ó moji bratří, vaše šlechtictví nemá se dívati nazad, než dopředu, ven. Budťež mi vyobcováni ze všech otčin a praotčin!

Ne svých otců, ale *svých dětí zemi* milovati budete: tato láska buďiž vašim novým šlechtictvím, – láska k zemi neobjevené, v nejdálnejším moři! Po ní káži vašim plachtám pátrat a pátrat!

Na svých dětech *napravte*, že jste dětmi svých otců: vše minulé takto vykoupíte! Tuto novou desku nad vámi vztyčuji!

13.

„K čemu žíti? Všecko jest marnost! Žíti – toť mlátit slámu; žíti znamená popálit se a přece se neohřát.“

Takové starobylé povídání stále ještě platí za „moudrost“; a že je staré a že zatuchle páchne, proto jest ještě u větší vážnosti. I ztrouchnivělost šlechtí. –

Tak směly mluvit děti: neb *štítí* se ohně, protože je popálil! Je mnoho dětinství ve starých knihách moudrosti.

A kdo neustále „mlátí slámu“, jak ten by směl na mlácení láti! Takovému bláznu jen ústa zavázat!

Takoví lidé zasedají za stůl a nepřinášejí ničeho, ani ne pořádného hladu: – a teď lají: „Všecko je marnost.“

Ale dobře jísti a píti, ó moji bratří, to věru není umění marnosti! Rozrazte mi, rozrazte desky těch, kdož se nikdy neradují!

14.

„Čistému vše čisto“: tak ústy lidu jsou chváleni nevinní. Já vám však pravím: sviním se všechno zasviní!

Proto blouznivci a lidé se svěšenými hlavami a svěšenými srdci hlásají: „Svět sám je netvor, pokálený trusem.“

Neb ti všichni jsou ducha nečistotného; zvláště však oni, kteří nemají poklidu ni pokoje, leda že se na svět dívají *zezadu*, – vyzna-
vači zászvětí!

Těm říkám do tváře, byť to i půvabně neznělo: svět se člověku
podobá potud, že má zadnici, – v *tom* mají pravdu!

Na světě je mnoho trusu: v *tom* mají pravdu! Ale proto svět sám
ještě není netvor, pokálený trusem!

Je moudře zařízeno, že na světě mnoho věcí nelibě páchne: sám
hnus vytváří křídla i síly, jež vytuší prameny!

I na nejlepším je cosi, co působí hnus; a i nejlepší člověk je cosi,
co musí býti překonáno! –

Ó moji bratří, je přemoudře zařízeno, že na světě je mnoho trusu! –

15.

Takovýmito průpověďmi slyšel jsem nábožné záhrobníky promlou-
vati k svému svědomí, a věru, promlouvali bez šalby a špatnosti, –
byť i na světě nebylo ničeho šalebnějšího ni špatnějšího.

„Nech svět se starati o svět! Ni prstu proti němu nezvedej!“

„Nech všechny lidi, kteří tomu chtějí, rdousit se a bodat a rozdírat
se a škrábat: ni prstu proti tomu nezvedej! Tím se jenom naučí
odříkati se světa.“

„A vlastní svůj rozum – ten sám hrdli a rdus; neb je to rozum světa
tohoto, – tím sám se naučíš odříkati se světa.“ –

– Rozrazte mi, rozrazte, ó moji bratří, tyto staré desky pobožných!
Rozemelte mi průpovědi pomlouvačů světa!

16.

„Kdo se mnoho učí, odnaučí se vší prudké žádostivosti,“ – to druh druhu dnes šepce na všech temných ulicích.

„Moudrost unavuje; nic nemá ceny; nepožádáš, nezatožíš!“ – – tuto novou desku viděl jsem zavěšenu i na veřejných trzích.

Rozrazte mi, ó moji bratří, rozrazte mi též tuto *novou* desku! Zavěsili ji tam umdlení světem a kazatelé smrti, a též žalárnici: neb hleďte, vždyť je to kázání vedoucí k porobě! –

Že se špatně učili a nejlepšimu neučili, že se učili všemu příliš záhy a všemu příliš rychle: že špatně *jedli*, odtud ten jejich zkažený žaludek, –

– zkaženým žaludkem je totiž jejich duch: *ten* radí k smrti! Neboť, bratří moji, duch v pravdě *jest* žaludkem!

Život je zdrojem rozkoše: z koho však mluví zkažený žaludek, ten otec zármutku, tomu všechny prameny jsou otráveny.

Poznávati: toť *rozkoší* pro toho, kdo vůli má lví! Ale kdo zemdlel, chce jen to, co někdo jiný chce: a všechny vlny si ho podávají.

A takový je vždy způsob slabých lidí: ztrácejí se na svých cestách. Ba posléze ptá se jejich mdloba: „K čemu jsme kdy nějakými cestami kráčeli! Všechno jest jedno!“

Těm půvabně zaznívá v sluch, že se káže: „Nic nemá ceny! Nebudete ničeho chtít!“ To však jest kázání vedoucí k porobě.

Ó moji bratří, všem, kdo jsou znaveni cestou, přichází Zarathustra, svěží vítr bouřlivák; ještě mnoho nosů rozkýchá!

I skrze zdi provane svobodný můj dech, a dovnitř do žalářů a do žalářovaných duchů!

Chtění to jest, jež osvobozuje: neb chtítí, toť tvořiti: tak učím já. A učiti se máte *jen* proto, byste tvořili!

A také jak se učit, máte se teprve ode mne *učit*, totiž jak dobře se učit! – Kdo uši má, slyš!

17.

Zde stojí člun, – tam na onu stranu jde cesta snad ve velké Nic. – Ale kdo by vstoupil do tohoto „Snad“?

Nikdo z vás nechce vstoupiti do člunu smrti! Kterak tedy, že jste *unaveni světem!*

Unaveni světem! A ještě jste se ani nad zemi nevznesli! Nalezl jsem vás ještě stále chtivými po zemi a zamilovanými do vlastní únavy ze země!

Ne nadarmo vám sklesle visí ret: – malé pozemské přání na něm ještě sedí!

A v oku – neplave tam mráček nezapomenuté pozemské rozkoše?

Je na světě mnoho dobrých vynálezů; jedny jsou užitečné, druhé příjemné: pro ně nutno milovati zemi.

A leccos je tu tak dobře vynalezeno, že to je jako ňadra ženy: užitečné spolu i příjemné.

Vy však, vy unavení světem! Vy, leniví k pozemskému životu! Vás metlami mrskat! Metla by vám zhurta pomohla na nohy.

Neboť: nejste-li choří, nejste-li vyžilí ubožáci, jichž syta je země, tedy jste chytrí lenochodi nebo zmlsané zalezlé kočky rozkoše. A nechcete-li zas čile *běhat*, – tedy co s vámi zde na světě!

Je zbytečno chtít léčiti nevyléčitelné: tak učí Zarathustra: – tedy co s vámi zde na světě!

Ale k tomu, by se udělal konec, je třeba větší *odvahy*, než k novému verši: to vědí všichni lékaři a básníci. –

18.

Ó moji bratří, jsou desky, stvořené mdlobou, a desky, stvořené leností, hnilobnou leností: třeba že mají stejnou mluvu, nestejně chtějí být slyšeny. –

Vizte zde tohoto chřadnoucího! Již jen o píd' je statečný ten muž vzdálen svého cíle, mdlobou však se vzdorně zde položil do prachu!

Mdlobou zívá na cestu, zemi a cíl i sám na sebe: ani kroku již statečný ten muž nechce učiniti!

Ted' slunce na něj žhne, a psi chlemtají po jeho potu: on tu však leží ve svém vzdoru a raději chce zchřadnouti: –

– zchřadnouti o píd' před cílem! Věru, nezbude, než byste tohoto hrdinu za vlasy vtáhli do jeho nebes!

Či ještě lépe, nechte ho ležet, kam se položil, – aby ho navštívil potěšující spánek s chladivým dechem šumícího deště:

Nechte ho ležet, až procitne sám, – až sám od sebe odvolá všechnu mdlobu a vše, co mdloba učila jeho ústy!

Jen abyste, bratří moji, od něho zaplašili psy, líné ty lísaly, i všechnu tu bzučící havěť: –

– všechnu bzučící havěť „vzdělavců“, jež si na potu každého hrdiny – pochutnává! –

19.

Kruhy kol sebe opisují a posvátné hranice; stále méně je těch, kdož se mnou stoupají na hory stále vyšší: stavím pohoří z hor stále posvátnějších.

Ať kamkoli však se mnou stoupáte, ó moji bratří: dbejte, by *cizopasník* nestoupal s vámi!

Cizopasník: toť plazivý, točivý červ, který chce ztučněti z chorých vašich rozbolavěných koutů.

A *to* jest jeho umění, že uhodne stoupající duše na tom místě, kde jsou mdlé: ve vaše hoře a do vaší rozmrzelosti, v něžný váš stud zapustí své hnusné hnízdo.

Kde silný je sláb, kde šlechetný je příliš mírný, – tam zapustí své hnusné hnízdo: cizopasník přebývá, kde velký člověk má malé rozbolavěné kouty.

Co jest nejvyšší druh všeho jsoucna a co druh nejpovržlivější? Cizopasník je druh nejpovržlivější; kdo však jest nejvyššího druhu, vyživuje nejvíce cizopasníků.

Ona duše totiž, která má nejdelší žebřík a nejhloub sahá dolů: jak by na té nesedělo cizopasníků nejvíce? –

– duše nejobjemnější, jež sama v sobě nejširšími kruhy může běhat a bloudit a těkat; duše nejnezbytnější, jež se z rozkoše vrhá do náhody: –

– duše jsoucí, jež se noří ve vznikání; duše oplývající majetkem, jež o své újmě *chce* se vrhat do chtění a žádostí: –

– duše sama před sebou prchající, jež samu sebe dohání v nejširším kruhu; duše nejmoudřejší, jíž nejsladčeji domlouvá bláznovství:

– duše sama sebe nejvíce milující, v níž veškerý věci mají svůj proud a protiproud, svůj příliv a odliv: – ó, jak by *nejvyšší duše* neměla nejhorších cizopasníků?

20.

Ó moji bratří, což jsem ukrutný? Ale díím: co padá, to ještě postrčte!

Všechno dnešní – to padá a rozpadá se: kdo by to zadržoval! Ale já – já *chci* do toho strčit!

Znáte rozkoš, která kameny kutálí do strmých hlubin? – Tito dnešní lidé: vizte je jen, kterak se do mých hlubin kutálejí!

Jsem přede hrou pro lepší hráče, ó moji bratří! Jsem příkladem vaší hry! *Jedněte* dle příkladu mého!

A koho nenaučíte létati, toho mi naučte –, aby *rychleji padal!* –

21.

Miluji statečné: není však na tom dost, abys kolem sebe mlátil. Mlat' si, ale věz, do koho!

A často je více statečnosti v tom, když potlačíš svůj hněv a svého soka míjíš: proto, aby ses uchoval pro důstojnějšího nepřítele!

Máte míti jen nepřátele, jichž byste nenáviděli, ne však takové, jimiž byste povrhovali: buďte mi hrdi na svého nepřítele: to jsem již jedenkrátě hlásal.

Pro důstojnějšího nepřítele, ó přátelé moji, se uchovejte: proto jest nutno, byste míjeli mnoho věcí, –

– zvláště mnoho chátry, jež vám do uší hřmotí o národu a národech.

Uchovejte si oko neposkvrněné jejím „pro“ i „proti“! Tam je mnoho práva, mnoho bezpráví: kdo přihlíží a očí neodvrátí, rozzlobí se.

Očí neodvrátit a jen do toho mlátit – to je tam totéž: proto odejděte do lesů a meč svůj položte k spánku!

Jděte vlastními svými cestami! A nechte, by národ i národové šli svými! – vskutku, temnými cestami, na nichž ni jediná naděje již neblýská!

Necht' kupčík vládne tam, kde vše, co se ještě třpytí – je zlato kupčίκů! Již není čas králů: co si dnes říká národ, králů nezasluhuje.

Hled'te jen, jak tito národové ted' sami si počínají jako kupčící: nejmenší výhody si z každého smetí vyhrabou!

Číhají na sebe a něco na sobě vymámí, – tomu říkají „dobré sousedství“. Ó blažená dávná dobo, kdy si národ řekl: „Chci nad národy – býti *pánem*!“

Neboť, bratří mojí: co jest nejlepší, panovati má, co jest nejlepší, *chce* také panovati! A kde učení zní jinak, tam – *není* nejlepšího.

22.

Tito lidé zde – kdyby ti chléb měli zadarmo, běda! Po čem by pak křičeli! Jejich výživa – toť jejich pravá zábava; a necht' jen mají život těžký!

Loupící šelmy to jsou: i v jejich „práci“ – je lupičství, i v jejich „výdělku“ – přelstívání! Proto ať jen mají život těžký!

Ať se tedy jen stanou lepšími šelmami, dovednějšími, chytřejšími, *podobnějšími člověku*: člověk totiž jest nejlepší šelma.

Všem zvířatům člověk již uloupil jejich ctnosti: to proto, že ze všech zvířat měl život nejtěžší.

Jen ještě ptáci jsou nad ním. A kdyby se člověk naučil ještě i létat, běda! *až kam* by pak – letěla jeho chtivost lupu!

23.

Takto chci muže a ženu: muže zdatného k válce, ženu zdatnou, aby rodila, oba však zdatné, aby tančili hlavou i nohama. A ztracen buď nám den, kdy ni jedinkrát se netančilo! A nepravou jmenujme každou pravdu, při níž nebylo jediného výsměchu!

24.

Vaše „uzavírání“ sňatků! Dejte pozor, aby to nebyl špatný *závěr*! Uzavřeli jste příliš rychle: i *vyplývá* z toho – zrušení sňatku!

A lépe ještě zrušit jej cizoložstvím, než zohýbat jej a předstírat! – Takto mi pravila žena: „Ano, já zlomila řád manželství, ale dříve manželství – zlomilo mne!“

Nalezl jsem vždy, že kdo jsou špatně spáření, nejhůře touží po mstě: mstí se na celém světě za to, že již neběhá každý sám.

Proto žádám, aby poctivci navzájem si řekli: „Máme se rádi: *zkusme* tedy, budeme-li se mít i nadále rádi! Či má naše zaslíbení být pochybením?“ –

„Dejte nám lhůtu a malé manželství, bychom zkusili, jsme-li způsobilí k velkému! Není to malá věc, stále býti ve dvou!“

Takto radím všem poctivcům; a čím pak by byla má láska k nadčlověku i ke všemu, co přijíti má, kdybych jinak radil a mluvil!

Nejen rozrůstati se máte, nýbrž růsti *vzhůru* – k tomu, ó moji bratří, vám pomozí zahrada manželství!

25.

Kdo nabyl poznání o starých zdrojích a vznících, hle, ten posléze bude pátrati po pramenech budoucnosti a po nových zdrojích a vznících. –

Ó moji bratří, maličko, a *noví národové* vzniknou a nové prameny zaburácejí do nových hlubin.

Zemětřesení totiž – to zasypává mnoho studní, to působí, že mnoho lidí zchřadne: to na světlo též zvedá vnitřní síly a tajnosti.

Zemětřesení zjevuje nové prameny. Při zemětřesení starých národů vyvěrají nové prameny.

A kdo volá: „Pohled, zde studna pro mnoho žíznivých, jediné srdce pro mnoho toužebných, jediná vůle pro mnoho nástrojů“: – kolem toho se shromáždí *národ*, to jest: mnoho lidí zkoušejících.

Tam se zkouší, kdo dovede rozkazovati a kdo musí poslouchati! Ach, a jak dlouhým hledáním se to zkouší a jakými radami a nezdary a jakým učením a jakými novými pokusy!

Lidská společnost: tot' pokus, tak učím já, – tot' dlouhé hledání: a hledá si rozkazujícího! –

– pokus, ó moji bratří! *Nikoli* však „smlouva“! Rozrazte mi, rozrazte takové slovo měkkýšovitých srdcí a polo-polovičatých!

26.

Ó moji bratří! U kterých že lidí jest největší nebezpečí pro veškeru lidskou budoucnost? Zdaž ne u dobrých a spravedlivých? –

– kteřížto říkají a ve svých srdcích cítí: „My již víme, co jest dobré a spravedlivé, my to též máme; běda těm, kdož tu ještě hledají!“

A nechť lidé zlí páchají sebevíce škod: škoda páchaná na dobrých je škoda nejškodlivější!

A nechť pomlouvači světa páchají sebevíce škod: škoda páchaná na dobrých je škoda nejškodlivější!

Ó moji bratří, dobrým a spravedlivým kdys do srdce kdosi nahlédl, jenž pravil: „Jsou to farizejové.“ Nerozumělo se mu však.

Dobří a spravedliví sami mu nesměli rozuměti: jejich duch jest zajat v jejich dobrém svědomí. Hloupost lidí dobrých jest nezbatelně chytrá!

To však jest pravda: lidé dobří *musí* býti farizeji, – nemají jiné volby!

Dobří *musí* ukřižovati toho, kdo si vynajde svou vlastní ctnost! *Toto jest pravda!*

Druhý však, jenž objevil jejich zemi, zemi a srdce a půdu dobrých i spravedlivých: to byl onen, jenž se ptal: „Koho mají nejvíce v nenávisti?“

Tvořícího mají nejvíce v nenávisti: toho, kdo desky a staré hodnoty láme a zláme, – toho jmenují zločincem.

Dobří totiž – *nedovedou* tvořiti: jsou vždycky počátkem konce: – ukřižují toho, kdo píše nové hodnoty na nové desky, sami sobě obětují budoucnost, – ukřižují všechnu lidskou budoucnost!

Lidé dobří – ti byli vždy počátkem konce. –

27.

Ó moji bratří, pochopili jste též toto slovo? I co jsem kdysi řekl o „posledním člověku“? – –

U kterých že lidí jest největší nebezpečí pro veškeru lidskou budoucnost? Zdaž ne u dobrých a spravedlivých?

Rozrazte mi, rozrazte dobré a spravedlivé! – Ó moji bratří, pochopili jste též toto slovo?

28.

Prcháte přede mnou? Jste zlekáni? Třesete se při tomto slově? Ó moji bratří, když jsem vám kázal, byste rozrazili dobré i desky dobrých: teprve tehdy jsem člověka vypravil na jeho širé moře.

A teprve nyní naň přichází velký děs, velká chvíle, kdy se rozhlíží, velká nemoc, velký hnus, velká mořská nemoc.

Dobří vám ukazovali nepravá pobřeží a nepravé jistoty; ve lžích lidí dobrých byli jste zrozeni a skryti. Dobří všechno až na dno prolhali, prohnuli.

Kdo však objevil zemi „člověk“, objevil též zemi „budoucnost člověka“. Ted' mi buďte mořskými plavci, srdnatými a vytrvalými!

Zpříma mi chod'te, dokud čas, ó moji bratří, učte se zpříma choditi! Moře bouří: mnoho lidí chce se vaší pomocí opět vzpřímíti.

Moře bouří: všechno jest v moři. Nuže dobrá! Nuže vzhůru! Vy stará námořnická srdce!

Čím je nám zem našich otců! *Tam* směřuje naše kormidlo, kde našich *dětí je zem!* Tam do daleka, bouřněji než moře, bouří naše veliká touha! –

29.

„Proč tak tvrd?“ – pravil kdysi diamantu kuchyňský uhel; „což nejsme blízce spříznění?“ –

Proč tak měkcí? Ó moji bratří, tak *já* se táži vás: což nejste – moji bratří?

Proč tak měkcí, tak couvající a povolující? Proč tolik popírání, zapírání ve vašem srdci? Tak málo osudu ve vašem pohledu?

A nechcete-li být osudy a neúprosnými: jak byste se mnou mohli – vítěziti?

A nechce-li vaše tvrdost blýskat a rozlučovat a rozřezávat: jak byste jednou mohli se mnou – tvořiti?

Ti, kdo tvoří, jsou totiž tvrdi. A blaženstvím musí se vám zdát, můžete-li svou ruku vtisknout na tisíciletí jako na vosk, –

– blaženstvím, můžete-li na vůli tisíciletí psát jako na kov, – tvrději než kov, vzácněji než kov. Zcela tvrdé jest jen to, co jest nejvzácnější.

Tuto novou desku, ó moji bratří, vztyčuji nad vámi: *staňte se tvrdými!*

30.

Ó moje vůle! Jež obracíš veškeru tíseň, ó nezbytnosti má! Uchraň mne všech malých vítězství!

Ty určení mé duše, jemůž dávám jméno osudu! Ty, jež jsi ve mně! A nade mnou! Uchraň a ušetři mne k jedinému velikému osudu!

A poslední svou velikost, vůle má, si uspoř pro svůj poslední skutek, – bys byla neúprosná uprostřed ve svém vítězství! Ach, kdo nepodlehl svému vítězství!

Ach, čím oko neztemnělo v zmámeném tomto soumraku! Ach, čím noha nezavravorala a neodnaučila se ve vítězství – stát! –

– Bych jednou byl připraven a zralý o velkém poledni: připraven a zralý jako rozžhavený kov, jako mračno těhotné bleskem a vémě mlékem kypící: –

– připraven sám k sobě a k své nejskrytější vůli: luk, jenž prahne po svém šípu, šíp, jenž prahne po své hvězdě: –

– hvězda, připravená a zralá o svém poledni, žhoucí, protknutá, blažená ničícími slunečními šípy: –

– samo slunce a neúprosná sluneční vůle, připravená k ničení prostřed vítězství!

Ó vůle, jež obracíš veškeru tíseň, ó nezbytnosti má! Uchovej mne k jedinému velikému vítězství! – –

Tak pravil Zarathustra.

Uzdravující se

1.

Jednou z rána, nedlouho po svém návratu do jeskyně, vyskočil Zarathustra jako potřeštěn ze svého lože, křičel strašlivým hlasem a počínal si, jako by na loži ležel ještě někdo, jenž nechtěl vstát; a tak se rozléhal Zarathustrův hlas, až jeho zvířata zlekána přispěchala, a ze všech slují a doupat v sousedství Zarathustrovy jeskyně vše živoucí se vyplašilo, – poletujíc a třepotajíc se, plazíc se a poskakujíc, dle toho, jaká noha a jaká perut' komu byla dána. Zarathustra však promluvil tato slova:

Vzhůru, propastná myšlenko, z mé hlubiny! Já jsem tvůj kohout a jitřní šero, ty rozespalý červe: Vzhůru! Vzhůru! Můj hlas tě již vykokrhá ze spánku!

Uvolni pouta svých uší: naslouvej! Neb já tě chci slyšet! Vzhůru! Vzhůru! Zde hromu je dost, by také hroby se naučily naslouchat!

A ze svých očí si vytři spánek a všechno slabošské a slepé! Slyš mne i svýma očima: můj hlas je lékem i pro ty, kdož slepi se narodili!

A jak se mi jen probudíš, na věky budeš mi bdíti. *Mým* zvykem není prabáby burcovati ze spánku a potom jim kázati, – aby spaly zas dál!

Hýbeš se, prohýbáš se, chroptíš? Vzhůru! Vzhůru! Nechropti – mluv mi! Volá tě Zarathustra, bezbožník!

Já Zarathustra, já přímlovčí života, přímlovčí bolu, přímlovčí kruhu, – já volám tebe, svou myšlenku nejpropastnější!

Blaze mi! Přicházíš – slyším tě! Má propast *mluví*, svou poslední hloubku jsem překlopil na světlo!

Blaze mi! Sem! Dej ruku – ha! nech! Haha! – – Hnus, hnus, hnus – – – běda mi!

2.

Sotva však Zarathustra takto promluvil, zhroutil se jako mrtvý a dlouho zůstal jako mrtvý. Ale když přišel zas k sobě, byl bled a chvíl se a zůstal ležeti a dlouho nechtěl jísti ani píti. To potrvalo po sedm dní; jeho zvířata však ve dne ni v noci ho neopouštěla, leda že orel vylétal pro krmi. A co uloupil a přinášel, kladl na Zarathustrovo lože: takže Zarathustra posléze ležel pod žlutými a rudými bobulemi, hrozny, růžovými jablky, vonným kapradím a šiškami pinií. K jeho nohám pak byla rozestřena dvě jehňata, jež orel s námahou uchvátil jejich pastýřům.

Posléze, po sedmi dnech, Zarathustra se vzpřímil na loži, vzal do ruky růžové jablko, přivoněl k němu a shledal jeho vůni líbeznou. I domnívala se jeho zvířata, že je čas, aby s ním promluvila.

„Ó Zarathustro,“ pravila zvířata, „tak ležíš ted’ již po sedm dní, s těžkýma očima: nepostavíš se zas konečně na nohy?

Vykroč ze své sluje: svět na tě čeká jako zahrada. Vítr hrá těžkými vůněmi, jež spějí k tobě; a všechny potoky by rády běžely za tebou.

Všechny věci po tobě touží po sedm dnů, co jsi sám a sám, – vykroč ze své sluje! Všechny věci chtějí býti tvými lékaři!

Přišlo k tobě snad nové poznání, kyselé, těžké? Jako kysající těsto jsi ležel, tvá duše vzkypěla a překypovala přes všechny své okraje. –“

– Ó zvířata má, odpověděl Zarathustra, žvatlejte tak dál a nechte mne poslouchat! Tolik mne osvěžuje, že žvatláte: kde se žvatlá, tam svět mi již leží jako zahrada.

Jak je to líbezné, že jsou na světě zvuky a slova: zda zvuky a slova nejsou duhami a klamnými mosty mezi tím, co na věky jest rozloučeno?

Ke každé duši náleží jiný svět: každé duši každá jiná duše jest zásvětím.

Právě mezi nejpodobnějšími věcmi jest nejkrásnější zdání a nejživější klam; neb nejmenší propast nejtíže se překlene.

Pro mne – jak by pro mne bylo nějaké „vně“? Není vnějšího světa! Toho však zapomínáme při všech zvucích; jak to líbezné, že zapomínáme!

Zda nejsou věcem dány zvuky a jména, by se člověk věcmi osvěžoval? Je krásným bláznovstvím naše mluva: s tou člověk tančí přes všechny věci.

Jak líbezné je vše mluvení, jak líbezná všechna lež zvuků! Se zvuky tančí naše láska na pestrých duhách. –

– „Ó Zarathustro,“ odpověděla zvířata, „těm, kdo smýšlejí jako my, všechny věci samy od sebe tančí: přichází to vše a podává si to ruku a směje se a prchá – a vrací se.

Všechno přichází, všechno se vrací; věčně běží kolo jsoucna. Všechno umírá, všechno zase vzkvétá; věčně běží rok jsoucna.

Všechno se láme, všechno se spravuje; věčně se staví stejný dům jsoucna. Všechno se loučí, všechno zdraví se zas; věčně si zůstává věren prsten jsoucna.

Každým okamžikem počíná se jsoucno; kolem každého ‚Zde‘ se otáčí koule ‚Tam‘. Střed jest v každém bodě. Křivá je stezka věčnosti.“ –

– Ó vy šašci a kolovrátky! odpověděl Zarathustra a usmíval se zase, jak dobře víte, co se za sedm dní musilo vyplniti: –

– a jak onen netvor mi do jícnu vlezl a mne rdousil! Ale já mu ukousl hlavu a daleko jsem ji vyplívl.

A vy, – vy jste z toho již udělali písničku? Teď tu však ležím, znaven ještě tím kousáním a vyplivováním, churav ještě vlastním vykoupením.

A vy jste se na to vše dívali? Ó můj orle a hade, i vy jste ukrutní? Chtěli jste se dívati na mou velikou bolest, jako se dívají lidé? Člověk totiž je zvíře nejukrutnější.

Při truchlohrách, býčích zápasech a ukřižováních bylo mu dosud na zemi nejvolněji; a když si vynalezl peklo, hle, tu peklo bylo jeho nebem na zemi.

Křičí-li veliký člověk: – zhurta k tomu přiběhne malý; a jazyk mu visí z krku samou chtivostí. On to však nazývá svým „soucítěním“.

Jak horlivě malý člověk, obzvláště básník, svými slovy žaluje na život! Slyšte ho, ale nepřeslechněte mi slasti, která je v každé žalobě!

Takové žalobce života život překoná jediným zajiskřením očí. „Miluješ mne?“ praví život, drzá ta žena; „jen sečkej chvíli, nemám ještě pro tebe kdy.“

Člověk sám proti sobě je nejukrutnější zvíře; a při tom všem, co si říká „hříšník“ a „křížonoš“ a „kajícník“, nepřeslechněte mi rozkoše, která jest v tomto žalu a žalování!

A já sám – říkám to, abych na člověka žaloval? Ach, moje zvířata, tomu jedinému jsem se dosud naučil, že člověku je třeba největšího jeho zla k jeho největšímu dobru, –

– že vše největší zlo jest jeho nejlepší *silou* a nejtvrdším kamenem nejvyššímu tvůrci; a že jest nutno, by člověk vypěstil své dobro a spolu své zlo: –

Nebyl jsem přibit *na to* dřevo muk, že vím: člověk je zlý, – nýbrž křičel jsem, jak ještě nikdo nekřičel:

„Ach, že jeho největší zlo jest tak docela malé! Ach, že jeho největší dobro jest tak docela malé!“

Velká omrzelost člověkem – *ta* mne rdousila, *ta* mi vlezla do jícnu: a to, co věstil věstec: „Všechno je jedno, nic nemá ceny, vědění rdousí.“

Dlouhý soumrak přede mnou belhal, smutek znavený k smrti, zmámený k smrti, a mluvil zívajícími ústy.

„Věčně se navrací ten člověk, jehož ses do únavy nabažil – malý člověk,“ – tak zíval můj smutek a vlácel nohu a nemohl usnouti.

Ve sluj se mi změnila lidská zem, její hrud' zapadla, vše živoucí se mi stalo lidskou práchnivinou a kostrou a zpuchřelou minulostí.

Mé vzdechy seděly na všech lidských hrobech a nemohly již vstát; mé vzdechy a otázky kuňkaly a rdousily a hlodaly a lkaly nocí a dnem: – „Ach, člověk se věčně navrací! Malý člověk se věčně navrací!“ –

Oba jsem jednou uviděl nahé, největšího člověka i nejmenšího člověka: příliš podobni si byli, – příliš lidský byl i člověk největší!

Příliš malý i největší! – to byla má omrzelost člověkem! A věčný návrat i nejmenšího! – To byla má omrzelost vším bytím!

Ach, hnus! hnus! hnus! – – Tak pravil Zarathustra a vzdychal a otrásal se; neboť si vzpomněl na svou nemoc. Tu mu však zvířata nedala mluvití dále.

„Nemluv dále, ty, jenž se uzdravuješ!“ – tak mu odpověděla jeho zvířata, „nýbrž vyjdi ven, kde svět na tě čeká jako zahrada.

Vyjdi ven k růžím a včelám a hejnům holubic! Ale zvláště k zpěvným ptákům: aby ses od nich naučil *zpívati*!

Zpívati, to je totiž pro ty, kdo se uzdravují; kdo je zdrav, nechť mluví. A chce-li i zdravý člověk písňe, chce přece jiné písňe než ten, kdo se uzdravuje.“

– „Ó vy šašci a kolovrátky, mlčte přec!“ – odpověděl Zarathustra, s úsměvem nad svými zvířaty. „Jak dobře víte, jakou potěchu jsem si sám vynalezl v sedmi dnech!

Že musím zase zpívati, – *tuto* potěchu jsem si vynalezl a *toto* ozdravení: chcete i z toho hned zas udělati písničku?“

– „Nemluv dále,“ odpověděla mu opět jeho zvířata; „či raději, ty uzdravující se, uprav si k písni dříve lýru, uprav si novou lýru!

Neb hled' přece, ó Zarathustro! K tvým novým písňím je třeba nových lýr.

Zpívej, burácej a překypuj, ó Zarathustro, novými písňemi zhoj svoji duši: bys nesl velký svůj osud, jaký ještě žádného člověka osudem nebyl!

Neboť tvá zvířata vědí dobře, ó Zarathustro, kým jsi a kým se nutně staneš: hled', *ty jsi učitelem věčného návratu* –, toť již osud *tvůj*!

Že tobě prvému jest učití tomuto učení, – jak by velký ten osud nebyl i tvým největším nebezpečím a tvou největší chorobou!

Hled', víme, čemu učíš: že věčně se vracejí všechny věci a my sami s nimi, a že jsme tu nekonečněkrát již byli, a všechny věci s námi.

Učíš, že jest veliký rok vznikání, nestvůrně veliký rok: ten, jako písečné hodiny, vždy znovu se otočí, by znovu běžel a doběhl:

– tak, že všechny tyto roky jsou si navzájem rovny, v největším a též v nejmenším, – že v každém velikém roce my sami sobě jsme rovni, v největším a též v nejmenším.

A kdybys teď chtěl zemřít, ó Zarathustro: hled', víme též, jak bys tu k sobě promluvil: – tvá zvířata tě však prosí, abys ještě neumíral!

Promluvil bys, a bez chvění, spíš vydechuje blaženstvím: neb velká tíha a velké dusno by z tebe byly snaty, ty nejtrpělivější! –

Teď umírám a mizím, tak bys promluvil, a za okamžik obrátím se v nic. Duše jsou stejně smrtelné jako těla.

Ale vrátí se uzel příčin, do něhož já jsem zamotán, – a ten mne opět vytvoří! Já sám náležím k příčinám věčného návratu.

Přijdu zase, s tímto sluncem, s touto zemí, s tímto orlem, s tímto hadem – *ne* abych žil život nový či život lepší či život podobný:

– budu věčně přicházeti, abych žil tento stejný život, nezměněný v nejmenším ani největším, bych opět učil věčnému návratu všech věcí, –

– bych opět promluvil slovo o velkém poledni pozemském i lidském, bych opět člověku nadčlověka zvěstoval.

Promluvil jsem své slovo, lámu se o své slovo: tak tomu chce můj odvěký úděl – umírám jakožto zvěstovatel.

Teď přišla hodina, by zanikající sám sobě žehnal. Takto se *končí* Zarathustrův zánik.“ – –

Po těchto slovech zvířata se odmlčela, čekajíce, že jim Zarathustra něco řekne: Zarathustra však neslyšel, že zvířata mlčí. Nýbrž ležel tiše, s očima zavřenýma, tak jako spící, třeba že nespál: neb rozmlouval právě se svou duší. Had a orel pocítili toto jeho mlčení, ctili veliké ticho kol něho a opatrně se vzdálili.

O veliké touze

Ó moje duše, já tě naučil, abys říkala „Dnes“ jako „Kdys“ a „Před časy“ a tančila svůj rej přes všechno Zde a Tu a Tam.

Ó moje duše, já tě vysvobodil ze všech koutů, já z tebe oprášil prach, pavučiny a přítmi.

Ó moje duše, já z tebe smyl malý stud a pokoutní ctnost, já jsem tě přemluvil, bys před očima slunce stála nahá.

Vichrem, jenž sluje „duch“, jsem dul přes tvoje vzduté moře; všechna mračna jsem zahnal svým dujícím dechem, zardousil jsem i rdousící bytost, která sluje „hřích“.

Ó moje duše, já dal ti právo, bys říkala Ne jako vichr, bys říkala Ano, jak říká rozevřené nebe: tichá jak světlo ted' stojíš a kráčíš zapírajícími vichry.

Ó moje duše, já svobodu ti vrátil nad stvořeným i nestvořeným: a kdo, jako ty, zná rozkoš budoucna?

Ó moje duše, já naučil tě pohrdání, jež nevrťá jako červotoč: pohrdání velkému a milujícímu, jež miluje nejvíce tam, kde nejvíce pohrdá.

Ó moje duše, já naučil tě přemlouvati tak, bys i nejhlubší důvody přemluvila k sobě: podobna slunci, jež přemlouvá moře až ke své výši.

Ó moje duše, já tě zprostil všeho poslouchání, poklekání a vzývání slovem „pane!“, já sám tě nazval obranou proti tísní, nezbytností a osudem.

Ó moje duše, já dával ti nová jména i pestré hračky, já jsem tě nazval „osudem“ i „objemem objemů“, „pupeční šňůrou času“ i „azurným zvonem“.

Ó moje duše, tvé prsti jsem dal pítí vší moudrosti, pítí všech nových vín i všech nepamětně starých silných vín moudrosti.

Ó moje duše, já jsem tě skropil každým sluncem a každou nocí, každým mlčením a každou touhou: – tu jsi mi vzrostla jako vinná réva.

Ó moje duše, teď přebohata tu stojíš a těžká, vinná réva s kypícími vemeny a hnědě zlatými hrozny, plnými k prasknutí: –

– bobtnajíc a stísněna svým štěstím, čekajíc pro samý nadbytek a stydlivá i pro své čekání.

Ó moje duše, teď nikde není duše, jež více by milovala, více by objímala a větší by měla objem! Kde by si budoucno a minulost byly blíže než u tebe?

Ó moje duše, vše jsem ti dal, a všechny mé ruce tobě se vyprázdnily: – a teď! Ted' s úsměvem a hlubokým steskem mi díš: „Kdo z nás má děkovati?

– zdaž nemá děkovati dárce, že příjemce přijal? Zdaž se neuštěďuje z nouze? Zda se nepřijímá – ze smilování?“ –

Ó moje duše, chápu úsměv tvého stesku: tvé překypující bohatství samo teď natahuje toužebné ruce!

Tvá náplň zírá v dálku přes dující moře a hledá a čeká; touha překypující náplně zírá z nebes tvého usměvavého oka!

A věru, ó moje duše! Kdo, vida tvůj úsměv, by se nerozplýval v slzách? Sami andělé v slzách se rozplývají pro překypující dobrotu tvého úsměvu.

Tvá dobrota, překypující dobrota tvá to jest, jež nechce bédovat ni plakat: a přece tvůj úsměv, ó moje duše, po slzách touží, a třesoucí se tvá ústa po vzlykání.

„Zda všechen pláč není z žalu? A všechen žal z žalování?“ Tak sama k sobě mluvíš, a proto, ó moje duše, raději chceš se usmívati, než abys vysypala svůj bol,

– než abys do proudících slz vysypala všechen bol nad svou plností a nad vší tou tísnivou touhou, jež pudí vinnou révu k vinaři a vinařovu noži!

Ale nechceš-li plakati, nechceš-li vyplakati nachový svůj stesk, nezbude ti, ó moje duše, než abys *zpívala*! – Hled', já sám se usmívám, toto ti předpovídaje:

– nezbude, než abys zpívala burácejícím zpěvem, až moře se všechna ztiší, by naslouchala tvé touze, –

– až po tichých toužebných mořích bude se vznášeti člun, zlatý to div, kol jehož zlata hopkují vše dobré nedobré podivné věci: –

– i mnoho malé a velké zvěře a vše, co má lehké podivné nohy, že může běhati po stezkách fialkově modrých, –

– tam k zlatému divu, k dobrovolnému tomu člunu a k jeho pánu: tím však jest vinař, jenž čeká s diamantovým vinařským nožem, –

– tvůj velký osvoboditel, ó moje duše, onen bezejmenný – – jemuž teprve budoucí zpěvy vynajdou jména! A věru, již voní tvůj dech budoucími zpěvy, –

– již planeš a sníš a žíznivě piješ u všech studánek útěchy zurčících z hluboka, již odpočívá tvůj stesk v blaženství budoucích zpěvů! – –

Ó moje duše, teď dal jsem ti vše a též svoje poslední, a všechny mé ruce tobě se vyprázdnily: – *že jsem ti kázal zpívat*, hled', to bylo mé poslední!

Že jsem ti kázal zpívat, mluv teď, mluv: *kdo* že z nás teď má – děkovati? – Či raději ještě: zpívej mi, zpívej, ó moje duše! A mne nech děkovati! –

Tak pravil Zarathustra.

Druhá taneční píseň

1.

„Ve tvé oko jsem nedávno pohlédl, živote, ženo: zlato jsem viděl se kmitat v nočním tvém oku, – tou rozkoší se zastavilo mé srdce:

– zlatý člun jsem viděl se kmitat na nočních vodách, klesající, plesající, teď vodu sající, zas v pozdrav plající, zlatý, houpavý člun!

Po mé noze, již bylo zuřivě do tance, se vymrštil tvůj hled, tvůj houpavý hled, jenž se ptal, jenž se smál a jenž tál.

Dvakrát jen tvé ruky zachřestily řehtačkou – tu houpala se již má noha v zuřivosti tance. –

Mé paty se vzepjaly, naslouchaly mé prsty, zda chápati, ženo, tě mohou: vždyť tanečnickovo ucho – jest v prstech u jeho nohou!

K tobě jsem skočil: tu couvlas před chvatem mého skoku; a jazyk létavých vlasů tvých prchavých mi zablýskl v oku!

Pryč od tebe jsem skočil a pryč od tvých zmijí: tu stojíš, ke mně se kloníš a touha v tvé oko se vpíjí!

Pohledem křivým – mne učíš křivým cestám; na křivých cestách můj krok se stává – lstivým!

Mám strach, jsi-li blízká, mám na dálku tě v lásce; tvůj útěk mne za sebou vábí, tebe hledat mne trápí: – trpím; vše rád bych trpěl, ty-li jsi v sázce!

Ty, jejíž chlad zažehuje, jejíž zášť objímá, jejíž útěk zavazuje, jejíž výsměch – dojírá:

– kdo by tě v zášti neměl, velká, jež zavazuješ a zahazuješ, pokušitelko ty útekem děsí, těší! Kdo by tě v lásce neměl, jež nejsi vinna, ty s větrem o závod čilá i činná, ty s okem dítěte hřeší!

Kam táhneš mne teď, ty zmatku a zmetku? A teď zas přede mnou prcháš, ty sladce nevděčný šotku a skřítku!

Já za tebou tančím, za tebou jdu, byť tvoje stopa se nevtiskla v prst'. Kde jsi? Ó, ruku mi dej! Či jediný jen prst!

Zde zabloudíme: ve spleti těch houštin a slují! – Stůj! Ni krok! Nevidíš? Výři zde obletují.

Ty výře! Netopýře! Já mám ti bláznem být? Kde to jsme? U psů ty ses učila štěkat a výt.

Jak něžně na mne ceníš úběl svých zoubků, jak zlé tvé oči proti mně z pod srstnatých srší chloupků!

Tot' tanec: cestou necestou se mnou se proháníš: já myslivec: a ty – můj pes? či jsi můj kamzík spíš?

Ted' podél mne! Jen zhurta v mém zlovolném poskoku!

Ted' vyskoč! A přeskoč! – Běda! Tu sám jsem upadl ve skoku!

Ó, viz, já ležím, ty svévoli, a prosím o milost! Rád bych s tebou šel něžnější stezkou – vždyť znáš jich dost!

– po stezce lásky houštinou tichou a smavou! Či po břehu jezera, hled', kde zlaté tančící rybky plavou!

Ty jsi ted' mdlá? Hle, onde jsou ovce a červánky tam plají: zda není krásné spát, když ovčáci na flétu hrají?

Jsi tak docela mdlá? Dej pažím svým klesnout, já donesu tě tam lehce! A žízeň-li máš, – já něco bych měl, však ústům tvým pít se to nechce!

– Ó proklaté hladké hádě! Ta čarodějka! rychlejší srny a laňky! Kam poděla se? A na mé tváři od její ruky dvě červené skvrny a kaňky!

Mám toho věru již dost, tvým ovčím ovčákem abych byl vždy! Ty čarodějko, já dosud ti zpíval: ted' křičet budeš mi ty!

Do taktu k mému biči ty mi ted' tanči a křič! Ach, jak jsem rád, že jsem nezapomněl vzít s sebou svůj bič!“ –

2.

Tu odpověděl mi život s rukama na svých hezounkých ouškách:

„Ó Zarathustro! Nepráskej mi tak strašlivě svým bičem! Vždyť víš: Lomoz – myšlenek smrt: a právě mi přicházejí tak něžné myšlenky.

Jsme oba dva praví ničemové v dobrém a ničemové ve zlém. Mimo dobro a zlo jsme našli svůj ostrov a zelenou svou louku – my sami dva! A proto již je třeba, bychom spolu byli za dobře!

A třeba se nemilujeme z hloubi –, což nutno na sebe sočit, když se nemilujeme z hloubi?

A že jsem s tebou za dobře a často více, to víš: to proto, že žárlím na tvoji moudrost. Ó, ta zbrklá stará bláznivá moudrost!

Kdyby ti jednou utekla tvá moudrost, ach! tu by ti rychle utekla také má láska.“ –

Poté se žena-život ohlédla zamyšleně nazad i kol a řekla potichu: „Ó Zarathustro, nejsi mi dost věrný!

Nemiluješ mne ani zdaleka tolik, co tvrdíš; vím, pomýšlíš na to, že mne brzy opustíš.

Je starý těžký, těžký bručící zvon: a bručí v noci až nahoru k tvé jeskyni:

– slyšíš-li ten zvon o půlnoci odbíjet hodiny, myslíš na to mezi prvou a dvanáctou –

– myslíš na to, vím, ó Zarathustro, že vbrzku chceš mne opustit!“ –

„Ano,“ odpověděl jsem váhavě, „ale víš to přece též.“ – A řekl jsem jí cos do ucha, právě doprostřed mezi její zadržnutý žlutý bláznovský huňatý vlas.

„Ty to víš, ó Zarathustro? To neví nikdo. – –“

I podívali jsme se na sebe a pohlédli na zelenou louku, přes níž právě běžel chladný večer, a plakali jsme spolu. – Tehdy však život byl mi dražší, nežli mi kdy drahá byla celá moje moudrost.

Tak pravil Zarathustra.

3.

Prvá!
Ó duše, bdíš?
Druhá!
Půlnoci ducha neslyšíš?
Třetí!
Já spal, já spal –
Čtvrtá!
Já z hlubokého snu jsem vstal –
Pátá!
Hluboký svět –!
Šestá!
Je hlubší, než jak den jej znal.
Sedmá!
V něm propast běd –
Osmá!
Slast – hlubší nad všech srdcí žal:
Devátá!
Žal: zahyň! dí.
Desátá!
Než každá slast: chci věčnost! dí –
Jedenáctá!
– chci věčnost, věčnost nejhlubší!
Dvanáctá!

Sedmero pečeti

(Čili: píseň o Ano a Amen)

1.

Jestliže jsem věstec a pln onoho věšteckého ducha, jenž mezi dvěma moři kráčí na vysokém jhu, –

jenž kráčí mezi minulem a budoucnem co těžký mrak, – nepřítel dusných nížin i všeho, co mdlé jest a nemůže zemřít ani žít:

připraven k blesku v temných svých prsou i k spasnému paprs-ku světla, těhoten blesky, jež říkají Ano! a smějí se Ano! připraven k věšteckým zážehům blesků: –

– blažen však jest, kdo takto je těhoten! A věru, je nutno, by dlouho jakožto těžká bouře na horách visel, kdo jednou světlo budoucnosti zažehnouti má! –

– ó, jak bych horečně neprahl po věčnosti a svatebním prstenu prstenů, – po kruhu návratu!

Nikdy jsem ještě nenašel ženy, od níž bych děti chtěl mít, leč tuto ženu, již miluji: neb já tě miluji, ó věčnosti!

Neb já tě miluji, ó věčnosti!

2.

Jestliže můj hněv kdy rozdrtil hroby, posunul mezníky hranic a staré desky rozražené valil do srázných hlubin:

jestliže kdy můj výsměch svým dechem rozehnal zpuchřelá slova a já jako koště se hnal na pavouky křížáky a jak očištný vítr na zatuchlé staré umrlčí komory:

jestliže jsem kdy plesaje seděl, kde staří bohové pohrobeni leží, jestliže jsem žehnal světu a miloval svět, sedě vedle pomníků starých utrhačů světa: –

– neboť i chrámy a boží hroby já miluji, jakmile nebe čistým okem nahlédne dovnitř jich pobořenými stropy; rád na chrámech pobořených sedám jako tráva a červený mák –

ó, jak bych horečně neprahl po věčnosti a svatebním prstenu prstenů, – po kruhu návratu?

Nikdy jsem ještě nenašel ženy, od níž bych děti chtěl mít, leč tuto ženu, již miluji: neb já tě miluji, ó věčnosti!

Neb já tě miluji, ó věčnosti!

3.

Jestliže kdy na mne dýchl dech tvůrčího dechu a oné nebeské nezbytnosti, jež i náhody nutí, by tančily reje hvězd:

jestliže jsem se kdy smál smíchem tvůrčího blesku, po němž s hněvem, leč poslušně zaduní táhlé hřmění činu:

jestliže jsem kdy kostky metal s bohy u božského stolu země, až zem sebou lomcovala a se lámala a do výše chrlila plamenné proudy:

– neboť božským stolem je zem, a zachvívá se tvůrčími novými slovy a vrhy metajících bohů:

ó, jak bych horečně neprahl po věčnosti a svatebním prstenu prstenů, – po kruhu návratu?

Nikdy jsem ještě nenašel ženy, od níž bych děti chtěl mít, leč tuto ženu, již miluji: neb já tě miluji, ó věčnosti!

Neb já tě miluji, ó věčnosti!

4.

Jestliže jsem plným douškem kdy pil z onoho kypícího džbánu, vonného kořením a směsí nápojů, v němž dobře jsou smíchány všechny věci:

jestliže má ruka nejvzdálenějšího k nejbližšímu kdy přilila, a ohně k duchu a slasti k bolu a nejhoršího k nejdobrotivějšímu:

jestliže sám jsem zrnkem oné spasné soli, již veškery věci v džbánu se dobře smísí: –

– neboť jest sůl, jež pojí dobro a zlo; a i nejhorší zlo zasluhuje, aby se ho užilo ke kořenění a k poslednímu překypění: –

ó, jak bych horečně neprahl po věčnosti a svatebním prstenu prstenů, po kruhu návratu?

Nikdy jsem ještě nenašel ženy, od níž bych děti chtěl mít, leč tuto ženu, již miluji: neb já tě miluji, ó věčnosti!

Neb já tě miluji, ó věčnosti!

5.

Jestliže moře mám v lásce a všechno, co mořského jest rodu, a nejvíce v lásce tehdy, když hněvivě mi odporuje:

jestliže jest ve mně ona hledající slast, jež napíná plachty po neobjeveném, jestliže plavecká slast jest v mojí slasti:

jestliže volal kdy jásot můj: „Zmizel břeh – teď ze mne spadl poslední řetěz –

– nesmírně kol mne hřmí, široko v dál mi svítí prostor a čas, nuže dobrá! nuže vzhůru! staré mé srdce!“ –

ó, jak bych horečně neprahl po věčnosti a svatebním prstenu prstenů, – po kruhu návratu?

Nikdy jsem ještě nenašel ženy, od níž bych děti chtěl mít, leč tuto ženu, již miluji: neb já tě miluji, ó věčnosti!

Neb já tě miluji, ó věčnosti!

6.

Jestliže má ctnost je ctnost tanečnickova a já-li jsem často oběma nohama vskočil v nadšení zlatě smaragdové:

jestliže má zloba je smějící se zloba, jež cítí se doma pod trsy růží a pod keři lilií: – v smíchu totiž všechno zlé jest pospolu, leč svatým jest prohlášeno a svobodným prohlášeno vlastní svou blažeností:

a jestliže to jest mé alfa i omega, že vše těžké lehkým, každé tělo tanečníkem, každý duch ptákem se stane: a věru, to jest moje alfa i omega! –

ó, jak bych horečně neprahl po věčnosti a svatebním prstenu prstenů, – po kruhu návratu!

Nikdy jsem ještě nenašel ženy, od níž bych děti chtěl mít, leč tuto ženu, již miluji: neb já tě miluji, ó věčnosti!

Neb já tě miluji, ó věčnosti!

7.

Jestliže jsem kdy tichá nebesa nad sebou rozpjal a na vlastních křídlech letěl do vlastních nebes:

jestliže jsem ve hře plul hlubokými dálkami světla, a mé-li svobody přilétla ptačí moudrost:

– takto však dí ptačí moudrost: „Hled', není Nahoře, není Dole! Dokola se převrat', vymršť se ven, zpátky se vrz, ty lehký! Zpívej! nemluv již! – zda nejsou vše slova stvořena pro těžké tvory? Zda lehkému nelžou vše slova? Zpívej! nemluv již!“ –

ó, jak bych horečně neprahl po věčnosti a svatebním prstenu prstenů, – po kruhu návratu?

Nikdy jsem ještě nenašel ženy, od níž bych děti chtěl mít, leč tuto ženu, již miluji: neb já tě miluji, ó věčnosti!

Neb já tě miluji, ó věčnosti!

ČTVRTÝ A POSLEDNÍ DÍL

*Ach, kde se na světě udály větší pošetilosti než u soucitných?
A co na světě způsobilo více utrpení než pošetilosti soucitných?
Běda všem milujícím, kteří nemají ještě vyšší výšky nad svým
soucitem!*

*Takto kdysi ďábel ke mně promluvil: „I bůh má své peklo: tím
jest jeho láska k lidem.“*

*A nedávno jsem od něho zaslechl toto slovo: „Bůh je mrtev;
svým soucitem s lidmi zemřel bůh.“*

TAK PRAVIL ZARATHUSTRA
(II, O soucitných, str. 96)

Obětování medu

A zase běžely měsíce a léta přes Zarathustrovu duši, a on toho nedbal; ale vlas mu zbělel. Jednoho dne, když seděl na kameni před svou slují a tiše se díval do dálky, – a jest odtamtud vidět na širé moře a do dálky přes točité propasti –, tu zamyšleně kol něho obcházela jeho zvířata a posléze se postavila před něj.

„Ó Zarathustro,“ pravila, „díváš se as do dálky za svým štěstím?“ – „Co záleží na štěstí!“ odpověděl, „již dávno nedychtím po štěstí, já dychtím po svém díle.“ – „Ó Zarathustro,“ dala se zvířata znovu do řeči, to pravíš proto, že jsi z těch, kdož mají dobra více než dost. Což neležíš v nebesky modrém jezeře štěstí?“ – „Vy šašci,“ odpověděl Zarathustra a usmíval se, „jak dobře jste zvolili průměr! Víte však též, že moje štěstí jest těžké a že není jako plynulá vodní vlna: doléhá na mne a nespouští se mne, lepí se jako rozpuštěná smůla.“ –

Tu zvířata znovu zamyšleně kol něho obcházela a pak se opět před něj postavila. „Ó Zarathustro,“ pravila, „*proto* tedy sám stále žloutneš a černáš, ačkoli tvůj vlas již již vyhlíží bělostně a jako len? Jen pohleď, sedíš ve své smůle!“ – „Co to pravíte, má zvířata,“ řekl Zarathustra a zasmál se, „věru, rouhal jsem se, an jsem mluvil o smůle. Jako mně, vede se všem plodům, jež dozrávají. *Medem*, jež mám v žilách, moje krev houstne a duše má se utiňuje.“ – „Tak tomu asi jest, ó Zarathustro,“ odpověděla zvířata a lísala se k němu; „ale nevystoupíš dnes někam na vysokou horu? Vzduch je čistý, a je dnes viděti větší kus světa než kdy jindy.“ – „Ano, má zvířata,“ odpověděl, „radíte dobře a dle přání mého srdce: vystoupím dnes na vysokou horu! Dbejte jen, aby mi tam byl po ruce med, žlutý, bílý, dobrý, ledově čerstvý med ze zlatých pláství. Neb vězte, ten med nahoře přinesu v obět.“ –

Ale když byl Zarathustra nahoře na vrcholu, propustil svá zvířata, jež ho doprovodila, a poznal, že nyní je samotný: – i zasmál se z plna srdce, ohlédl se a promluvil, řka:

Že jsem mluvil o obětech a obětování medu, to byla jen lest mé řeči a věru, užitečná pošetilost! Zde nahoře smím již mluvití svobodněji, než před poustevnickými slujemi a poustevnickými zvířaty.

K čemu obětovat! Promarním, co se mi daruje, já marnotratník s tisícem rukou: jak bych tomu směl ještě říkati – oběť!

A když jsem si přál medu, přál jsem si jen vnadidla a sladké slize a sladké strdi, po níž i medvědi bručouni a podivní mrzutí zlí ptáci olizují jazyk: –

přál jsem si nejlepšího vnadidla, jakého třeba honcům a rybolovcům. Neb je-li svět jako temná obora a jako libosad všech divokých honců, zdá se mi ještě spíše a raději býti mořem propastně bohatým, –

mořem plným pestrých ryb a raků, mořem, na něž i bozi mají asi chuť, toužíce stát se tam rybáři a vrhati tam sítě: tak bohat je svět podivnými věcmi, jak velkými tak malými!

A zvláště lidský svět, lidské moře: – *po něm* teď házím zlatou svou udici a volám: rozevři se, lidská propasti!

Rozevři se a vyvrz mi své ryby a blyskotavé raky! Nejlepším vnadidlem si dnes navnazuji nejpodivnější lidské ryby! –

své štěstí samo dnes házím do všech prostorů a dále, mezi východ, poledne a západ, zda se nenaučí mnoho lidských ryb trhat a tahat za mé štěstí a třepotat se na něm, –

až se zakousnou do mých ostrých skrytých háků a dostanou *do mojí* výšky, ty nejpestřejší propastné rybky, nahoru k nejzlomyslnějšímu všech rybářů.

Tím totiž jsem od základu a od počátku, neboť přitahuji lidi a utahuji, do výšky táhnu a za uši tahám, já pěstoun a pěstitel a ukazňovatel, jenž ne nadarmo kdys promluvil k svému srdci: „Staň se tím, jímž jsi!“

Tak tedy necht' nyní lidé přicházejí ke mně *nahoru*: neb ještě čekám na znamení, jež by zvěstovala, že je čas k mému sestupu; ještě sám nesestupuji mezi lidi a nezanikám mezi nimi, jak jest mi souzeno.

Proto zde čekám, úskočně a výsměšně na vysokých horách, ne netrpělivě, ne trpělivě, nýbrž jako ten, kdo i trpělivosti se odnaučil, – protože již „netrpí“.

Můj osud mi totiž poprava času: asi že na mne zapomněl? Či sedí ve stínu za velkým kamenem a lapá mouchy?

A věru, mám jej rád, ten svůj věčný osud, za to, že mne neštvě a netísní a že mi nechává pokdy k šprýmům a zlomyslnostem: a tak jsem dnes vystoupil na tuto vysokou horu, abych odtud lovil ryby.

Lovil kdo kdy ryby na vysokých horách? A třeba že to je bláznovství, co zde nahoře tropím a robím: raději přece bláznovství, než abych tam dole samým čekáním se stal slavnostním a zežloutnul a zezelenal –

– než abych se nadýmal samým čekáním a chrлил hněv, řval jako posvátný víchr z hor a netrpělivě volal dolů do údolí: „Slyšte, sice vás zmrskám boží metlou!“

Ne že bych se proto rozzlobil na takové hněvivce: mohu se jim vysmáti, a to mi stačí! Vždyť je nezbytno, aby byly netrpělivy, ty velké rachotící bubny, které se k slovu dostanou dnes nebo nikdy!

Já však a osud můj – my nemluvíme k době dnešní, my nemluvíme ani k době „Nikdy“: my již máme k mluvení trpělivost i čas, ba nadbytek času. Neb jednou přec nezbytně přijde a nesmí nás minouti.

Kdo že jednou nezbytně přijde a nesmí nás minouti? Náš veliký Hazar, to jest naše veliká vzdálená říše člověka, Zarathustrova říše tisíce let – –

Jak vzdálené jest asi, co takto jest „vzdáleno“? Co mi po tom! Proto však mi to přece není méně jisto –, oběma nohama pevně a bezpečně stojím na této půdě, –

na věčné půdě, na tvrdé pražule, na této nejvyšší nejtvrdší prahoře, k níž přicházejí všichni vichrové jakožto k rozvětrí, tázajíce se Kde? a Odkud? a K jakému cíli?

Zde směj se, směj, má světlá zdravá zlomyslnosti! Z vysokých hor vrz dolů svůj blyskotavý výsměch a smích! Navnad' mi svým blyskotáním nejkrásnější ze všech lidských ryb!

A co ve všech mořích náleží *mně*, mé vlastnictví a mou podstatu na všech věcech – *to* mi vylov, *to* ke mně nahoru vznes: na to čekám, já nejzlomyslnější všech rybářů.

Ven v dáli, v dál, má udice! Dovnitř a dolů, v nadidlo mého štěstí! Ukrop svou nejsladší rosu, ty mede srdce mého! Zakousni se, má udice, do břicha všeho černého trudu!

Ven v dáli, v dál, mé oko! Ó, jaké mořské pláně kol mne, jaké zašeřené lidské budoucnosti! A nade mnou – jaké zruřovělé ticho! Jaké blankytné mlčení!

Výkřik úzkosti

Druhého dne seděl Zarathustra zase na svém kameni před slují, zatím co zvířata těkala venku světem, by přinesla nové potravu, – též nového medu: neboť Zarathustra promařil a promarnil starý med až do posledního zrnka. Ale jak tu tak seděl s holí v ruce a stín své podoby obkresloval na zemi, ponořen do myšlenek, a věru! ne do myšlenek o sobě a svém stínu – tu se pojednou zalekl a zachvěl: neboť vedle svého stínu spatřil ještě jiný stín. A jak se rychle ohlédl a zvedl, hle, tu stál vedle něho věstec, týž, jež kdysi u svého stolu pohostil jídlem a pitím, onen zvěstovatel velké mdloby, jenž hlásal: „Všechno jest jedno, nic nemá ceny, svět je bez smyslu, vědění rdousí!“ Jeho tvář se však od té doby proměnila; a když mu Zarathustra pohlédl do očí, zaleklo se jeho srdce podruhé: tolik zlých předzvěstí a popelavě šedivých blesků běželo přes ten obličej.

Věstec, jenž postřehl, co se dělo v Zarathustrově duši, přetřel si rukou tvář, jako by tvář samotnu chtěl setřít; taktéž učinil i Zarathustra. A když se takto oba mlčky vzchopili a posilnili, podali si ruce, na znamení, že se k své známosti přiznávají.

„Vítej,“ pravil Zarathustra, „zvěstovateli velké mdloby, ne nadarmo byls mým soustolovníkem a hostem. I dnes se mnou pojez a popij a odpusť, že s tebou u stolu bude seděti veselý starý muž!“ – „Veselý starý muž?“ odpověděl věstec, potřásaje hlavou: „kdokoli však jsi anebo kýmkoli býti chceš, ó Zarathustro, zde nahoře již tím nebudeš, – zakrátko tvůj člun již nebude odpočívati na suchu!“ – „Což odpočívám na suchu?“ – tázal se Zarathustra se smíchem. – „Vlny kolem tvé hory,“ odvětil věstec, „stoupají a stoupají, vlny velké nouze a velkého trudu: a také tvůj člun brzy zvednou a tebe sama odnesou.“ – Zarathustra neodpovídal a byl udiven. – „Neslyšíš ještě ničeho?“ pokračoval věstec: „nešumí to a neburácí z hloubky

nahoru k tobě?“ – Zarathustra zase neodpovídal a naslouchal: tu zaslechl dlouhý, táhlý výkřik, jež propast podávala propasti, neb každá jej nesla dále a žádná si ho nechtěla ponechati: tak hrozný byl jeho zvuk.

„Zlý proroku,“ řekl posléze Zarathustra, „tot' výkřik úzkosti, výkřik člověka, výkřik, jenž zaznívá z nějakého černého moře. Co však mně jest po lidské nouzi! Zda víš, kterak se jmenuje můj poslední hřích, jenž na mne ještě čeká?“

„*Souciti!*“ odpověděl věstec ze srdce přetékaajícího a pozvedl obě ruce – „ó Zarathustro, já přicházím, bych tě svedl k tvému poslednímu hříchu!“ –

A sotva byla tato slova promluvena, zazněl znovu onen výkřik, a byl delší a úzkostnější než předtím, také byl již mnohem blíže. „Slyšíš? Slyšíš, ó Zarathustro?“ zvolal věstec, „tobě platí ten výkřik, tebe volá: pojd', pojd', pojd', je čas, je nejvyšší čas!“ –

Zarathustra na to neodpovídal a byl zmaten a zdrcen; posléze se otázel, jako ten, kdo sám ve svém nitru váhá: „A kdo že, kdo mne tam volá?“

„Ale vždyť to víš,“ odpověděl věstec prudce, „nač se skrýváš? *Vyšší člověk* to jest, ten volá po tobě!“

„Vyšší člověk?“ vzkřikl Zarathustra, jat hrůzou: „co ten chce? Co *ten* mi chce? Vyšší člověk! Co ten zde chce?“ – a jeho kůže se pokryla potem.

Věstec však ani slovem neodpověděl na Zarathustrův úděs, nýbrž naslouchal a naslouchal do hloubky. Ale když tam po dlouhý čas zůstalo ticho, obrátil pohled nazad a viděl, kterak Zarathustra stojí a se třese.

„Ó Zarathustro,“ jal se mluvit smutným hlasem, „nestojíš tu jako člověk, jemuž je štěstím do tance; zatančí, sice mi ještě padneš!“

Ale kdybys i tančil přede mnou a skákal všemi svými skoky a úskoky, nikdo by mi přece nesměl říci: „Hle, zde tančí poslední radostný člověk!“

Nadarmo by sem na výšinu přišel, kdo by hledal *toho* člověka: Sluje by sic našel a zákoutí slují a skrýše pro skryté, nikoli však štoly blaha ni kobky drahokamů ni zlaté žíly nového štěstí.

Štěstí – jak by bylo lze nalézt štěstí u takových zahrabaných lidí, u takových poustevníků! Mám hledat ještě poslední blaho na blažených ostrovech a v dálce mezi zapomenutými moři?

Ale všechno jest jedno, nic nemá ceny, nepomáhá žádné hledání, ani blažených ostrovů již není!“ – –

Tak vzdychal věstec: ale při jeho posledním vzdechu Zarathustra se zase rozjasnil a nabyl jistoty, jako ten, kdo z hlubokého jícnu přichází na světlo. „Ne! Ne! Třikrát ne!“ zvolal silným hlasem a rukou si přejel vous – „*to* vím já lépe! Jsou ještě blažené ostrovy! O *tom* nemluv, vzdychavý hudlaři smutku!

O *tom* přestaň pleskat, ty předpolední dešťové mračno! – Což tu již nestojím, smáčen tvým smutkem a promočen jak pes?

Ted' se otřepu a uteku ti, abych zase uschl: tomu se nediv! Zdám se ti málo zdvořilý? Ale zde jest *můj* dvůr.

A co se tkne tvého vyššího člověka: nuže dobrá! vyhledám ho rychle v oněch lesích: z *té strany* zazněl jeho výkřik. Snad na něj tam doráží nějaké zlé zvíře.

Octl se v *mém* okrsku; v něm mi nesmí přijít k úrazu! A věru, jest u mne mnoho zlých zvířat.“ –

Za těchto slov obrátil se Zarathustra a odcházel. Tu pravil věstec: „Ó Zarathustro, tys čtverák!

Vím už: chceš se mne zbavit! Raději ještě utíkáš do lesů a honíš se za divokou zvěří!

Ale co ti to platno? K večeru mne přece zase budeš mít; v tvé vlastní jeskyni zde budu sedět, trpělivě a těžce jak pařez – a budu na tě čekat!“

„Budiž!“ zavolal Zarathustra dozadu, odcházejce: „a co mého jest v mé jeskyni, náleží též tobě, mému hostu!

Najdeš-li tam však ještě medu, dobrá! jen si jej vyliž, medvěde
bručouně, a oslad' si duši! Neboť k večeru budeme oba dobré míry,
– budeme dobré míry a radovati se budeme, že tento den se ukon-
čil! A ty sám jakožto můj taneční medvěd k mým písňím zatančíš.

Nevěříš? Potřásáš hlavou? Nuže dobrá! Nuže vzhůru! Starý med-
věde! Vždyť také já – jsem věštec.“

Tak pravil Zarathustra.

Rozhovor s králi

1.

Ani hodinu ještě neputoval Zarathustra svými horami a lesy, tu pojednou shlédl zvláštní průvod. Právě po cestě, jíž směřoval dolů, kráčeli dva králové, zdobení korunami a nachovými pásy, pestrí jako ptáci plameňáci: a před sebou hnali osla, obtěžkaného nákladem. „Co chtějí tito králové v mé říši?“ pravil Zarathustra udiven svému srdci a rychle se skryl za keř. Ale když králové došli až k němu, řekl polohlasem, jako by mluvil k sobě sám: „Zvláštní! Zvláštní! Jak se to rýmuje? Dvě králů zřím – a jen jednoho osla!“

Tu se oba králové zastavili, usmáli se, pohlédli na místo, odkud zazníval hlas, a pak sami sobě pohlédli do tváře. „Cos takového si našinec také myslívá,“ pravil král po pravici, „ale neřekne to nahlas.“

Král po levici však pokrčil rameny a odpověděl: „Je to patrně pasák koz. Anebo poustevník, jenž příliš dlouho žil mezi skalami a stromy. Neboť nemít společnosti – to také kazí dobré mravy.“

„Dobré mravy?“ odvětil nevrle a hořce druhý král, „Komu pak my chceme utéci? Čemu jinému než ‚dobrým mravům‘? Než té naší ‚dobré společnosti‘?“

Raději věru žít mezi poustevníky a pasáky koz, než s naší pozlacenou, nepravou luzou, pomazanou líčidlem – třeba že si říká ‚dobrá společnost‘,

– třeba že si říká ‚šlechta‘. Ale je tam všechno lživé a shnilé, především krev, díky starým špatným nemocem a špatnějším mastičkářům.

Nejlepší ještě a nejmilejší je mi dnes zdravý sedlák, hrubý, lstný, tvrdošíjný, setrvačný: to je dnes nejvznešenější stav.

Sedlák je dnes nejlepší; a selský stav měl by být pánem! Ale je to říše luzy – nedám si již ničeho namlouvat. A luza, to jest: míchanice.

Míchanice luzy: v té je všechno se vším spáreno, světec a lotr a zeman a žid a jakékoli dobytče z archy Noemovy.

Dobré mravy! Všechno jest u nás lživé a shnilé. Nikdo již neumí uctívati: *před tím* právě prcháme. Jsou to nasládlí dotěrní psi, polzacují listy palmové.

Tento hnus mne rdousí, že my králové sami jsme nasákli lží, že jsme ověšení a zakukleni starou zežloutlou nádherou po dědech, že jsme pamětní peníze pro nejhoupější a nejchytřejší a pro každého, kdo dnes obchoduje s mocí!

My *nejsme* první – a musíme přec první *představovati*: toto podvodnictví se nám konečně přejedlo a zhnusilo.

Luze jsme se chtěli vyhnout, všem těm dotěrným pisklounům a písálkům, tomu zápachu kupčků, té žebrotě ctižádostivců, tomu smrdutému dechu: – fi, žíti mezi luzou,

– fi, mezi luzou představovati první! Ach, hnus, hnus, hnus! Co ještě záleží na nás králích!“ –

„Tvá stará nemoc tě přepadá,“ pravil tu král po levici, „hnus tě přepadá, ubohý můj bratře. Ale vždyť víš, že nás někdo poslouchá.“

Zarathustra, jenž těmto řečem byl rozevřel uši a oči, zvedl se ihned ze svého úkrytu, přistoupil ke králům a jal se mluvit:

„Jenž vás tu poslouchá, jenž rád vás poslouchá, vy králové, jmenuje se Zarathustra.

Jsem Zarathustra, jenž kdysi děl: ‚Co záleží ještě na králích!‘ Promiňte mi, měl jsem radost, když jste si řekli: ‚Co ještě záleží na nás králích!‘

Zde však jest *moje* říše a vláda: čeho as pohledáváte v mé říši? Snad jste však cestou *nalezli*, co *já* hledám: totiž vyššího člověka.“

Když to králové slyšeli, udeřili se do prsou a pravili jedněmi ústy: „Jsme poznáni!

Mečem tohoto slova roztínáš nejhustší temnotu našeho srdce. Odkryls naši tíseň, neboť hled’! putujeme, bychom našli vyššího člověka –

– člověka, jenž jest vyšší nás: třeba že jsme králové. Jemu přivádíme tohoto osla. Nejvyšší člověk má totiž na zemi býti též nejvyšším pánem.

Není tvrdšího neštěstí ve všem lidském osudu, než nejsou-li mocní tohoto světa též prvými lidmi. Pak vše se stává lživým a křivým a nehorázným.

A jsou-li dokonce posledními a jsou-li spíše dobyt看em než lidmi: pak luza stoupá a stoupá v ceně, ba posléze promluví ctnost luzy: „Hle, já sama jsem ctnost.“ –

„Co jsem to zaslechl?“ odpověděl Zarathustra; „Jaká moudrost u králů! Jsem nadšen, a věru, mám již chuť, abych to dal do rýmů: – třeba že to budou rýmy, jež se nehodí pro každé ucho. Dávno jsem se již odnaučil ohledům na dlouhé uši. Nuže dobrá! Nuže vzhůru!“

(Zde se však stalo, že i osel se dostal k slovu: a řekl zřetelně a se zlou vůlí, jakoby na znamení souhlasu, i-a.)

Kdys prála — psali prvý spásy rok —
Sibylla zpitá (neopil jí mok):
„Ten svět nám kles!
Žel, úpadek! A je to bída dnes!
Řím k nevěstkám a k nevěstkářům dal se,
kles Caesar k dobytku, bůh – židem stal se!“

2.

Králové se pásli na těchto Zarathustrových rýmech; král po pravici však děl: „Ó Zarathustro, jak bylo dobře, že jsme se vypravili, abychom tě shlédli!

Tví nepřátelé nám totiž ukazovali tvůj obraz ve svém zrcadle: tu jsi se šklebil jako ďábel a potupně jsi se smál: i báli jsme se tě.

Ale co platno! Stále znovu jsi nás bodal svými průpověďmi do ucha i srdce. Tu jsme posléze pravili: co záleží na tom, jak vypadá!

Musíme jej *slyšeti*, musíme slyšeti toho, jenž hlásá: ‚Mír máte milovati jakožto prostředek nových válek, a krátký mír více než dlouhý!‘

Nikdo ještě nepromluvil tak bojovných slov: ‚Co jest dobré? Býti statečný jest dobré. Je to dobrá válka, jež světí každou věc.‘

Ó Zarathustro, krev našich otců se při takových slovech pohnula v našem těle: to bylo jako řeč jara k starým vinným sudům.

Když se meče do sebe vplétaly jako rudě skvrnití hadi, tu si naši otcové zamilovávali život; slunce každého míru zdálo se jim vlažné a mdlé, dlouhý mír však působil stud.

Jak vzdychali naši otcové, viděli-li na zdi se blyskotat čisté vyschlé meče! Jak ony meče, tak sami žíznilo po válce. Meč totiž chce pít krev a blyští se chtivostí.“ – –

– Když králové takto horlivě vyprávěli a žvatlali o štěstí svých otců, přepadla Zarathustru nemalá chuť, by se jich horlivosti vysmál: neb zřejmě to byli náramně mírumilovní králové, jež viděl před sebou, králové se starými jemnými tvářemi. Přemohl se však. „Nuže dobrá!“ pravil, „oním směrem vede cesta, tam leží Zarathustrova sluj; a po tomto dni bude dlouhý večer! Ted’ mne však výkřik úzkosti spěšně od vás odvolává.

Ctí mou sluj, chtějí-li králové v ní sedět a čekat: ale bude vám arci dlouho čekat!

Ostatně, co na tom? Kde se dnes člověk lépe učí čekat než u dvorů? A zda králů veškerá zbylá ctnost nesluje dnes: *uměti* čekat?“ –

Tak pravil Zarathustra.

Pijavka

A Zarathustra zamyšlen kráčel dál a hloub, lesy a podél bažinatých plání; jakož se pak děje každému, kdo přemýšlí o těžkých věcech, šlápl při tom znenadání na člověka. A hle, tu mu pojednou stříklo do tváře bolestné zvolání a dvě prokletí a dvacet zlých nadávek: takže polekán zdvihl hůl a jal se do člověka, na kterého šlápl, ještě bušiti. Hned poté se však vzpamatoval; a jeho srdce se smálo pošetilosti, jíž se právě dopustil.

„Promiň,“ řekl pošlapanému člověku, jenž se zuřivě zvedl a posadil, „promiň a poslyš zprvu podobenství.

Jako když poutník, jenž sní o vzdálených věcech, znenadání na osamělé cestě vrazí do spícího psa, do psa, ležícího na slunci:

– jak tu oba dva, na smrt polekáni, vyjedou a vjedou do sebe, podobni úhlavním nepřítelům, na smrt se nenávidícím: tak se událo nám.

A přece! A přece – málo jen scházelo, a byli by se oba laskali, onen pes a onen osamělý člověk! Vždyť oba dva jsou osamělí!“

– „Ať jsi kdokoli,“ pravil ušlápnutý člověk, stále ještě zuře, „šlapeš po mně nejenom svou nohou, nýbrž i svým podobenstvím!

Pohled' jen, cožpak jsem pes?“ – a za těchto slov se sedící vzpřímil a vytáhl nahou paži z bažiny. Předtím totiž ležel roztažen na zemi, ukryt a nepoznatelný, jako ten, kdo číhá na bahenní zvěř.

„Ale co to děláš!“ zvolal Zarathustra polekán, neb viděl, že po nahé paži stéká množství krve, – „co se ti stalo? Kouslo tě, ubožáku, nějaké zlé zvíře?“

Krvácející muž se zasmál, stále ještě pohněván. „Co ti po tom!“ pravil a chtěl odejít. „Zde jsem doma a ve svém okrsku. Necht' se mne kdokoli ptá: hlupákovi stěží odpovím.“

„Mýlíš se,“ pravil Zarathustra soucitně a zadržel ho, „mýlíš se: zde nejsi doma, nýbrž v mojí říši, a v té nikdo mi nesmí přijíti k úrazu.

Jmenuj si mne, jak ti libo – jsem tím, jímž býti mi je souzeno. Sám se zvu Zarathustra.

Nuže! Tam nahoru vede cesta k Zarathustrově sluji: není vzdálena, – nechceš u mne hojiti své rány?

Špatně se ti, ty neblahý, vedlo v tomto životě: nejprve tě uštklo zvíře, a pak tě ušlápl člověk!“ – –

Ale uslyšev Zarathustrovo jméno, ušlápnutý člověk se proměnil. „Co se mi to přihází!“ zvolal, „kdopak jiný jest v tomto životě předmětem mé pozornosti, než jediný člověk, totiž Zarathustra, a jediné zvíře, které pije krev, – pijavka?

Kvůli pijavce jsem tu ležel u bažiny jako rybář, a již má visutá paže byla desetkrát nakousnuta, tu se mi do krve zakousne ještě krásnější zvíře, Zarathustra sám!

Ó štěstí! Ó zázraku! Buď blahoslaven den, který mne vylákal do této bažiny! Blahoslavena buď nejlepší pijavka, jež je dnes na živu, blahoslavena buď velká pijavka svědomí, která sluje Zarathustra!“ –

Tak pravil ušlápnutý člověk; a Zarathustra se radoval z jeho slov a z jich jemné uctivosti. „Kdo jsi?“ tázal se a podával mu ruku, „Zbývá nám ještě mnoho věcí objasnit a rozjasnit: ale již, zdá se mi, nastává čistý světlý den.“

„Jsem *člověk svědomitého ducha*,“ odpověděl otázaný, „a ve věcech ducha stěží je kdo přísnější, těsnější a tvrdší nežli já, leda ten, od něhož jsem se tomu naučil, Zarathustra sám.

Raději ničeho nevědět, nežli mnohé vědět zpola! Raději být bláznem na vlastní vrub, než mudrcem podle cizího dobrozdání! Já – jdu věcem na kloub a až na dno:

– co na tom, je-li dno velké či malé? Bažinou-li se zve či nebem? Na dlaň dna a základu mi postačí: je-li to jen vskutku pevná půda!

– na dlaň dna a základu: na tom lze již státi. Právě svědomité vědomosti nic není velké a nic není malé!“

„Jsi tedy snad výzkumcem pijavky?“ tázal se Zarathustra; „A jdeš za pijavkou až na její poslední dno, ty svědomitý?“

„Ó Zarathustro,“ odpověděl ušlápnutý člověk, „to by bylo cos ohromného, jak bych se toho směl odvážit!“

V čem však jsem mistr a znalec, to jest mozek pijavky: – to jest *můj* svět!

A je to také svět! Promiň však, že zde se k slovu dostává má hrdost, neboť zde nemám sobě rovna. Proto jsem pravil: „zde jsem doma“ –

Jak dávno již kráčím, bych vypátral toto jediné, totiž mozek pijavky, by kluzká pravda mi zde již neuklouzla! Zde jest moje říše!

– proto jsem vše ostatní odvrhl, proto vše ostatní se mi stalo lhostejným; a těsně vedle mého vědění hnízdí mé černé nevědění.

Mé svědomí ducha chce tomu tak na mně, abych jedinou věc věděl a jinak o všem ostatním byl nevědomý: hnusí se mi všichni polovičatí duchové, všichni zamžení, kolísající, blouznící.

Kde přestává moje poctivost, tam jsem slep a také chci býti slep. Kde však chci vědět, tam chci též býti poctivý, totiž tvrdý, přísný, těsný, krutý, neúprosný.

Že ty jsi kdys pravil, ó Zarathustro: „Duch jest život, jenž sám řeže do života“, to mne vedlo a svedlo k tvému učení. A věru, vlastní svou krví jsem si množil své vlastní vědění!“

– „Jak skutečnost ukazuje,“ vpadl mu Zarathustra do řeči; neb stále ještě stékala krev po nahé paži svědomitého člověka. Deset pijavek se totiž do ní zakouslo.

„Ó ty podivný druhu, o čem všem mne poučuje zde tato skutečnost, totiž ty sám! A nesměl bych asi všechno vlíti do tvých přísných uší!“

Nuže dobrá! Rozlučme se zde! Rád bych tě však opět našel. Tam nahoru vede cesta k mé sluji: dnes v noci tam buď mým milým hostem!

Rád bych také napravil na tvém těle, že Zarathustra po tobě šlapal nohama: o tom přemýšlím. Teď mne však výkřik úzkosti spěšně od tebe odvolává.“

Tak pravil Zarathustra.

Kouzelník

1.

Ale když Zarathustra zahýbal za skálu, uviděl nedaleko pod sebou na téže cestě člověka, jenž svými údy trhal jako pomatenec a posléze se na břicho vrhl k zemi. „Stůj!“ pravil Zarathustra svému srdci, „onen muž, toť asi vyšší člověk, od něhož vyšel zlý výkřik úzkosti, – podívám se, je-li mu pomoci.“ Ale když doběhl na místo, kde člověk ležel na zemi, našel třesoucího se starce s vypoulenýma očima; a byť se Zarathustra sebevíce namáhal, aby ho vzpřímil a postavil zas na nohy, bylo to marné. A nešťastník, zdálo se, ani nepozoroval, že je někdo nablízku, nýbrž obracel se stále s dojímavými posuny, jako ten, kdo celým světem jest opuštěn a osamocen. Posléze však, po mnohém chvění, šhubání a klubkovitém svíjení, jal se takto naříkati:

Kdo zahřeje, kdo má mne ještě rád?
Sem horké ruce!
A k srdci pánve uhlí!
Povalen, v hrůze,
jak polomrtvý, jemuž hřejí nohy, —
ach! neznámými zimnicemi zmítán,
pronikán šípy s hroty zmrzlými v ledu,
štván, myšlenko, tebou!
ty nevýslovná! zhalená! děsná!
Štván, lovče za mraky, tebou!
Tvým bleskem sklán,
ty výsměšné oko, jež na mne zíráš z temna:
— tak ležím,

svíjím se, kroutím, týrán
věčnými mukami všemi,
tebou
zasažen, ty nejkrutější lovče,
ó — bože neznámý!

Hloub bodni!
a bodni zas!
Rozpíchej, rozraz mé srdce!
Nač tato muka
šípy otupenými?
Co zase zíráš,
po lidských lačně mukách,
ze zraků s blesky škodolibých bohů?
Ty zabít nechceš,
jen mučit, mučit?
Nač — mučit *mne*,
ó bože! škodolibý! neznámý! —

Haha! Plížíš se sem?
Ve chvíli půlnoční
čeho si žádáš? Mluv!
Tísniš mne, tlačíš —
ha! již příliš blízko!
Pryč! Pryč!
Slyšíš, jak dýchám,
zkoumáš tep mého srdce,
ty žárlivče —
na co jen žárlíš?
Pryč! Pryč! K čemu žebřík?

Chceš *dovnitř*
v mé srdce,
chceš dovnitř mých nejtajemnějších
myšlenek vlézt?
Nestoudný! Neznámý — lupiči!
Co si chceš uloupit?
Co si chceš vyslídít?
Co si chceš vymučit,
ty mučiteli!
ty — katane bože!
Či mám se, jak pes,
před tebou válet?
Mám pokorně, nadšením bez sebe,
z lásky se před tebou vrtět?

Nadarmo! Bodej dál,
nejkrutší bodče! Ne,
ne pes, jen zvěř tvoje jsem,
ty lovče nejkrutší!
Tvůj zajatec nejpyšnější,
ty loupežníku za mračny!
Mluv, promluv!
Co *na mně*, zákeřníku, chceš?
Zhalený v blesky! Neznámý! Mluv,
co *chceš*, ty — bože neznámý?
Jak? výkupné?
Kolik chceš výkupného?
Chtěj mnoho — to radí má hrdost!
A mluv krátce — to radí druhá má hrdost!

Haha!

Mne — si žádáš? *Mne?*

Mne — celého *mne?*...

Haha!

A drásáš *mne*, blázne, blázne,

rozdrásáš hrdost *mou?*

Lásku mi dej — kdo *mne* zahřeje?

Kdo má *mne* ještě rád? — dej horké ruce,

dej k srdci pánve uhlí —

mně nejosamělejšímu,

jemuž led, ach, sedmerý led

i po nepřátelích,

po nepřátelích prahnouti káže,

dej, ano vzdej,

nejkrutší soku,

vzdej mně — *sebe sám!* — —

Ten tam!

I on mi unik,

můj poslední, jediný druh,

můj veliký sok,

můj neznámý,

můj katan bůh! —

— Ne! Vrat' se zas

se všemi mukami svými!

K poslednímu osamělých všech

ó, vrat' se zas!

Všech slzí mých živoucí pramen

po tobě lká!

A v srdci mém poslední plamen —

tobě vzplá!
Ó, vrať se zas,
můj neznámý bože! můj bole! poslední —
slasti má!

2.

Tu se však Zarathustra déle nezdržel, vzal hůl a vší silou bušil do naříkajícího. „Zadrž!“ volal naň se zuřivým smíchem, „zadrž, ty herče! Ty penězokazi! Ty lháři z hloubi duše! Však tě poznávám!

Však ti již zahřeji hnáty, zlý kouzelníku; dovedu dobře takovým jakos ty – zatápěti!“

– „Ustaň,“ pravil stařec a vyskočil z půdy, „nebij už, ó Zarathustro! Vždyť jsem to dělal jenom ve hře!

Takové věci náleží k mému umění; s tebou samým chtěl jsem učinit zkoušku, když jsem ti tuto zkoušku předváděl! A věru, dobřes mne prohlédl!

Ale také tys předvedl mi nemalou zkoušku sebe sama: jsi *tvrdý*, ty moudrý Zarathustro! Tvrdě bušíš svými ‚pravdami‘, tvůj obušek na mně vynucuje – *tuto pravdu!*“

– „Nelichoť,“ odpověděl Zarathustra, stále ještě podrážděn, s temným pohledem, „ty herče z hloubi duše! Jsi nepravý: co mluvíš – o pravdě!

Ty páve pávů, ty moře ješitnosti, *proč* jsi přede mnou hrál, zlý kouzelníku, *v koho* měl jsem věriti, kdyžs v takovéto podobě naříkal?“

„*Kajícíníka ducha*,“ pravil stařec, „*toho* – jsem hrál: sám jsi kdys vynalezl to slovo –

– hrál jsem básníka a kouzelníka, jenž sám proti sobě posléze obrací svého ducha, proměněného jsem hrál, jenž zmrzne svým zlým věděním a svědomím.

A jenom doznej: trvalo dlouho, ó Zarathustro, než jsi prohlédl mé umění a lhaní! *Věřils* v mou tíseň, kdyžs mi hlavu držel oběma rukama, –

– slyšel jsem tě naříkati: „Příliš málo ho milovali, příliš málo milovali!“ Že jsem tě do té míry podvedl, nad tím jásama v mém nitru moje zloba.“

„Podvedls asi už obratnější lidi, než jsem já,“ pravil Zarathustra tvrdě. „Nejsem na stráži před podvodníky, *musím* býti bez prozíravosti: tak tomu chce můj úděl.“

Ty však – *musíš* podváděti: potud tě znám! Musíš vždy býti dvojnásobný, troj-, čtyř-, pětizásobný! Ani, k čemu ses teď přiznal, nebylo mi zdaleka dosti pravdivé a nepravé!

Zlý penězokazi, jak bys mohl jinak! I svou nemoc bys ještě líčidlem natřel, kdyby ses lékaři ukázal nahý.

Taks právě přede mnou nalíčil svou lež, an jsi pravil: „Vždyť jsem to dělal *jenom* ve hře!“ Byla v tom i *vážnost*, neboť máš vskutku něco z kajícího ducha!

Dobře se v tobě vyznám: očarovals všechny, ale vůči tobě již ti nezbyla žádná lež ni lest, – sám sobě jsi odčarován!

Sklidil jsi hnus, jedinou to svou pravdu. Ni slovo na tobě není již ryzí, tvá ústa však ano: totiž hnus, jenž ti lpí na ústech.“ – –

– „Kdo pak jsi!“ zvolal tu starý kouzelník vzdorným hlasem, „kdo smí takto mluvit *ke mně*, k největšímu, který dnes žije?“ – a zelený blesk mu šlehl z oka po Zarathustrovi. Hned se však proměnil a pravil smutně:

„Ó Zarathustro, jsem toho syt, a hnusí se mi má umění, nejsem *velký*, nač se přetvařovat! Ale víš to přec – hledal jsem velkost!“

Velkého člověka chtěl jsem představovati a mnohé jsem přemluvil: ale tato lež byla nad mé síly. O ni se lámu.

Ó Zarathustro, všechno na mně jest lží; ale že hynu svou lží – tento můj zánik jest *ryzí*!“ –

„Ctí tě,“ pravil Zarathustra ponuře a shlížeje stranou, „ctí tě, žes hledal velkost, ale prozrazuje tě to též. Nejsi velký.

Zlý starý kouzelníku, *tot'* tvé nejlepší a nejpoctivější, co na tobě ctím, že jsi se sebe nabažil a žes to vyslovil: ‚nejsem velký‘.

V tom tě ctím jakožto kajícího ducha: a byť jen pro jediný dech a mžik, v tom jediném okamžení byls – ryzí.

Ale rci, co hledáš zde v *mých* lesích a skalách? A položil-li ses do cesty *mně*, jakou zkoušku chtěl jsi se mnou učinit? – proč jsi pokoušel *mne*?“ –

Tak pravil Zarathustra, a oči se mu zajiskřily. Starý kouzelník chvíli mlčel, pak řekl: „Pokoušel jsem tě? Jen zkouším, jen hledám.

Ó Zarathustro, hledám člověka pravého, ryzího, jednoduchého, jednoznačného, člověka s veškerou poctivostí, nádobu moudrosti, světce poznání, velkého člověka!

Což nevíš, ó Zarathustro? *Zarathustru hledám.*“

– A zde mezi oběma nastalo dlouhé mlčení; Zarathustra se však hluboko sám do sebe ponořil, takže zavřel oči. A potom, vraceje se k rozmlouvajícímu, chopil se kouzelníkovy ruky a pravil, způsobně a úskočně:

„Nuže dobrá! Tam nahoru vede cesta, tam leží Zarathustrova sluj. V ní smíš hledati, koho bys rád našel.

A ptej se o radu *mých* zvířat, mého orla a mého hada: ti necht' pomohou ti hledat. Má sluj však jest velká.

Já sám ovšem – já posud neviděl velkého člověka. Co jest velké, pro to dnes oko nejjemnějších jest příliš hrubé. Jeť říše luzy.

Leckoho jsem již našel, jenž se natahoval a nadýmá, a lid křičel: ‚Vizte velkého člověka!‘ Ale co jsou platny všechny měchy! Posléze vyrazí vítr.

Posléze pukne žába, jež se příliš dlouho nadýmala: a vyrazí vítr. Naduřelého píchati do břicha, to jmenuji záslušnou zábavou. Slyšte to, chlapi!

Tento dnešek náleží luze: kdo tu ještě ví, co jest velké a co malé!
Kdo by tu se zdarem hledal velikost! Jen blázen: bláznům se to zdaří.

Hledáš velké lidi, podivný blázne? Kdo tě tomu *naučil*? Je dnes
na to kdy? Ó ty zlý, jenž hledáš a zkoušíš, co mne – pokoušíš?“ – –

Tak pravil Zarathustra, utěšen v srdci svém, a se smíchem kráčel
dále svou cestou.

Mimo službu

Nedlouho potom však, co se Zarathustra zbavil kouzelníka, viděl zase někoho seděti na cestě, jíž krácel, totiž černého vytáhlého muže s bledou hubenou tváří: ta podívaná ho nadmíru mrzela. „Běda,“ pravil svému srdci, „tu sedí zakuklený trud, cosi kněžského, jak se mi zdá: co chtějí kněží v mé říši?“

Jak! Sotva jsem unikl onomu kouzelníkovi: již mi zas přeběhne přes cestu jiný černokněžník –

– nějaký čaroděj, jenž léčí vkládáním rukou, nějaký temný divotvorce z boží milosti, pomazaný pomlouvač světa, kterého kéž by vzal čert!

Ale čert není nikdy tam, kde by měl býti: pokaždé přijde pozdě, ten prokletý pidimuž s koňskou nohou!“ –

Takto lál Zarathustra netrpělivě ve svém srdci a myslil na to, jak by se s odvráceným zrakem proplížil mimo černého muže: ale hle, stalo se jinak. V témže okamžiku totiž ten, který seděl, ho již zpozoroval; a jako kdosi, jemuž se přihází nečekané štěstí, vyskočil a šel přímo k Zarathustrovi:

„Ať jsi kdokoli, poutníče,“ pravil, „pomoz zbloudilému, hledajícímu, pomoz starému muži, jenž zde lehce přijde k úrazu!“

Tento svět zde jest mi cizí a vzdálený, také jsem slyšel vytí divokých zvířat, a toho, jenž by mi byl mohl poskytnouti ochrany, toho již není!

Hledal jsem posledního zbožného člověka, světce a poustevníka, který samojediný ve svém lese nezaslechl ještě ani slůvka z toho, co dnes ví celý svět.“

„Co to je? Co ví dnes celý svět?“ ptal se Zarathustra. „To snad, že již nežije starý bůh, v nějž kdysi celý svět věřil?“

„Uhodls,“ odpověděl starý muž zarmoucen. „A já sloužil tomu starému bohu až po jeho poslední hodinu.“

Nyní jsem však mimo službu, bez pána, a přece nejsem volný a ani chvíli již nejsem vesel, leda ve vzpomínkách.

Proto jsem stoupal do těchto hor, bych si zas jednou vystrojil slavnost, jak se sluší na starého papeže a církevního otce – neboť věž, já jsem poslední papež! – abych si vystrojil slavnost nábožných vzpomínek a bohoslužeb.

Ted' však jest už mrtev nejzbožnější ten člověk, onen světec v lese, jenž svého boha neustále velebil zpíváním a bručením.

Jeho jsem nenalezl, když jsem našel jeho chýši, – zato však uvnitř dvě vlků vyjících nad jeho smrtí – neb všechna zvířata ho milovala. Tu jsem utekl.

Přišel jsem tedy nadarmo do těchto lesů a hor? Tu se mé srdce odhodlalo vyhledat jiného, nejzbožnějšího všech těch, kdož v boha nevěří –, vyhledat Zarathustru!“

Tak pravil kmet a ostrým zrakem pohlédl na toho, jenž stál před ním; Zarathustra se však chopil ruky starého papeže a dlouho si ji s údivem prohlížel.

„Hleďme, ctihodný muži,“ pravil pak, „jaká to krásná a dlouhá ruka! Tot' ruka kohosi, kdo stále udílel požehnání. A nyní drží toho, jež hledáš: mne, Zarathustru.

Já to jsem, bezbožný Zarathustra, jenž káže: kdo jest bezbožnější mne, abych se radoval z jeho návodu?“ –

Tak pravil Zarathustra, vbodávaje se pohledy do myšlenek i obmyslů starého papeže. Posléze ujal se slova papež:

„Kdo ho nejvíce miloval a komu nejvíce náležel, ten ho ted' také nejvíce ztratil:

– hleď, z nás dvou ted' já jsem as bezbožnější. Ale kdo by se z toho radoval!“ –

– „Sloužil mu až na konec,“ tázal se Zarathustra zamyšleně po hlubokém mlčení, „víš tedy, *kteřak* zemřel? Je pravda, co se tvrdí, že ho zardousil soucit,

– že viděl, kterak na kříži visí *člověk*, a že toho nesnesl, a že láska k člověku se stala jeho peklem a posléze jeho smrtí?“ –

Ale starý papež neodpovídal, nýbrž plaše a s bolestně ponurým výrazem pohlížel stranou.

„Nech ho,“ řekl Zarathustra po dlouhém přemýšlení a ještě stále se starému muži díval přímo do oka.

„Nech ho; po něm je veta. A třeba ti je ke cti, že o tomto nebožtíkovi mluvíš jen dobré věci, víš přece stejně jako já, *kdo* to byl; a víš, že kráčel podivnými cestami.“

„Mluveno mezi třema očima,“ pravil starý papež obveselen (neb na jedno oko byl slep), „ve věcech božích jsem – a smím také být – osvícenější než Zarathustra sám.“

Má láska mu sloužila po dlouhá léta, má vůle kráčela za vši vůlí jeho. Ale dobrý služebník ví všechno, ví též leccos, co jeho pán sám sobě skrývá.

Byl to skrytý bůh, pln tajnůstkářství. Věru, ani k synu se nedostal než po tajných cestičkách. Před branou jeho víry stojí smilstvo.

Kdo ho velebí jakožto boha lásky, nesmýšlí dosti vznešeně o podstatě lásky.

Což nechtěl tento bůh i soudcem být? Milující však miluje bez ohledu na odměnu a odplatu.

V mládí byl tento bůh z východních krajů tvrdý a mstivý a vystavěl si peklo k rozkoši svých miláčků.

Posléze však zestárl a změkkl a stal se křehkým a soucitným, podobaje se spíše dědovi než otci, nejvíce pak staré klátivé babičce.

Tu seděl, zvadlý, ve svém koutku za pecí, trápil se pro své slabé nohy, znaven světem a znavené jsa vůle, a jednoho dne se udávil převelkým soucitem.“

„Starý papeži,“ prohodil Zarathustra, „*na to* sám ses díval? Možná, že se tak událo: tak, *a spolu* i jinak. Umírají-li bohové, umírají vždy mnohonásobnou smrtí.“

Ale budiž! Tak či onak, tak či onak, – je po něm veta! Mým uším i očím byl proti chuti, nerad bych mluvil hůře o jeho památce.

Miluji vše, co zírám jasně a mluví poctivě. On však – vždyť víš, starý kněže, bylo na něm cosi jako na tobě, něco kněžského – byl mnohoznačný.

A také nezřetelný. Jak se na nás proto hněval ten soptící hněvivec, že mu prý špatně rozumíme! Ale proč nemluvil čistotněji?

A bylo-li to vinou našich uší, proč nám dal uši, jež ho špatně slyšely? Byl-li kal v našich uších, budiž! kdo jej tam vložil?

Příliš mnoho věcí se špatně vydařilo tomu hrnčíři-nedoukovi! Že se však mstil na svých hrncích a výtvorech za to, že se mu nepodařily, – to byl hřích proti *dobrému vkusu*.

I ve zbožnosti je dobrý vkus: ten posléze dělá: „Pryč s *takovýmto* bohem!

Raději býti bez boha, raději dělati osud na vlastní vrub, raději býti bláznem, raději sám býti bohem!“

– „Co slyším!“ zvolal tu starý papež, napínaje uši; „ó Zarathustro, s touto svou nevěrou jsi zbožnější, než si myslíš! Nějaký bůh v tvém nitru tě obrátil na tvou bezbožnost.

Zdaž to není tvá zbožnost sama, jež ti již nedává věriti v boha?

A tvá převelká poctivost tě ještě odvede kamsi mimo dobro a zlo!

Hleď jen, co na tě čeká? Máš oči a ruku a ústa, to vše jest od věčnosti předurčeno k žehnání. Nežehná se samotnou rukou.

Tobě nablízku, třeba že chceš býti nejbezbožnější, větrím já tajnou vůni svatosti a dobroty, zavání to zde dlouhým žehnáním: je mi při tom dobře i bédně.

Dovol, bych byl tvým hostem, ó Zarathustro, jednu jedinou noc! Nikde na zemi nebude mi teď lépe než u tebe!“ –

„Amen! Staň se tak!“ pravil Zarathustra s velkým úžasem, „tam nahoru vede cesta, tam je Zarathustrova sluj.

Rád bych tě, ctihodný, sám provázel, věř, neb miluji všechny zbožné lidi. Nyní mne však výkřik úzkosti spěšně od tebe odvolává.

V mé říši necht' mi nikdo nepřijde k úrazu; má jeskyně je dobrý přístav. A nejraději bych každého, kdo je smutný, postavil zas na pevnou půdu a na pevné nohy.

Kdo by však *tvůj* stesk ti z beder sňal? K tomu jsem příliš slab. Dlouho bychom se věru načekali, než by ti někdo zas probudil tvého boha.

Ten starý bůh totiž už nežije: ten je důkladně mrtev.“ –

Tak pravil Zarathustra.

Nejohyznější člověk

A zase běžely Zarathustrovy nohy horami a lesy a jeho oči hledaly a hledaly, nikde však nebylo viděti toho, jež viděti chtěly, toho, jenž trpěl velikou úzkostí a úzkostí křičel. A Zarathustra po celé cestě plesal v srdci svém a byl vděčen. „Jaké to dobré věci,“ pravil, „dával mi dnešní den v odplatu za to, že zle se započal! Jaké podivné společníky jsem našel!“

Jejich slova budu teď dlouho žvýkati jako dobrá zrnka; můj zub je rozmele a rozmělní, až mi do duše potekou jako mléko!“ –

Ale když cesta zase zahýbala za skálu, proměnila se pojednou krajina, a Zarathustra vstoupil jakoby do říše smrti. Zde trčely černé a rudé tesy: ni stéblo ni strom ni ptačí hlas. Byloť to údolí, jemuž se vyhýbala všechna zvířata – i šelmy; jen ohyzní hadi jakéhosi druhu – tlustí a zelení –, když zestárli, přicházivali tam umírat. Proto slulo toto údolí u pastýřů: Hadí Smrt.

Zarathustra však se pohroužil do černé vzpomínky, neboť mu bylo, jako by již jednou byl stál v tom údolí. A velká tíže se mu položila na mysl: takže kráčel pomalu a stále pomaleji, až se zastavil. Tu však, otevřev oči, uviděl cosi, co sedělo na cestě, majíc tvar člověka, a přece sotva vypadalo jako člověk: cosi nevyslovitelného. A pojednou přepadl Zarathustru veliký stud, že se na cos takového díval očima: červenaje se až nahoru po svůj bílý vlas, odvrátil pohled a zvedl nohu, by opustil to nehostinné místo. Tu však mrtvá pustina vydala hlas: z půdy totiž vy vřel chroptivý kloktavý zvuk, jako když voda za noci chroptí a kloktá zacpanými rourami, a posléze se z toho vydraly lidský hlas a lidská řeč: – a znělo to takto:

„Zarathustro! Zarathustro! Hádej mou hádanku! Mluv, mluv! Co jest *pomsta na svědkovi*?“

Lákám tě zpátky, zde jest hladký led! Dej pozor, dej pozor, nezláme-li si tu tvá pýcha nohy!

Připadáš si moudrým, ty pyšný Zarathustro! Hádej tedy hádanku, ty louskači tvrdých ořechů, – hádanku, jíž jsem já! Tedy mluv: kdo jsem já!“

– Ale když Zarathustra uslyšel tato slova, – co myslíte, že se tu přihodilo s jeho duší? *Zachvátil ho soucit*; a padl jedním rázem, tak jako dub, jenž dlouho vzdoroval mnoha drvoštěpům, padá těžce a náhle, k hrůze i těch, kdož jej káceli. Ale již se zase zvedl ze země, a jeho tvář se zatvrdila.

„Poznávám tě,“ promluvil kovovým hlasem; „jsi boží vrah. Pusť mne.

Nesnesl jsi toho, jenž *tebe* viděl, – jenž tě neustále viděl a skrz na skrz prohlédal, ty nejohyznější člověče! Pomstil ses na tom svědkovi!“

Tak pravil Zarathustra a měl se k odchodu; nevyslovitelný člověk však sáhl po cípu jeho roucha a jal se znovu kloktat a lapat slova. „Zůstaň!“ pravil posléze –

– „zůstaň! Nemíjej mne! Uhodl jsem, která sekyra tě podťala: Zdar tobě, Zarathustro, že zase stojíš!

Vím dobře, uhodls, kterak jest u srdce tomu, kdo jej usmrtil, – kterak jest u srdce vrahu boha. Zůstaň! Posad’ se ke mně sem, není to nadarmo.

Ke komu jsem spěl, ne-li k tobě? Zůstaň, usedni! Nepohlížej však na mne! Prokazuj tak čest – mé ohyznosti!

Pronásledují mne: *tys* ted’ mým posledním útočištěm. Nepronásledují mne svou nenávistí, ani svými pochopy: – ó, takovému protiventství bych se vysmál, byl bych na ně hrd a radoval bych ze z něho!

Zda všechen úspěch až dosud nebyl u těch, kdož snášeli nejvíce protiventství? A kdo dobře umí pronásledovat, snadno se naučí následovat a poslouchat: – vždyť již je – pozadu! Ale jejich *soucit* to jest –

– jejich soucit to jest, jemuž unikám a před nímž k tobě utíkám. Ó Zarathustro, chraň mne, ty poslední mé útočiště, ty jediný, jenžs mne uhodl:

– uhodls, kterak jest u srdce tomu, kdo usmrtil *jej*. Zůstaň! a chceš-li odejít, netrpělivče, nejdi cestou, kterou jsem přišel. Ta je špatná!

Máš na mne zlost, že již příliš dlouho koktám a jektám? A že ti již dávám radu? Ale věz, jsem to já, nejohyznější člověk,

– jenž má také největší, nejtěžší nohy. Kudy *já* jsem šel, tam je cesta špatná. Rozšlapám a ušlápnu všechny cesty.

Že jsi mne však mlčky míjel a že jsi se začervenal, to jsem postřehl, dle toho jsem poznal, že jsi Zarathustra.

Každý jiný byl by mi hodil svou almužnu, svůj soucit, jak pohledem, tak řečí. K tomu však – nejsem dost žebrákem, to jsi uhodl –

– k tomu jsem příliš *bohat*, bohat velkými věcmi, hroznými, nejohyznějšími, nejnevyslovitelnějšími! Tvůj stud, ó Zarathustro, mne *pocitl*!

Jenom stěží jsem se dostal z tlačence soucitných, – bych našel jediného, jenž dnes hlásá ‚Soucit jest dotěrný‘ – bych našel tebe, ó Zarathustro!

– buď si to člověka, buď si to boha soucit: soucit se přičí studu. A nechtíti pomoci je leckdy vznešenější než ona ctnost, jež přiskakuje na pomoc.

Ale mítí soucit: to se dnes zove pravou ctností u všech malých lidí: – ti nemají úcty před velkým neštěstím, před velkou ohyzností, před velkou zrůdností.

Přes ty všechny já zírám do dálky, jako pes přezírá hřbety hemžících se ovčích stád. Jsou to malí šediví lidé s měkkou vlnou, měkkou vůlí!

Jako volavka pohrdavě, s hlavou nazad, zírám do dálky přes mělké rybníky: tak zírám já do dálky přes hemžení malých šedivých vln a vůlí a duší.

Příliš dlouho těm malým lidem dávali za pravdu: i dali jim posléze též moc – teď káží: ‚Dobré jest jen to, co malí lidé dobrým zvou a co schvalují.‘

A ‚pravda‘ zve se dnes, co pravil onen kazatel, jenž sám přišel z jejich řad, onen podivný světec a přímluvčí malých lidí, jenž si dal svědectví: ‚Já – jsem pravda.‘

Že malým lidem teď už dlouho roste hřebínek – to zavinil onen neskromný člověk, jenž neučil malému bludu, an učil: ‚Já – jsem pravda.‘

Bylo kdy nějakému neskromnému člověku odpověděno zdvořileji? – Ty však, ó Zarathustro, šels mimo něj a děl jsi: ‚Ne! Ne! Třikráte ne!‘

Varovals před jeho bludem, tys první varoval před soucitem – ale ne, že bys varoval všechny či nikoho, nýbrž sebe jsi varoval a kdo tvého jsou rodu.

Stydíš se studu velkého trpitele; a věru, kážeš-li: ‚Od soucitu přichází velký mrak, střežte se, lidé!‘

– učíš-li: ‚Všichni tvořící jsou tvrdi, všechna veliká láska jest vyšší než jejich soucit‘: ó Zarathustro, tu se mi zdá, že se vyznáš předobře ve znameních povětrnosti!

Sám však – varuj sám sebe též před vlastním svým soucitem! Neb mnoho lidí je na cestě k tobě, mnoho trpících, pochybujících, zoufajících, tonoucích, mrznoucích –

Varuji tě též sám před sebou. Uhodls mou nejlepší, nejhorší hádanku, mne sama i můj čin. Znáš sekýru, jež tě srazí.

On však – *musil* zemřít: viděl očima, jež viděly vše, – viděl hloubky a propasti člověka, viděl všechnu jeho tajenou potupu a ohyzdnost.

Jeho soucit neznal studu: lezl do mých nejšpinavějších koutů. Ten nejzvědavější, příliš dotěrný, příliš soucitný – musil zemřít.

Stále viděl *mne*: na takovém svědkovi chtěl jsem se pomstít – či sám již nebýt na živu.

Bůh, který viděl vše, *i člověka*: ten bůh musil zemřít! Člověk nesnese, aby takový svědek žil.“

Tak pravil nejohybnější člověk. Zarathustra se však zdvihl a měl se k odchodu: neboť ho záblo až do vnitřností.

„Ty nevyslovitelný,“ pravil, „varovals mne před svou cestou. V dík za to ti chválím cestu svou. Hleď, tam nahoře je Zarathustrova sluj.

Velká je má sluj a hluboká a s mnoha kouty; tam nejskrytější najde skrýš.

A těsně u ní je na sto doupat a dutin pro plazící se, třepotavou a skotačící zvěř.

Ty vypuzený, jenž sám sebe vypudils, nechceš bydliti mezi lidmi a u lidského soucitu? Dobrá, jednej jako já! Tak se u mne přiučíš; jen, kdo jedná, se učí.

A zprvu a nejprve mluv s mými zvířaty! Nejpyšnější zvíře a nejchytřejší zvíře – ta jsou asi nám oběma pravými rádci!“ –

Tak pravil Zarathustra a šel svou cestou ještě zadumaněji a pomaleji než předtím: neb sám sebe na mnoho se tázal a nedovedl si snadno odpovědět.

„Jak je člověk ubohý!“ uvažoval v srdci svém, „jak je ohybný, jak chroptí, jak je pln skrytého studu!

Říkají mi, že člověk miluje sám sebe; ach, jak velká jest asi tato sebeláska! Kolik pohrdání má proti sobě!

Také ten zde sám sebe miloval, jako sám sebou povrhoval – je mi velkým milujícím a velkým povrhovatelem.

Nikoho jsem ještě nenašel, kdo by sebou povrhoval hlouběji: i *to* jest výška. Běda, byl *to* snad onen vyšší člověk, jehož výkřik jsem zaslechl?

Miluji veliké povrhovatele. Člověk však je cosi, co musí býti překonáno.“ –

Dobrovolný žebrák

Když Zarathustra opustil nejohybnějšího člověka, zámlo ho a cítil se osamělý: velký mráz a osamělost se mu totiž kladly na smysly, tak že i jeho údy se tím ochladily. A jak stoupal dál a dále, nahoru, dolů, brzy podél zelených pastvin, ale též přes divoká kamenitá ložiska, kudy kdys potok asi burácel v netrpělivých snech: tu mu pojednou bylo zas tepleji a srdečněji.

„Co se mi to stalo?“ ptal se sám sebe, „něco teplého a živoucího mne osvěžuje, jest mi to patrně nablízku.“

Již se cítím méně osamělý; nepovědomí druhové a bratří těkají kol mne, jejich teplý dech mi sahá do duše.“

Ale když se vůkol rozhlížel a hledal těšitele své samoty: hle, byly to krávy, jež na výšině stály pohromadě; jich blízkost a vůně byla mu zahřála srdce. Ty krávy však, jak se zdálo, horlivě naslouchaly komusi, kdo k nim promlouval, a nevšímalý si příchodzího. A jak se jim Zarathustra ocitl zcela nablízku, zaslechl zřetelně, že lidský hlas zaznívá z jejich středu; a zřejmě všechny krávy stáčely hlavy k mluvícímu.

Tu vyskočil Zarathustra hbitě nahoru a protlačil se kravami, neboť se bál, že se tu někomu něco přihodilo a že mu v jeho strádání soustrast krav sotva pomůže. V tom se však mýlil; neboť hle, seděl tam člověk na zemi a zdálo se, že kravám domlouvá, by se ho nestrachovaly: mírumilovný člověk a kazatel na hoře, z jehož očí kázala dobrota sama. „Co tu hledáš?“ zvolal Zarathustra překvapen.

„Co tu hledám?“ odpověděl: „totéž, co ty, rušiteli míru! pozemské blaho!“

K tomu cíli bych se však chtěl dát poučiti těmito kravami. Neboť víš, skoro celé ráno již jim domlouvám, a právě mi chtěly odpověděti. Proč je vyrušuješ?

Neobrátime-li se a nebudeme-li jako krávy, nikoli nevejdeme do království nebeského. Měli bychom se od nich totiž naučiti jedné věci: přezvykování.

A věru, by člověk i všecken svět získal, té jediné věci pak se nena- učil, totiž přezvykování: co by to bylo platno! Nezbažil by se svého stesku

– velkého svého stesku: ten se však dnes zove *hnus*. Kdo dnes hnusem nemá naplněno srdce, ústa i oči? I ty! I ty! Ale pohled' jen na tyto krávy!“ –

Tak pravil kazatel na hoře a pohlédl potom svým zrakem na Zarathustru, – neb až dosud láskyplně lpěl pohledem na kravách: – tu se však proměnil. „Kdo je ten, s nímž mluvím?“ zvolal polekán a vyskočil.

„Tot' člověk bez hnusu, tot' Zarathustra sám, vítěz nad velkým hnusem, tot' oko, tot' ret, tot' srdce Zarathustry samého.“

A co takto mluvil, s očima přetékaajícíma líbal ruce toho, k němuž promlouval, a vedl si zcela jako kdosi, komu znenadání z nebes pad- ne drahocenný klenot a dar. Krávy se však na to vše dívaly a divily se.

„Nemluv o mně, ty podivný! ty líbezný!“ pravil Zarathustra a brá- nil se jeho něžnosti, „vypravuj mi zprvu sám o sobě! Nejsi-li ty ten dobrovolný žebrák, jenž kdysi velké bohatství od sebe odvrhl, –

– jenž se styděl za své bohatství i za bohaté lidi a uprchl k nej- chudším, aby jim daroval ze své hojnosti a své srdce jim dal? Oni ho však odmítli.“

„Oni mne však odmítli,“ pravil dobrovolný žebrák, „vždyť to víš. I šel jsem posléze ke zvířatům a k těmto kravám zde.“

„Tu jsi poznal,“ vpadl mu Zarathustra do řeči, „oč je těžší za prav- du dávatí než právo si brátí, poznals, že dobře obdarovávati jest *umění*, ba poslední a nejlstivější mistrovské umění dobroty.“

„Obzvláště dnes,“ odpověděl dobrovolný žebrák: „dnes totiž, kdy vše nízké se vzepřelo a splášilo a svým způsobem zpupnělo: totiž po způsobu luzy.

Neboť přišla jest hodina – však to víš – pro velikou, nebezpečnou, dlouhou a pomalou vzpouru luzy a otroků: a vzpoura roste a roste!

Ted' nízké lidi rozhořčuje každé dobrodiní a malé podarování; a přebohatí necht' jsou na stráži!

Kdo dnes, jako břichaté lahve, kape z krků příliš úzkých, – necht' pomní, že takovým lahvím dnes rádi urazí hrdlo a zlámou vaz.

Chtivá hltavost, závistivá žluč, utrápená mstivost, pýcha luzy: to vše mi vskočilo do tváře. Již není pravda, že chudí jsou blahoslaveni. Říše nebeská však jest u krav.“

„A proč ne u bohatých?“ tázal se Zarathustra pokašlel, za-
držuje krávy, jež důvěrně a horce dýchaly na mírumilovného.

„Co mne pokoušíš?“ odpověděl. „Vždyť sám to víš ještě lépe než já. Co že mne pudilo k nejchudším, ó Zarathustro? Co jiného leč hnus z našich nejbohatších?

– z trestanců bohatství, kteří si se studenýma očima, s vilnými myšlenkami svou výhodu vyhrabou z každého smetí; hnus z této chátry, jež k nebi páchne,

– z této pozlacené, porušené luzy, jejíž otcové byli zloději či mrchožravci či hadrníky a měli povolné, vilné, zapomnětlivé ženy: – neb žádná z nich nemá daleko k nevěstce –

– luza nahoře, luza dole! Co je dnes ještě ‚chudý‘ a ‚bohatý‘! Tomu rozdílu jsem se odnaučil, – tu jsem utekl a utíkal vždy dál a dál, až jsem došel k těmto kravám.“

Tak pravil mírumilovný a sám horce oddechoval a potil se za těch slov: takže se krávy poznovu podivily. Zarathustra mu však stále úsměvně pohlížel do tváře, když tak tvrdě mluvil, a mlčky při tom potřásl hlavou.

„Činíš si násilí, kazateli na hoře, užívaje tak tvrdých slov. Pro takovou tvrdost ti nenarostla ústa ni oko.

Ani žaludek, jak se mi zdá; tomu se přičí všechna taková zlost a zášť a takové překypování pěn. Tvému žaludku chce se mírnější potavy: nejsi řezníkem.

Spíše zdáš se mi bylinářem a kořenářem. Snad žvýkáš zrní. Dojista však nepřiješ rozkošem masa a miluješ med.“

„Dobře jsi mne uhodl,“ odpověděl dobrovolný žebrák s úlevou v srdci. „Miluji med, žvýkám též zrní, neboť jsem hledal, co příjemně chutná a působí čistý dech:

– i to, co vyžaduje dlouhého času: práci celodenní a práci pro ústa mírných zahalečů a povalečů.

Nejdále ovšem došly tyto krávy: vynalezly si přežvykování a leží na slunci. Také se zdržují všech těžkých myšlenek, jež nadýmají srdce.“

– „Nuže dobrá!“ vece Zarathustra: „měl bys viděti též *moje* zvířata, mého orla a mého hada, – jim není dnes rovných na zemi.

Hleď, oním směrem jde cesta k mé sluji: buď tuto noc jejím hostem. A mluv s mými zvířaty o štěstí zvířat, –

– až sám přijdu domů. Neb nyní mne výkřik úzkosti spěšně od tebe odvolává. Také nový med najdeš u mne, ledově čerstvý plástevní zlatý med: ten si vezmi!

Nyní však zčerstva se rozluč se svými kravami, ty podivný! ty líbezný! třeba že ti to bude za těžko. Neb jsou to tví nejvřelejší přátelé a učitelé!“ –

„– Vyjma jediného, ježž mám ještě více v lásce,“ odpověděl dobrovolný žebrák. „Ty sám jsi dobrý, ba lepší než kráva, ó Zarathustro!“

„Pryč s tebou, pryč! zlý lichotníku!“ zvolal Zarathustra pln zloby, „co mne kazíš takovou chválou a takovým lichotivým medem?“

„Pryč ode mne, pryč!“ zvolal ještě jednou a zamával holí za dobrovolným žebrákem; ten však horem pádem utekl.

Stín

Sotva však utekl dobrovolný žebrák a Zarathustra byl zase sám, zaslechl za sebou nový hlas, volající: „Stůj! Zarathustro! Počkej přec! Vždyť jsem to já, ó Zarathustro, já, tvůj stín!“ Zarathustra však nečekal, neboť ho přepadla náhlá rozmrzelost nad tím návalem a tlačenicí v jeho pohoří. „Kam se poděla má samota?“ pravil.

„Věru, mám toho již dost; toto horstvo se hemží lidmi, mé království již není z *tohoto* světa, potřebuji nových hor.

Můj stín že mne volá? Co záleží na mém stínu! Necht' utíká za mnou! já – mu uteku.“

Tak pravil Zarathustra svému srdci a utekl. Ale ten, jenž se za ním ozval, byl mu v patách, tak že vbrzku utíkali za sebou tři lidé, totiž napřed dobrovolný žebrák, pak Zarathustra a na třetím a posledním místě jeho stín. Neběželi dlouho a Zarathustra se již vzpamatoval ze své pošetilosti a rázem setřásl všechnu mrzutost a rozmrzelost.

„Jak!“ pravil, „nedály se odjakživa nejsměšnější věci u nás starých poustevníků a světců?

Věru, vysoko vzrostla má pošetilost v horách! Ted' slyším, jak se šestero starých bláznovských hnátů klátí za sebou!

Ale což se Zarathustra smí báti stínu? Konec konců se mi také zdá, že má delší nohy.“

Tak pravil Zarathustra, směje se očima i vnitřnostmi, zastavil se a rychle se obrátil – a hle, skoro při tom porazil toho, jenž byl jeho nohsled a stín: tak těsně mu již byl v patách a tak byl také slabý. A když ho Zarathustra změřil očima, lekl se jako nenadálého přízraku: tak tence, začernale, dutě a vyžile vyhlížel ten nohsled.

„Kdo jsi?“ tázal se Zarathustra prudce, „co tu děláš? A proč se zveš mým stínem? Nelíbíš se mi.“

„Odpusť mi,“ odpověděl stín, „že jím *jsem*; a nelíbím-li se ti, nuž, ó Zarathustro! v tom chválím tebe i tvůj dobrý vkus.

Jsem poutník, jenž se ti už mnoho nachodil v patách: vždy jsem byl na cestě, ale bez cíle, též bez domova: a tak mi věru málo chybí k věčnému židu, až na to, že nejsem věčný, ani žid.

Jak? Což navždy mám být pocestný? Být každým větrem zmítán, být nestálý, být štván? Ó země, jsi mi příliš kulatá!

Na každém povrchu jsem již seděl, jako znavený prach jsem usínal na zrcadlech a okenních tabulích: vše ode mne béře, od ničeho nic nedostávám, hubnu, – skoro se podobám stínu.

Za tebou však, ó Zarathustro, létal a spěchal jsem nejdéle, a třeba že jsem se před tebou ukrýval, býval jsem přece tvým nejlepším stínem: kdekoli jsi seděl, tam seděl jsem též.

S tebou jsem obcházel po světech nejvzdálenějších a nejstudenějších, jako přízrak, jenž dobrovolně běhá po zimních střeších a po sněhu.

S tebou jsem mířil do všeho zakázaného, nejhoršího, nejvzdálenějšího: a je-li co na mně ctností, tedy to, že jsem neměl strachu z žádného zákazu.

S tebou jsem lámal vše, cokoli jsem uctíval ve svém srdci, všechny mezníky a obrazy jsem zpřerázel, za nejnebezpečnějšími touhami jsem běhal, – věru, přes jakýkoli zločin jsem jedenkrát přeběhl.

S tebou jsem se odnaučil víře v slova i hodnoty a velká jména. Svleká-li ďábel kůži, nestoupne se z něho při tom i jeho jméno? Toť totiž také kůže. Ďábel sám je snad – kůže.

„Nic není pravda, vše jest dovoleno“: tak jsem k sobě promlouval. Do nejstudenějších vod jsem se vrhal po hlavě i po srdci. Ach, jak často jsem tu pak stál nahý jako rudý rak!

Ach, kam se mi podělo vše dobro a všečen stud a všechna víra v dobré lidi! Ach, kam se poděla ona prolhaná nevinnost, již jsem kdysi měl, nevinnost dobrých lidí a jejich šlechetných lží!

Příliš často, věru, byl jsem pravdě těsně v patách: a v tom mne ušlápla. Leckdy jsem mněl, že lžu, a hle! teprve tehdy jsem zastihl – pravdu.

Příliš mnoho věcí se mi vyjasnilo: teď mi již nic po nich není. Nic již nežije, co bych miloval, – jak mohu ještě milovat sebe sama?

„Žítí dle vlastní chuti, či vůbec nežítí!‘: tak tomu chci, tak tomu chce i nejsvětější člověk. Ale běda! jak pak *já* bych měl ještě – chuť?

Mám *já* ještě – cíl? Mám přístav, do něhož spěje *má* plachta?

Mám příznivý vítr? Ach, jen kdo ví, *kam* pluje, ví též, který vítr je přízniv, který vítr je *jeho*.

Co mi ještě zbylo? Srdce, mdlé a drzé; těkává vůle; třepotavá křídla; zlomená páteř.

Hledání mého vlastního domova: ó Zarathustro, víš, to hledání a zkoušení bylo mým vlastním pokušením, to mne ještě vstřebá.

„Kde jest – *můj* domov?‘ Po něm se ptám a pátrám a pátral jsem a nenašel jsem ho. Ó věčné Všude, ó věčné Nikde, ó věčná – marnost!“

Tak pravil stín, a Zarathustrova tvář se dloužila za jeho slov. „Jsi mým stínem,“ pravil posléz truchlivě.

„Tvé nebezpečí není malé, svobodný duchu a poutníku! Zlý den jsi měl: hled, by ti nevzešel ještě horší večer!

Lidem tak nestálým jako tys, i žalář se na konec zdá blaženstvím. Viděls kdy, jak spí chycení zločinci? Spí klidně, kochají se svým novým bezpečím.

Střez se, by tě posléze nezajala nějaká těsná víra, nějaký tvrdý přísný blud! Neb nyní tě svádí a pokouší vše, co je těsné a pevné.

Ztratils cíl: běda, kterak tu ztrátu sneseš a zda se žertem přes ni přenesesh? Vždyť s ní – jsi ztratil též cestu!

Ubohý, unavený, těkavý tuláku, zmatený motýle! chceš na tento večer míti odpočinek a přístřeší? Tedy jdi nahoru k mé sluji!

Tímto směrem vede cesta k mé sluji. A nyní ti zas rychle uteku. Již se na mne klade jakoby stín.

Poběhnu sám, aby kol mne bylo zas jasno. K tomu mi ještě dlouho a vesele třeba být na nohou. Večer se však u mne – tančí!“ – –

Tak pravil Zarathustra.

O polednách

A Zarathustra běžel a běžel a nikoho již nenašel a byl sám a nalézal stále sebe sám a kochal se svou samotou a vpíjel ji a myslil na dobré věci, – po dlouhé hodiny. V hodinu polední však, když slunce mu stálo právě nad hlavou, octl se u starého křivého a sukovatého stromu, jenž bohatou láskou vinné révy kolem kol byl objímán a před sebou samým skryt: žluté hrozny v chumáči visely z kmene vstříc putujícímu. Tu dostal chuť uhasit malou žízeň a utrhnout si hrozen; ale když natáhl již rámě, dostal ještě větší chuť na něco jiného: totiž, aby si v tu hodinu dokonalého poledne lehl pod strom a aby spal.

Tak učinil; a sotva ležel na zemi, v tichu a útulku pestré trávy, již zapomněl na svou malou žízeň a usínal. Neboť, jak praví Zarathustrovo přísloví: jedna věc je nutnější než druhá. Jen oči se mu nezavíraly: – nemohly se totiž vynadívát na strom a na lásku vinné révy a nemohly se toho vynachválit. Usínaje pak, Zarathustra promlouval k svému srdci:

„Tiše! Tiše! Neuzrál svět právě k dokonalosti? Co se to se mnou děje?

Jako půvabný větřík tančí neviděn po hlazené mořské podlaze, lehounký, lehký jak pírko: tak – po mně tančí spánek.

Oka mi nepřivírá, duši mi nechá bdít. Je lehounký, věru! lehký jak pírko.

Přemlouvá mne, nevím jak?, zevnitř na mne ťuká lichotivou rukou, přemáhá mne. Ano, přemáhá a nutí, by se má duše natáhla:

– jak se mi dlouží a jak zemdlívá moje podivná duše! Přiblížil se jí, teď o polednách právě, večer sedmého dne? Putovala již příliš dlouho a blaženě mezi dobrými zralými věcmi?

Natahuje se a prodlužuje se – tak, do délky! a zase! nehnutě leží má podivná duše. Příliš mnoho dobra již chutnala, tísní ji tento zlatý stesk, i špoulí ústa.

– Jako loď, jež veplula do své nejtišší zátoky: – teď přistává na souši, mdlá dlouhými cestami a nejistými moři. Zda souš není věrnější?

Jako taková loď si lehá a tulí se k zemi: – tu stačí, by pavouk ze země k ní předl svou nit. Silnějším lan tu netřeba.

Jako taková umdlená loď v nejtišší zátoce: tak odpočívám a čekám i já nablízku země, jí věren a důvěřuje, k ní přivázán nitmi nejtenčími.

Ó štěstí! Ó štěstí! Chce se ti zpívat, ó duše má? Ležíš v trávě. To je však tajná slavnostní chvíle, kdy není pastýře, jenž na flétnu by pískal.

Tiše lež! Horké poledne na nivách spí. Nezpívej! Tiše! Svět je dokonalý.

Nezpívej, ty křídélko v trávě, ó duše má! Ani šept! Hleď jen – staré poledne spí, pohybuje ústy: zda nevpíjí právě krůpěj štěstí –

– starou hnědou krůpěj zlatého štěstí, zlatého vína? Zastrusilo to přes toho spáče, jeho štěstí se směje. Tak – směje se bůh. Tiše! –

– „K štěstí! jak málo již stačí k štěstí!“ Tak říkával jsem kdys a připadal si chytrým. Bylo to však rouhání: to jsem teď poznal. Chytří blázni mluví líp.

Právě nejmenší věci, právě nejtišší a nejlehčí, zaharašení ještěrky, dech, šustot, oka mžik – *málo*, toť podstata *nejlepšího* štěstí. Tiše!

– Co se mi stalo: slyš! Neodletěl to čas? Nepadám? Nepadl jsem – slyš! do studny věčnosti?

– Co se mi děje? Tiše! Bodnutí – běda – v mé srdce? V mé srdce! Ó, pukni mé srdce, pukni po takovém blaženství, po takovém bodnutí!

– Jak? Nestal se svět právě dokonalým? Oblým a zralým? Ó toho zlatého oblého prstenu – kam as ulétá? Poběhnu za ním? Pst!

Tiše – –“ (A zde se Zarathustra protáhl a cítil, že spí.)

„Vstaň!“ pravil sám sobě, „ty spáči! Polední spáči! Nuž dobrá a vzhůru, vy staré nohy! Je čas a více než čas, ještě vám zbyl notný kus cesty –

Ted' jste se vyspaly, jak dlouho spaly jste as? Půl věčnosti! Nuž dobrá a vzhůru ted', staré mé srdce! A když ses tak vyspalo, jak dlouho smíš – bdít?“

(Ale tu zase již znova usnul, a jeho duše mu odporovala a bránila se a opět ulehla.) – „Nech mne přec! Tiše! Neuzrál svět právě k dokonalosti? Ó toho zlatého oblého míče!“ –

„Vstaň,“ pravil Zarathustra, „ty malá zlodějko, ty zahalečko! Jak? Stále ještě se protahovat, zívat, vzdychat, padat v hloub do hlubokých studen?“

Kdo že jsi! Ó duše má!“ (A tu se zalekl, neb sluneční paprsek spadl z nebes na jeho tvář.)

„Ó nebe nade mnou,“ pravil vzdychaje a posadil se zpříma, „zíráš na mne? Nasloucháš mé podivné duši?“

Kdy vpiješ tuto krůpěj rosy, jež spadla na všechny pozemské věci, – kdy vpiješ tuto podivnou duši –

– kdy, studno věčnosti! ty úsměvná, hrůzná polední propasti! kdy do sebe nazpět vpiješ mou duši?“

Tak pravil Zarathustra a pozvedl se z lože pod stromem jakoby z cizího zmámení: a hle, tu stále ještě svítilo slunce kolmo nad jeho hlavou. Z čehož by se právem dalo souditi, že Zarathustra tenkrát nedlouho spal.

Uvítání

Teprve pozdě odpoledne vracel se Zarathustra, po dlouhém marném hledání a těkání, opět ke své sluji. Ale když stál sotva dvacet kroků před ní, stalo se, čeho teď nijak neočekával: znovu zaslechl velký onen *výkřik úzkosti*. A ku podivu! tentokráte zazníval z jeho vlastní sluje. Byl to však táhlý, mnohonásobný, nezvyklý výkřik, a Zarathustra zřetelně rozeznával, že se skládá z mnoha jednotlivých hlasů, třeba že na dálku zněl jako výkřik z jediných úst.

I přiskočil Zarathustra k jeskyni, a hle! jaký pohled naň čekal po tom poslechu! Seděli tam pohromadě všichni, mimo něž byl za celý den kráčel: král po pravici i král po levici, starý kouzelník, papež, dobrovolný žebrák, stín, člověk svědomitého ducha, smutný věštec a osel; nejohyznější člověk si však nasadil korunu a ovinul dvě nachových pásů – neboť, jako všichni ohyzní lidé, rád se přestrojoval a vyšňořoval. A uprostřed té zarmoucené společnosti stál Zarathustrův orel, zježen a zneklidněn, protože měl odpovídati na příliš mnoho věcí, na něž jeho hrdost neměla odpovědi; a chytrý had mu visel kolem krku.

Na to vše se Zarathustra díval s velikým údivem; potom však s vlídnou zvědavostí zkoumal jednotlivě každého ze svých hostí, četl v jejich duších a divil se znovu. Zatím se shromáždění pozdvihli ze svých sedadel a uctivě čekali, až Zarathustra promluví. A Zarathustra pravil:

„Vy, kdož si zoufáte! Vy podivní! Váš výkřik úzkosti jsem tedy slyšel? A teď také vím, kde hledati toho, jež jsem dnes nadarmo hledal: *vyššího člověka*:

– v mé vlastní sluji sedí ten vyšší člověk! Ale co se divím! Což jsem ho sám k sobě nepřilákal obětováním medu a lstným lákáním svého štěstí?

Ale zdá se mi, že jste si navzájem špatnou společností; jeden druhému si srdce as obtěžkáváte mrzutostí, jak tu tak sedíte

pohromadě, vy lidé volající výkřikem úzkosti. Je třeba, by teprve přišel kdosi,

– kdosi, jenž vás opět rozesměje, dobrý nějaký radostný šašek a tanečník a vítr a větroplach, nějaký starý blázen: – nemyslíte?

Promiňte mi jen, vy, kdož si zoufáte, že před vámi mluvím tak malými slovy, nedůstojnými věru takových hostí! Avšak neuhodnete, co mi mé srdce rozdvádělo: –

– vy sami a pohled na vás mne rozdváděl, promiňte! Neb každý, kdo se dívá na zoufajícího člověka, stává se odvážným a dovádivým. Každý si připadá silným dost, aby potěšoval zoufalého.

Mně samému jste dali tu sílu, – dobrý to dar, vznešení moji hosté! Poctivý pohostinský dar! Tedy se teď neztejte, že vám nabízím též svých vlastních darů.

To zde jest moje říše a moje panství: co však mého jest, na tento večer a na tuto noc budiž vaše. Má zvířata vám budou sloužiti: má sluj vám budiž místem odpočinku!

U mne doma nechť si nikdo nezoufá, ve svém honebním okrese ochráním každého od jeho divokých zvířat. Tot' prvé, co vám nabízím: bezpečí!

A za druhé: svůj malík. Máte-li *ten*, nuž dobrá, vezměte i celou ruku! a mé srdce k tomu! Vítám vás, vítám, moji hosté!“

Tak pravil Zarathustra a smál se láskou i zlobou. Po tomto uvítání uklonili se hosté znovu a uctivě mlčeli; král po pravici mu však odpověděl jejich jménem.

„Dle toho, ó Zarathustro, kterak jsi nám podal ruku a proslovil pozdrav, poznáváme, že jsi Zarathustra. Pokořil ses před námi; skoro jsi ublížil naší uctivosti:

– kdo by se však dovedl pokořovati s takovou pýchou jako ty? To nám již dodává zmužilosti, je to lahodou našim očím a srdcím.

Bychom toto jediné uzřeli, rádi bychom vystoupili na vyšší hory než tato zde. Neboť jsme přišli z touhy, abychom uviděli, co rozjasní kalné oči.

A hle, již pominulo všechno naše úzkostné volání. Již se nám vznícené rozevřely smysl i srdce. Skoro se již naše odvážlivost mění v dovádívost.

Ó Zarathustro, nic utěšenějšího neroste na zemi než vysoká a silná vůle: toť nejkrásnější zemská rostlina. Celá krajina se potěší jediným takovým stromem.

K pinii přirovnávám toho, kdo vzroste jako ty, ó Zarathustro: tak do délky, tak mlčelivě, tvrdě, o samotě, nádherně; toho, kdo má nejlepší, nejpružnější dřevo, –

– kdo však posléze vztáhne silné zelené ratolesti po svém vlastním panství, kdo silnými otázkami se táže vichrů a vichřic a všeho, co zdomácnělo na výšinách,

– a kdo ještě silněji pak odpovídá, vítězný velitel: ó, každý by stoupal na vysoké hory, uvidět takové rostliny!

Tvým stromem zde, ó Zarathustro, občerství se i člověk ponurý a zruďný, pohledem na tebe i nestálý člověk se upevní a vyléčí své srdce.

A věru, dnes mnoho očí utkvívá na tvé stráni a na tvém stromě; velická touha se vydala na cestu, a leckdo se naučil otázce: kdo jest Zarathustra?

A komukoli kdy do ucha skanul tvůj zpěv a med: všichni ti ukrytí, všichni samotáři samojedini a dvojjedini promluvili pojednou k svému srdci:

„Je Zarathustra ještě živ? Život již nemá ceny, všechno je jedno, všechno je marnost: leda – že budeme žít se Zarathustrou!“

„Proč nepřichází, jenž tak dávno ohlásil svůj příchod?“ tak se mnoho lidí ptá; „pohltila ho samota? Či máme my snad přijít k němu?“

Ted' se stává, že samota sama zpuchří a rozlomí se, jako hrob, jenž se rozlomí a již neudrží svých mrtvol. Všude je zřít lidi z mrtvých vstalé.

Ted' kolem tvé hory, ó Zarathustro, stoupají, stoupají vlny. A byť i tvá výška byla sebe vyšší, mnoho lidí je k tobě puzeno; již nebude dlouho na suchu tvůj člun.

A že my, kdož si zoufáme, přišli jsme teď do tvé sluje a že si již nezoufáme: toť jenom zvěst a předzvěst, že lepší lidé jsou na cestě k tobě, –

– neboť on sám je na cestě k tobě, poslední ten zbytek boha mezi lidmi, to znamená: všichni oni lidé veliké touhy, velikého hnusu, velikého rozmrzení,

– všichni, kdož nechtějí žít, leda že se zas naučí *doufati* – leda že se od tebe, ó Zarathustro, naučí *doufati velikou* nadějí!“

Tak pravil král po pravici a chopil se Zarathustrovy ruky, aby ji políbil; Zarathustra však zabránil jeho poctě a polekán ustoupil, mlčky a náhle unikaje jakoby do dalekých dálek. Po malé chvíli však byl již zase u svých hostí, pohlédl na ně jasnýma, zkoumajícíma očima a pravil:

„Moji hosté, vyšší vy lidé, promluví s vámi po našem a zřetelně. Já jsem v těchto horách nečekal *na vás*.

Věřu, vy všichni jste jistě vyšší lidé: pro mne však – nejste dost vysocí ani silní dost.

Pro mne, to jest: pro ono neúprosné, co ve mně mlčí, co však nebude mlčeti na věky. A třeba že ke mně patříte, přece mi nejste pravou rukou.

Kdo totiž sám stojí na chorých a křehkých nohou jako vy, ten chce přede vším jedno, ať již to ví či si to skrývá: aby ho bylo *šetřeno*.

Svých paží a svých nohou však nešetřím, *nešetřím svých válečníků*: jak byste se tedy hodili pro *moji* válku?

S vámi bych si zkazil i každé vítězství. A leckdo z vás by upadl, sotva že by jen zaslechl mých bubnů hlasitý třesk.

Také mi nejste dost krásní a urození. Potřebuji pro své nauky čistých hladkých zrcadel; na vašem povrchu však se pitvoří můj vlastní obraz.

Vaše bedra se hrbí pod nejedním břemenem, pod nejednou vzpomínkou; nejeden zlý trpaslík dřepí ve vašich koutech. I ve vás ukrývá se luza.

A byť jste i byli vznešení a vznešenějšího rodu: mnoho na vás jest křivého a znetvořeného. Není kováře, jenž by z vás ukul rovné a přímé lidi.

Jste jen mosty: nechť vyšší lidé po vás krácejí na druhý břeh! Značíte stupně: nehněvejte se tedy na toho, kdo stoupá přes vás do své vlastní výšky!

Z vašeho semene snad i mně jednou vzroste pravý syn a dokonalý dědic: to však jest v dálce. Vám samotným nenáleží mé dědictví a jméno.

Nečekám *na vás* v těchto horách zde, nesmím s *vámi* sestoupiti naposledy v hloub. Přišli jste mi jen jakožto předzvěst, že jsou již vyšší lidé ke mně na cestě, –

nikoli lidé veliké touhy, velikého hnusu, veliké rozmrzelosti, nikoli ti, jež jste nazvali posledním zbytkem boha, –

– ne! Ne! Třikráte ne! Na *jiné* lidi čekám v těchto horách zde a nohou svou bez nich odsud nevykročím,

– na vyšší lidi čekám, na silnější, vítěznější, smělejší, na takové, již jsou pravoúhle stavěni tělem i duší: je nezbytno, aby přišli *smějící se lvové!*

Ó moji hosté, vy podivní, – nezaslechli jste ještě o mých dětech? Ani o tom, že jsou na cestě ke mně?

Mluvte mi přec o mých zahradách, o mých blažených ostrovech, o mém novém krásném pokolení, – proč mi o tom nemluvíte?

Ten pohostinský dar si vyprošuji na vaší lásce, byste mi mluvili o mých dětech. Proto jsem bohat, proto jsem zchudl: čeho jsem se nevzdal,

– čeho bych se nevzdal, bych měl to jediné: *tyto* děti, *tento* živoucí sad, *tyto* stromy života, bych měl stromy své vůle a nejvyšší své naděje!“

Tak pravil Zarathustra a náhle se v řeči zarazil: neboť ho přepadla jeho touha, i zavřel oči a ústa pohnutím svého srdce. A i všichni hosté mlčeli a stáli nehnutě a zmateně: až na to, že starý věštec rukama a posuny dával znamení.

Večeře

Na tomto místě totiž věstec přerušil vítání Zarathustry a jeho hostí: protlačil se dopředu jako kdosi, kdo nemá nazbyt času, chopil se Zarathustrovy ruky a zvolal: „Ale Zarathustro!

Jedna věc je nutnější než druhá, tak říkáš sám: nuž dobrá, jedna věc je *mně* teď nutnější než všechny ostatní.

Slovo v pravý čas: cožs mne nepozval *k hostině*? A zde je nás mnoho, kdož jsme vykonali dlouhé cesty. Snad nás nechceš nasytit mluvením?

Také jste mi všichni již příliš mnoho mluvili o zmrznutí, utopení, udušení a o jiných útrapách: nikdo však nemluvil o útrapě *mojí*, totiž o umírání hladem –“

(Tak pravil věstec; ale jak to zaslechla Zarathustrova zvířata, odběhla polekána. Neboť viděla, že vše, ať cokoli snesla za dne do sluje, nepostačí, aby se nacpal jediný ten věstec.)

„– v to čítaje i zchřadnutí žízní,“ pokračoval věstec. „A třebaže tu slyším pleskati vodu jako řeči moudrosti, tak hojně totiž a neúnavně: já – chci *vína*!

Není každý rozený piják vody jako Zarathustra. Pro znavené a zvadlé se voda ani nehodí: *nám* přísluší víno, – teprve *to* poskytne náhlého ozdravení a nenadálého zdraví!“

Při této příležitosti, když věstec žádal vína, stalo se, že i onen mlčelivý král po levici dostal se jednou k slovu. „O víno,“ pravil, „postarali jsme se *my*, já a můj bratr, král po pravici: máme vína dost, – co osel unesl. Tedy neschází nic než chléb.“

„Chléb?“ odvětil Zarathustra a zasmál se. „Právě chleba poustevníci nemají. Ale ne samým chlebem živ je člověk, nýbrž i masem dobrých jehňat, jichž mám dvě:

– ta budou rychle zabita a upravena s kořennou šalvějí: tak to mám rád. Není tu ani nedostatek kořínků a plodů, dobrých dost i pro nejmlsnější labužníky; i ořechy tu jsou a jiné hádanky k louskání.

Tak uděláme zakrátko dobrou hostinu. Kdo však chce s námi jísti, nechť sám přiloží ruky k dílu: i králové. Neboť u Zarathustry i král smí býti kuchařem.“

Ten návrh byl dle srdce všech hostí: až na to, že se dobrovolný žebrák vzpíral masu a vínu a koření.

„Jen mi poslyšte toho hýřila Zarathustru!“ pravil žertem: „chodí se proto do slují a velehor, aby se strojily takové hostiny? Ted’ ovšem chápu, co nám kdysi kázal: ‚Pochválena buď malá chudoba!‘ i proč chce odstranit žebráky.“

„Bud’ dobré míry,“ odpověděl mu Zarathustra, „tak jako já. Zůstaň si u svých mravů, ctný muži, žvýkej si zrnka, pij si vodu, chval si svou kuchyni: jen jestli tě rozradostní!“

Jsem zákonem jen pro ty, kdož jsou moji, nejsem zákonem pro všechny. Kdo však náleží ke mně, ten ať je silných kostí, též lehkých nohou, –

– vesel k válkám a slavnostem, ne milenec chmur, ne hloupičský snílek, ale hotov k nejtěžšímu jako k své slavnosti, zdrav a neporušen.

Věci nejlepší náleží mně a těm, kdož jsou moji; a nejsou-li nám dány, vezmeme si je: – nejlepší potravu, nejčistší nebe, nejsilnější myšlenky, nejkrásnější ženy!“ –

Tak pravil Zarathustra; král po pravici však odvětil: „Podivno! Kdo slyšel kdy takové chytré řeči z úst mudrcových?“

A věru, tot’ nejpodivnější na mudrci, je-li ke všemu ještě chytrý a není-li to osel.“

Tak pravil král po pravici a divil se; osel však zlovolně k jeho řeči přisvědčil, zahýkav i-a. To pak byl počátek oné dlouhé hostiny, jež v kronikách sluje „večeře“. A při té hostině se nemluvilo o ničem jiném než o *vyšším člověku*.

O vyšším člověku

1.

Když jsem po prvé přišel k lidem, dopustil jsem se poustevnické pošetilosti, veliké pošetilosti: postavil jsem se na trh.

A když jsem mluvil ke všem, nemluvil jsem k nikomu. Z večera pak mými druhy byli provazolezci a mrtvolý; a já sám byl skoro mrtvolou.

S novým jitem však mi vzešla nová pravda: tu jsem se naučil říkati: „Co mi po trhu a luze a lomozu luzy a dlouhých jejích uších!“

Vyšší vy lidé, tomu se ode mne naučte: na trhu nikdo nevěří ve vyšší lidi. A chcete-li tam mluvit, budiž! Luza však mžourá: „Všichni jsme si rovni!“

„Vyšší vy lidé,“ – tak mžourá luza – „není vyšších lidí, jsme si všichni rovni, člověk je člověk, a před bohem – jsme si všichni rovni!“

Před bohem! – Ted' zemřel však ten bůh. Před luzou pak nechceme si být rovni. Vyšší vy lidé, odstupte z trhu!

2.

Před bohem! – Ted' zemřel však ten bůh! Vyšší vy lidé, ten bůh byl vaším největším nebezpečím.

Teprve od té doby, co leží v hrobě, vy jste opět z mrtvých vstali. Teprve nyní přijde veliké poledne, teprve nyní vyšší člověk – stane se pánem!

Pochopili jste toto slovo, ó moji bratří? Jste polekáni: jímá vaše srdce závrat? Zeje vám tu propast? Vyje vám tu pekelný pes?

Nuže dobrá! Nuže vzhůru! Vyšší vy lidé! Teprve nyní pracuje k porodu hora lidské budoucnosti. Bůh zemřel: teď chceme *my*, – aby živ byl nadčlověk.

3.

Nejstarostlivější ptají se dnes: „Jak lze člověka zachovati?“ Zarathustra však, jediný a prvý, se ptá: „Jak lze člověka *překonat*?“

Nadčlověk mi leží na srdci, nadčlověk je mi prvou a jedinou starostí, – a *nikoli* člověk: nikoli bližní a nejbližší, nikoli nejchudší, nikoli ten, kdo nejvíce trpí, nikoli nejlepší. –

Ó moji bratří, co mohu milovati na člověku, jest, že je přechodem a zánikem. A i na vás je mnohé, co mi vnuká lásku a naději.

Že jste povrhovali, vyšší vy lidé, to mi vnuká naději. Velcí povrhovatelé jsou totiž velkými zbožňovateli.

Že jste si zoufali, toť důvod, byste velice byli ctěni. Neboť jste se nenaučili, kterak se vzdávati, nenaučili jste se malým chytrostem.

Dnes totiž malí lidé stali se pány: ti všichni káží vzdání a odříkání a chytrost a píli a ohledy a dlouhé „A tak dále“ malých ctností.

Všechno ženské a všechno, co pochází z rabů, a především míchanice luzy: to vše chce se teď státi pánem všeho lidského osudu – ó hnus! hnus! hnus!

To vše se ptá a neúnavně ptá: „Jak zachovati člověka nejlépe, nejdéle, nejpříjemněji?“ Tím – se stali pány dneška.

Ty pány dneška mi překonejte, ó moji bratří, – ty malé lidi: *ti* jsou nadčlověka největším nebezpečím!

Překonejte mi, vyšší vy lidé, malé ctnosti, malé chytrosti, ohledy pískových zrnek, šukání mravenišť, bídné pohodlí, „blaho největšího počtu“ –!

A raději si zoufejte, než byste se vzdali. A věru, miluji vás za to, že dnes neumíte žít, vyšší lidé! Tak vy totiž žijete – nejlépe!

4.

Máte odvahu, ó moji bratří? Jste smělého srdce? *Nikoli* odvahu před svědky, než odvahu poustevnickou a orlí, na niž ani žádný bůh se již nedívá?

Studených duší, mezků, slepců, opilců nejmenuji smělými. Smělé má srdce, kdo bázeň zná, ale bázeň *zkrotí*; kdo propast vidí, ale *hrdě*.

Kdo propast vidí, ale orlíma očima, – kdo orlími spáry do propasti *vnikne*: ten má odvahu. – –

5.

„Člověk je zlý,“ – tak říkali k mé útěše všichni největší mudrci. Ach, je-li to dnes jen ještě pravda! Neboť zlo je v člověku silou nejlepší.

„Člověk nechť se stane větším v dobru i zlu,“ – tak učím *já*. Nejvyššího zla je třeba k nadčlověka nejvyššímu dobru.

To bylo snad dobré pro onoho kazatele malých lidí, že trpěl hříchem člověka a že jej na se vzal. Já se však raduji z velkého hříchu jakožto ze své velké *útěchy*. –

Není to však řečeno pro dlouhé uši. Také nepatří každé slovo do každých úst. Jsou to jemné vzdálené věci: po těch ať nesahají ovčí pazoury!

6.

Vyšší vy lidé, myslíte, že jsem přišel napravovat, co jste pokazili?

Či že napříště vám trpícím pohodlněji ustelu? Či že vám nestálým, vám, zbloudilým v lesích a na horách, ukáži nové a snadnější stezky?

Ne! Ne! Třikrát ne! Vždy více vás a vždy lepší lidé vašeho druhu nechť hynou, – neb vy máte mít život stále horší a tvrdší! Takto jen –

– takto jen vzroste člověk vysoko, až ho stihne a zlomí blesk: vzroste pro blesk vysoko dost!

Má mysl a má touha se připínají k málo věcem, k dlouhým a dalekým: co by mi bylo po vaší malé, mnohé, krátké bídě!

Ještě mi netrpíte sdostatek! Neb trpíte sebou, netrpěli jste posud *člověkem*. Lhali byste, kdybyste tvrdili jinak! Z vás nikdo netrpí tím, čím trpěl jsem *já!* – –

7.

Nestačí mi, aby blesk již neškodil. Nechci ho svádět k zemi: necht' se naučí – pracovat v mých službách. –

Má moudrost se již dlouho hromadí jako mrak, tichne a černá. Tak si vede každá moudrost, jež jednou porodí *blesky*. –

Těmto dnešním lidem nechci být *světlem* ni světlem se zvát. Dnešní lidi chci oslepit: Blesku mé moudrosti! vypal jim oči!

8.

Ničeho nechtějte nad své schopnosti: jest zlá nepravost u těch, kdož chtějí nad své schopnosti.

Zvláště, chtějí-li velké věci! Neboť' vzbuzují nedůvěru k velkým věcem, jemní ti penězokazi a herci: –

– až posléze sami před sebou se stanou nepravými a šilhají, jsou obílenou červotočinou, jsou kryti pláštěm silných slov a ctnostmi na odiv stavěnými a skvělými, nepravými díly.

Tu si jen veďte obezřele, vyšší vy lidé! Nic mi totiž dnes není drahocennější a vzácnější nad poctivost.

Zda tento dnešek nenáleží luze? Luza však neví, co jest velké, co malé, co přímé a poctivé: luza jest nevinne křivá, luza stále lže.

9.

Mějte mi dnes dobrou nedůvěru, vyšší vy lidé, lidé smělého srdce a otevřeného! A důvody své zatajujte! Tento dnešek totiž náleží luze.

Kdo by důvody dovedl zvrátit víru, jíž se luza kdys bez důvodů naučila?

A na trhu se přesvědčuje posunky. Důvody však luze vnukají nedůvěru.

A jestliže kdy zvítězila pravda, ptejte se jen sami sebe s dobrou nedůvěrou: „Který silný blud za ni bojoval?“

Střežte se též učenců! Ti vás nenávidí: neboť jsou neplodní! Mají studené vyschlé oči, před nimi každý pták leží oškubán.

Pyšní se tím, že nelžou: neschopnost ke lži však dávno ještě není láskou k pravdě. Střežte se!

Nemíti horečky, to ještě dávno není poznání! Vystydlým duchům nevěřím. Kdo neumí lháti, neví, co jest pravda.

10.

Chcete-li do vysokých výšek, chod'te po vlastních nohou! Nevydávejte se nahoru *nésti*, nesedejte si na cizí hřbety a hlavy!

Ty jsi však vstoupil na koně? Úprkem jedeš ted' vzhůru k svému cíli? Dobrá, příteli! Tvá chromá noha však s tebou sedí na koni!

Až budeš u cíle, až seskočíš z koně: ty, jenž náležíš k vyšším lidem, právě na své *výšce* – klopýtneš!

11.

Vy tvořící, vyšší vy lidé! Jen pro vlastní dítě lze býti těhotnu. Ne-
nechte se umluvit, nedejte si ničeho namluvit! Kdo pak že je váš
bližní? A byť i jednáte „pro bližního“, – přece proň netvoříte!

Odnaučte se mi jen tomuto „pro“, vy tvořící: právě vaše ctnost
tomu chce, byste ničeho nečinili „pro“ a „za“ a „protože“. Proti ta-
kovým nepravým slůvkům si zalepte ucho.

„Pro bližního,“ – toť jen malých lidí ctnost; ti říkají „rovný s rov-
ným“, „ruka ruku“: – nemají práva ni síly k vaší zištnosti!

Ve vaší zištnosti, ó tvořící, jest obezřelost a prozřetelnost tě-
hotných žen! Jehož nikdo ještě nezřel očima, plod: ten je chráněn
a šetřen, ten je vyživován celou vaší láskou.

U vašeho dítěte, kde jest celá vaše láska, jest i celá vaše ctnost!
Vaše dílo, vaše vůle, toť váš „bližní“: nedejte si namlouvati nepra-
vých hodnot!

12.

Ó tvořící, vyšší vy lidé! Kdo je před porodem, jest chor; kdo však
porodil, je znečištěn.

Zeptejte se žen: nerodí proto, že je to baví. Bolest rozkdáká ku-
řata i básníky.

Vy tvořící, mnoho nečistého jest na vás. To proto, že vám bylo
souzeno býti matkami.

Nové dítě: ó, co nové špíny s ním přišlo na svět! Poodejděte!
A kdo porodil, necht' si omyje duši!

13.

Nebud'te ctnostní nad své síly! A nechtějte na sobě ničeho proti pravděpodobnosti!

Chod'te šlápějemi, kudy šla již vašich otců ctnost! Jak byste do výšin stoupali, nestoupá-li s vámi vůle vašich otců?

Kdo však chce být prvním počátkem, dej pozor, by se nestal i koncem všech konců! A v čem jsou neřesti vašich otců, vtom nechtějte znamenati světce!

Čí otcové se starali o ženy a o silné víno a o divoké kance: co by to bylo, kdyby takový potomek chtěl na sobě cudnost?

Bláznovství by to bylo! Velkou zásluhou, věru, zdá se mi u něho, je-li mužem jediné ženy či dvou žen anebo tří.

A kdyby kláštery zakládal a nad dveře psal: „cesta k svatosti“, – já bych přece řekl: nač to! je to nové bláznovství!

Sám sobě založil káznici a útočiště: ať mu jde k duhu! Já tomu však nevěřím.

V samotě roste, co tam kdo přinesl: i vnitřní dobytče. Tedy se pro leckoho samota nehodí.

Bylo kdy na zemi něco špinavějšího nad světce v poušti? Kolem nich nesopil jenom ďábel, – nýbrž i vepř.

14.

Plaše, zahanbeně, neobratně, jako tygr, jemuž se nezdařil skok: tak jsem vás, vyšší vy lidé, často vídal plížiti se stranou. *Hod* se vám zhatil.

Ale co na tom, vy hráči v kostky! Nenaučili jste se hrát a se smát, jak hrát a smát se má! Což nesedíme stále u velkého hracího stolu, u velkého stolu výsměchu?

A nezdařila-li se vám velká věc, což vy sami jste proto nezdaření, zakrnělí?

A zakrněli-li jste sami, zakrněl proto – člověk? Je-li však člověk zakrnělý a zruďný: nuže dobrá! nuže vzhůru!

15.

Čím vyšší rod, tím vzácnější zdar. Vyšší vy lidé zde, zdaž nejste všichni – nezdaření?

Buďte dobré mysli, co na tom záleží! Co vše je ještě možné! Učte se sami sobě se smát, jak smáti se má!

Ký také div, že jste se nezdařili a zpola jen zdařili, vy zpola zlomení! Což se ve vás netlačí a nesráží – lidská *budoucnost*?

Co člověk má nejvzdálenějšího, nejhlubšího, nejvyššího, nadhvězdného, vše jeho nesmírná síla: zda to vše ve vašem hrnci svárlivě nekypí a nesychá?

Ký div, že leckterý hrnec se rozbije! Učte se sobě se smáti, jak smáti se má! Ó vyšší vy lidé, co vše je ještě možné!

A věru, co vše se již zdařilo! Jak oplývá tato země malými dobrými dokonalými věcmi, zdařenými věcmi!

Rozestavte kol sebe malé dobré dokonalé věci, vyšší vy lidé! Jejich zlatá zralost vyhojí vám srdce. Dokonalost dává doufati.

16.

Co bylo zde na zemi dosud největším hříchem? Zda jím nebylo slovo onoho, jenž děl: „Běda těm, kteříž se zde smějí!“

Nenašel sám snad na zemi důvodů k smíchu? To špatně hledal. I dítě zde najde důvody.

On však – nemiloval sdostatek: sice byl by miloval i nás, kteříž se smějeme! Nenáviděl nás však a tupil nás, přislíbil nám pláč a skřípění zubů.

Což nutno hned láti, kde nemilujeme? V tom vidím špatný vkus. Ale ten bezpodmínečný si tak vedl. Vyšel z luzy.

A sám jen sdostatek nemiloval: sice by se byl méně zlobil, že prý není milován. Pravá velká láska *nechce* lásky: – chce víc.

Vyhněte se všem takovým bezpodmínečným! Tot' ubohý chorý rod a způsob luzy: úkosem se dívají na tento život, uhrančivý pohled mají pro tuto zem.

Vyhněte se všem takovým bezpodmínečným! Mají těžké nohy a dusná srdce: – neumějí tančit. Jak by *těm* byla země lehká!

17.

Vše dobré věci zkřiveně se blíží svému cíli. Ohýbají hřbet jako kočky, blížícím se blahem předou ve svém nitru, – vše dobré věci se smějí.

Krok prozradí, kráčí-li kdo již po vlastní své dráze: pohleďte na mou chůzi! Kdo se však blíží svému cíli, ten tančí.

A věru, sochou jsem se nestal a nestojím tu ztuhlý a tupý, kamenný sloup; miluji rychlý běh.

A byť jsou na zemi močály a tlustý stesk: kdo lehké nohy má, i přes močál přeběhne a tančí jako po umeteném ledě.

Zvedněte srdce, moji bratří, vysoko! výš! A nezapomínejte mi ani na nohy! I nohy zvedněte, dobří vy tanečníci, a ještě líp: postavte se na hlavu!

18.

Korunu toho, jenž se směje, tuto růžencovou korunu: já sám jsem tu korunu na hlavu si vstavil, já sám jsem za svatý vyhlásil svůj smích. Nikoho jiného jsem nenašel dnes k tomu silným dost.

Zarathustra tanečník, Zarathustra lehký, jenž perutěmi kyne, připraven, k letu, jenž ptákům všem kyne, připraven a hotov, blažen a lehkovážný: –

Zarathustra, jenž vidí budoucí pravdu a smích má pro všechnu pravdu, ne netrpělivý, ne bezpodmínečný, milenec skoků a úskoků; já Zarathustra sám jsem si tuto korunu na hlavu vstavil!

19.

Zvedněte srdce, ó moji bratří, vysoko! výš! A nezapomínejte mi ani na nohy! I nohy zvedněte, dobří vy tanečníci, či ještě líp: postavte se na hlavu!

Je těžká zvěř i ve štěstí, jsou ploskonozí nemotorové od narození. Podivně se nalopotí, jako slon, jenž se lopotí, aby se postavil na hlavu.

Lépe však ještě třeštit štěstím než neštěstím, lépe nemotorně tančit, než chromou chůzí chodit. Jen se ode mne naučte moudrosti: i nejhorší věc má dva dobré ruby, –

– i nejhorší věc má dobré nohy k tanci: jen se mi naučte, vyšší vy lidé, jak samy sebe na pravé nohy postavit!

Jen se mi odnaučte fňukání a všemu smutku luzy! Ó, jak smutnými zdají se mi dnes i šaškové luzy! Tento dnešek však náleží luze.

20.

Jako vítr mi buďte, když ze svých horských slují se řítí: chce tančiti podle své vlastní píšťaly, moře se třesou a poskakují pod jeho kročejemi.

Jenž oslům dává peruti a lvice, jenž dojí, buď pochválen ten dobrý duch, jenž na všečen dnešek a na všechnu luzu se žene, vichr bouřlivák, –

– jenž sok je bodláků i hloubálků i všech zvadlých listů a všeho plevle: buď pochválen ten divý dobrý volný bouřlivý duch, jenž po močálech a smutcích jak po lučinách tančí!

Jenž nenávidí zakrnělé zchátralé psy a všechnu nezdařenou zachmuřenou havěť: buď pochválen ten duch všech svobodných duchů, smějící se vichr, jenž duje prach do očí všem vředovitým škarohlídům!

Vyšší vy lidé, vaše nejhorší zlo jest, že se nikdo z vás nenaučil tančit, jak tančit se má – tančit přes sebe samého! Co na tom, že jste se nezdařili!

Co všechno je ještě možné! Tedy se *naučte* smát se smíchem, jenž se přežene přes vás samé! Zvedněte srdce, dobří vy tanečníci, vysoko! výš! A nezapomínejte mi ani na dobrý smích!

Korunu toho, jenž se směje, tuto růžencovou korunu: vám, moji bratří, tu korunu házím! Smích jsem vyhlásil svatým; vyšší vy lidé, *naučte* se mi – smát se!

Píseň zádumčivého stesku

1.

Promlouvaje těmito řečmi, stál Zarathustra poblíže vchodu sluje; a za posledních slov uklouzl hostem a na krátkou chvíli unikl na čerstvý vzduch.

„Ó čisté vůně kol mne,“ zvolal, „ó blažené ticho kol mne! Ale kde jsou má zvířata? Sem, orle můj a můj hade, sem!

Rcete mi přece, má zvířata: ti vyšší lidé – snad že všichni dohromady dobře *nevoní*? Ó čisté vůně kol mne! Ted' teprve cítím a vím, jak vás, má zvířata, miluji.“

– A Zarathustra pravil znovu: „Miluji vás, má zvířata!“ Orel však a had se k němu lísali, an děl tato slova, a vzhlíželi k němu. Tak byli ti tři tiše pohromadě a spolu srkali a sáli dobrý vzduch. Neboť zde venku vzduch byl lepší než u vyšších lidí.

2.

Sotva však Zarathustra opustil svou sluj, zvedl se starý kouzelník, rozhlédl se lstivě a pravil: „Odešel!

A již, vyšší vy lidé – bych, jako on, vás polechtal tím pochvalným lichotným jménem – již mne přepadá zlý můj duch šalby a kouzel, můj zádumčivý ďábel,

– jenž z hloubi duše jest odpůrcem tohoto Zarathustry: odpust'ťe mu to! Nyní *chce* před vámi čarovat, přišla právě *jeho* hodina; na-darmo zápolím se zlým tím duchem.

Vám všem, necht' jakékoli pocty dáváte si slovy, ať si říkáte „svo-
bodní duchové“ či „pravdiví“ či „kající duchové“ či „odpoutaní“ či „lidé
veliké touhy“,

– vám všem, kdož trpíte, jako já, *velikým hnusem*, vám, jimž ze-
mřel starý bůh a nový neleží ještě v kolébce a plenkách, – vám všem
je nakloněn zlý můj duch a ďábel kouzelník.

Znám vás, vyšší vy lidé, a znám i jej, – i toho netvora, jejž miluji
proti své vůli, toho Zarathustru znám: sám se mi zhusta zdá krás-
nou larvou světa,

– zdá se mi novým podivným mumrajem, v němž se mému zlému
duchu, zádušnému ďáblu, zalíbilo: – ba miluji Zarathustru, tak se
mi často zdá, pro svého zlého ducha. –

Ale on mne již přepadá a kruší mne, ten duch zádušnosti, ten
ďábel večerního soumraku: a věru, vyšší vy lidé, chce se mu –

– rozevřte jen oči! – chce se mu přijít zcela bez roušky, zda v po-
době muže či ženy, to nevím ještě: ale přichází a kruší mne, běda!
rozevřte smysly!

Doznívá den, všem věcem – i nejlepším věcem – teď přichází
večer; teď slyšte a vizte, vyšší vy lidé, jaký jest to ďábel, zda žena či
muž, ten duch večerní zádušnosti!“

Tak pravil starý kouzelník, lživě se rozhlédl a sáhl pak po harfě.

3.

Když tichne vzduchu jas
a utěšující rosa
neviděna i neslyšně
již k zemi kane níž —
neboť hebkou obuv má
útěšná rosa jak všichni laskaví těšitelé —:

zda tu vzpomínáš, horké srdce, zda vzpomínáš,
jaks kdysi prahlo
po slzách nebes i po kanoucí rose,
sžehnuto, mdlé, jak prahlos,
zatím co po žlutých stezkách trávy
zlobné večerní pohledy slunce
černými stromy těkaly vůkol,
oslepující ty žhoucí pohledy škodolibé?
Ty? Ženich *Pravdy*? — tak tě tupily —
Ne! Pouze básník!
Lstné zvíře, loupežné, plíživé,
jež musí lhát,
jež vědomě, vidomě musí lhát:
jež chtivé je lupu,
v pestré larvě,
samo sobě larvou,
samo sobě lup —
to — ženich *Pravdy*?
Ne! Jen blázen! Jen básník!
Tvor, který pestře mluví,
z bláznovských larv pestře křičí,
belhá se po mostech lživých slov,
po pestrých duhách,
mezi falešnými nebesy
a zeměmi falešnými
bludně těká, vznáší se bludně, —
jen blázen! *jen* básník!

To — ženich *Pravdy*?
Ne ztuhlý v obraz,
ne zmrazen, ne z mramoru,

ne boží sloup,
nevztyčen před chrámy ,
co boží vrátný:
Ne! nýbrž sok takových pomníků pravdy,
spíš doma v každé poušti než před chrámy,
pln svévole koček,
každíčkým oknem jenž skáče
a hopsa! do každé náhody,
očmuchá každý prales,
touhou chtivý a chor,
— abys v pralesích
mezi šelmami pestře pruhovanými
v hříšném zdraví běhal a pestře a krásně,
s chvějícím se chrípím,
bys potutelně blažen a pekelně blažen
a krvežíznivě blažen
loupežně, plíživě, číhaje běhal: —
Či jako orli, již dlouho,
dlouho a nehybně do propastí hledí,
do propastí svých: — —
ó, jak se tudy v hloub
a dovnitř a v sráz
vždy stáčejí do hlubších hlubin! —
Pak,
náhle, překotným chvatem,
sršícím letem,
na jehňata padnou,
střemhlav, v hloub, v hltavém hladu
po jehňatech lačni,
v zášti proti všem jehněčím duším,
v zuřivé zášti proti všemu, co zírá

jehněčím zrakem a jako ovce, proti všemu,
co zčeřenou vlnu
a šedivě povolnou vůli jehňat a ovcí má!

Takové,
orlovité, pardálovité
jsou básníkovy touhy,
jsou *tvoje* touhy pod tisícem larv,
ty blázne! ty básníku!

Jenžs v člověku zřel
i boha i ovci —:
boha v člověku *rozsápat*,
v člověku rozsápat ovci
a při tom se *smát* —

Tot', tot' tvoje blaženství!
Pardála i orla blaženství!
Básníka i blázna blaženství! — —

Když tichne vzduchu jas
a luny srp již se plíží
červánky purpurovými
zelený, závistný:
— maje zášť proti dni
a tajemně krok co krok
svým srpem žne
visuté trsy růží, až bledě
klesají do noci v hloub: —

tak sám jsem kdysi pad'
ze svého šílenství pravdy,

ze svého roztoužení po dni,
dnem umdlen, světlem chor,
— v hloub k večeru pad' jsem a k stínům:
jedinou pravdou
sžehnut a prahna:
— zda vzpomínáš, horké srdce, zda vzpomínáš,
jaks tehdy prahlo? —
*Že jsem vyhoštěn
 pryč od vší pravdy,
 jen blázen!
 jen básník!*

O vědě

Tak zpíval kouzelník; a všichni, kdož byli pohromadě, uvízli, jako ptáci, nepozorovaně v síti jeho lstivé a zádumčivé rozkoše. Jenom člověk svědomitého ducha nedal se polapit: rychle odňal kouzelníkovi harfu a zvolal: „Vzduch! Vpusťte sem dobrý vzduch! Vpusťte sem Zarathustru! Tebou se tato sluj stala dusnou a jedovatou, zlý, starý kouzelníku!

Svádíš, chytrý falešníku, k neznámým žádostem a pustinám. A běda, nadělají-li lidé, jako tys, tolik hluku s *pravdou*!

Běda všem svobodným duchům, již se nemají na pozoru před *takovými* kouzelníky! Ta tam jejich svoboda: lákáš svým učením do žalářů zpět, –

– starý zádumčivý ďáble, z tvého nářku zní vábící píseň; podobáš se oněm, kdož chválou cudnosti tajně zvou k rozkošem!“

Tak pravil svědomitý člověk; starý kouzelník se však rozhlédl, kochal se vítězstvím a samým uspokojením spolkl mrzutost, kterou mu působil svědomitý člověk. „Bud' zticha!“ pravil skromným hlasem, „dobré písně potřebují dobré ozvěny; po dobrých písních má se dlouho mlčet.

Tak se chovají všichni ti vyšší lidé zde. Tys však asi jen málo pochopil z mé písně? V tobě je pramálo kouzelnického ducha.“

„Chválíš mne,“ odvětil svědomitý člověk, „tím, že mne od sebe odlučuješ, nuže dobrá! Vy ostatní však, co vidím? Sedíte tu všichni ještě s očima chtivýma:

– Vy svobodné duše, kam se poděla vaše svoboda! Skoro, zdá se mi, podobáte se lidem, kteří se dlouho dívali na zlé, nahé, tančící dívky: i vaše duše tančí!

Ve vás, vyšší vy lidé, jest asi více toho, co kouzelník jmenuje svým zlým kouzelnickým a šalebným duchem: – jsme asi nestejní.

A věru, dost jsme spolu mluvili a uvažovali, než se Zarathustra vrátil domů do sluje, a proto s určitostí tvrdím: *jsme* nestejní.

Hledáme i zde nahoře různé věci, jiné vy a jiné já. Já totiž hledám *více jistoty*, proto jsem přišel k Zarathustrovi. Tent' posud nejpevnější věží a vůlí –

– dnes, kdy se všechno viklá, kdy se celá země třese. Vy však – vidím-li, jak se tváříte –, skoro se mi zdá, že hledáte *více nejistoty*,

– více hrůz, více nebezpečí, více zemětřesení. Skoro se domýšlím – odpustte mé domýšlivosti, vyšší vy lidé –, že se vám zachtělo –

– že se vám zachtělo nejhoršího, nejnebezpečnějšího života, jenž *mně* působí největší strach: života divokých zvířat se vám zachtělo a lesů a slují, strmých hor a jícnu bludišť.

A nelíbí se vám nejlépe vůdcové, vyvádějící *ven* z nebezpečí, nýbrž ti, kteří vás od všech cest odvádějí: svůdcové. Ale je-li tato vaše chuť *skutečná*, zdá se mi přece *neuskutečnitelná*.

Strach totiž – toť člověka pocit dědičný a základní; ze strachu se vysvětluje vše, dědičný hřích i dědičná ctnost. Ze strachu vzrostla též *moje* ctnost, to znamená: věda.

Nejdéle totiž byl na člověku pěstěn strach z divoké zvěře: i strach z onoho zvířete, jež sám v sobě skrývá a jehož se bojí: – Zarathustra je nazývá „vnitřním dobytčetem“.

Takový dlouhý starý strach, jenž se posléze zjemnil a zduševněl a zduchověl – dnes, zdá se mi, jmenuje se takový strach *vědou*.“ –

Tak pravil svědomitý člověk; Zarathustra však, jenž se právě vracel do sluje a zaslechl i uhodl poslední řeč, hodil svědomitému člověku hrst růží a zasmál se jeho „pravdám“. „Jak!“ zvolal, „co jsem to zaslechl? Věřu, zdá se mi, žeš bláznem, anebo že jím jsem já: a tvou ‚pravdu‘ horem pádem postavím na hlavu.“

Strach totiž – toť naše výjimka. Odvaha však a dobrodružství a radost z nejistoty a z toho, čeho se nikdo neodvážil, – *odvaha* zdá se mi celou minulostí lidského plemene.

Nejlítějším, nejodvážnějším zvířatům člověk závistně uloupil všechny ctnosti: teprve tak se stal – člověkem.

Tato odvaha, jež posléze zjemněla, zduchověla, zduševněla, tato lidská odvaha s orlími perutěmi a s hadí chytrostí: *ta*, zdá se mi, má dnes jméno –“

„*Zarathustra!*“ zvolali, jakoby z jedněch úst, všichni, již tu seděli pohromadě, a vypukli při tom v hlasitý smích; a cosi jako těžké mračno vzneslo se z nich do výše. I kouzelník se smál a chytře pravil: „Dobrá! Již unikl ten zlý můj duch!

A což jsem vás před ním sám nevaroval, když jsem řekl, že to jest podvodník a lživý a šalebný duch?

Zvláště tehdy totiž, ukazuje-li se nahý. Co však *já* mohu za jeho úskoky! Což *já* jsem stvořil jej i svět?

Nuže dobrá! Usmířme se zas a budme dobré míry! A třeba že se Zarathustra tváří zle – jen se na něj podívejte! hněvá se na mne:

– než přijde noc, bude pro mne zas mít lásku a chválu: nemůže dlouho žít bez takových bláznovství.

Ten – miluje své nepřátele: v tom umění se vyzná nejlépe ze všech lidí, jež jsem kdy viděl! Za to se však mstí – na svých přátelích!“

Tak pravil starý kouzelník, a vyšší lidé s ním souhlasili; i obcházel Zarathustra, ve zlobě a lásce svým přátelům potřásaje rukama, – jako by všechny měl z nějakého důvodu odprositi a udobřiti. Ale když se při tom dostal k východu sluje, hle, tu se mu zase již zastesklo po dobrém vzduchu tam venku i po jeho zvířatech, – a chtěl vyklouznouti.

Mezi dcerami pouště

1.

„Neodcházej!“ řekl poutník, jenž se zval Zarathustrovým stínem, „zůstaň u nás, – sice nás opět přepadne ten starý zatuchlý stesk.

Již nám onen starý kouzelník předvedl, co má nejhoršího, a pohled' jen, dobrý zbožný papež zde má v očích slzy a již se celý zas vypravil na moře zádumčivosti.

Ti králové zde se sice před námi ještě tváří pokojně: z nás všech totiž *oni* to dnes nejlépe umějí! Ale kdyby byli bez svědků, sázím se, že by i oni zase spustili smutnou písničku –

– smutnou písničku plíživých mračen, vlhké zádumčivosti, zavěšených nebes, ukradených sluncí, vyjících podzimních větrů;

– smutnou písničku našeho vytí a úzkostného volání: zůstaň u nás, ó Zarathustro! Zde jest mnoho skryté bídy, jež se chce dostat k slovu, mnoho večerního soumraku, mnoho mračen, mnoho zatuchlého vzduchu!

Živils nás mužsky výživnou stravou a silnými průpověďmi: nedopuť, by nás po jídle přepadli zase změkčilí zženštilí duchové!

Ty samojediný kol sebe vzduch kořeníš a rozjasňuješ! Nalezl jsem kdy na zemi tak dobrý vzduch jako zde ve tvé jeskyni?

Mnoho zemí jsem přece viděl, můj nos dovede zkoumati a odhadovat lecjaký vzduch: u tebe však mé chřípí chutná svou největší slast!

Leda, – leda –, ó, dovol starou vzpomínku! Dovol starou píseň k zákuskům, kterou jsem kdysi zbásnil mezi dcerami pouště: –

u těch byl totiž stejně dobrý jasný východní vzduch; tam jsem byl nejdále od vlhké, zamračené, zádumčivé stařeny Evropy!

Tenkráté jsem miloval takové dívky východu i jinaké modré království nebes, nad nímž nevisí mračna ni myšlenky.

Nevěřili byste, jak způsobně seděly, když netančily, jak hluboké byly, avšak bez myšlenek, podobny drobným tajemstvím, hádankám se stuhami ve vlasech, ořechům-zákuskům –

pestře a cize seděly, věru! ale bez mračen: hádanky, které lze hádati: na počtu těch dívek jsem tenkrát vymyslel takový žalm, jenž se zpívá po jídle.“

Tak pravil poutník a stín; a než mu kdo odpověděl, chopil se již harfy starého kouzelníka, zkrřížil nohy a rozhlížel se rozvázně a moudře: – chřípím však pomalu a tázavě vtahoval vzduch, jako by v nějakých nových zemích nového cizího vzduchu ochutnával. Pak jal se jakýmsi vyjícím hlasem zpívati.

2.

Poušť vzrůstá: nešťasten, kdo v nitru chová poušť!

— Ha! Slavnostně!
Opravdu slavnostně!
Důstojný náběh!
Po africku slavnostně!
Důstojno lva
či vřeštana morálního —
— ale nic pro vás,
vy přítelky nejrozmilejší,
jimž u nohou sedět
mně prvo-prvému
všech Evropanů je přáno
ve stínu palem. Sela.

Zázračné věru!
Zde tedy sedím,
nablízku pouště, a již
tak vzdálen zas pouště a dosud
v praničem nezpustošen:
jsem totiž polknut
nejmenší touto oasou —:
— zívajíc, rozevírala právě
svou něžnou pusinku,
jež ze všech nejliběji páchne:
tu jsem tam pad,
dolů — sem — mezi vás,
vy rozmilé přítelky! Sela.

Zdar, zdar oné velrybě,
když takto se o blaho svého hosta
starala! — chápete přec
mou učenou narážku?
Zdar jejímu břichu,
když totiž
byl roztomilý jak této oasy břich:
o čemž si však dovoluji pochybovat,
— vždyť také přicházím z Evropy,
jež jest pochybovačnější nežli všechny
paničky obstarožné.
Bůh pomozi!
Amen!

Zde tedy sedím,
v této nejmenší oase,
jak hnědá datle,
jež puká sladkostí zlatých šťav,

chtivá kulatých dívčích úst
a ještě chtivější dívčích
ledově chladných, sněhově bílých
řezavých kousavých zubů: neb po nich
žízní srdce všech horkých datlí. Sela.

Zmíněným jižním plodům
podoben, přepodoben,
zde ležím, oblétán
křidélky broučků
laškovně čenichajících
a rovněž ještě drobnějšími
a pošetilejšími a hříšnějšími
touhami a nápady, —
obléhán vámi,
vy němé, vy plné předtuch
dívenky-kočky,
Dudu a Suleiko,
— *obsfinxen*, bych citů svých náplň
v jediné vecpal slovo:
(promiň mi bůh
tento poklesek jazykový!)
— sedím tu a čenichám nejlepší vzduch,
vzduch rajský věru,
lehký a vzlétlý a koupaný v zlatě,
lepší než kdy jaký
vzduch z měsíce pad —
ať náhodou již,
či se to svévolně stalo,
jak staří básníci bájí.
Ale já pochybovač o tom
jsem na pochybách: vždyť také

přicházím z Evropy,
jež jest pochybovačnější nežli všechny
paničky obstarožné.
Bůh pomozí!
Amen.

Saje tento nejkrásnější všech vzduchů,
vzdouvaje chřípí jak číše,
bez budoucna i bez vzpomínání,
tak sedím tu, ó
rozmilé přítelky,
a na palmu se dívám,
jež jako tanečnice
se hýbe a ohýbá, v bocích se kolíbá,
— dívej se dlouho a děláš to po ní!
— jako tanečnice, jež, jak se mi zdá,
již příliš dlouho, nebezpečně dlouho
pořád a pořád jen na jedné nožičce stála?
— až z toho pozapomněla, jak se mi zdá,
že nohou má dvě?
Já aspoň marně
jsem hledal ten nezvěstný
blíženecký skvost
— rozuměj: druhou tu nohu —
ve svaté blízkosti
její přeněžné, přepůsobné sukénky,
vějířovitě vějící a cetkami se chvějící.
Ba věřte, vy krásné přítelky,
věřte mi na slovo:
Ona ji ztratila!
Je ta tam!
Na věky věků ta tam!

Ta druhá noha!
Ó, škoda té půvabné druhé nožky!
Kde že as dlí a opuštěna pláče?
Ta osiřelá noha?
Snad že se strachuje
zlého, netvorného
lva s plavou kadeří? Či snad
je obrána již a ohryzána —
ó hrůzo! ohryzána! Ach! Sela.

Ó, jen mi neplačte,
srdce vy měkká!
Neplačte, ó
srdce datlí! Prsa vy mléčná!
Vy srdéčka zlatého dřeva!
Neplač mi již, bledá Dudu!
Odvahu, Suleiko! vzmuž se, vzmuž!
— Či by snad
cos, co by sílilo, sílilo srdce,
bylo tu vhodné?
Umravněná průpověď?
Slavnostní domlouvání? —

Ha! Vzhůru, ctnosti!
Ctnosti důstojnosti! Evropsky důstojná!
Měchu ctnosti,
foukej, foukej zas!
Ha!
Ještě jedenkrát zařvat,
morálně zařvat!
Jako mravnostní lev
před dcerami pouště zařvat!

— Neb ctnosti řev,
vy rozmilé dívky,
tot' ze všeho největší
vášeň Evropanů, hltavost Evropanů!
A již tu tedy stojím
já Evropan,
nemohu jinak, bůh mi buď svědkem!
Amen!

Poušť vzrůstá: nešťasten, kdo v nitru chová poušť!

Probuzení

1.

Po písni poutníka-stínu sluj se pojednou naplnila lomozem a smíchem: a ježto shromáždění hosté mluvili jeden přes druhého a ani osel, nabyv tak odvahy, nebyl již zticha, přepadla Zarathustru malá výsměšná nevole proti jeho návštěvníkům, třeba že se radoval z jejich radostné nálady, která se mu zdála znamením ozdravení. I vyklouzl na čerstvý vzduch a pravil svým zvířatům:

„Kam se teď poděla jejich úzkost?“ pravil, a již si sám oddechl od malé mrzutosti, – „u mne, zdá se mi, odnaučili se úzkostnému křiku! – třebaže, pohříchu, ne posud křiku.“ A Zarathustra si zacpal uši, neboť oslovo hýkání právě se divně mísilo do jásavého hřmotu oněch vyšších lidí.

„Jsou veseli,“ řekl pak Zarathustra, „a kdo ví? snad se baví na hostitelův účet; a byť se i ode mne naučili smíchu, přece ne *mému* smíchu. Ale co na tom záleží! Jsou to staří lidé: uzdravují se svým způsobem, smějí se svým způsobem; mé uši vytrpěly již horší věci a přece se nehoršily.

Tento den jest vítězstvím: již couvá, již prchá *duch tíže*, můj starý arcinepřítel!

K jak dobrému konci spěje tento den, jenž započal tak zle a tak těžce!

A ke konci *spěje*. Již se blíží večer: jede přes moře! Jak se houpe blažený ten jezdec, navracející se domů, ve svých nachových sedlech!

Nebe se jasně na to dívá, a svět leží hluboko: ó všichni vy podivní lidé, kdož jste ke mně přišli, však již za to stojí žít u mne!“

Tak pravil Zarathustra. A tu opět zazněl křik a smích vyšších lidí ze sluje: i promluvil znovu.

„Ryby už berou, mé vnadidlo účinkuje, i od nich upouští nepřítel, duch tíže. Již se začínají sami sobě smát, slyším dobře?

Má mužská strava, má průpověď šťávy a síly účinkuje: a věru nekrmil jsem jich nadýmavou zeleninou! Nýbrž válečnickou stravou, dobytelskou stravou: nové žádosti jsem vzbouzel.

Nové naděje jsou v jejich pažích a nohách, srdce se jim šíří. Nalézají nová slova, jejich duch brzy bude dýchatí svévolí.

Taková strava sice není snad pro děti, ani pro staré a mladé roztoužené ženušky. Těm nutno jinak přemlouvat vnitřnosti; těm nejsem lékařem a učitelem.

Hnus upouští od vyšších těch lidí: nuž dobrá! tot' mé vítězství. V mé říši nabývají bezpečí, všechen hloupý stud prchá, očišťují se.

– Očišťují a vyprazdňují své srdce, dobré chvíle se jim vracejí; zahálejí a přežvykují, – stávají se *vděčnými*.

To mi budiž nejlepším znamením: stávají se vděčnými. Zakrátko budou si vymýšlet slavnosti a svým starým radostem postaví pomníky.

Jsou to lidé, kteří se *uzdravují!*“ Tak pravil Zarathustra, mluvě radostně k svému srdci a vyhlížeje do dálky; a jeho zvířata se k němu tulila, ctíce jeho štěstí a mlčení.

2.

Náhle se však Zarathustrovo ucho zaleklo: neboť sluj, až dotud plná hřmotu a smíchu, pojednou hrobově ztichla; – a jeho nos číchal libě páchnoucí dým a kadidlo, jakoby od hořících piniových šišek.

„Co se děje? Co to tropí?“ tázal se sám sebe a připlížil se ke vchodu, by se nepozorovaně mohl dívat na hosty. Ale div divoucí! co mu tam bylo viděti na vlastní oči!

„Všichni se zase stali *nábožnými, modlí se, třeští!* –“ pravil a nadmíru se podivil. A věru! všichni: oba králové, papež mimo službu, zlý kouzelník, dobrovolný žebrák, poutník-stín, starý věštec, člověk svědomitého ducha a nejohybnější člověk: všichni vyšší lidé leželi jako děti a staré věřící ženštiny na kolenou, modlíce se k oslu. A nejohybnější člověk právě se jal kloktati a supěti, jako by se mu cos nevyslovitelného dralo z nitra; ale když se skutečně dostal až k slovům, hle, tu to byla pobožná podivná litanie, blahoslavící zbožňovaného a podkuřovaného osla. Litane pak zněla takto:

Amen! A požehnání a sláva, a moudrost, a díků činění, a čest, a moc, i síla bohu našemu na věky věků!

– A osel přisvědčil a zahýkal i-a.

Břímě naše nese, podobu otroka na se vzal, je srdce trpělivého a nikdy neříká Ne; a kdo svého boha miluje, ten ho trestá.

– A osel přisvědčil a zahýkal i-a.

Nemluví: až na to, že světu, jež stvořil, neustále přisvědčuje: tak velebí svůj svět. Z chytráctví nemluví: tedy si jen málokdy utrží ostudu.

– A osel přisvědčil a zahýkal i-a.

Nevzhledně kráčí světem. Jeho zamilovaná barva je šedivá, do ní zahaluje svou ctnost. Má-li ducha, zakrývá jej; ale kde kdo věří v jeho dlouhé uši.

– A osel přisvědčil a zahýkal i-a.

Jaká v tom skryta moudrost, že má dlouhé uši a vždy přisvědčuje a nikdy neříká Ne! Zda nestvořil světa dle obrazu svého, to znamená co nejhoupěji?

– A osel přisvědčil a zahýkal i-a.

Kráčíš cestami přímými a křivými, málo dbáš, co se nám lidem zdá přímé či křivé. Mimo dobro a zlo jest království tvé. Je to tvá nevinnost, že nevíš, co jest nevinnost.

– A osel přisvědčil a zahýkal i-a.

Pohled' jen, nikoho od sebe neodháníš, ni žebráků ni králů. Maličkých necháváš přijít k sobě, a lákají-li tě uličníci, říkáváš prostně i-a.

– A osel přisvědčil a zahýkal i-a.

Miluješ oslice a čerstvé fíky, nejsi vybíravý. Bodlák ti lechtá srdce, máš-li právě hlad. V tom jest moudrost boží.

– A osel přisvědčil a zahýkal i-a.

Slavnost osla

1.

Ale na tomto místě litanie se Zarathustra již neopanoval, nýbrž zahýkal sám i-a, ještě hlasitěji než osel, a vskočil doprostřed svých potřeštěných hostí. „Ale co mi to, lidičky, tropíte?“ volal, prudce zvedaje modlící se hosty.

„Běda, kdyby se na vás díval kdo jiný než Zarathustra: každý by soudil, že vaše nová víra je posměchem nejhorších rouhačů anebo že jste nejpošetilejší ze všech starých ženštin!

A ty, starý papeži! jak se to snášís s tebou samotným, že se zde takto modlíš k oslu, jako by to byl bůh?“ –

„Ó Zarathustro,“ odvětil papež, „promiň, ale ve věcech božích jsem osvětenější než ty sám. A tak se to sluší.

Raději modliti se k bohu takto a v takové podobě, než v nižádné podobě! Přemýšlej, vznešený příteli, o této průpovědi: uhodneš hned, že v ní vězí moudrost.

Ten, který pravil: ‚Bůh jest duch‘ – ten dosud na zemi největší krok a skok učinil k nevěře: takové slovo nedá se již na zemi dobře napravit!

Mé staré srdce skáče a poskakuje, že jest ještě něco na zemi, k čemu lze se modliti. Ó Zarathustro, promiň to starému pobožnému papežskému srdci! –“

– „A ty,“ pravil Zarathustra poutníku-stínu, „ty se zveš, ty se mníš svobodným duchem? A tropíš tu takové modlářství a kněžourství?

Ještě hůře to zde věru tropíš než u svých hnědých zlých dívek, zlý nový vyznavači!“

„Ba že zle,“ odvětil poutník-stín, „pravdu máš: ale což mohu za to! Starý bůh opět žije, ó Zarathustro, mluv si, co mluv.

Nejohyznější člověk všechno zavinil: probudil ho zas. A necht' si říká, že ho kdys usmrtil: *smrt* jest u bohů vždy pouhý předsudek.“

„A ty,“ pravil Zarathustra, „zlý starý kouzelníku, cos to učinil! Kdo v naší svobodné době má ještě věriti v tebe, věříš-li *ty* v taková božství a oslovství?

Vyvedls hloupost; jaks jen, chytráku, mohl vyvésti takovou hloupost!“

„Ó Zarathustro,“ odpověděl chytrý kouzelník, „pravdu máš, byla to hloupost, – však mi to také dalo pernou práci.“

– „A dokonce ty,“ pravil Zarathustra člověku svědomitého ducha, „jen uvaž a prst si polož na nos! Což se zde neděje nic proti tvému svědomí? Což není tvůj duch příliš čistotný pro takové modlení a pro výpary těchto pobožníků?“

„Něco na tom je,“ odpověděl člověk svědomitého ducha a položil si na nos prst, „něco na této podívané mému svědomí dokonce lahodí.

Možná, že nesmím věriti v boha; jisto však jest, že se mi bůh v této podobě zdá ještě nejhodnější víry.

Bůh je prý věčný, dle svědectví nejpobožnějších lidí: kdo má tolik času, dá si na čas. Co nejpomaleji a co nejhloupěji: má-li ty dvě vlastnosti, může bytost jeho druhu přec hodně dokázat.

A kdo má ducha příliš, snadno a rád se zblázní i do hlouposti a bláznovství. Přemýšlej sám o sobě, ó Zarathustro!

Ty sám – věru! i ty bys samým nadbytkem a samou moudrostí mohl se státi oslem.

Zda dokonalý mudrc nekráčí rád po nejkřivějších cestách? Pohled na skutečnost to dokazuje, ó Zarathustro, – pohled *na tebe!*“

– „A posléze ty sám,“ pravil Zarathustra a obrátil se k nejohyznějšímu člověku, jenž stále ještě ležel na zemi, ruku zvedaje k oslu (dával mu totiž pít vína). „Vydej ze sebe slovo, ty nevyslovitelný, cos to vyvedl!

Zdáš se mi proměněn, tvé oko žhne, plášť vznešenosti zastírá tvou ohyzdnost: co jsi spáchal?

Což je to pravda, co tam ti tvrdí, žes ho zas probudil? A k čemu? Což nebyl důvodně dobit a odbyt?

Zdá se mi, že sám ses probudil: co jsi spáchal? Proč ty ses vrátil? Proč ty ses obrátil na víru? Vydej ze sebe slovo, ty nevyslovitelný!“

„Ó Zarathustro,“ odpověděl nejohyzdnější člověk, „jsi čtverák! Zdali *ten tam* ještě žije či zase žije či zda je důkladně mrtev, – kdo z nás obou ví to lépe? Ptám se tě.

Jedno však vím, – od tebe sama jsem se tomu kdys naučil, ó Zarathustro: kdo chce nejdůkladněji zabít, ten se *směje*.

„Nikoli hněvem, leč smíchem se zabíjí“ – tak jsi kdys pravil. Ó Zarathustro, skrytý ty ničiteli bez hněvu, nebezpečný světče, – jsi čtverák!“

2.

Tu se však stalo, že Zarathustra, udiven samými takovými čtveráckými odpověďmi, uskočil nazpět ke dveřím sluje a obrácen ke všem hostem, silným hlasem provolal:

„Ó blázni a šprýmaři všichni, vy šaškové! Co se přede mnou přetvařujete a skrýváte!

Jak se jen každému z vás třepotalo srdce rozkoší a zlobou nad tím, že jste se zase jednou stali takými, jako jsou maličcí, nábožnými totiž, –

– že jste si zas jednou vedli jako děti, totiž že jste se modlili, ruce spínali a říkali ,pane bože‘!

Ale teď mi opusťte *tento* dětský pokoj, mou vlastní sluj, kde dnes přebývá všechno dětinství. Ochlaďte zde venku svou horkou dětskou svévoli a lomoz svých srdcí!

Ovšem: nebudete-li jako maličcí, nikoli nevejdete v *ono* království nebeské. (A Zarathustra ukázal rukama vzhůru.)

Ale vždyť ani nechceme v nebeské království: Stali jsme se muži, – *i chceme království pozemské.*“

3.

A ještě jednou jal se Zarathustra mluvit. „Ó noví přátelé,“ pravil, – „vy podivní, vyšší vy lidé, jak dobře se mi teď líbíte, –

– od té doby, co jste se opět rozradostnili! Věru, všichni jste rozkvetli: zdá se mi, že takovým květinám, jako jste vy, je třeba *nových slavností*,

– je třeba malého statečného nesmyslu, nějaké bohoslužby a slavnosti osla, nějakého starého radostného zarathustrovského blázna, vírného vichru, jenž vám svým burácením rozjasní duše.

Nezapomeňte této noci a této slavnosti osla, vyšší vy lidé! *To* jste vynalezli u mne, to mi budiž dobrou předzvěstí, – cos takového vynajdou jen ti, kdož se uzdravují!

A budete-li znovu slaviti slavnost osla, číňte to kvůli sobě, číňte to i kvůli mně! A na *moji* památku!“ –

Tak pravil Zarathustra.

Píseň opojení

1.

Zatím však druh za druhem vystoupili ven na čerstvý vzduch a do chladné zamyšlené noci; Zarathustra sám pak vedl za ruku nejohyznějšího člověka, aby mu ukázal svůj noční svět a veliký kulatý měsíc i stříbrné překotné vodopády u své sluje. Tu stáli konečně tiše pospolu, samí staří lidé, ale se srdcem utěšeným a statečným, divíce se v nitru svém, že jim bylo tak blaze na zemi; důvěrnost noci se jim však blíže a blíže vkrádala do srdce. A znovu si pomyslí Zarathustra: „Ó, jak dobře se mi teď líbí vyšší ti lidé!“ – nevyřkl to však, neboť ctil jejich štěstí a mlčení. –

Ale tu se událo to, co onoho úžasného dlouhého dne bylo nejúžasnější: nejohyznější člověk jal se ještě jedenkrát a naposled kloktat a supět, a když se dostal až k slovům, hle, tu mu z úst vyskočila otázka, kulatá a čistotná, dobrá to, hluboká, jasná otázka, jíž se všem, kdož mu naslouchali, pohnulo srdce v těle.

„Přátelé moji vespolek,“ pravil nejohyznější člověk, „co tomu řeknete? Pro tento dnešní den – pro tento dnešek jsem *já* poprvé spokojen, že jsem žil celý svůj život.

A přiznati se k tomu mi nestačí. Stojí za to, žít na zemi: Jediný den, jediná slavnost se Zarathustrou mne naučily milovati zemi.

„*To* – že byl život?“ tak bych promluvil k smrti. „Nuže vzhůru! Ještě jednou!“

Přátelé moji, co tomu řeknete? Nepromluvíli byste k smrti jako *já*: *To* – že byl život? Nuže pro Zarathustru: vzhůru! Ještě jednou!“ –

Tak pravil nejohyznější člověk; a nebylo daleko do půlnoci. A co byste as řekli, že se tenkrát přihodilo? Sotva že vyšší lidé zaslechli jeho otázku, rázem si uvědomili svou proměnu a své uzdravení

i komu za to děkovati: tu přiskočili k Zarathustrovi, děkujíce, klaníce se, laskajíce, ruce mu líbajíce, dle toho, jaké kdo byl povahy: jedni se smáli a druzí plakali. Starý věstec však tančil radostí; a byť i, jak tvrdí někteří vypravovatelé, byl tenkrátě sladkého vína pln, byl dojista ještě více naplněn sladkým životem a zřekl se vši mdloby. Ba jsou, kdož vypravují, že tenkrátě tančil osel: nedávajť mu prý nejohybnější člověk předtím nadarmo píti vína. Budť tomu tak či onak: a byť i osel onoho večera v pravdě netančil, udály se tenkrátě zázračnější a podivnější věci, než kdyby byl osel tančil. Zkrátka, jak zní Zarathustrovo přísloví: „Co na tom záleží!“

2.

Když se však toto přihodilo s nejohybnějším člověkem, stál tu Zarathustra, jako by byl zpít: pohled mu uhasínal, jazyk blábolil, nohy se potácely. A kdo by uhodl, jaké myšlenky při tom běžely přes Zarathustrovu duši? Zřejmě však ustupoval jeho duch a utíkal zas dopředu, byl v odlehlých dálkách a jakoby „na strmém jhu, jak psáno jest, mezi dvěma moři,

– mezi minulem a budoucnem putuje co těžký mrak“. Ponenáhlu však, zatím co ho vyšší lidé drželi v náručí, vzpamatovával se poněkud a rukama se bránil návalu starostlivých a uctívajících; ale mlčel. Pojednou však rychle obrátil hlavu, jako by cosi slyšel: tu přiložil k ústům prst a pravil: „*Pojd'te!*“

A záhy bylo kolem kol ticho a tajemno; z hloubky však pomalu vzhůru zazníval zvuk zvonu. Zarathustra mu naslouchal spolu s vyššími lidmi; potom však podruhé přiložil k ústům prst a pravil znovu: „*Pojd'te! Pojd'te! Blíží se půlnoc!*“ – a jeho hlas byl proměněn. Stále se však ještě nehýbal z místa: tu nastalo ticho ještě tišší a tajemnější, a vše naslouchalo, i osel, i Zarathustrova strážná zvířata,

orel a had, a také Zarathustrova sluj i veliký chladný měsíc i sama noc. Zarathustra však potřetí přiložil ruku ke rtům a pravil:

Pojďte! Pojďte! Pojďte! Putujme nyní! Je tu hodina: putujme v noc!

3.

Vyšší vy lidé, blíží se půlnoc: i řeknu vám něco do ucha, jak onen starý zvon mi to do ucha říká, –

– tak tajně, tak příšerně, tak srdečně, jak onen půlnoční zvon mi to do ucha šeptá, jenž zažil více než jediný člověk:

– jenž odpočítával již bolestné údery srdce vašich otců – ach! ach! kterak vzdychá! kterak ve snách se směje! ta stará půlnoc, půlnoc hluboká!

Tiše! Tiše! Tu je slyšet leccos, co za dne nesmí zazvučet; nyní však, v tom chladném vzduchu, kdy se ztišil i všecken hluk vašich srdcí, –

– nyní to mluví, nyní samo si to naslouchá, nyní se to plíží do nočních pře bdělých duší: ach! ach! kterak vzdychá! kterak se ve snách směje!

– neslyšíš, kterak tajně, příšerně, srdečně promlouvá *k tobě*, ta stará půlnoc, půlnoc hluboká?

Ó duše, bdíš?

4.

Běda mi! Kam se poděl čas? Neklesl jsem do hlubokých studen? Dřímá svět –

Ach! Ach! Vyje pes, měsíc svítí. Raději bych zemřel, zemřel, než bych vám řekl, nač právě myslí půlnoční srdce mé.

Ted' jsem již umřel. Vše to tam. Pavouku, nač mne pavučinou opřádáš? Chce se ti krve? Ach! Ach! Padá rosa, hodina se blíží –
– hodina, kdy mne zebe a mrazí, – hodina, jež se ptá a ptá a ptá:
„Kdo má k tomu srdnatosti dost?
– kdo má být pánem země? Kdo řekne: *takto* se valte, velké a malé proudy!“
– hodina se blíží: ó duše, vyššího člověka duše, bdíš? Tato řeč jest pro jemné uši, pro uši tvé – *půlnoci ducha neslyšíš?*

5.

Jsem unášen, tančí duše má. Dílo mého dne! Dílo mého dne! Kdo má být pánem země?

Měsíc je chladný, mlčí vítr. Ach! Ach! Vzlétli jste již vysoko dost? Tančili jste: noha však přec není křídlem.

Dobří tanečníci, ted' všechna slast je ta tam: zkysalo víno, všechny poháry pukly, zajíkají se hroby.

Nevzlétli jste vysoko dost: ted' se zajíkají hroby: „Vykupte přece mrtvé! Proč je tak dlouho noc? Neopíjí nás měsíc?“

Vyšší vy lidé, vykupte přece hroby, zburcujte mrtvoly! Ach, co ještě hrabe červ? Blíží se, blíží hodina, –

– duní zvon, posud rachotí srdce, vrtá ještě červotoč, rozvrtává srdce. Ach! Ach! *Hluboký svět!*

6.

Sladká lyro! Sladká lyro! Miluji tvůj zvuk, tvůj zmámený, žabí, zurčící zvuk! – z jak dávných dob, z jaké dálky se mi blíží tvůj zvuk zurčící z tůní lásky!

Starý ty zvone, sladká lyro! Každý bol se ti do srdce vryl, bol otce, bol otců, praotců bol; tvá mluva dozrála, –

– dozrála jako zlatý podzim a jako odpoledne, jako mé poustevnické srdce – teď promlouváš: svět sám dozrál a hrozen hnědne,

– teď chce umřít, umřít štěstím. Vyšší vy lidé, necítíte? Do výšky tajemně se line vůně,

– van a vůně věčnosti, růžově blažená, hnědá vůně, vonící zlatým vínem a po starém štěstí,

– vonící po zmámeném štěstí půlnočního umírání, po štěstí, které zpívá: hluboký svět, *ba hlubší, než jak den jej znal!*

7.

Nech mne! Nech mne! Jsem pro tebe příliš čist. Nedotýkej se mne! Nedožrál můj svět právě k dokonalosti?

Má kůže jest příliš čista pro tvé ruce. Nech mne, hloupý, tupý, ztuchlý dni! Není-li půlnoc jasnější?

Nejčistší necht' jsou pány země! Nejnepoznanější, nejsilnější necht' jsou pány země! Půlnoční duše, jež jsou jasnější a hlubší než kterýkoli den.

Ó dni, tápáš po mně? Hmatáš po mém štěstí? Já jsem ti bohat, jsem osamělý, jsem zlatodůl, jsem klenotnice?

Ó světe, *mne* si žádáš? Jsem ti světský? Jsem ti duchový? Jsem ti božský? Ale vy, dni a světe, jste příliš neohrabaní, –

– mějte chytřejší ruce, sahejte po hlubším štěstí, po hlubším neštěstí, sahejte po nějakém bohu, nesahejte po mně:

– mé neštěstí, mé štěstí jest hluboké, ty podivný dni, ale přec nejsem bohem, ni peklem boha: svět je hluboký; *v něm propast béd.*

8.

Bolest boha je hlubší, ty podivný světe! Sahej po boží bolesti, nesahej po mně! Čím jsem já! Jsem zmámenou sladkou lyrou, –

– půlnoční lyrou, zvonem zurčícím z žabích tůní, zvonem, jehož nikdo nechápe, který však *musí* mluvit i k hluchým, vyšší vy lidé! Neb vy mne nechápete!

Vše to tam! To tam! Ó mládí! Ó poledne! Ó odpoledne! Ted' přišel večer, přišla noc a půlnoc, – vyje pes, to vítr:

– zdaž vítr není psem? Kňučí, štěká, vyje. Ach! Ach! Kterak vzdychá, kterak se směje, jak chroptí a supí ta půlnoc!

Jak právě ted' střízlivě mluví, ta zpitá básnířka! pila as ještě nad své opojení? bdí ted' dvojnásob? přežvykuje?

– ve snách přežvykuje svůj bol, ta stará hluboká půlnoc, a ještě více svou slast. Je-li bol již hluboký, tedy slast – *slast hlubší nad všech srdcí žal*.

9.

Ó vinná révo! Co mne velebíš? Vždyť jsem tě uřízl! Jsem ukrutný, hle, krvácíš: – proč chválíš mou zpitou ukrutnost?

„Vše, co se stalo dokonalým, vše zralé – chce zemřít!“ tak promlouváš. Budiž žehnán, žehnán buď vinařský nůž! Vše nezralé chce však žít: běda!

Bolest dí: „Zahyň! Pryč s tebou, bolesti!“ Ale vše, co trpí, chce žít, aby uzrálo, aby se naplnilo radostí a touhou,

– touhou po čemsi vzdálenějším, vznešenějším, jasnějším. „Chci dědice,“ tak dí všechno, co trpí, „chci děti, nechci *sebe*,“

ale slast nechce dědiců, nechce dětí, – slast chce samu sebe, chce věčnost, chce návrat, chce na věky všechno stejné.

Žal dí: „Pukni, krvácej, srdce! Putuj, noho! Křídlo, létej! Do výše! Vzhůru! Bolesti!“ Nuže dobrá! Nuže vzhůru! Ó staré srdce mé: *Žal „zahyň!“ dí.*

10.

Vyšší vy lidé, co mníte? Jsem věštcem? Sním? Jsem zpit? Jsem vykladačem snů? Jsem půlnočním zvonek?

Krůpějí rosy? Vanem a vůní věčnosti? Neslyšíte? Necítíte? Právě se stal můj svět dokonalým, půlnoc je též polednem, –

bolest je též slastí, kletba je též požehnáním, noc je též sluncem, – odejděte, sice poznáte, že mudrlec je též bláznem.

Děli jste kdy Ano jediné slasti? Ó přátelé moji, tedy jste děli Ano *veškeré* bolesti. Všechny věci jsou zavěšeny v řetěz, jsou zadrhnuty nitmi, jsou zamilovány, –

– chtěli-li jste kdy nějaké „Jedenkráté“ dvakrát, řekli-li jste kdy: „Líbíš se mi, štěstí! Mžiknutí oka! Okamžení!“ – tedy jste chtěli *všechno* nazpátek!

– všechno znova, všechno věčně, všechno zavěšeno v řetěz, zadrhnuto nitmi, zamilováno, ó, tedy jste *milovali* svět, –

– tedy, vy věční, jej milujete věčně a v každou dobu: a i žalu dítě: zahyň, ale vrať se zas! *Neb každá slast: „chci věčnost!“ dí.*

11.

Všechna slast chce všech věcí věčnost, chce med, chce kvas, chce zmámenou půlnoc, chce hroby, chce hrobů slzavou útěchu, chce pozlacené večerní červánky –

čeho nechce slast! je žíznivější, srdečnější, hladovější, příšernější, tajemnější, nežli všechen bol, chce *samu sebe*, zakousává se sama *do sebe*, vůle kruhu v ní krouží a se vzpíná, –

– chce lásku, chce zášť, jest přebohata, rozhazuje, zahazuje, žebrá, by si ji někdo vzal, děkuje tomu, kdo bere, ráda by byla nenáviděna, – tak bohata je slast, že žízni po žalu, po pekle, po nenávisti a potupě, po mrzáku, *po světě*, – neb tento svět, ó, vždyť jej dobře znáte!

Vyšší vy lidé, slast touží po vás, ta nevázaná, blažená, – po vašem žalu, vy nezdaření, touží! Po nezdařených věcech touží všechna věčná slast.

Neb všechna slast chce sebe samu, proto chce i srdcí žal! Ó štěstí, ó bole! Ó, pukni, srdce! Vyšší vy lidé, zapamatujte si přece, slast chce věčnost,

– slast chce *všech* věcí věčnost, *chce věčnost, věčnost nejhlubší!*

12.

Naučili jste se teď mé písni? Uhodli jste její smysl a touhu? Nuže dobrá! Nuže vzhůru! Vyšší vy lidé, tedy mi teď zazpívejte můj kolozpěv!

Zazpívejte mi teď sami píseň, jejíž jméno jest „Ještě jednou“, jejíž smysl jest „na věky věkův!“ – zpívejte, vyšší vy lidé, Zarathustrův kolozpěv!

Ó duše, bdíš?

Půlnoci ducha neslyšíš?

Já spal, já spal —

já z hlubokého snu jsem vstal —

Hluboký svět —!

Je hlubší, než jak den jej znal.

*V něm propast běd —,
slast — hlubší nad všech srdcí žal:
Žal: zahyň! dí,
než každá slast: chci věčnost! dí —
— chci věčnost, věčnost nejhlubší!“*

Znamení

Z jitra však po této noci vyskočil Zarathustra z lože, opásal si bedra a vykročil ze sluje, žhoucí a silný, tak jako jitřní slunce, jež vychází z tmavých hor.

„Ty veliká hvězdo!“ promluvil, tak jako promluvil kdysi, „ty oko hlubokého štěstí, čím bylo by všechno tvé štěstí, kdybys nemělo *těch*, kterým svítíš!

A kdyby zůstali ve svých komůrkách, zatím co ty již bdíš a přicházíš a rozdílíš a obdarováváš: jak by to pohněvalo hrdý tvůj stud!

Nuže viz! Ti vyšší lidé ještě spí, zatím co *já* bdím: *to* nejsou mí praví druzi! Na ně nečekám ve svých horách zde.

K svému dílu spějí a k svému dni: oni však nechápou, která jsou znamení mého jitra; můj krok je neburcuje ze sna.

Spí ještě v mé sluji, jejich spánek ještě vsává mé zpité písně. Ale ucho, jež by naslouchalo *mně*, – ucho, jež by *poslouchalo*, chybí jim v údech.“

– Toto promluvil Zarathustra k svému srdci, když vycházelo slunce: tu pohlédl tázavě do výšky, neb zaslechl nad sebou ostrý skřek svého orla.

„Nuž vzhůru!“ zvolal do výše, „tak se mi to líbí, tak tomu chci. Má zvířata bdí, neboť bdím já.

Můj orel bdí a jako já uctívá slunce. Orlími spáry sahá po novém světle. Jste má pravá zvířata; miluji vás.

Ještě se mi však nedostává mých pravých lidí!“ –

Tak pravil Zarathustra; tu se však stalo, že pojednou zaslechl jakoby rej a let nesčetných ptáků, kteří kolem něho tloukli křídly, – a šum tolika perutí a nával kol jeho hlavy byl tak velký, že přimhouřil oči. A věru, jako mrak se to naň sneslo, jako mrak šípů, jenž zasypává

nového nepřítele. Avšak hle, zde to byl mrak lásky, a zasypal nového přítele.

„Co se mi přihází?“ myslil si Zarathustra v užaslém srdci a pomalu usedal na velikém kameni, ležícím vedle východu ze sluje. Ale jak rukama hmatl kolem sebe a nad sebe a pod sebe a bránil přítulným ptákům, hle, tu se mu přihodilo ještě cos podivnějšího: znenadání při tom totiž hmátl do hustého teplého chomáče hřívy; spolu pak se před ním ozvalo řvaní, – mírné a táhlé řvaní lva.

„*Znamení se blíží,*“ pravil Zarathustra, a jeho srdce se proměnilo. A vskutku, když se před ním rozjasnilo, leželo u jeho nohou žluté, mohutné zvíře a tisklo mu hlavu ke kolenům a samou láskou se ho nepouštělo a vedlo si jako pes, jenž nalézá zase starého svého pána. Holubice pak v lásce závodily se lvem; a pokaždé, kdykoli se mu holubice zatřepetala přes nos, lev zatřásl hlavou a divil se a smál se.

Vida to vše, promluvil Zarathustra jen jediné slovo: „*Mé děti jsou nablízku, děti mé,*“ – pak zcela oněměl. Srdce mu však roztálo, a z očí mu kanuly slzy a padaly mu na ruce. A ničeho již nedbal a seděl bez pohnutí, neodháněje zvířat. Tu poletovaly holubice sem a tam a posadily se mu na ramena a celovaly mu bělostný vlas a neumdlévaly v něžnosti a plesu. Silný lev pak neustále olizoval slzy, jež Zarathustrovi padaly na ruce, a řval a mručel k tomu nesměle. Tak si počínala ta zvířata. –

To všechno trvalo drahý čas, či krátký čas: neboť, mluveno poctivě, neplatí pro takovéto věci na zemi pražádný čas –. Zatím však procitli vyšší lidé v Zarathustrově sluji a seřazovali se k společnému průvodu, aby vyšli Zarathustrovi v ústrety a přinesli mu jitrní pozdravení: neboť procitnuvše seznali, že on již nedlí mezi nimi. Ale když se dostali k východu ze sluje a ozvuk jejich kroků se nesl před nimi, lev se nadmíru zarazil, odvrátil se pojednou od Zarathustry a s divokým řevem se rozehnal k jeskyni; vyšší lidé však, slyšíce ho řvátí, vzkřikli všichni jakoby z jedněch úst a uprchli nazpět a v okamžení zmizeli.

Zarathustra sám pak, ohromen úžasem, se zvedl ze svého sedadla, rozhlédl se, stál tu překvapením bez sebe, tázal se svého srdce, ponořil se do myšlenek a byl samotný. „Co jsem to jen zaslechl?“ pravil posléze pomalu, „co se mi to právě přihodilo?“

A již mu vzešla vzpomínka, i pochopil jediným pohledem vše, co se událo mezi včerejškem a dneškem. „Vždyť zde jest kámen,“ pravil, hladě si vous, „*na něm* jsem seděl včera ráno; a zde ke mně přistoupil věstec, a zde jsem poprvé zaslechl výkřik, jež jsem slyšel právě teď, onen velký výkřik úzkosti.

Ó vyšší vy lidé, vždyť o *vaší* úzkosti mi včera ráno věstil onen starý věstec, –

– k *vaší* úzkosti chtěl mne svést ten pokušitel: ó Zarathustro, mi děl, přicházím, bych tě svedl k tvému poslednímu hříchu.

K mému poslednímu hříchu? zvolal Zarathustra a hněvivě se zasmál vlastnímu slovu: *co* že mi bylo ponecháno za poslední můj hřích?“

– A ještě jednou vnořil se Zarathustra do sebe a usedl znovu na velkém kameni a přemýšlel. Pojednou vyskočil, –

„*Soucít! Soucít s vyšším člověkem!*“ zvolal, a tvář se mu proměnila v kov. „Nuže dobrá! To – již minulo!

Můj bol a můj soucít s bolem – co na tom záleží! Což dychtím po štěstí? Já dychtím po svém *díle!*

Nuže dobrá! Přišel lev, mé děti jsou nablízku, Zarathustra dozrál, přišla má hodina:

– Tot' *moje* jitro, můj den se počíná: *ted' vzhůru, ted' vzhůru, veliké poledne!*“ – –

Tak pravil Zarathustra a opustil svou sluj, žhoucí a silný, tak jako jitřní slunce, jež vychází z tmavých hor.

Friedrich Nietzsche
Tak pravil Zarathustra
Kniha pro všechny a pro nikoho

Překlad Otokar Fischer

Fotografie na obálce Everett Collection/Shutterstock.com

Redakce Jaroslava Bednářová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 2. elektronické vydání
Verze 1.0 z 11. 2. 2022

ISBN 978-80-274-2034-6 (epub)
ISBN 978-80-274-2035-3 (pdf)
ISBN 978-80-274-2036-0 (prc)